

ਤਬਲਾ ਮਿਦੰਗ ਸਾਗਰ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

ਤਬਲਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ

ਸਾਗਰ

ਕਰਤਾ:

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ :

ਭਾ.ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

© ਕਰਤਾ

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ 1996
ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਨਵੰਬਰ 2006

ਭੇਟਾ : 150.00 (8ਪੇਂਡ, 15 ਡਾਲਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਦਿਆ ਭੰਡਾਰ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲਾ,
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ- 110001

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ

ਭਾ.ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਫੋਨ : (0183) 2542346, 2547974, 2557973

ਫੈਕਸ : (0183) 2557973

E-mail : csjs@jja.vsnl.net.in

Visit our Website : www.csjs.com

ਪ੍ਰਿੰਟਰ :

ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 312 ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਫੋਨ : 2705003, 5095774, 3094012

Printed in India

ਸੂਚੀ-ਪੱਤਰ

(ੳ) ਤਬਲਾ ਸ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਤੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਨੇ	9
(ਅ) ਤਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅੰਗ, ਲਯੰ ਵਰਣਨ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ, ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਤਬਲਾ ਛੋਤੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ	12
(ੲ) ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਬਲੇ ਉੱਤੇ ਅੱਖਰ (ਬੱਲ) ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ	18
(ਸ) ਤਬਲੇ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਤਬਲਾ ਮਿਲਾਉਣ (ਸੁਰ ਕਰਨ) ਦਾ ਤਰੀਕਾ	27
(ਹ) ਤਬਲੇ ਦੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤਬਲਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸੰਖਾ ਤਰੀਕਾ	29
1. ਤਿੰਨਤਾਲ—ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ, ਤਿਹਾਈ ਪਰਨ ਆਦਿ	37
2. ਦਾਦਰਾ	53
3. ਕਹਿਰਵਾ	58
4. ਭਪਤਾਲ	62
5. ਇਕਤਾਲਾ (ਯੱਕਾ)	74
6. ਰੂਪਕ (ਢਾਈ ਤਾਲ)	81
7. ਆਛਾ ਚੈਤਾਲਾ (ਆਛਾ ਚਾਰ ਤਾਲ)	89
8. ਚੰਚਲ (ਦੀਪਚੰਦੀ)	99
9. ਝੂਮਰਾ	105
10. ਫਰੋਵੱਸਰ	110
11. ਸੂਲਫਾਕ (ਸੂਲਫਾਕਤਾ)	113
12. ਪੰਜਾਬੀ ਠੇਕਾ	119
13. ਸਵਾਰੀ ਪੰਜਤਾਲ	121
14. ਸਵਾਰੀ ਚਾਰਤਾਲ	128

15. ਮੱਤਰਾਲ (9 ਮਾਤ੍ਰੇ)	134
16. ਜੈ ਤਾਲ (13 ਮਾਤ੍ਰੇ)	140
17. ਸ਼ਿਖਰ ਤਾਲ (17 ਮਾਤ੍ਰੇ)	144
18. ਖਟਤਾਲ (18 ਮਾਤ੍ਰੇ)	151
19. ਦਿੰਦ੍ਰ-ਤਾਲ (19 ਮਾਤ੍ਰੇ)	157
20. ਮੱਲ-ਤਾਲ (21 ਮਾਤ੍ਰੇ)	162
21. ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੋਕੇ	165

ਖੁੱਲੇ ਬੋਲ (ਪੰਜਾਬ-ਬਾਜ)

ਚਿਕ੍ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਬਲੇ ਤੇ ਖੁੱਲੇ ਬੋਲ (ਮਿਦੰਗ) ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ	169
1. ਪਉੜੀ (ਜੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਬਜਾਈਦੀ ਹੈ)	177
2. ਕਹਿਰਵਾ ਗਤ-ਭੋੜੇ ਆਦਿ	178
3. ਦਾਦਰਾ	181
4. ਤਿੰਨਤਾਲ ਅਤੇ ਠਾਅ, ਦਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ ਆਦਿ	184
5. ਰੁਪਕ (ਢਾਈ ਤਾਲ)	188
6. ਝਪਤਾਲ	191
7. ਚਾਰਤਾਲ	198
8. ਧਮਾਰ	214
9. ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ (9 ਮਾਤ੍ਰੇ)	223
10. ਸਵਾਰੀ ਚਾਰਤਾਲ	228
11. ਸਵਾਰੀ ਪੰਜਤਾਲ	233
12. ਸ਼ਿਖਰ ਤਾਲ (ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਕਾਰ)	240
13. ਖਟਤਾਲ (ਮਤਕੋਸ਼ੁਰੀ ਤਾਲ)	245

ਸਮਰਪਣ

ਤਾਲ ਵਾਦਯ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਇਸ

ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ

ਅਗੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ

ਸਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਆਪਣਾ

ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ-

੧. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ)

ਇਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰੇਕ ਰਾਗ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਛੌਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਟਿਊਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਛੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ੨੭ ਸ਼ਬਦ-ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭੇਟਾ : ੩੦/-

੨. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਿਆ

ਇਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਅਲੰਕਾਰ-ਪਲਟੇ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦਾ ਠਾਟ, ਜਾਤੀ, ਵਾਦ-ਸੰਵਾਦ, ਆਰੋਹ-ਅਵਰੋਹ ਤੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਦਿ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਚਲਤ ੩੧ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਭੇਟਾ : ੬੦/-

੩. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)

ਇਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਸੁਰਤੀ-ਸੁਰ, ਠਾਟ ਆਦਿ, ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਗੁਣ-ਅਵਗੁਣ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਰੀਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਲੰਕਾਰ-ਪਲਟੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ੧੪ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਆਲਾਪ, ਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ੨੨੫ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ੨੨ ਪੜਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ-ਬੱਧ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭੇਟਾ : ੧੦੦/-

੪. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ (ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੂਰਛਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਸ ਲੱਛਣ, ਠਾਟ ਪੱਧਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਠਾਟ ਤੋਂ ੪੮੪ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ੨੧ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਆਲਾਪ, ਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ੨੩੪ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ੧੩ ਪੜਤਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਭੇਟਾ : ੧੩੦/-

੫. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ (ਭਾਗ ਤੀਜਾ)

ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਸੰਗੀਤ, ਭਗਤੀ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ੨੮ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਆਲਾਪ, ਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ੨੪੫ ਮਨੋਹਰ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੌਂ ਪੜਤਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਗੁਲਦਸਤਾ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਬੰਧੀ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ-ਕੇਦਾਰਾ ਵਿਚ ਦੋ ਠੁਮਰੀਆਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਭੇਟਾ : ੧੨੦/-

੬. ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ (ਭਾਗ ਚੌਥਾ)

ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ੪੦ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਗੀਤ ਪੱਖੋਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੇ ਇਕ ਤੋਂ ਸਤਾਰਾਂ ਤੱਕ ਲਿਖੇ 'ਘਰ' ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ੪੦ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਆਦਿ ਅਤੇ ੨੭੪ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ੧੫ ਪੜਤਾਲਾਂ ਅਖੀਰ ਤੇ ਇਕ ਗੁਲਦਸਤਾ ਦਰਜ ਹੈ। ਇੰਜ ਕੁਲ ੨੯੦ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ-ਬੱਧ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭੇਟਾ : ੧੫੦/-

ਨੋਟ- ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ੩੧ ਰਾਗ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਰਾਗ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀਨਾ-ਬਸੀਨਾ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਜ ੧੦੩ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ੧੦੪੫ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਪੜਤਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ :- **ਭਾ.ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ**

ਭੂਮਿਕਾ

ਸੰਗੀਤ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਤਾਲ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮਾਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਾਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਵ, ਗੀਤ-ਖੰਦ ਦੀ ਸੰਭਾ ਤਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਤਾਲ ਦੇ ਗਾਉਣਾ, ਬਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨੱਚਣਾ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਢਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਸੰਗੀਤਕਾਰ) ਨ੍ਰਿਤਕਾਰ ਇਤਿਆਦਿ ਸਭ ਨੂੰ ਤਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਤਾਲ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਆ ਮਾਨਸ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਤਾਲ" ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਲ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਤਬਲਾ, ਛੰਟੇ, ਖੜਤਾਲ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਜਾਂ ਹਥੇਲੀ ਦੀ ਤਾਲੀ ਨਾਲ ਵੀ ਤਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤਕਲਾ ਵਿਚ ਸੁਰ ਅਤੇ ਰਾਗ ਲੱਛਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਾਲ, ਲਯ-ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਬੇਅਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਵਿਅਕਰਣ ਦੇ ਬੋਲੀ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾ ਤਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤਾਲ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ।

ਤਬਲਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸਿਖਣ-ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਛਪੀਆ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਾਂ ਮਿਲ-ਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ (ਗੁਰਮੁਖੀ) ਵਿਚ ਐਸੀ ਪੁਸਤਕ ਅਜੇ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਬਲੇ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਕਣ।

ਮੇਰੀ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਪੂਜ ਵਿਦਿਆ ਦਾਤਾ ਸੁਰਯਵਾਸੀ ਗਿ: ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੋ ਲਗ-ਭਗ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਖੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਲਾ (ਜੋੜੀ) ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ, ਰੇਲੇ, ਪਰਨ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨੱਟ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਤਰਤੀਵ ਲਿਖ ਕੇ ਛਪਵਾਇਆ ਜਾਏ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣੀਆਂ ਤੇ ਪੂਜ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਤਬਲੇ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ।

ਸਬਬ ਨਾਲ ਮਈ 1989 ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਢੋਖਿਆ ਕੇ ਕਈ ਗੁਰਦੁਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਲਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਜੋੜੀ ਸਿੱਖਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿਤਾ ਕਿ "ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ

ਸੰਗੀਤ, ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਿਆ' ਇਤਿਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਛਪ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਤਬਲੇ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਾਹ ਫੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਤਬਲੇ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਛਪਵਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਕੀਏ। ਉਸ ਸੱਜਣ ਦੀ ਇਹ ਵਿਅੰਗ ਭਰੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਆ ਕੇ 'ਤਬਲਾ ਮਿਦੰਗ ਸਾਗਰ' ਨਾਮ ਹੇਠ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿੱਖੀ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਤਬਲਾ ਮਿਦੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ, ਤਾਲ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਗ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ, ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਅਤੇ ਤਬਲੇ ਦੇ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਬਲੇ ਦੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦ, ਤਬਲਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸੰਖਾ ਡਰੀਕਾ, ਵਖੋ-ਵਖ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ-ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ, ਮੁਖੜੇ, ਤਿਹਾਈ, ਰੇਲੇ, ਪਰਨ ਆਦਿ ਲਿੱਖੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੂਰਵਾਂਗ ਭਾਗ ਸਮਝੋ। ਬਾਕੀ ਉਕ੍ਰਾਂਗ ਭਾਗ ਵਿਚ ਮਿਦੰਗ ਉਤੇ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਬੋਲ, ਕਾਇਦੇ, ਰੇਲੇ, ਮੁਖੜੇ, ਪਰਨ ਆਦਿ ਲਿੱਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ, ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ ਆਦਿ ਲਿੱਖੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਤਾਲ ਵਾਲਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੁੰਦਲੇ ਵਜੜੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ, ਰੇਲੇ, ਗਤ-ਤੌੜੇ ਮੁਖੜੇ ਪਰਨ ਵੀ ਦਰਜ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਪੁਸਤਕ ਲਿੱਖਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਡਾ: ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ, ਗਿ: ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਵਾਨਾ, ਸ: ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ: ਹਰਜੀਤ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ 'ਸੁਰਜੀਤ' ਭਾਈ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਖਤਗ ਸਿੰਘ, (ਯੂ-ਕੇ) ਅਤੇ ਸ: ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ. (ਦਿੱਲੀ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਦਾਸ ਦਿੱਲੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਸ ਹੈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿੱਥੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭੀ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲਾ
ਯੂ: ਰਕਾਬ ਗੰਜ,
ਨਵੀ ਦਿੱਲੀ
13 ਮਾਰਚ 1990

ਦਾਸ
ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

ਤਬਲਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ

ਮ੍ਰਿਦੰਗ

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਗਾਇਨ ਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ 'ਪੁਸ਼ਕਰ' ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੂੰਹ ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੋ ਮੂੰਹ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਧੜ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਇਸ ਵਿਚ ਬੌਤਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਵ, ਇਸ ਦਾ ਧੜ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਦੋ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ (ਵਾਦਯ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ।

ਇਕ ਪੁਰਾਣਕ ਗਾਥਾ ਵਿਚ ਇੰਜ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟਾ ਟੋਆ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੇ ਚਮੜਾ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਦਾ ਸਾਥ ਤਾਲ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਾਦਯ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲੀ।

ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕਦੋਂ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਈਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਪਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਜ਼ (ਜੇੜ੍ਹ) ਪਰਚਲਿਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਧੜ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਪੁੜੀ ਤੇ ਸ਼ਿਆਹੀ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਪੁੜੇ ਤੇ ਆਟਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਚਮੜੇ ਦੇ ਤਸਮਿਆਂ ਨਾਲ ਕਸ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੱਠ ਲਕੜ ਦੇ ਗੱਟੇ (ਟੁਕੜੇ) ਫਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਧੁਰਪਦ-ਧਮਾਰ ਦੀ ਧੀਰ-ਗੰਭੀਰ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਜੈਸੇ ਬਿਲੰਦ ਤੇ ਆਂਸਦਾਰ ਸਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬਾਜ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਕਠੋਰ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਧਰਪਦ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਯਾਲ, ਠੁਮਰੀ, ਤਰਾਨਾ, ਟੱਪਾ, ਗਜ਼ਲ ਆਦਿ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ, ਕੌਮਲ ਤੇ ਚੰਚਲ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਰਗੇ ਭਰਕਮ ਤੇ ਬਿਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਮੇਲ ਅਟ-ਪਟਾ ਲਗਾ ਸੀ। ਸੋ, ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨਾ ਨੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਐਸੇ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਮੱਧਮ ਤੇ ਮੁਲਾਯਮ ਹੋਵੇ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਤਬਲੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਬਲਾ

ਕਦੋਂ ਬਣਿਆ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਵਖੋ-ਵਖ ਮਤ ਹਨ। ਪੁਰਾਣਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ (ਸੰਬਲ) ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਤਾਲ-ਵਾਦਯ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਨਰ' ਤੇ 'ਮਾਦਾ' ਦੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਤਬਲਾ ਸੰਬਲ ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੋਵੇ।

ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਕ 'ਤਬਲ' ਸਾਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਤਬਲਾ ਉਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਰਾਗ ਤੇ ਤਾਲ ਬਣਾਏ ਤਿਵੇਂ ਵੀਣਾ ਤੇ ਸਿਤਾਰ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਉਸੇ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ।

ਤਬਲਾ ਕਦੋਂ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸਨੇ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਜ਼ ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਧਰਪਦ ਧਮਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਖਯਾਲ, ਠੁਮਰੀ, ਤਰਾਨਾ, ਟੱਪਾ ਗਜ਼ਲ ਆਦਿ ਗਾਇਕੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਮਧੁਰ ਤੇ ਮੁਲਾਯਮ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜੀ ਸੀ। ਸੋ, ਸਾਡੇ ਵਜ੍ਹਤੀਆਂ ਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਬਣਾਇਆ। ਭਾਵ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਨੇ

ਤਬਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿਧਾਰ ਖਾਂ ਚਾਚੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰੋਸ਼ਨ ਖਾਂ, ਤੁੱਲਨ ਖਾਂ, ਕੱਲੂ ਖਾਂ ਆਦਿ ਭੀ ਇਸੇ ਘਰਾਨੇ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੈਨ, ਖਲੀਫਾ ਹਫੀਜ਼ ਖਾਂ ਅਤੇ ਉਸਤਾਦ ਨਿਸਾਰ ਖਾਂ ਇਹ ਸਭ ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ। ਭਾਵ, ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬਾਜ਼ ਜਾਂ ਦਿੱਲੀ ਘਰਾਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਗੋਂ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇੰਜ ਬਜਾਉਣ ਵਿਚ ਬੋੜਾ-ਬੋੜਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵਖੋ-ਵਖ ਘਰਾਨੇ ਬਣ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਅਜਰਾਤਾ ਘਰਾਨਾ, ਬਨਾਰਸ

ਘਰਾਨਾ, ਲਖਨਊ ਘਰਾਨਾ, ਫਰੁੱਖਾਬਾਦ ਆਦਿ ।

ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ (ਪੰਜਾਬ ਘਰਾਨਾ)

ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਖਨਊ ਤਕ ਖਯਾਲ, ਠੁਮਰੀ, ਟਪਾ, ਗਜ਼ਲ ਆਦਿ ਦੀ ਰੰਗੀਨ ਗਾਇਕੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਖਯਾਲ, ਠੁਮਰੀ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਬਹੁਤਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲੋਂ ਭਗਤੀ ਸੰਗੀਤ (ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੈਲੀ) ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ । ਭਾਵ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੱਥ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਖਯਾਲ, ਠੁਮਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ । ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ (ਰਾਗੀ-ਰਬਾਬੀ) ਤਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਗੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੀ ਉਹ ਧੁਰਪਦ-ਧਮਾਰ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਦੇ ਖੁੱਲੇ ਬੋਲ ਜੋੜੀ (ਤਬਲੇ) ਤੇ ਵਜਾਉਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਇੰਜ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਾਜ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਤੇ ਵਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ । ਭਾਵ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਖਾਉਜੀਆਂ ਨੇ ਜੋੜੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਪੁੜੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਾਯਮ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਡੁੱਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਟੇ ਵਾਲਾ ਧਮਾਰ ਵਰਤਿਆ । ਜੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਸੀ, ਇੰਜ ਧੁਰਪਦ-ਧਮਾਰ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਹ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਾਂਗ ਤਬਲੇ ਤੇ ਖੁੱਲੇ ਬੋਲ, ਤੋੜੇ, ਗਤ, ਪਰਨਾ ਆਦਿ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ, ਦਾਦਰਾ, ਚੰਚਲ, ਤਿੰਨਤਾਲ ਆਦਿ ਤਾਲ ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਗਤ-ਤੋੜੇ, ਪੋਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਏ ਪਰਨਾ ਬੰਦ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ ਦੀ ਸੰਨਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਵਜੌੜੀ ਇਸ ਬਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੀਨਾ-ਬਸੀਨਾ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸ਼ੈਲੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ।

ਤਾਲ (ਲਯ)

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਜੀਅ ਧਾਰੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਤਾਲ (ਲਯ) ਨਾਲ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ—ਸੋਣਾ, ਉਠਣਾ, ਬੈਠਣਾ, ਚਲਣਾ, ਖਾਣਾ, ਪੀਣਾ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼-ਨਾੜੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਸਭ ਤਾਲਮਯ ਹਨ । ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਧਰਤੀ ਸਭ ਤਾਲ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ! ਭਾਵ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਤਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੜਦਾ ਜਾਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਵਿਚ ਬੰਤਾ-ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਲ (ਲਯ) ਆਖਦੇ ਹਨ :

ਤਾਲ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਗ

ਕਾਲ—ਕਾਲ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਲ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੰਧਨ ਜਾਂ ਮਾਪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਤਾਲ ਵਿਚ 6 ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਾਯਮ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ 7-8-10-12 ਜਾਂ 16 ਇਤਿਆਦਿ।

ਮਾਤ੍ਰਾ—ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਚਾਲ (ਲਯ) ਘੜੀ ਦੀ ਟਕ-ਟਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ—ਇਕ ਸੈਂਕੰਡ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਠ ਬਾਰ ਟਕ-ਟਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਾਲ 'ਕਹਿਰਵਾ' ਕਹਾਂਗੇ। ਤਿਵੇਂ—7 ਦਾ ਰੂਪਕ, 10 ਖਪਤਾਲ, 12 ਇਕਤਾਲਾ ਅਤੇ 16 ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਿੰਨਤਾਲ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਤਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਲਯ ਵਰਣਨ

ਲਯ—ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਚਾਲ ਨੂੰ ਲਯ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਜੇ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਚਾਲ ਨੂੰ ਲਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲਯ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ—ਬਿਲੰਬਿਤ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਦਰੁੱਤ।

ਬਿਲੰਬਿਤ ਲਯ—ਬਿਲੰਬਿਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਬਿਲੰਬਿਤ ਜਾਂ ਬੈਠਵੀਂ ਲਯ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਮੱਧ ਲਯ—ਮੱਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਚਕਾਰਲੀ, ਬਿਲੰਬਿਤ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਦਰੁੱਤ ਤੋਂ ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਮੱਧ ਲਯ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਦਰੁੱਤ ਲਯ—ਦਰੁੱਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਤੇਜ਼ ਬਿਲੰਬਿਤ ਲਯ ਤੋਂ ਚੰਗੁਣੀ ਅਠਗੁਣੀ ਲਯ ਨੂੰ ਦਰੁੱਤ ਲਯ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕੁਵਾੜੀ, ਆੜੀ ਤੇ ਵਿਯਾੜੀ ਲਯ

ਕੁਵਾੜੀ ਲਯ—ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ 1½ ਸਵਾ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਹਿਣ ਨੂੰ (ਸਵਾਈ) ਕੁਵਾੜੀ ਲਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆੜੀ ਲਯ—ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ 1½ ਫੁੜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਹਿਣ ਨੂੰ (ਫਿਉਢੀ) ਆੜੀ ਲਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਯਾੜੀ ਲਯ—ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ 1½ ਪੈਣੇ ਦੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਵਿਯਾੜੀ ਲਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲਯ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਦੁਗੁਣ, ਤਿਗੁਣ, ਚੋਗੁਣ। ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਫਿਉਢੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ 6 ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਮਹਾ ਆੜੀ ਲਯ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਈ ਦੀ ਦੁਗੁਣ ਮਹਾ ਸਵਾਈ ਅਤੇ ਵਿਯਾੜੀ ਲਯ ਦੀ ਦੁਗੁਣ ਮਹਾ ਵਿਯਾੜੀ ਲਯ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੋ ਅਣੂ-1 ਦਰੁੱਤ। ਦੋ ਦਰੁੱਤ-1 ਲਘੂ। ਦੋ ਲਘੂ-1 ਗੁਰੂ। ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ-1 ਪਲੁਤ। ਅਗੋਂ ਦਸ ਪਲੁਤ, ਨੂੰ ਪਲ ਆਖਦੇ ਸਨ।

ਲਯ ਦੇ ਗ੍ਰਹ (ਸਮ)

ਲਯ ਦੇ ਚਾਰ ਗ੍ਰਹ (ਸਮ) ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ—ਸਮ, ਅਤੀਤ, ਅਨਾਗਤ ਅਤੇ ਵਿਖਮ—

ਸਮ ਗ੍ਰਹ—ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰਹ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗ੍ਰਹ (ਸਮ) ਤੇ ਮੁਕਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮ ਗ੍ਰਹ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਤੀਤ ਗ੍ਰਹ—ਗੀਤ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜੇ ਤਬਲੇ ਵਾਲਾ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹ (ਸਮ) ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰਹ ਸਮਝ ਕੇ ਥਾਪ ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੀਤ ਗ੍ਰਹ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਨਾਗਤ ਗ੍ਰਹ—ਗੀਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ। ਭਾਵ, ਗ੍ਰਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਬਲੇ ਵਾਲਾ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹ ਦੀ ਥਾਪ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਨਾਗਤ ਗ੍ਰਹ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਵਿਖਮ ਗ੍ਰਹ—ਗੀਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ। ਭਾਵ, ਗ੍ਰਹ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹ (ਸਮ) ਸਮਝ ਕੇ ਗ੍ਰਹ ਦੀ ਥਾਪ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਲਯ ਨਾਲ ਲਯ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਮਿਲਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਮ ਗ੍ਰਹ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲ ਅਤੇ ਉਮ ਦੇ ਦਸ (ਮੁਾਣ) ਖੰਡ

- (1) **ਕਾਲ**—ਗਾਉਣ-ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ।
  - (2) **ਮਾਰਗ**—ਤਾਲ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ-ਤਾਲ ਕਿੰਨੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਿਤਨੇ ਭਾਗ ਹਨ। ਤਾਲੀ, ਖਾਲੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ-ਕਿਤਨੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ।
  - (3) **ਕ੍ਰਿਆ**—ਤਾਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਵਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ 'ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਬਦ' ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦੇਣਾ।
  - (4) **ਅੰਗ**—ਜਿਵੇਂ ਬਾਰਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਅੰਗਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਾਲ ਦੇ ਚਤੁਰ ਪੰਡਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਨੋਟ :** ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ 6 ਅੰਗ ਮੰਨੇ ਹਨ—(1) ਅਣਚਤੁਰ (2) ਦਰੁੱਤ (3) ਲਘੁ (4) ਕੁਰੂ (5) ਪਲੁਤ ਅਤੇ (6) ਕਾਕਪਦ।
- (5) **ਕ੍ਰਮ**—ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਪਿਛੇ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।
  - (6) **ਜਾਤੀ**—ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗ (ਖੰਡ) ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਤਾਲੀ ਦਾ ਵਜਨ ਬਦਲ ਜਾਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਜਾਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ—ਚਤੁੱਸਰ, ਤਿਸਰ, ਮਿੱਸ, ਖੰਡ, ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ। ਭਾਵ, 4-3-7-5-9 ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਤਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ।
  - (7) **ਕਲਾ**—ਜੋਤੀ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ (ਸ਼ੈਲੀ) ਨੂੰ ਕਲਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।
  - (8) **ਲਯ**—ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਭੀ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।
  - (9) **ਯਤੀ**—ਲਯ ਅਤੇ ਗੀਤ ਨਾਪਣੇ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਯਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
  - (10) **ਪ੍ਰਸਤਾਰ**—ਜੋਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਲ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗਤ, ਤੋੜੇ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ, ਰੇਲੇ, ਪ੍ਰਣ ਆਦਿ ਵਜਾਉਂਦਿਆਂ ਜੋ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਸਤਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੋੜੀ (ਤਬਲੇ) ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ

ਤਬਲੇ ਤੇ ਜੋ ਬੋਲ (ਅੱਖਰ) ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਗਾਰਾ ਤੇ ਮਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ—

ਨਗਾਰੇ ਦੇ ਬੋਲ—ਕਿਤਾਬੀ, ਘੜਨਗ, ਧਿਨਕ, ਕਤਾਨ, ਧਾਤਾ, ਕਿਤਾਬਾ, ਰੱਤ, ਨੜ।

ਮਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ—ਧਿਰਕਿਟ, ਧਾ, ਬੁੰ ਜਾ ਦੁੰ-ਦੀ, ਤਿਰ, ਤਾ, ਨਾ, ਨਣ।

ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਬੋਲ—ਗ ਜਾਂ ਘੰ, ਅਤੇ ਕੇ।

ਜੋੜੀ ਦੇ ਦਸ (ਵਰਣ) ਅੱਖਰ

- ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਬਜਣ ਵਾਲੇ—(1) ਤਾ- ਨਾ
 (2) ਤਿੰਨ- ਤੀ-ਦੀ
 (3) ਦੁੰ-ਬੁੰ
 (4) ਕ੍ਰ-(ਮ)
 (5) ਤੇ
 (6) ਟੇ-ਰੇ-ਲੇ
- ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਬਜਣ ਵਾਲੇ—(7) ਘੇ-ਗੇ
 (8) ਕੇ-(ਕ-ਕਤ)
- ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਜਣ ਵਾਲੇ—(9) ਧਾ
 (10) ਧੀ-ਧਿੰਨ-ਧਿਟ

ਤਬਲਾ ਛੇਤੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ :

ਉੱਤਮ ਕਲਾਕਾਰ ਹੋਣਾ ਇਕ ਬਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਉਸਤਾਦ ਹੋਣਾ ਦੂਜੀ ਬਾਤ। ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ। ਐਸਾ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਗਾਇਕ-ਵਾਦਕ ਆਪ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਗਾਇਨ-ਵਾਦਨ ਕਰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਭਾਵ, ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਸਬਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਐਸਾ ਤਜਰਬਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਲ-ਦੇ ਸਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਿਖਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਉਸਤਾਦ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਰੀਰਕ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਆਤਮਹੀਨਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਫਿਰ ਨਾ ਤਾਂ

ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸੁਰ ਲਗ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਬਲਾ-ਸ੍ਰਿਦੰਗੀ ਵਾਦਨ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਲਗੇਗਾ।

ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਅਜੇ 'ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ' ਬਜਾਉਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸੁਰ ਮਿਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਦੀ ਬੰਦਿਸ (ਟਿਯੂਨ) ਯਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇਹ ਕਠਿਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗਾ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ 'ਤਾ, ਨਾ, ਤਕ, ਧਾ, ਧੀ' ਤਿਟ ਧਿਟ' ਆਦਿ ਬੋਲ (ਅੱਖਰ) ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਲੇ। ਭਾਵ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਮੋਹਰਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਾਲ ਸਕੇਗਾ।—

ਤਾਗੇ	ਤੁਨਾ	ਕਿੜਨਗ	ਤਾ-ਤਿਟ	ਕਿੜਨਗ	ਤਿਰਕਿਟ	ਨਗਤਗ	ਤਿਰਕਿਟ
+			2				
ਧਾ	ਤਿਰਕਿਟ	ਨਗਤਕ	ਤਿਰਕਿਟ	ਧਾ	ਤਿਰਕਿਟ	ਨਗਤਗ	ਤਿਰਕਿਟ
0			3				+

ਤਬਲਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੇਖਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਬੋਲ (ਅੱਖਰ) ਤਬਲੇ ਤੇ ਕਦਾਓ। ਜਿਵੇਂ "ਤਾ ਨਾ, ਤੀ, ਤਕ, ਧਾ, ਧੀ, ਗੇ, ਕੇ, ਤਿਟ, ਧਿਟ, ਨਗ, ਤਗ" ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ (ਧਾ ਧਿ ਨਾ। ਧਾ ਤਿ ਨਾ) ਬਜਾਉਣਾ ਸਿਖਾਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਦਾ ਇਹ ਠੇਕਾ ਛੇਤੀ ਬਜਾਉਣਾ ਆ ਜਾਵੇਗਾ :—

ਧਾ	ਧੀ	ਨਾ	ਧਾ	ਤੀ	ਨਾ
+			0		

ਦਾਦਰ ਤਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪਕ ਤਾਲ—

ਤੀ	ਤੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਨਾ
0		1		2		

ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣ ਲਗ ਪਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਗੇਂ ਝਪਤਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਬਤਾਇਆ ਜਾਵੇ :—

ਧੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ	ਤੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ
+		1		0		2			

ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੇਕਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਸਾਜ਼ ਤੇ ਲਹਰਾ ਵਜਾ ਕੇ ਕਰਾਏ, ਜਾਂ ਆਪ ਦੂਜੇ ਤਬਲੇ ਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਠੇਕਾ ਵਜਾ-ਵਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸਿਖਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਵਾਂ, ਵਿਭਾਗ, ਖਾਲੀ-ਭਰੀ (ਤਾਲੀ) ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਣਤੀ ਬੋਲ ਕੇ ਫਿਰ ਠੇਕੇ ਦੇ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਾਦਰਾ, ਰੂਪਕ ਤੇ ਝਪਤਾਲ ਦੇ ਠੇਕੇ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਣ

ਲਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ:-

ਧਾ ਖਿੰ ਖਿੰ ਧਾ ਖਿੰ ਖਿੰ ਧਾ ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਖਿੰ ਖਿੰ ਧਾ
 X 2 0 3

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਰੇ ਤਾਲ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸਿਖ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਲਯ ਅਤੇ ਤਾਲ ਨੂੰ ਕਾਇਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਇਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਨੋਟ: X ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਗੁਰ (ਸਮ) ਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ 1, 2, 3 ਤਾਲੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ ਅਤੇ 0 ਇਹ ਗੋਲ ਬਿੰਦੂ ਖਾਲੀ ਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਤਾਲੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ। ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਗੁਰ ਦੇ ਘ ਇਹੋ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਦਾ ਗੁਰ ਖਾਲੀ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਮ ਤੇ + ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਗੁਰ ਤਾਂ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਲੀ ਖਾਲੀ ਰਹੇਗੀ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪ੍ਰੋ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 (ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ)
 (ਅਮਰੀਕਾ)

1. ਬੈਠਕ

ਤਬਲੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੈਠਨ ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣਾ। ਦੂਜਾ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਮੋੜਕੇ ਬੈਠਣਾ। ਇਸ ਆਸਣ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਤਬਲਾ ਇੰਜ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਥੋੜਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹੱਥ ਤਬਲੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪਵੇ।

2. ਨਾ ਜਾਂ ਤਾਂ

ਸੱਜੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਗੁਲਾਈ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਮਾਰੋ, ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਉਂਗਲ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਥੋੜੀ ਉੱਠੀ ਰਹੇ। ਤੀਜੀ ਉਂਗਲ ਪੁੜੇ ਦੇ ਸੈਦਾਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਹੈ, ਚੌਥੀ ਗਜਰੇ ਤੇ ਰਹੇਗੀ।

3. ਤੀਂ ਜਾਂ ਦੀ

ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਥੋੜੀ ਉੱਚੀ ਦੂਜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਫਿਰ ਹੱਥ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠੇ ਵਲੋਂ ਥੋੜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਇੰਜ ਮਾਰੋ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਪੁੜੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਉੱਤੇ ਲਚਕ ਕੇ (ਝਟਕੇ ਨਾਲ) ਲਗੇ ਅਤੇ ਉੱਠੀ ਰਹੇ।

4. ਤੇ ਜਾਂ ਤਿੱਤ

ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਤਿੱਠੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਉੱਠੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ 'ਤਿੱਤ-ਤੱਤ' ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਟ ਜਾਂ ਤ' ਵੀ ਬੋਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਇਸਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5. ਟ-ੜ

ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਉੱਠੀ ਰਹੇਗੀ। ਬੋਲ ਦੇ ਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ 'ਟ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇਰਿ' ਵੀ ਵਜਦਾ ਹੈ।

6. ਰ-ਲ

ਇਹ ਅੱਖਰ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜੇਗਾ। ਪਰ 'ਰ ਜਾਂ ਲ' ਅਤੇ ' ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਭਾਵ 'ਟ' ਅੱਖਰ ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਕਸ ਕੇ ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਰ-ਲ' ਵੇਲੇ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਖਿਸਕਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਰ ਤਿਰ ਜਾਂ ਧਿਰ ਧਿਰ 'ਰੇਲਾ' ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹੋ 'ਤੇ-ਟੇ' ਰੋਂ 'ਰ-ਲ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

7. ਤਿ-ਤੇ

ਇਹ ਅੱਖਰ ਉੱਗਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਥੇਲੀ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਤਿ' ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ।

SIKHBOOKCLUB.COM

8. ਰ

ਇਹ ਅੱਖਰ ਅੰਗੂਠੇ ਵਲੋਂ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਵਜੇਗਾ। ਭਾਵ 'ਤ-ਰ, ਤਿ-ਰ' ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾਜ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਰ ਠੀਕ ਵਜ ਸਕਣ। ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣਾ ਥੋੜਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।

9. ਤਾ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਢਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਪੁੜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਜ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਚੀਚੀ ਉੱਗਲ ਹੀ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਲਗੇ। ਭਾਵ, ਚੀਚੀ ਉੱਗਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਠਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਪੁੜੇ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ ਖੁਲ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਥਾਪ ਦਾ 'ਤਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੜਾ ਸਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਮੁਕਾਅ (ਸਮ) ਤੇ ਥਾਪ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

10. ਦੁੱ ਜਾ ਥੁੱ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਹੱਥ ਦੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੁੜੇ ਦੀ ਗੋਟ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਥੋੜਾ ਢਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰੋ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਦੁੱ, ਥੁੱ ਜਾਂ ਧੁੱ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਥੱਲ ਅਨੁਸਾਰ 'ਦੀ-ਧੀ' ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11. ਕੇ ਜਾਂ ਕੱਤ

ਪਹਿਲਾਂ ਡੁੱਗੀ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਟਿਕਾਓ ਜਿਥੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੱਥ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇੰਜ ਡੁੱਗੀ ਤੇ ਕਸਕੇ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਡੁੱਗੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤਕ ਉਂਗਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਲਗਣ। ਅੱਖਰ 'ਕੱਤ' ਢਿਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣਾ ਹੈ।

12 ਘੇ ਜਾਂ ਗੇ

ਡੁੱਗੀ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਟਿਕਾਓ। ਫਿਰ ਹੱਥ ਨੂੰ ਇੰਜ ਬਣਾਓ ਜਿਵੇਂ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਫਣ ਨੂੰ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੌਰਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠਾ ਲਵੋ। ਇਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

13. ਧਾ

ਅੱਖਰ 'ਤਾ' ਤੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ 'ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ' ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਰ ਮਿਲਕੇ 'ਧਾ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਧਾ' ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਇਕ ਸਾਥ ਮਾਰਨੇ ਹਨ।

14. ਧੀਂ ਜਾਂ ਧਿੰਨ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਤੀ' ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ' ਇਕੋ ਸਾਥ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਭਾਵ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਇਕ ਸਾਥ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧੀਂ ਜਾਂ ਧਿੰਨ' ਬੋਲ ਵਜਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਪੁੱਤੇ ਅਤੇ ਫੁੱਗੀ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਲ ਕਿਵੇਂ ਬਜਾਉਣੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਫੋਟੋ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਅਤੇ ਜੁੜਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਿਵੇਂ ਬਜਾਉਣੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—

ਧਾ—ਇਹ ਅੱਖਰ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਜਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ-ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੁੱਗੀ ਉੱਤੇ ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਸ਼ਬਦ ਬਜਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ-ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਥਾਪ ਵਾਲਾ 'ਤਾ' ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁੱਗੀ ਉੱਤੇ ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੋਲ ਬਜਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਇਕ ਸਾਥ ਮਾਰੇ ਜਾਣ। ਭਾਵ, 'ਤਾ ਜਾਂ ਨਾ' ਅੱਖਰ ਨਾਲ 'ਗੇ-ਘੇ' ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।

ਧੀ-ਧਿਨ—ਇਹ ਅੱਖਰ 'ਦੀ' ਜਾਂ 'ਤੀ' ਦੇ ਨਾਲ 'ਗੇ-ਘੇ' ਫੁੱਗੀ ਤੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਬਜਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੁੱਤੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁੱਗੀ ਉੱਤੇ 'ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ' ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਧੀ' ਜਾਂ 'ਧਿਨ' ਬੋਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਧਿਨਾ—ਇੰਜ ਬਜੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ 'ਧੀ' ਜਾਂ 'ਧਿ' ਮਾਰਕੇ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪੁੱਤੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ 'ਨਾ' ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅੱਖਰ ਬਜੇਗਾ।

ਠਿਟ—ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੁੱਤੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਤਿ' ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਜਿਥੇ ਦੂਜੀ ਉਂਗਲ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਸੇ ਥਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਟ' ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ।

ਠਿਟ-ਠਿਟ—'ਤਿ' ਅੱਖਰ ਬਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਫੁੱਗੀ ਉੱਤੇ 'ਗੇ' ਅੱਖਰ ਬਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ 'ਤਿ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਧਿ' ਅੱਖਰ ਬਜੇਗਾ, ਫਿਰ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਲ 'ਟ' ਮਾਰਨ

ਨਾਲ ਧਿਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੋ ਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧਿਟ-ਧਿਟ' ਬੋਲ ਬਜੇਗਾ।

ਧਿਰ-ਧਿਰ—ਧਿਟ ਧਿਟ ਦੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਨਰਮ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੋੜਾ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਧਿਰ ਧਿਰ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਬੋਲ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਛੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧਿਲਾਂਗ—ਇਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇੰਜ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰਕੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਥਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰਕੇ ਉਠਾ ਲਵੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਪੁੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਲ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਡੁੱਗੀ ਉਤੇ 'ਗੇ' ਅੱਖਰ ਵੀ ਨਾਲ ਬਜਾਉਣ ਤੇ ਧਿਲਾਂਗ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਇਸ ਬੋਲ ਨੂੰ ਬਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ-'ਧਾਗੇਤਿਟ' ਬਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ **ਕਿਸ਼ਾਨ** : ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਡੁੱਗੀ ਤੇ 'ਕੇ' ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਜੋ ਪੁੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਲ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲ ਸਿਆਹੀ ਨੂੰ ਫੁਵਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਬੋਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸ਼ਨਗ—ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 'ਕੇ' ਮਾਰੋ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਭ' ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 'ਨਾ' ਅਤੇ 'ਗ' ਅੱਖਰ ਬਜਾਓ। ਇੰਜ ਕਿਸ਼ਨਗ ਬੋਲ ਬਜੇਗਾ। ਇਸੇ ਦਾ ਉਲਟ 'ਕਿਟਤਕ' ਬੋਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧੁਮਕਿਟ—ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਦੂ, ਪੂੰ, ਬੂੰ, ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਭਾਵ, ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੌਰਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਨੂੰ ਫੁਵਾਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇੰਜ 'ਧੁਮ' ਬੋਲ ਬਜੇਗਾ, ਫਿਰ ਇਸੇ ਦੇ ਨਾਲ 'ਕਿਟ' ਬੋਲ ਬਜਾਉਣ ਤੇ 'ਧੁਮਕਿਟ' ਬੋਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਖਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਨੋਟ : ਐਸਾ ਦੇਖਣੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜੇਸਾ ਹੱਥ ਤਬਲੇ ਤੇ ਰਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵੈਸੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੱਥ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਗੁਣੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹੱਥ ਰਖਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੱਥ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਮਨ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਬਲਾ ਸਿਖਣ ਨਾਲ ਹੱਥ ਬੰਦੋਬ (ਭੱਦਾ) ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਸੋ, ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਤਬਲੇ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਸੁਧ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ।

ਤਬਲੇ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ

ਤਬਲੇ ਦੇ ਦੋ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (1) ਸੱਜਾ ਪੁੜਾ (2) ਖੱਬਾ ਧਾਮਾ ਜਾਂ ਝੁੱਗੀ :

- (1) **ਚੱਟੂ**—ਪੁੜੇ ਦਾ ਮੁਖ ਸਤੀਰ, ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਛਾ ਚੱਟੂ ਸੀਸਮ, ਖੇਰ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (2) **ਪੁਕੀ**—ਚੱਟੂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- (3) **ਸਿਆਹੀ**—ਪੁੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਗੋਲਾਈ ਵਿਚ ਮਸਾਲਾ ਲਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (4) **ਚਾਟੀ**—ਪੁੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ-ਕਿਨਾਰੇ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਖੱਲ ਦੀ ਪਤਲੀ ਪੱਟੀ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਚਾਟੀ ਜਾਂ ਕਿਨਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- (5) **ਲਫ**—ਕਿਨਾਰ (ਚਾਟੀ) ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ।
- (6) **ਗਜਰਾ**—ਪੁੜੀ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਚਮੜੇ ਦਾ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿਚ 16 ਛੇਦ (ਘਰ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਦਰੀ ਪਰੰਏ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਉਸਦੇ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਹਥੋੜੀ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਗਜਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- (7) **ਬਦਰੀ**—ਚਮੜੇ ਦੀ ਬਣੀ ਚੱਮੀ (ਛੋਟੀ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਗੱਟੇ ਫਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- (8) **ਗੁਕਰੀ**—ਚਮੜੇ ਦੀ ਬਦਰੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਜੋ ਪੁੜੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬਦਰੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਪੁੜਾ ਸਮੀਨ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- (9) **ਗੱਟੇ**—ਲੱਕੜ ਦੇ ਅੱਠ ਟੁਕੜੇ, ਜਿਹੜੇ ਬਦਰੀ ਵਿਚ ਫਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉੱਤੇ ਹੇਠਾਂ ਖਿਸਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਧਾਮਾ [ਝੁੱਗੀ] ਦੇ ਭਾਗ

- (1) **ਭੱਗਾ**—ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਝੁੱਗੀ ਜਾਂ ਧਾਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਿੱਟੀ, ਪਿੱਤਲ ਜਾਂ

ਤਾਬੇ ਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਧਾਮੇ ਭੀ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

- (2) **ਸਿਆਹੀ**— ਡੁੱਗੀ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਪੁੜੇ ਵਾਂਗ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਬੋੜੀ ਹਟਵੀਂ ਲਾਈਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖੰਬਾ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖਾਲੀ ਜਗਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਧਾਮੇ ਉੱਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਟਾ ਲਾਈਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਧੁਰਪਦ-ਧਮਾਰ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋੜੀ ਤੇ ਹੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਾਂਗ ਖੁੱਲੇ-ਬੋਲੇ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਟੇ ਵਾਲਾ ਧਾਮਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।
- (3) **ਡੋਰੀ**— ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਡੁੱਗੀ ਵਿਚ ਸੂਤ ਦੀ ਡੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਛੱਲੇ ਪਾ ਕੇ ਕਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਡੁੱਗੀ ਜਾਂ ਧਾਮੇ ਵਿਚ ਬਦਰੀ ਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (4) **ਈਂਡੂ**— ਕਪੜੇ ਦੇ ਬਣੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤਬਲਾ ਹਿਲਦਾ-ਡੁਲਦਾ ਨਹੀਂ।
- (5) **ਹਥੋੜੀ**— ਇਸ ਨਾਲ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੱਤਲ ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਵੱਟੀ ਨਾਲ ਡੀ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤਬਲਾ ਮਿਲਾਣਾ— ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਬਜਾਉਣ (ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ) ਸਮੇਂ ਤਬਲਾ 'ਖੜਜ ਜਾਂ ਪੰਚ ਮਾਂਸੂਰ ਤੇ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਪੰਚਮ' ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੱਧਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੱਟਿਆ ਨੂੰ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਉੱਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਨੀਵਾ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਗੱਟਿਆਂ ਤੇ ਹਥੋੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗਜਰੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਹਥੋੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁੜੇ ਨੂੰ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।*

ਤਬਲਾ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ— ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੜੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਘਰ ਨੂੰ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ, ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘਰ 8 ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 4 ਘਰ ਮਿਲਾਓ ਫਿਰ

* : ਛੋਟੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪੁੜਾ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਕਾਲੇ ਸੁਰ ਤਕ ਅਕਸਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪੁੜਾ ਇਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਜੇ ਪੁੜੇ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਵੱਧ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਵੀ ਪੁੜਾ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜੇਗਾ, ਸਿਆਹੀ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪੁੜਾ ਵੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਪੁੜਾ ਸੁਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੁਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਬਾਦ ਵਿਚ ਪੁੜਾ ਫਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12 ਘਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤਬਲੇ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਬਲੇ ਦੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ [ਸੰਕੇਤਿਕ] ਸ਼ਬਦ

(1) ਠੋਕਾ—ਕਿਸੀ ਤਾਲ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਲਯਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਣ ਯੋਗ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ ਕੇ, ਪੂਰੇ ਇਕ ਅਰਸੇ ਦਾ ਜੋ ਬੋਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਾਲ ਦਾ ਠੋਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ—ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਠੋਕਾ :—

ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ
+ 2 0 3

(2) ਆਵਿੱਤਿ—ਕਿਸੀ ਤਾਲ ਦੇ ਪੂਰੇ ਬੋਲ (ਠੋਕੇ) ਨੂੰ ਗੁਰ ਤੋਂ ਗੁਰ ਤਕ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅਵਿੱਤਿ ਜਾਂ ਆਵਰਤਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ, ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੀ 'ਏਕ' ਅਵਿੱਤਿ 16 ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ 40 ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਝਪਤਾਲ ਦੇ ਚਾਰ ਅਵਿੱਤਿ ਹੋਏ।

(3) ਕਿਸਮ—ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਸਕਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰੇ ਬਿਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠੋਕਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਸਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ, ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਿਚ 'ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ' ਦੀ ਥਾਂ, ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਬਤੌਰੇ ਉਦਾਹਰਣ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੇਠਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ :—

ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ
× 2 0 3

(4) ਟੁਕੜਾ—ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤਾਨ ਅਤੇ ਸਿਤਾਰ ਬਜਾਉਣ ਵਿਚ ਤੌੜਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁਕੜਾ ਭੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਬਲੇ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਭਾਵ, ਸੰਹਰਾ, ਮੁਖੜਾ, ਗੜ-ਕਾਇਦੇ ਪਰਨ ਆਦਿ ਸਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਟੁਕੜਾ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਇਕ ਐਸਾ ਸਮੂਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਅਰਸੇ (ਅਵਿੱਤਿ) ਤਕ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਬੋਲ ਬਹੁਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭੀ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਐਸੀ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਨਾਮ (ਪਰਨ, ਗੜ ਆਦਿ) ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਟੁਕੜੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬੰਧਨ-ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਟੁਕੜਾ ਤਿਹਾਈ (ਭੀਯਾ) ਸਹਿਤ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਭੀ, ਬਤੌਰੇ ਉਦਾਹਰਣ :—

ਟੁਕੜਾ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ :

ਧਾਧਾ ਤਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤੀਧਾ ਕੜਾਨ ਧਾ ਕੱਤਾ
 + ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਧਾ ਤੁਨਾ ਕੱਤਾ ਧਾ ਕੱਤਾ ਧਾ ਕੱਤਾ ਧਾ
 0 2 3 X

ਟੁਕੜਾ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ

ਤੱਕ ਤਾ ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਧਾ ਕਿਟ ਤਕ ਧਾਧਾ ਤੁਨਾ
 X ਘਿੜਨਗ ਤਿਕਿਟ ਤਕੜਾ ਤਿਕਿਟ ਧੇ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਕਿਟ ਧਾ
 0 2 3 X

(5) ਤਿਹਾਈ—ਕਿਸੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਹੁਬਹੂ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਜਾ ਕੇ ਗੁਰ (ਸਮ) ਤੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਹਾਈ ਜਾਂ ਤੀਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਿਹਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (1) ਇਕ ਬੇਦਮ ਤਿਹਾਈ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ (2) ਦੂਜੀ ਦਮਦਾਰ ਤਿਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਵਾਰ ਥੋੜਾ ਠਹਿਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਬੇਦਮ ਤਿਹਾਈ :

ਘੋਘੇ ਤਿਟ ਧਾਧਾ ਘੋਘੇ ਤਿਟ ਧਾਧਾ ਘੋਘੇ ਤਿਟ ਧਾ
 0 3 +

ਦਮਦਾਰ ਤਿਹਾਈ :

ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਤੁਨਾ ਧਾ s ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ
 X ਧਾਧਾ ਤੁਨਾ ਧਾ s ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਤੁਨਾ ਧਾ
 0 2 3 X

(6) ਮੁਖੜਾ—ਮੁਖੜਾ ਉਸ ਛੋਟੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਗਾਇਕ-ਵਾਦਕ ਦੇ ਗਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਜਾਣ ਸਮੇਂ, ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਗੁਰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਬਲੇ ਜਾਂ ਸਿੰਦਰੇ ਤੇ ਉਠਾਨ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਨ-ਵਾਦਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਖੜਾ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰ ਤੇ ਜੋਰ ਪਵੇ,

ਮੁਖੜੇ ਦੇ ਬੋਲ ਉਠਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਖੜੇ ਇਕ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਭਾਵ, ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਚਾਰ, ਅੱਠ, ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਖੜੇ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਈ ਦੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਖੜਾ ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਈ

ਧਾਗੇਤਿਤਾਗੇਤਿਤ	ਧਾਗੇਤਿਤਾਗੇਤਿਤ	ਕਿੜਧਾਸਤਾਸਨੱਧਾਸ	ਕਿਟਦੀਸਧਾਸਕਿਟ	ਧਾ
3				×

ਮੁਖੜਾ ਤਿਹਾਈ ਸਾਹਿਤ

ਧਿਟਧਿਟਧਾਗੇਤਿਤ	ਕਿੜਧਾਤਿਟਧਾਗੇਤਿਤ	ਧਾਗੇਨਨਗਿਦੀਗਿਨ	ਨਗਤਿਟਕਤਕਤ	
0				
ਕਸਤਾਧਿਕਿਟਕੇਸ	ਤਾਧਿਕਿਟਧਾਗੇਤਿਤ	ਕੜਧਾਸਨਧਾਸਕੜਧਾ	ਸਨਧਾਸਕੜਧਾਸਨ	ਧਾ
3				×

(7) ਮੋਹਰਾ—ਮੋਹਰਾ ਉਸ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਇਨ-ਵਾਦਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਗੁਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੀਤ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲਹੀ ਤਬਲੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੋਹਰਾ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੋਹਰਾ ਗਾਇਨ-ਵਾਦਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਲਈ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੋਹਰਾ ਇਕ ਅਰਸੇ (ਆਵ੍ਰਿੱਤ) ਤੋਂ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਖਯਾਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ 1, 1, 1, 2, ਇਤਿ-ਆਦਿ, ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭੀ ਮੋਹਰੇ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੋਹਰੇ ਅਤੇ ਮੁਖੜੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਗ-ਭਗ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਹਰੇ ਭੀ ਮੁਖੜੇ ਵਾਂਗ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਈ ਦੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੋਹਰਾ ਬਿਨਾ ਤਿਹਾਈ :

ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ	ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ	ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ	ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ	ਧਾ
3				×

ਮੋਹਰਾ ਤਿਹਾਈ ਸਾਹਿਤ :

ਤਾਸਤ੍ਰੈਨਾ	ਕਿਟਤਕ, ਤਾਤਿਰ	ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ	ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ	
0				
ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ	ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ	ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ	ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ	ਧਾ
3				×

(8) ਉਠਾਨ—ਉਠਾਨ ਉਸ ਬੜੇ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਬਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਠਾਨ ਕਿਸੀ ਭੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਲਯਕਾਰੀ ਵਿਚ ਬਜਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਭੀ ਉਠਾਨ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਠਾਨ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰੰਭਿਕ ਪਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਠਾਨ ਦਾ ਸਰੂਪ :—

ਧੋਤ ਧੋਤ ਤਾ s ਕਤ ਕਤ ਕਤ s ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿੜਧੇ sਨ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ
 + 2 0 3
 ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ s ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ s ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ, ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ
 + 2 0 3 +

(9) ਪਰਨ—ਪਰਨ ਉਸ ਬੜੇ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘਟੋ-ਘਟ ਦੋ ਅਰਸੇ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਵਧ 3, 5, 6, 7 ਅਰਸੇ ਦਾ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਬੋਲ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਜਦੇ ਅਤੇ ਲਯ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਪਰਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਤੇ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਬੋਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਨਾਂ ਅਧਿਕਤਰ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਲਗ-ਪਗ ਸਹੀ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਜਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

SIKHBOOKS.COM ਪਰਨ ਦਾ ਸਰੂਪ

ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ
 × 2 0 3
 ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧੋਤ ਧੋਤ ਤਿਰਕਿਟ ਧੋਤ ਧਿਟ ਧਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ
 × 2 0 3
 ਧੋਤ ਧੋਤ ਤਾਗੇ sਨ ਧਾ s ਧੋਤ ਧੋਤ ਤਾਗੇ sਨ ਧਾ s ਧੋਤ ਧੋਤ ਤਾਗੇ sਨ ਧਾ
 × 2 0 3 ×

(10) ਗਤ—ਪਰਨ, ਕਾਇਦੇ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅਲਗ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਧਿਕਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਠਾਅ, ਫਿਰ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦਾਰ ਵਾਰ ਚੌਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗਤ ਤਬਲੇ ਦੀ ਇਕ ਮੁਖ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬੋਲ ਪਤਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ 'ਧਾ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਿਹਾਈ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਨਾਰ ਦੇ ਬੋਲ ਹੀ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਤ ਦਾ ਸਰੂਪ

ਧਾ ਧਿਨਕ ਤਕਿਟ ਧਿਨਕ	ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਿਨਗ ਦਿਗਨ
×	2
ਨਗਨ ਨਗਨ ਤਕਿਟ ਧਿਨਕ	ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਿਨਗ ਦਿਗਨ
0	3

- (11) **ਰੇਲਾ**—ਕਿਸੀ ਕਾਇਦੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਲਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਲਟੇ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਲਯ ਵਿਚ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਜਾਉਣ ਨੂੰ ਰੇਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਰੇਲ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੇਲਾ ਚੋਗੁਨ ਲਯ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਦਰੁੱਤ ਲਯ ਵਿਚ ਹੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੇਲੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਬੋਲ-ਸਮੂਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਠਾਅ ਦੀ ਲਯ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਤਨੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਤੇਜ਼ ਲਯ ਵਿਚ ਤਬਲੇ ਵਾਲਾ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਬਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੇਲਾ ਅਕਸਰ ਕਾਇਦੇ- ਪਲਟੇ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਆਦਿ ਬਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

SIKHBOOKS.COM ਰੇਲਾ

ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs	ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs
×			
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ	ਤਿਰਕਿਟਤਾs	ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs
2			
ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs	ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs
0			
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ	ਤਿਰਕਿਟਤਾs	ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ	ਤਿਰਕਿਟਧਾs
3			

- (12) **ਲੱਗੀ**—ਲੱਗੀ ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਜਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਬੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਧਿਕ-ਤਰ ਕਹਿਰਵਾਂ ਛੰਦ ਦੇ ਬੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਡਗ ਮਗਾਉਂਦੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਬਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਲੱਗੀ ਕਹਿਰਾਵਾ, ਦਾਦਰਾ, ਤਾਲ ਦੀ ਮੁਖ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਿਚ ਕਾਇਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਰਵਾ-ਦਾਦਰਾ ਆਦਿ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਠਮਰੀ, ਭਜਨ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਿਚ ਭੀ ਲੱਗੀ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿਰਵੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ (1)

ਧਾਗੇ ਨਾਧੀਂ ਿਕਧੀਂ ਨਾੜਾ ਤਾਗੇ ਨਾਤੀ ਿਕਤੀ ਨਾੜਾ ।
 × 0

ਲੱਗੀ (2)

ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ।
 × 0
 ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ।
 × 0

- (13) ਬਾਟ—ਕਹਿਰਵੇ ਦੇ ਪਲਟਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਬਜਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਕਾਇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਲਟੇ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਰਵੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਟ ਬਜਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਲੱਗੀ ਦੇ ਬੱਲ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਕਰ ਕੇ ਬਾਟ ਬਣਾਈਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੱਗੀ ਹੀ ਬਜਾਈ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਟ ਭੀ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਤੇ ਲਿੱਖੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਦੀ ਬਾਟ ਦਾ ਰੂਪ—

ਨੰ: 1.

ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
 × 0
 ਤਾਤਿੰ ਿਨ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
 × 0

ਨੰ: 2.

ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
 + 0
 ਤਾਤਿੰ ਿਨ ਤਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿੰ ਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

- (1) ਲੜੀ—ਲੱਗੀ ਦੇ ਪਲਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਬੱਲ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦੇਰ ਤਕ ਬਜਾਉਣ ਨੂੰ ਲੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਾਇਦੇ, ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰੇਲਾ ਦਰੁਤ (ਲਯ) ਵਿਚ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਰਵਾ, ਦਾਦਰਾ ਆਦਿ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੇਜ਼ ਲਯ ਵਿਚ ਲੜੀ ਬਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਤੌਰੇ ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਾਤਿੰਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿੰਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 +
 ਧਾਤਿੰਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿੰਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

- (14) ਪੇਸ਼ਕਾਰ—ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਕਾਇਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਬਾਟ-ਪਲਟੇ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨਤਾਲ (ਸੋਲੋ) ਬਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਹੀ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ—ਅਪਣੀ ਵਾਦਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੁੰਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖਣਾ, ਯਾਨੀ ਤਬਲੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ। ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਾਇਦੇ ਵਾਂਗ ਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ, ਉਸਦਾ ਵਜ਼ਨ (ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਨਹੀਂ ਬਿਗੜਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਕਾਇਦੇ ਨਾਲੋਂ ਬੌੜੀ ਮੁਸਕਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੀਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਡਗਮਗਾਂਦੀ ਹੋਈ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ 'ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਚਾ ਧਿੰਧਾ ਜਾਂ ਧੀਂਗ ਧਾਗਧਾ ਚ ਧਾਗਧਾ' ਇਤਿਆਦੀ ਬੋਲ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦਿੱਲੀ ਘਰਾਨੇ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਸੋਲੋ ਬਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਹੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਤੌਰੇ ਉਦਾਹਰਣ—

ਪੇਸ਼ਕਾਰ (1)

ਧੀਂਕੜ	ਧਿੰਧਾ	ਚਕਤਾ	ਧੀਂਕੜ	ਧਿੰਧਾ	ਚਕਤਾ	ਧਿੰਧਾ	ਚਕਤਾ
+				2			
ਤੀਂਕੜ	ਤਿੰਨਾ	ਚਕਤਾ	ਤੀਂਕੜ	ਧਿੰਧਾ	ਚਕਤਾ	ਧਿੰਧਾ	ਚਕਤਾ
0				3			

ਪੇਸ਼ਕਾਰ (2)

ਧੀਂਗ	ਧਾਗਧਾ	ਧਿੰਧਾ	ਧਾਤੀ	ਧੀਂਗ	ਧਾਗਧਾ	ਧਿੰਧਾ	ਧਾਤੀ
+				2			
ਤੀਂਗ	ਤਾਗਤਾ	ਤਿੰਤਾ	ਤਾਤੀ	ਧੀਂਗ	ਧਾਗਧਾ	ਧਿੰਧਾ	ਧਾਤੀ
0				3			

(16) ਕਾਇਦਾ—ਠੇਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਧ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਕਾਇਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਾਲ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ, ਕਾਇਦੇ ਵਿਚ ਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਾਯਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਭਰੀ 'ਤਾਲੀ' ਦੀ ਥਾਂ ਭਰੀ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬੋਲ ਚਾਰ-ਅੱਠ ਅਤੇ ਸੋਲਾਂ ਮਾਕ੍ਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਇਦੇ ਅਧਿਕਤਰ ਇਕ ਅਰਸੇ ਜਾਂ ਦੋ ਅਰਸੇ ਦੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਇਦੇ ਠਾਅ, ਦੁਗੁਨ, ਤਿਗੁਨ, ਚੌਗੁਨ ਆਦਿ ਲਯਾਂ ਵਿਚ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਸੋਲੋ ਬਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰੂਆਤ ਕਾਇਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ : ਉੱਤੇ 16 ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ—ਕਮਾਲ ਪਰਨ, ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਪਰਨ, ਫਰਮਾਇਸ਼ੀ ਪਰਨ, ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਗਤ, ਤਿਪੱਲੀ ਗਤ, ਚੋਪੱਲੀ ਗਤ, ਚਾਰ ਬਾਗ਼, ਲਾਲ ਕਿਲਾ, ਨੌ ਹੱਕਾ ਇਤਿਆਦਿ। ਪਰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨ ਐਸੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਭਾਵ, ਉਹ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿੱਖਣ ਦੀ ਇੱਥੇ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਤਬਲਾ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਖਾ ਤਰੀਕਾ

ਪਿਛੇ ਅਸੀਂ "ਤਬਲਾ ਛੋਤੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ" ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਦੇ ਅਖਰ (ਵਰਣ) ਸਿਖਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਤੇ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਬਜਾਉਣ ਲਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਥੋਲ ਕਢਾਏ ਜਾਣ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ ਡਿਰ ਰੂਪਕ, ਝਪਤਾਲ, ਕਹਿਰਵਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨਤਾਲ, ਦੇ ਠੇਕੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਣ।

ਇੱਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਤਾਦ (ਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਤਬਲਾ ਸਿਖਾਉਣ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਹਥ ਵੱਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤਬਲੇ ਤੇ ਹੱਥ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਤਬਲਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਥੋੜੀਆਂ ਗੁਲਾਈ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਤਬਲੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਭੱਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ ਸਗੋਂ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਠੇਕੇ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਾਲ-ਦਾਦਰਾ ਮਾਤ੍ਰਾ 6

ਤਾਲੀ +						0
ਠੇਕਾ	ਧਾ	ਧਿੰ	ਨਾ	ਧਾ	ਤਿੰ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ	1	2	3	4	5	6

ਤਾਲ ਰੂਪਕ (ਬਾਈ ਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰਾ 7

ਤਾਲੀ ⊕			1			2
ਠੇਕਾ	ਤੀ	ਤੀ	ਨਾ	ਧਿੰ	ਨਾ	ਧਿੰ
ਮਾਤ੍ਰਾ	1	2	3	4	5	6

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ ਮਾਤ੍ਰਾ 8

ਤਾਲੀ ×								0
ਠੇਕਾ	ਧਾ	ਗੇ	ਨਾ	ਤੀ	ਨ	ਕ	ਧਿੰ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ	1	2	3	4	5	6	7	8

ਝਪਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰਾ 10

ਤਾਲੀ +			2			0			3
ਠੇਕਾ	ਧੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ	ਤੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ	1	2	3	4	5	6	7	8	9

ਤਿੰਨਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰਾ 16

‘ਤਿੰਨਤਾਲ’ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਹੈ। ਸੰਖੀਤ ਸਾਮ੍ਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਆਦਿ ਤਾਲ ਦਾ ਯੋਤਾਜ ਘੜ ਤਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸਾ ਕੋਈ ਕਾਇਮ-ਦਾਇਮ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਇਸ ਤਾਲ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਦਾਰ ਭਾਗ, ਇਕ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਤਾਲੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਤਿੰਨਤਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਿਰਿਆਵਸੀਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸੋਧ ਕਾਇਦੇ ਪਲਟੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ :—

ਤਾਲੀ	x				2			0			3			
ਠੇਕਾ	ਧਾ	ਧਿੰ	ਧਿੰ	ਧਾ	ਧਾ	ਧਿੰ	ਧਿੰ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ			
ਮਾਤ੍ਰਾ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
											13	14	15	16

ਕਾਇਦਾ ਨੰਬਰ 1.

x		2		0		3
ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 1.

ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 2.

ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 3.

ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 4.

ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਕਾਇਦਾ ਨੰਬਰ 2.

ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 1.

ਧਾ	ਧਾ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਾ	ਠਾ	ਠਿੰ
ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ	ਠਿੰ

ਪਲਟਾ 2.

ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ
ਤਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ,

ਪਲਟਾ 3.

ਤਿ ਟ ਪਾ ਗੇ	ਤਿ ਟ ਪਾ ਗੇ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ
ਤਿ ਟ ਤਾ ਗੇ	ਤਿ ਟ ਤਾ ਗੇ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ,

ਪਲਟਾ 4.

ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ
ਤਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਤਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ,

ਪਲਟਾ 5.

ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਾ ਗੇ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ
ਤਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਤਾ ਗੇ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ,

ਪਲਟਾ 6.

ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ
ਤਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਤਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ	ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਪਿੰ ਨਾ ਗਿੰ ਨਾ

ਕਾਇਦਾ ਨੰਬਰ 3.

ਪਾ ਗੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ
ਤਾ ਕੇ ਤਿ ਟ	ਕੇ ਕੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ

ਪਲਟਾ 1.

ਪਾ ਤਿ ਟ ਪਾ	ਤਿ ਟ ਘੇ ਘੇ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ,
ਤਾ ਤਿ ਟ ਤਾ	ਤਿ ਟ ਕੇ ਕੇ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ,

ਪਲਟਾ 2.

ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ
ਕੇ ਕੇ ਤਿ ਟ	ਕੇ ਕੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ

ਪਲਟਾ 3.

ਘੇ ਤਿ ਟ ਘੇ	ਤਿ ਟ ਘੇ ਘੇ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ
ਕੇ ਤਿ ਟ ਕੇ	ਤਿ ਟ ਕੇ ਕੇ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ

ਪਲਟਾ 4.

ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ
ਕਿ ਟ ਕਿ ਟ	ਕੇ ਕੇ ਤਿ ਟ	ਘੇ ਘੇ ਤਿ ਟ	ਕਿ ਟ ਤ ਕ

ਨੋਟ : ਪਿੱਛੇ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਕਾਇਦੇ-ਪਲਟੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਠਾਅ ਲਯ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ-ਕਾਇਦੇ ਆਦਿ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਲਯ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ

×   2   0   3
 ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ । ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।

ਪ੍ਰਕਾਰ

1. ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਤ੍ਰਿਕਿਟ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ । ਤਾ ਤ੍ਰਿਕਿਟ ਧਿੰ ਧਾ ।
2. ਧਾ ਤ੍ਰਿਕਿਟ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਤ੍ਰਿਕਿਟ ਤਿੰ ਤਾ । ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।
3. ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ । ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।
4. ਧਿੰ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਿੰ ਤਾ ਤਿੰ ਤਾ । ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।
5. ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਾ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਤਿੰ । ਤਾ ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।
6. ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ । ਤਾ ਤਾ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਤਿੰ । ਤਾ ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ।
7. ਧਾ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਾ ਤਾ ਧੁਤ ਤਿੰ ਤਾ । ਤਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।
8. ਧਾ ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਾ ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਾ ਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰ ਤਿੰ ਤਾ ਤਾ ਤਾ ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ: 1

1. ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤੀ ਕੜ ਤਿੰ ਤਾ ਧੁਤ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ।
2. ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧੀ ਕੜ । ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ । ਤੀ ਕੜ ਤਿੰ ਤਾ ਧੁਤ ਤੀ ਕੜ । ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ।
3. ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ਧੁਕੜ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤੀ ਕੜ ਤਿੰ ਤਾ ਧੁਕੜ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ।
4. ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ਧੁਗਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਕੁ ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤੀ ਕੜ ਤਿੰ ਤਾ ਧੁਕੜ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਾ ਕੁ ਧਾ ਤੀ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ।
5. ਧੀ ਕੜ ਧਿੰ ਧਾ ਧਿਕੜ ਨਗ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਿਕੜ ਨਕ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤੀ ਕੜ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਿਕੜ ਨਗ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਾ ਧਿਕੜ ਨਕ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ।
6. ਧਾ ਧਿਕੜ ਨਕ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ । ਤਾ ਕੜ ਨਕ ਧਿੰ ਧਾ, ਤਾ ਤਾ ਤਿੰ ਤਾ । ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਾ ।

7. ਪੀਂਕੜ ਚਿੰਠਾ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਧਾੜੀ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਕ੍ਰਿਧੇ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ ।
ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ ਡੁਧਾ ਤਿੰਤਾ । ਤਾੜੀ ਤਾੜੀ ਤਾੜਾ ਤਿੰਤਾ ।
ਕ੍ਰਿਧੇ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ ।
8. ਪੀਂਕੜ ਚਿੰਠਾ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਕ੍ਰਿਧੇ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ ।
ਧਗਤਿਟ ਘਿੜਾਡੁਨ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਕਿਟਤਕ ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ,
ਤਗਤਿਟ ਨਗਤਿਟ । ਤਿਟਘਿੜਾ ਡੁਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਧਗਤਿਟ ਘਿੜਾਡੁਕ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ: 2.

1. ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਪੀਂ ⁺ । ਧਾਧਾ ਧੀਂਕ੍ਰ ਚਿੰਠਾ ਧਾ ² । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ਤਿੰਤਾ ਤੀਂ ⁰ ।
³
ਧਾਧਾ ਧੀਂਕ੍ਰ ਚਿੰਠਾ ਧਾ ।
2. ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ਤਿੰਤਾ ਤਾੜੀ ।
ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ ।
3. ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ : ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਡੁ ਧਾਗਧਾ । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ।
ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਡੁ ਧਾਗਧਾ ।
4. ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਡੁ ਧਾਗਧਾ । ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਡੁ ਧਾਗਧਾ । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ਡੁ ਤਾਕੜਾ ।
ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਡੁ ਧਾਗਧਾ ।
5. ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਗਤਿਟ । ਘਿੜਾਡੁਨ ਧਾਧੀ ਧਾਧੀ ਚਿੰਠਾ । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ।
ਤਿੰਤਾ ਤਗਤਿਟ । ਘਿੜਾਡੁਨ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ ।
6. ਧਗਤਿਟ ਕਿਟਤਕ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ ।
ਧਗਤਿਟ ਕਿਟਤਕ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਤਗਤਿਟ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਤਾ ਤਾੜੀ । ਤਾੜੂ ਤਾੜੀ
ਤਾੜਾ ਤਿੰਤਾ । ਧਾੜੂ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਚਿੰਠਾ । ਧਗਤਿਟ ਕਿਟਤਕ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ ।
7. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਗਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ
ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ
ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੀਂ ਤਾਕੜਾ ਤਿੰਤਾ ਤਾੜੀ । ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਗਤਿਰਕਿਟ
ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪੀਂ ਧਾਗਧਾ ਚਿੰਠਾ ਧਾੜੀ ।

8. ਪਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਪੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ §ਤਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਪਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਪੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ §ਤਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਤਾਕਤਾ ਤਿੰਤਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਤੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ §ਤਧਾ ਤਿੰਤਾ ਤਾਤੀ । ਪਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਪੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ §ਤਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ : 1.

1. ਪਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਪਾਗੇ ਤਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
2. ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ, ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
3. ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਗੇ ਨਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
4. ਪੀ' ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤੀ' ਤਾਗੇ, ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
5. ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਾਗੇ । ਪੀ' ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਗੇ । ਤੀ' ਤਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
6. ਪੀ' ਪੀ' ਪਾਗੇ ਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪੀ' ਪੀ' ਪਾਗੇ । ਤੀ' ਤੀ' ਤਾਗੇ ਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪੀ' ਪੀ' ਪਾਗੇ ।
7. ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਾਗੇ । ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਨਕ ਧਿੰਨਾ । ਤਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਗੇ । ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਨਕ ਧਿੰਨਾ ।
8. ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਪਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਾ, ਕਤਾ ਘੇਘੇ । ਨਕ ਧਿੰਨਾ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ।
9. ਪਾਤਿਰ ਕਪੀ ਨਕ ਧਿੰਨਾ । ਕਤ ਕਪੀ ਨਕ ਧਿੰਨਾ । ਤਾਤਿਰ ਕਤੀ ਨਕ ਤਿਨਾ । ਕਤ ਕਪੀ ਨਕ ਧਿੰਨਾ ।
10. ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ । ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ । ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ, ਤਾਗੇ ਨਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

11. ਧਾ ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਕਿਤਭਾ ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਿਟ ਪਿਨਾ ਗਿੰਨਾ ਕਿਤਭਾ ।
ਧਾ ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
12. ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਕਿਤਭਾ । ਧਾ ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ।
ਕਿਤਭਾ ਤਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
13. ਧਾ ਪਿੰਨਾ ਤ੍ਰਿਕ ਪਿੰਨਾ । ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਤਾ ਤਿੰਨਾ ਤ੍ਰਿਕ ਤਿੰਨਾ ।
ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ।
14. ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਨਕ ਪਿੰਨਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਨਕ ਪਿੰਨਾ ।
ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਿਟ ਕੇਕੇ ਨਕ ਤਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਕੱਤਾ ।
ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਨਕ ਪਿੰਨਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਕੱਤਾ ।
15. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਕੱਤਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨ ਗਿੰਨ
ਧਾਗੇ ਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਕੱਤਾ ।
ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ; ਤਿੰਨ ਕਿਨ ਧਾਗੇ ਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨ
ਗਿਨ ਤਿਰਕਿਟ ।
16. ਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨ ਗਿਨ ਧਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨ ਗਿਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਾ
ਕੱਤਾ ਘੇਘੇ । ਨਕ ਪਿੰਨਾ ਧਾਧਾ ਪਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨ ਕਿਨ ਤਾਕੇ ।
ਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨ ਕਿਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਕੱਤਾ ਘੇਘੇ । ਨਕ ਪਿੰਨਾ ਧਾਧਾ ਪਿੰਨਾ ।

ਤਿਹਾਈ

- SIKHBOOKCLUB.COM
1. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਕਤਾ ਤਿਰਕਟ । ਧਾ ⁺ s, ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਕਤਾ ਤਿਰਕਟ ਧਾ ² s ।
ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਕਤਾ ਤਿਰਕਟ । ਧਾ ³
  2. ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਤਿਰਕਟ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾ s, ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ
ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾ s, । ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ
ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾ
  3. ਤਿਰਕਕਤਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਤਿਰਕਕਤ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾ s ਤਿਰਕਕਤਪਿੰਨਾ
ਗਿੰਨਾਤਿਰਕਕਤ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾ s । ਤਿਰਕਕਤਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਤਿਰਕਕਤ
ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 3. (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ)

1. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਕਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਭਾਤਿਰ ।
ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਕਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ ।
3. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂਨ । ਗ,ਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਕਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਤੀਂਨ । ਕ,ਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ ।
4. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂਨ ਗ,ਪੀਂ । ਨਗ ਧਾਤੀ ਗਿਨ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀ ਨਕ ਭਾਤਿਰ । ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਤੀਂਨ ਕਤੀ । ਨਕ ਧਾਤੀ ਗਿਨ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ ।
5. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂਨ ਗਧਾ । ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨ ਘਿਨ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀ ਨਕ ਭਾਤਿਰ । ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਤੀਂਨ ਕਤਾ । ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ ਘਿਨਾ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਘਿਨ ।
6. ਧੀਂਨ ਗ,ਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ । ਗਿਨਾ ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਗਿਨ । ਤੀਂਨ ਕ,ਤਾ ਤਿਰਕੜ ਤਿੰਨਾ । ਕਿਨਾ ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਕ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਗਿਨ ।
7. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਤਿਰਕੜ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਤਿਰਕੜ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧੀਂਨ । ਗ,ਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾਤੀ ਗਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਗ ਤਿਰਕੜ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਗ ਤਿਰਕੜ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧੀਂਨ । ਗ,ਧਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾਤੀ ਗਿਨ ।
8. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧਾਗੇ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਗ ਧਾਗੇ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂਨ । ਗ,ਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਗਿਨ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਭਾਕੇ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਤੀਂ ਨਕ ਭਾਕੇ । ਭਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂਨ । ਗ,ਪੀਂ ਨਗ ਧਾਤੀ ਗਿਨ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂ । ਧਾ ² ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ । ਨਗ ਧੀਂ ਧਾ ⁰ ਧਾ ³ ।
ਧਾਤਿਰ ਕੜਪੀਂ ਨਗ ਧੀਂ ।

ਕਾਇਦਾ-ਰੇਲਾ

1. ਪਗਤਿਟ ਕਤਪਗ ਤਿਟਕਤ ਧਾਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਕਿੜਨਗ ।
 0 ਤਗਤਿਟ ਕਤਤਗ ਤਿਟਕਤ ਧਾਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਕਿੜਨਗ ।
2. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
3. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿਟਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
4. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ sਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
5. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ
 ਕਿੜਨਗ ਤਿਟਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
6. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।
 ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ
 ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ
 ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
7. ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
8. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ
 ਘਿੜਨਗ sਤਿਟ ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ
 ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ sਤਿਟ
 ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
9. ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ
 ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਕਤਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਤਧਿਰ
 ਤਿਰਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਕਤਧਿਰ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ
 ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਕਤਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

ਗਤੀ

ਨੋਟ : ਗਤ-ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਰਸਾ ਠਾਅ, ਦੋ ਅਰਸੇ ਦੁਗੁਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅਰਸੇ ਚੌਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਬਜਾਈ ਜਾਵੇ ।

1. ਧਿੰ[×] ਧਿੰ ਤਕ ਧਿੰ² । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਿੰ⁰ ਤਿੰ ਤਕ ਤਿੰ³ ।
ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
2. ਧਿਨਤਕ ਧਿਨਤਕ ਤਕਧਿਨ ਤਕਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਦਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ ਕਿੜਨਗ ।
ਤਿਨਤਕ ਤਿਨਤਕ ਤਕਤਿਨ ਤਕਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਦਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ ਕਿੜਨਗ ।
3. ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਤਿਟਕਤ ਦਿੜਨਗ । ਦਿੜਨਗ ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਤਿਟਕਤ ।
ਤਗਤਿਟ ਕਤਤਗ ਤਿਟਕਤ ਦਿੜਨਗ । ਦਿੜਨਗ ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਤਿਟਕਤ ।
4. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ । ਤਾਗੇ ਨੱਤਾ
ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ ।
5. ਧਗਤਿਟ ਧਗਤਿਟ ਤਿਟਕਤ ਧਗਤਿਟ । ਕਤਕਧਿ ਨਕਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਗਤਿਟ ਤਗਤਿਟ ਤਿਟਕਤ ਤਗਤਿਟ । ਕਤਕਧਿ ਨਕਤਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
6. ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਦਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਿੜਨਗ
ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
7. ਧਿਨਧਿਨ ਧਾਤਿਟ ਧਿਨਗਿਨ ਤਕਤਕ । ਧਿਨਤਕ ਤਗਤਿਟ ਕਿਟਤਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
ਤਿਨਤਿਨ ਤਾਤਿਟ ਤਿਨਕਿਨ ਤਕਤਕ । ਧਿਨਤਕ ਕਿਟਤਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
8. ਧਾਗੇਗੇ ਧਾਗੇਗੇ ਦਿਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ।
ਤਾਗੇਗੇ ਤਾਗੇਗੇ ਤਿਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ।

ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਮੁਖੜੇ

1. .... ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਤ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਤ । ਧਾ[×]
2. ਤੀ⁰ ਤੀਧਾ ਤਿਰਕਤ ਤੀਧਾ ਧਾਨਤ ਸਕਤਕ ਤਿਰਕਤ । ਧਾ[×]
3. ਕਤਾ ਤਿਰਕਤ ਧਾਗੇ ਕਾ ਤਿਰਕਤ ਧਾਗੇ ਕਾ ਤਿਰਕਤ । ਧਾ

- 0 3 x
4. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਧਾ
5. ਧਾਗੇ ਡੀਨਾ ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ
- + 2 0
6. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਿਰਕੜ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ । ਤਧੇ sਤ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
- 3 x
- ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ
- + 2 0
7. ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ । ਡੀਧਾ ਕੜਾਨ ਧਾ ਕੱਤ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤੂਨਾ ਕੱਤ ।
- 3
- ਧਾ ਕੱਤ ਧਾ ਕੱਤ ।
- x 3
8. ਧਗਤਿਟ ਧਗਤਿਟ ਕਿਰਧਾਤਿਟ ਨਗਤਿਟ । ਨਗਤਿਟ ਨਗਤਿਟ ਕਿਰਧਾਤਿਟ ਨਗਤਿਟ ।
- 0 3
- ਕਿਰਧਾਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾ, ਕਿਰਧਾਤਿਟ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾ, ਕਿਰਧਾਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ ।
- x 0 2
9. ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕ,ਕੜਾਨ ਧਾਕ੍ਰਿਧਾ sਨਧਾs । ਕੱਤਧਾs ਤਿਟਧਾs ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ
- 3
- ਧਾ,ਕੜਾਨ । ਧਾਕੱਤ ਘੋਘੇਤਿਟ ਕਿਟਤਕਧਾs ਕੜਾਨਧਾs । ਕੱਠਧਾs ਘੋਘੇਤਿਰਕਿਟ
- ਧਾsਕੜਾਨ ਧਾਕੱਤ ।

ਤਿਹਾਈ-ਮੁਖੜੇ (ਗਤ-ਤੇੜੇ)

- + 2
1. ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧੀ । ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਧਾ ਧੀਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
- 0 3
- ਧਾਧਾਕਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ,
- ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ
- x
2. ਧਾਤਿਟ ਕਿੜ,ਧਾ ਗੇ,ਨ ਕੱਤ । ਧਾ ਕਿੜਧਾ sਕਿੜ ਧਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ਕਿੜਨਗ
- ਤਿਰਕਿਟ । ਤਠ ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਧਾ ਕੜਾਨ । ਧਾ s, ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
- ਤੱਕ ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਧਾ ਕੜਾਨ । ਧਾ s, ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੱਕ ਧਿਰਕਿਟ
- ਤਕਧਾ ਕੜਾਨ । ਧਾ
- x
3. ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ।

ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਧਾ s, ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ । ਤਕਤਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾ, ਧਾਗੇ ।
ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕੜ ।

- ×
4. ਧੀਂਸਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤੀਂs । ਤਾਕੇਤਿਰਕੜ ਤੀਂਸਤਾਕੇ
ਤਿਰਕੜਧਿੰਨਾ ਕਿਟਧੀਂs । ਧਾਤਿਰਕੜ ਧੀਂਸਧਾs ਤਿਰਕੜਧੀਂ ਧਾਤਿਰਕੜ ।
ਧਿੰਨਾਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕੜਤੀਂ ਤਾਤਿਰਕੜ । ਤੀਂਸਤਾs ਤਿਰਕੜਤੀਂ ਤਾਤਿਰਕੜ
ਧਿੰਨਾਕਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕੜਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾਗੇਨ । ਧਾਗੇਨ ਧਾs,
ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਗੇਨਧਾ । ਗੇਨਧਾ s, ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾਗੇਨ ਧਾਗੇਨ ।
5. ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕੜ ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤੀਂਸਤਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕੜ
ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਸਧਾs ਤਿਰਕੜਧੀਂs ਧਾsਤਿਰਕੜ ਧੀਂਸਧਾs । ਧਿੰਨਾਕਿਟ
ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕੜਤੀਂs ਤਾਤਿਰਕੜ । ਤੀਂਸਤਾs ਤਿਰਕੜਤੀਂs ਧਾsਤਿਰਕੜ
ਧਿੰਨਾਕਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕੜs ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਕੇਸਟਧਾ । sਗੇਨs ਧਾsਤਿਰਕੜ
ਤਕਤਾਕੇs ਟਧਾਗੇ । sਨਧਾs, ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਕੇਸਟਧਾ sਗੇਨ । ਧਾ

ਨੋਟ : ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਬਲਾ ਵਾਦਕ ਮਾਸਟਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਦਕ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੇਠ
'ਕੱਖੇ 'ਗਤ-ਤੱਭੇ' ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਚੰਗ ਨਾਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ :—

× 2 0
1. ਕੇ ਤਿਟ ਕਿੜਤਕ ਤਾਨ । ਧਿੰਨਾ ਕਿੜਤਕ ਤਾਨ ਧਿੰਨਾ । ਕਿੜਤਕ ਤਾਨ ਨਗਧੇ sਨਗ ।
3 × 2
ਧੇ ਧਾਨ ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ : ਤਾਨ ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟ । ਧਾਨ ਧਾs ਨ, ਗੇ sਤਿ ।
0 3 ×
ਟ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਨ । ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟ ਧਾਨ । ਧਾਨ, ਧਿਰਧਿਰ
2 0 3
ਕਿਟਤਕ ਤਾਨ । ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟ ਧਾਨ । ਧਾਨ, ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਨ ।
×
ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟ ਧਾਨ । ਧਾਨ ।

× 2 0
2. ਤਕਤਾ sਤਕ ਤਾ ਦੁੰ । ਦੁੰ ਕਿੜਤਕ ਤਕ sਟ । ਧਿੰਟ sਤ ਕਿਟ ਤਿਕ ।
3 × 2 0
ਤਿਟ ਕਤਾ sਨ ਤਕ । ਧਾ ਤੀਂ ਤਾ ਕਿੜ । ਧਿੰ ਤਾ ਕਿੜ ਦੀਂ । ਕਿੜ ਨਗ ਤਿਟ ਤਿਟ ।
3 + 2
ਗੇਗੇ ਤਿਟ ਕਤੀ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਦੀਂ । ਧਾ ਧਾਦੀ ਧਾ, ਤਿਟ ।

- 0 3 X
 ਤਿਟ ਗੋਗੇ ਤਿਟ ਕਤੀ। ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਾਦੀ ਧਾ ਧਾਦੀ
 2 0 3
 ਧਾ। ਤਿਟ ਤਿਟ ਗੋਗੇ ਤਿਟ। ਕਤੀ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਦੀ
 ਧਾ ਧਾਦੀ। ਧਾ X
3. ਧਾ ਕਿੜਤਕ ਤਾ ਧਿਰਧਿਰ। ਕਿੜਤਕ ਤਾ ਨਗਧੇ sਕਿੜ। ਧੱਤ s ਧਿੰਨਾ ਕਿੜਤਕ।
 ਤਾ ਕੱਤਾ ਕਿੜਤਕ ਤਾ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਿੜਨਗ ਤੱਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਾਨ ਦਿਨਾ।
 ਕਿੜਤਕ s ਤੱਕ ਕੜਾਨ। ਧਾ s, ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ। ਤਾਨ ਦਿਨਾ ਕਿੜਤਕ s।
 ਤੱਕ ਕੜਾਨ ਧਾ s, ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਾਨ ਦਿਨਾ। ਕਿੜਤਕ s ਤੱਕ ਕੜਾਨ।
4. ਘਿੜਨਗ ਤਕ ਘਿੜਨਗ ਤਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਕ। ਕਿੜਧੇ sਤਾ
 ਘਿੜਨਗ ਤਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਕ। ਕੱਤ ਧਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਧਾ ਨਗਧੇ
 sਧਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਾ, ਨਗਧੇ sਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾ, ਨਗਧੇ sਧਿਰ ਕਿਟਤਕ।
5. ਧਿਟ ਧਿਟ ਕਿੜਧੇ sਟ। ਗਿ ਦੀ ਗਿੜ ਨਗ। ਧਾ s ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕ।
 3 X 2
 ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤੱਕ ਕੜਾਨ। ਧਾ s ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ
 0 3 +
 ਤੱਕ ਕੜਾਨ। ਧਾ s, ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤੱਕ ਕੜਾਨ। ਧਾ
6. ਧੀ ਧਿੰਨਾ ਤਕ ਧਿੰਨਾ। ਤਕ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਤਕ। ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਤਕ ਤਕ।
 3 X 2
 ਧੀ sਧਾ sਤ sਕ। ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ। ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾ, ਤਿਰਕੜ।
 0 3 +
 ਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾ, ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਾ

ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੀਆਂ ਪਰਨਾ

1. ਤਿਰਕੜਧਾ's ਤਿਰਕੜਧਾ's ਤਿਰਕੜਧਾ's ਤਿਰਕੜਧਾ's। ਨਧਾ'sਨ ਧਾ'sਤਿਰਕੜ ਧਾ'sਨਧਾ
 0 3
 sਨਧਾ's। ਤਿਰਕੜਧਾ's ਨਧਾ'sਨ ਧਾ's, ਤਿਰਕੜਧਾ's। ਤਿਰਕੜਧਾ's ਤਿਰਕੜਧਾ's
 ਤਿਰਕੜਧਾ's ਧਾ'sਨ। ਧਾ'sਤਿਰਕੜ ਧਾ'sਨਧਾ sਨਧਾ's ਤਿਰਕੜਧਾ's। ਨਧਾ'sਨ

ਧਾੜ ਤਿਰਲਾੜ ਧਾੜ ਤਿਰਕੜਤਾੜ । ਤਿਰਕੜਧਾੜ ਤਿਰਕੜਧਾੜ ਨਧਾੜਨ ਧਾੜਤੁਕੜ ।

3

ਧਾੜਨਧਾੜ ਆਨਧਾੜ ਤੁਕੜਧਾੜ ਨਧਾੜਨ ।

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿੱਖੀ ਪਰਨ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨੌਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕੋ ।

2. ਧਿੰਨਾਤਕ ਧਿੰਨਾਤਕ ਤਕਧਿੰਨਾ ਤਕਤਕ । ਧਿੰਨਾਤਕ ਤਕਧਿੰਨਾ ਤਕਤਕ ਧਿੰਨਾਤਕ ।
ਤਿੰਨਾਤਕ ਤਿੰਨਾਤਕ ਤਕਤਿੰਨਾ ਤਕਤਕ । ਤਿੰਨਾਤਕ ਤਕਧਿੰਨਾ ਤਕਤਕ ਧਿੰਨਾਤਕ ।
ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿਟਤਿਟ ਧਿੰਨਾਤਕ । ਤਿਟਘਿੜਾ ਆਨਧਾੜ ਘਿੜਨਗ ਧਿੰਨਾਤਕ ।
ਧਿਰਕਿਟਤੱਕ ਧਿਰਕਿਟਤੱਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਕੱਤਾ । ਧਿਰਕਿਟਤੱਕ ਕੱਤਾ ਆ ਆ ਤੋ ।
ਆਨ ਆ ਧਾੜ, ਧਿਰਕਿਟਤੱਕ । ਕੱਤਾ ਆ ਆ ਤੋ ਆ । ਆ ਧਾੜ, ਧਿਰਕਿਟਤੱਕ ਕੱਤਾ ।
ਆ ਆ ਤੋ ਆ ਆ । ਧਾ

ਚੌਕੁਦਾਰ-ਪਰਨ

X

1. ਧੇੜ ਧੇੜ ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਤਾੜ । ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਦੀੜ । ਦੀੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ, ।
ਧਾੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ । ਧਾ ਆ, ਧੇੜ ਧੇੜ । ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਤਾੜ ਘੇਘੇ ਤਿਟ । ਘੇਘੇ
ਦੀੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ ਧਾੜ ਆੜ । ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ ਧਾੜ ਆੜ । ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ ਧਾ ਆ, ।
ਧੇੜ ਧੇੜ ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਤਾੜ । ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਦੀੜ । ਦੀੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ ।
ਧਾੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ । ਧਾੜ ਆੜ ਧਾੜਨ ਧਾੜਨ । ਧਾ
2. ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ
ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਆ ਧਾ ਆ ਦੀ । ਆ ਕੱਤ ਆ ਤਕਿੱਟ । ਧਾ ਆ, ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
ਤਕਿੱਟ ਧਾ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਕਿੱਟ ਧਾ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਕਿੱਟ ਧਾ ਆ ।
ਆ ਦੀ ਆ ਕੱਤ । ਆ ਤਕਿੱਟ ਧਾ ਆ, । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਧਿਰਧਿਰ
ਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟ ਧਾ । ਆ ਧਾ ਆ ਦੀ । ਆ ਕੱਤ ਆ
ਤਕਿਟ । ਧਾ

ਬੇਦਮ ਫਰਮਾਇਸ਼ੀ ਚੌਕੁਦਾਰ ਪਰਨ

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿੱਖੀ ਪਰਨ ਦੁਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨੌਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕੋ ।

3. ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ
ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕਿੜਧੇੜ ਕਿੜਧੇੜ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੱਤ ਕਿੜਧਾਤਿਟ
ਧਾਗੇਤਿਟ । ਧਾੜ ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੱਤ ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ ਕਿੜਧਾੜ
ਕਿੜਧਾਕੱਤ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ, ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ

ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧੇੜ । ਕਿੜਧੇੜ ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾੜ । ਕਿੜਧਾਕੋੜ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ । ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੋੜ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੋੜ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧੇੜ ਕਿੜਧੇੜ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੋੜ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ ਕਿੜਧਾੜ । ਕਿੜਧਾਕੋੜ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜ ਕਿੜਧਾੜ ਕਿੜਧਾਕੋੜ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਧਾ

ਪੁਰਾਤਨ. ਉਸਤਾਦੀ ਘਰਾਨੇ ਦੀਆਂ ਪਰਨਾ, (ਨੌਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕੋ)

- +
4. ਧੱਤਧੱਤ ਤਿਰਕੜਧੱਤ ਧਣਾੜਣ ਧੱਤਧੱਤ । ਤਿਰਕੜਧੱਤ ਧੱਤਧੱਤ ਧਣਾੜਣ ਧਾੜ । ਧੀਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜਧਿੰਨਾ ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਕੜਾੜਨ ਧਾੜ, ਕੈਤਿਰ ਕੜਤਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕ । ਕੜਾੜਨਧਾੜ, ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਕੜਾੜਨ । ਧਾੜ, ਧੱਤਧੱਤ ਤਿਰਕੜਧੱਤ । ਧਣਾੜਣ ਧੱਤਧੱਤ ਤਿਰਕੜਧੱਤ ਧੱਤਧੱਤ । ਧਣਾੜਣ ਧਾੜ ਧੀਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜਧਿੰਨਾ । ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਕੜਾੜਨ ਧਾੜ, ਕੈਤਿਰ । ਕੜਤਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕ ਕੜਾੜਨਧਾੜ, ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਕੜਾੜਨ ਧਾੜ, ਧੱਤਧੱਤ ਤਿਰਕੜਧੱਤ ਧਣਾੜਣ ਧੱਤਧੱਤ । ਤਿਰਕੜਧੱਤ ਧੱਤਧੱਤ ਧਣਾੜਣ ਧਾੜ । ਧੀਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜਧਿੰਨਾ ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਕੜਾੜਨ ਧਾੜ, ਕੈਤਿਰ ਕੜਤਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕ । ਕੜਾੜਨਧਾੜ, ਕੈਤਿਰਕੜਧੱਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਕੜਾੜਨ । ਧਾ

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਪਰਨ, ਦੁਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

- +
5. ਧਾਤੀ ਟਨਗ ਧੇੜ ਧਾਤੀ । ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਤਕ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ । ਤਿਰਕਿੜ ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ । ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕੜ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ । ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਧਾਤੀ । ਟਨਗ ਧੇੜ ਧਾਤੀ ਧਾਤਿਰ । ਕਿੜਤਕ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਿਰਕਿੜ । ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ । ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ । ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ । ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ । ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ । ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕਿੜ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੀ ਧਾੜ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ।

ਧਾੜ ਕੜ ਤਿਰਕੜ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟੜਕ ਧਾੜੀ ਧਾੜ ਕਿਟੜਕ । ਧਾੜੀ ਧਾੜ
ਕਿਟੜਕ ਧਾੜੀ । ਧਾ

ਅੜੀ ਉੱਤਮ, ਅੱਠ ਅਰਸੇ ਦੀ ਗਣੇਸ਼ ਪਰਨ

×

6. ਦਿਰਦਿਰਕਿੜਤਕ ਤਕਟ,ਧਾੜ ਕਟਧਾ,ਤਕਟ ਧਾ,ਤਕਟ । ਧਾੜ, ਤਕੇੜਨ ਧੜਧੜ
ਤਕੇੜਨ । ਧਾਧਾ ਕਿਟੜਕ ਧਗੇੜਨ ਕਿਟੜਕ । ਤਿਟਤਿਟ ਧਗੇੜਨ ਕਾੜਤ,ਪਗ
ੜਨਕਾੜਤ । ਤਧੀੜਤਾ ਤਿਟਤਿਟ ਗਿਟੜਤਾ ੜਨ,ਧਿਟ । ਤਕੇੜਨ ਧਾੜਦ ਧਾੜ, ਤਿਟਤਿਟ ।
ਗਿਟੜਤਾ ਧਿਟੜਕ ਗਿਟੜਤਾ ੜਨ,ਧਾ । ਧਾੜ, ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ । ਤੱਕੜਟਧਾ ਧਾੜਗਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾਧਾਤਿਰ ਕਿਟੜਕ,ਧਿਰਧਿਰ।
ਕਿਟੜਕ,ਤੱਕੜਟ ਧਾੜਧਾੜ ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ,
ਤੱਕੜਟਧਾ ਧਾੜ, ਦਿਰਦਿਰਕਿੜਤਕ । ਤਕਟ,ਧਾੜ ਕਟਧਾ,ਤਕਟ ਧਾ,ਤਕਟ ਧਾੜ, ।
ਤਕੇੜਨ ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇੜਨ ਧਾਧਾ । ਕਿਟੜਕ ਧਗੇੜਨ ਕਿਟੜਕ ਤਿਟਤਿਟ ।
ਧਗੇੜਨ ਕਾੜਤ,ਪਗ ੜਨਕਾੜਤ ਤਧੀੜਤ । ਤਿਟਤਿਟ ਗਿਟੜਤਾ ੜਨਧਿਟ ਤਕੇੜਨ ।
ਧਾੜਦ ਧਾੜ, ਤਿਟਤਿਟ ਗਿਟੜਤਾ । ਧਿਟੜਕ ਗਿਟੜਤਾ ੜਨਧਾ ਧਾੜ, ।
ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ ਤੱਕੜਟਧਾ । ਧਾੜਗਿੜਨਗ
ਤਿੰਨਾ,ਧਾਤਿਰ ਕਿਟੜਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟੜਕਤੱਕੜਟ । ਧਾੜਧਾੜ ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ
ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ । ਤੱਕੜਟਧਾ ਧਾੜ, ਦਿਰਦਿਰਕਿੜਤਕ ਤਕਟ,ਧਾੜ ।
ਕਟਧਾ,ਤਕਟ ਧਾੜਕਟ ਧਾੜ, ਤਕੇੜਨ । ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇੜਨ ਧਾਧਾ ਕਿਟੜਕ । ਧਗੇੜਨ
ਕਿਟੜਕ ਤਿਟਤਿਟ ਧਗੇੜਨ । ਕਾੜਤ,ਪਗ ੜਨਕਾੜਤ ਤਧੀੜਤਾ ਤਿਟਤਿਟ । ਗਿਟੜਤਾ
ੜਨ,ਧਿਟ ਤਕੇੜਨ ਧਾੜਦ । ਧਾੜ, ਤਿਟਤਿਟ ਗਿਟੜਤਾ ਧਿਟੜਕ । ਗਿਟੜਤਾ
ੜਨ,ਧਾ ਧਾੜ, ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ । ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ ਤਕੇੜਟਧਾ
ਧਾੜ,ਗਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾਧਾਤਿਰ ਕਿਟੜਕ,ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟੜਕਤੱਕੜਟ ਧਾੜਧਾੜ ।
ਗਿੜਨਗਿੜਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟੜਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟੜਕ ਤੱਕੜਟਧਾ । ਧਾ

ਤਾਲ-ਦਾਦਰਾ ਮਾਤ੍ਰੇ ੦

ਇਹ ਤਾਲ ਅਕਸਰ ਗਜ਼ਲ, ਕੱਵਾਲੀ ਗੀਤ-ਭਜਨ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਦੋ ਭਾਗ, ਇਕ ਖਾਲੀ ਇਕ ਤਾਲੀ (ਭਰੀ) ਅਤੇ ਛੇ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ—×						0	
ਠੇਕਾ—ਧਾ	ਧੀ	ਨਾ			ਧਾ	ਤੀ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ—1	2	3	4	5	6		
ਪ੍ਰਕਾਰ							
+						0	
1-ਧਾ	ਧਿੰ	ਧਾ	।	ਧਾ	ਤਿੰ	ਤਾ	
2-ਧਾਧਾ	ਧਿੰ	ਨਗ	।	ਤਾਤਾ	ਤਿੰ	ਨਗ	
3-ਧਾਧਾ	ਧਿੰ	ਤਿਰਕੜ	।	ਤਾਤਾ	ਤਿੰ	ਤਿਰਕੜ	
4-ਧੀ	ਧੀ	ਨਾ	।	ਤੀ	ਤੀ	ਨਾ	
5-ਧੀ	ਨਾਨਾ	ਤਿਰਕੜ	।	ਤੀ	ਨਾਨਾ	ਤਿਰਕੜ	
6-ਧੀ	ਨਗ	ਤਿਰਕੜ	।	ਤੀ	ਨਗ	ਤਿਰਕੜ	
7-ਤਿਰਕੜ	ਤੀ	ਨਾ	।	ਤਿਰਕੜ	ਧੀ	ਨਾ	
8-ਤਿਰਕੜ	ਧੀ	ਨਾਗੇ	।	ਤਿਰਕੜ	ਤੀ	ਨਾਗੇ	
9-ਧਾਤ੍ਰਕ	ਧਾਧਾ	ਧਿੰਨਾ	।	ਤਾਤ੍ਰਕ	ਤਾਤਾ	ਤਿੰਨਾ	
10-ਧਾਗੇਨਧਾ	ਧਿੰਨਾਗਿਨਾ	ਤ੍ਰਕਧਿੰਨਾ	।	ਤਾਕੇਨਤਾ	ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ	ਤ੍ਰਕਤਿੰਨਾ	

ਪੇਸ਼ਕਾਰ

- + 0
1. ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ। ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ਤਿੰਨਾ
  2. ਧਾਧੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ। ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ। ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ਤਿੰਨਾ। ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ।
  3. ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ। ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ।

4. ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾੜੀ ਤਾੜਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
5. ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾੜੀ ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
6. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾੜੀ ਤਾੜਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ।
7. ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਤਾੜਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ।
8. ਧਾਧਾ ਟਾੜਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਧਾੜੀ ਗਿੰਨਾ । ਤਾੜਾ ਟਾੜਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਧਾੜੀ ਗਿੰਨਾ ।
9. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾੜੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ।
10. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਕੇ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 1

1. ਧਾੜਗ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਤਾੜਗ,ਤ ਗਨਤਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ ।
2. ਧਾੜਗ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾੜਗ,ਤ ਗਨਤਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
3. ਧਾੜਗ,ਧ ਗਨ,ਧਾੜ ਗ,ਧਗਨ । ਧਾੜੀਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾੜਕ,ਤ ਕਨ,ਤਾੜ ਕ,ਤਕਨ । ਧਾੜੀਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
4. ਧਾੜਗ,ਧਾ ਗਨ,ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾੜਗ,ਧ ਗਨ,ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾੜਕ,ਤ ਕਨ,ਤਾੜੀ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ । ਧਾੜਗ,ਧ ਗਨ,ਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
5. ਧਗਨ,ਧ ਗਨ,ਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਤਕਨ,ਤ ਕਨਤਾੜੀ ਤਾਕੇਤਿੰਨਾ । ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ ।
6. ਧਾੜੀਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾੜੀਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾਤਾੜੀ ਤਾਕੇਤਿੰਨਾ । ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਾੜੀ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
7. ਧਾੜੀਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾੜੀਧਾਗੇ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਿੰਨਾ । ਤਾੜੀਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾੜੀਤਾਕੇ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਗਨ,ਧ ਗਨਧਿੰਨਾ ।
8. ਧਾੜੀਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਧਾੜੀ ਤਿਰਕਿਟਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਤਾੜੀਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟਤਾੜੀ ਤਾਕੇਤਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਧਾੜੀ ਤਿਰਕਿਟਧਾੜੀ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ ।

- × 0
9. ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ।
ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ।
  10. ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਨਕਧਿੰਨਾ ।
ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨਾ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਨਕਧਿੰਨਾ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 2

- × 0
1. ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
ਤੀਂਸਤਾਕੇ ਸਨ,ਤਾਸ ਤਾਕੇਨੱਤਾ । ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  2. ਧੀਂਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ ਧੀਂਸਧਾਗੇ । ਸਨਧਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਸਤਾਕੇ
ਸਨ,ਤਾਸ ਤੀਂਸਤਾਕੇ । ਸਨ,ਤਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  3. ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਸਧਾਗੇ । ਸਨ ਧਾਸ ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ । ਤਾਕੇਨੱਤਾ
ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੀਂਸਤਾਕੇ । ਸਨ,ਤਾਸ ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ ।
  4. ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ । ਤਾਕੇਨੱਤਾ
ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਕੇਨੱਤਾ । ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ ।
  5. ਧੀਂਸਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਾਸ ਧਾਗੇਧਾਗੇ । ਸਨ ਧਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਸਤਾਕੇ
ਸਨ,ਤਾਸ ਤਾਕੇਨੱਤਾਕੇ । ਸਨ,ਤਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  6. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕੱਤਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਸਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ ।
ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕੱਤਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਕੇਨੱਤਾ । ਸਤਾ,ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ
ਸਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ ।
  7. ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਕੱਤਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ।
ਕੱਤਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਸਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ ।
  8. ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨ ਧਾਗੇਧਾਗੇ । ਸਨ,ਧਿੰਨ ਧਾਗੇਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਿੰਨ । ਤਾਕੇਨੱਤਾ
ਤਿਰਕਿਟਧਿੰਨ ਤਾਕੇਤਾਕੇ । ਸਨ,ਧਿੰਨ ਧਾਗੇਧਾਗੇ ਸਨ,ਧਿੰਨ ।
  9. ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗੇਨਾਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਗੇਨਾਧਾਸ ਧੀਂਸਧਾ ਗੇਨਾਧਾਸ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਕੇਨਾਤਾਸ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਕੇਨਾਤਾਸ ਧੀਂਸਧਾ ਗੇਨਾਧਾਸ ।
  10. ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗੇਨਾਧਿੰਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਗੇਨਾਧਿੰਨ ਧਾਸਧਾ ਤਿਟਧਿੰਨਾ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਕੇਨਾਤਿੰਨ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਕੇਨਾਤਿੰਨ ਧਾਸਧਾ ਤਿਟਧਿੰਨਾ ।

ਦੁਗੁਨਾ (ਲੜੀ-ਲੱਗੀ)

ਨੋਟ : ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੁਗੁਨਾ ਬਰਾਬਰ ਲਯ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਪਰ ਤਬਲੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਜਾਂ ਚੌਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਹੀ ਵਜਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

	×			0		
1.	ਧਿੰ	ਧਿੰ	ਨਾ	।	ਭਿੰ	ਭਿੰ
2.	ਧਾ	ਭੀਂ	ਭੀਂ	।	ਭਕ	ਧਿੰ
3.	ਧਾਗੇ	ਧਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾ	।	ਭਾਗੇ	ਭਿੰਨਾ
4.	ਧੀਂਗ	ਧਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾ	।	ਭੀਂਗ	ਭਿੰਨਾ
5.	ਧਿਟ	ਧਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾ	।	ਭਿਟ	ਭਿੰਨਾ
6.	ਧਾਗੇ	ਧਿੰਨਾ	ਭਿਟ	।	ਭਾਗੇ	ਭਿੰਨਾ
7.	ਧੀਂ	ਨਾਨਾ	ਭਕ	।	ਭੀਂ	ਨਾਨਾ
8.	ਧੀਂ	ਧਿੰਨਾ	ਭਿਰਕਿਟ	।	ਭੀਂ	ਭਿੰਨਾ
9.	ਧਾ	ਧਿੰਨਾ	ਭਿਰਕਿਟ	।	ਭਾ	ਭਿੰਨਾ
10.	ਧਿੰਨਾ	sਧਾ	ਭਿਰਕਿਟ	।	ਭਿੰਨਾ	sਧਾ
11.	ਧਾਧਾ	sਧਾ	ਭਿਰਕਿਟ	।	ਧਾਗੇ	ਧਿੰਨਾ
	ਭਾਭਾ	sਭਾ	ਭਿਰਕਿਟ	।	ਧਾਗੇ	ਧਿੰਨਾ
12.	ਕਭ	ਕਭ	ਧਾਧਾ	।	sਧਾ	ਧਿੰਨਾ
	ਕਭ	ਕਭ	ਭਾਭਾ	।	sਧਾ	ਧਿੰਨਾ

ਮੁਖੜੇ

	×			0			+
1.	ਧਾਗੇ	ਭਿੰਨਾ	ਕਿਝਨਗ	।	ਭਿਰਕਿਟ	ਭਕਭਾ	ਕਿਟਭਕ
2.	ਧਾਗੇ	ਭਿੰਨਾ	ਕਿਝਨਗ	।	ਭਕਭਾ	ਧਾਭਿਰ	ਕਿਟਭਕ
3.	ਕਭ	ਭਿੰਨਾ	ਕਿਝਨਗ	।	ਭਿਰਕਿਟ	ਭਕਭਾ	ਕਿਟਭਕ
4.	ਧਿਟ	ਧਿਟ	ਧਾਗੇ	।	ਭਿਟ	ਭੱਕ	ਕਝਾਨ
				।	ਧਾ	ਭੱਕ	ਕਝਾਨ
				।	ਧਾ	ਭਕ	ਕਝਾਨ

ਤਿਹਾਈ

	+			0		
1.	ਧਾਧਾ	ਭਿਰਕਿਟ	ਧਾਧਾ	।	ਭਿਰਕਿਟ	ਧਾਰਾ
2.	ਧਾ	ਭਿਰਕਝ	ਧਾ	।	ਭਿਰਕਝ	ਧਾ
3.	ਭਿਰਕਝ	ਭਕਭਾ	ਧਾ	।	s	s
				।	ਭਕਭਾ	ਧਾ
				।	s	s
				।	ਭਿਰਕਝ	ਭਕਭਾ

4. ਤਿਰਕਿਟ ਕੜਾ'sਨ ਧਾ । s s, ਤਿਰਕਿਟ । ਕੜਾ'sਨ ਧਾ s । s,
ਤਿਰਕਿਟ ਕੜਾ'sਨ ।
5. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ । ਤਿਰਕੜ ਧਾ ਤਿਰਕੜ । ਤਕੜਾ ਤਿਰਕੜ ਧਾ ।
ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ ਤਿਰਕੜ ।
6. ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ । ਤਿਰਕੜ ਧਾ, ਧਾਤਿਰ ।
ਕੜਾ'ਧਾ ਤਿਰਕੜ ।
7. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ'ਗਿੰਨਾ ।
ਧਾ's ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ'ਗਿੰਨਾ । ਧਾ's ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾ'ਗਿੰਨਾ ।
8. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕੜਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਾ's ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਾਲ-ਕਹਿਰਵਾ ਮਾਤ੍ਰੇ 8

ਕਹਿਰਾਵਾ ਜਾਂ ਧੁਮਾਲੀ ਦਾ ਠੋਕਾ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਭਾਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਇਸ ਠੋਕੇ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਹਿਰਵੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਬਜਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨਾ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਅਜ-ਕਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਚਿਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-ਕਵਾਲੀ, ਗਜਲ, ਭਜਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਫਿਲਮ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਕਹਿਰਵਾ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਹਿਰਵੇ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਭਾਵ, ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਠੋਕੇ ਨੂੰ ਧੁਮਾਲੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਠੋਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿਰਵਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਖ਼ਾਤਿਰ ਦੇ ਗਾਇਕ(ਗਾਗੀ-ਰਬਾਬੀ) ਕਹਿਰਵੇ ਨੂੰ ਤਲਵਾੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਲਵਾੜਾ 16 ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਤਾਲ ਹੈ।

ਤਾਲ-ਧੁਮਾਲੀ

ਤਾਲੀ — +
 ਠੋਕਾ — ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ। ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਨਾ
 ਮਾਤ੍ਰਾ—1 2 3 4 5 6 7 8

ਪ੍ਰਕਾਰ

+	0							
1. ਧਾ ਧੀ ਧਾ ਧੀ। ਧਾ ਤੀ ਰਾ ਕੁਕ								
2. ਧੀ ਧੀ ਧਾ ਤਿੰ। ਤਕ ਧਿੰ ਧਾਗੇ ਕੁਕ								
3. ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾ। ਧਾ ਤਿੰ ਤਿੰ ਰਾ								
4. ਧਾ ਧੀ ਧਾਧਾ ਤੀ। ਤਾ ਤੀ ਧਾਧਾ ਧੀ								
5. ਧਾ ਧੀ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤਾ ਤੀ ਤਿੰਨਾ ਕਤਾ								
6. ਧੀ ਧੀ ਧਾਧਾ ਧੀ ਤਾਤਾ। ਗਿਨ ਧਾਗੇ ਨੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ								
7. ਧਾਗੇ ਧੀਨ ਧਾਗੇ ਤੀਨ। ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ਕਤਾਕਿਟ								
8. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਧਿੰਨਾ								

ਠੇਕਾ-ਕਹਿਰਵਾ

ਤਾਲੀ—	+							2
ਠੇਕਾ—	ਧਾ	ਧੀਂ	ਨਾ	ਤੀਂ	ਨ	ਕ	ਧਿੰ	ਨਾ
ਮਾਕਾ—	1	2	3	4	5	6	7	8

ਪ੍ਰਕਾਰ

	+							2	
1.	ਧਾ	ਧੀਂ	ਨਾ	ਤੀਂ	।	ਨਾ	ਨਾ	ਧਿੰ	ਨਾ
2.	ਧਾ	ਗੇ	ਨਾ	ਤੀਂ	।	ਨ	ਕ	ਧਿੰ	ਨਾ
3.	ਧਾ	ਧਾਗੇ	ਧਿੰ	ਨਾ	।	ਤਾ	ਤਾਗੇ	ਭਿੰ	ਨਾ
4.	ਧਾ	ਧੀਂ	ਧਾਗੇ	ਤੀਂ	।	ਤਾ	ਤੀਂ	ਤਾਕੇ	ਧੀਂ
5.	ਧਾ	ਤਿਰਕੜ	ਧਿੰ	ਨਾ	।	ਤਾ	ਤਿਰਕੜ	ਭਿੰ	ਨਾ
6.	ਧਾ	ਤਿਰਕੜ	ਧਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾ	।	ਤਾ	ਤਿਰਕੜ	ਭਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾ

ਦੁਗੁਨ (ਲੱਗੀਆਂ)

	+							+	
1.	ਧਾਧਾ	ਧਾਤੀ	ਨਕ	ਧਾਤੀ	।	ਭਾਭਾ	ਭਾਤੀ	ਨਕ	ਧਾਤੀ
2.	ਧਾਗੇ	ਨਾਭੀ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ	।	ਭਾਕੇ	ਭਾਤੀ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ
3.	ਧਾ	ਧੀਂਧੀਂ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ	।	ਤਾ	ਤੀਂਤੀਂ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ
4.	ਧਾਤ੍ਰ	ਕਧੀਂ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ	।	ਕਤ	ਕਧਿੰ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ
5.	ਭਾਤ੍ਰ	ਕਧੀਂ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ	।	ਕਤ	ਕਧਿੰ	ਨਕ	ਧਿੰਨਾ
6.	ਧਾਗੇ	ਤਾਤੀ	ਤਾਗੇ	ਤਾਤੀ	।	ਤਾਤੀ	ਨਾਨਾ	ਧਾਤੀ	ਨਾਨਾ
7.	ਧਾਗੇ	ਤਿਟ	ਤਾਗੇ	ਤਿਟ	।	ਧਿਟ	ਨਕ	ਤਿਟ	ਨਕ
8.	ਨਕ	ਧੀਂਧੀਂ	ਨਕ	ਤੀਂਤੀਂ	।	ਧੀਂਧੀਂ	ਨਕ	ਤੀਂਤੀਂ	ਨਕ

ਚੌਗੁਨ ਲਯ ਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ

	+							×	
1.	ਧਕਨਧਿ	ਨਕਧੀਂ	ਭਗਨਭਿ	ਨਕਤੀਂ	।	ਧਾਧੀਂਧੀਂ	ਨਕਧਿੰਨਾ	ਭਾਭੀਂਭੀਂ	ਨਕਭਿੰਨਾ
2.	ਧਾਗੇਧਾਗੇ	ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ	ਭਾਕੇਭਾਕੇ	ਭਿੰਨਾਗਿੰਨਾ	।	ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾਭਿਰਕੜ	ਭਾਕੇਭਿੰਨਾ	ਗਿੰਨਾਭਿਰਕੜ

3. ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਤਾਕੋਤਿਰਕੜ ਤਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ ਤਾਕੋਤਿਰਕੜ ।
4. ਧਿਨਕਧਿ ਨਕਧਾਗੇ ਤਿਨਕਤਿ ਨਕਤਾਕੇ । ਧਿਨਕਧਿ ਨਕਧਿਟ ਤਿਨਕਤਿ ਨਕਤਿਟ ।
5. ਧਿਟਨਗ ਤਿਟਨਗ ਤਿਟਨਗ ਧਿਟਨਗ । ਧਿਟਘੇਘੇ ਤਿਟਘੇਘੇ ਤਿਟਘੇਘੇ ਧਿਟਘੇਘੇ ।
6. ਧੀਧੀਨਕ ਤੀਤੀਨਕ ਤੀਤੀਨਕ ਧੀਧੀਨਕ । ਧਾਤੀਨਾੜਾ ਤਾਤੀਨਗ ਤਾਤੀਨਾੜਾ ਧਾਤੀਨਗ ।
7. ਧਾਤੀੜਾ ਤਾਤੀੜਾ ਤਾਤੀਧਿਨ ਧਾਤੀੜਾ । ਧਿਨਧਾਤੀ ਸਾਧਿੰਨ ਤਿੰਨਤਾਤੀ ਸਤਾਤਿੰਨ ।
8. ਧਾਗੇਨਧੀ ਸਧੀਨਗ ਤਾਕੋਤਾਤੀ ਸਤੀਨਕ । ਧੀਕੜਧਿੰਨਾ ਸਧਾਧੀ ਸ ਤੀਕੜਤਿਤੋਤਾ ਸਤਾਤੀ ਸ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਾਗੇਤਿਰਕੜ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾ, ਧਾਗੇਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾ, ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ
3. ਕਤਘੇਘੇ ਨਕਧਿੰਨਾ ਧਾ, ਕਤਘੇਘੇ । ਨਕਧਿੰਨਾ ਧਾ, ਕਤਘੇਘੇ ਨਕਧਿੰਨਾ ।
4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ, ਧਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਤਾਲ-ਨਕਟਾ (ਭੰਗੜਾ)

ਨੋਟ : ਇਹ ਕਹਿਰਵੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਖੂਬ ਵਿਚ ਭੰਗੜਾ ਅਤੇ ਗਿੱਧਾ ਦੇ ਲੋਕ-ਨ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਢੋਲ ਜਾਂ ਢੋਲਕ ਤੇ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਠੇਕਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ

1. ਧੀੜਾ ਕਿੱਤਾ ਸਤ ਕਿੱਤਾ । ਧੀੜਕ ਧਿੰਨਾ ਸਕ ਧਿੰਨਾ
2. ਧਾ ਸਗਧਿ ਨਾ ਸ ਗਿੰਨ । ਤਾ ਸਗਧਿ ਨਾ ਸ ਕਿੰਨ

3. ਧੀਂਧਿ ਨਾਗਿਨ ਤੀਂਤਿ ਨਾਗਿਨ । ਧੀਂਗ ਧਿਟਧਿਟ ਤੀਂਕ ਤਿਟਤਿਟ
4. ਧਧੀਂਕ ਨਕਧਿੰਨ ਤੀਤੀਂਕ ਨਕਤਿਨ । ਧਾਗੇਂਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਤਾਕੇਂਨ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ ।

ਦੋਹਰੀਯਾ ਲੱਗੀਆ

1. ਧੀਂਤਕ ਤਕਧੀਂ, ਧੀਂਤਕ ਤਕਧੀਂ ; ਤਕਤਕ ਤੀਂਤੀਂ, ਤਕਤਕ ਤੀਂਤੀਂ
2. ਧਿਟਧਿਟ ਧਗਧਗ, ਧਿਟਧਿਟ ਧਗਧਗ । ਤਿਟਤਿਟ ਤਕਤਕ, ਤਿਟਤਿਟ ਤਕਤਕ
3. ਧਗਨਗ ਨਗਧਗ, ਧਗਨਗ ਨਗਧਗ । ਤਿਟਰਕ ਤਕਤਿਟ, ਤਿਟਤਕ ਤਕਤਿਟ
4. ਧੀਂਨਾਨਾ ਤੀਂਨਾਨਾ, ਧੀਂਨਾਨਾ ਤੀਂਨਾਨਾ । ਧਿਟਨਾਨਾ ਤਿਟਨਾਨਾ, ਧਿਟਨਾਨਾ ਤਿਟਨਾਨਾ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾ
2. ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ, ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ, ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਧਾ
3. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਾ
4. ਧਿਰਧਿਰ ਤੱਕਤਾਨ ਧਾ, ਧਿਰਧਿਰ ਤੱਕਤਾਨ ਧਾ, ਧਿਰਧਿਰ ਤੱਕਤਾਨ ਧਾ

ਝਪਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 10

ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਤਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬੰਦ ਹੱਥ ਨਾਲ ਗਤਕਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਧੁਰਪਦ-ਧਮਾਰ' ਵਾਂਗ ਖੁਲੇ-ਬੋਲੇ, ਪਰਨਾ ਆਦਿ ਵੀ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮ ਇਸ ਦਾ ਝਪਤਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਜ-ਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਝਪਤਾਲ ਜਾਂ ਝਬਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰੇ, ਚਾਰ ਭਾਗ, ਤਿੰਨਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੱਧਮ ਲਯ ਦਾ ਤਾਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਖਯਾਲ ਹੀ ਅਕਸਰ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ—	+		2		0	3				
ਠੇਕਾ—	ਧੀਂ	ਨਾ	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਨਾ	ਤੀਂ	ਨਾ	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ—	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ਪ੍ਰਕਾਰ

×	2	0	3
1. ਧੀਂ ਨਾਨਾ।	ਧੀਂ ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।	ਤੀਂ ਨਾਨਾ।	ਧੀਂ ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।
2. ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।	ਧੀਂ ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।	ਤੀਂ ਤੀਂ ਨਾ।	ਧੀਂ ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।
3. ਧੀਂ ਕ੍ਰ ਧੀਂ ਧੀਂ।	ਨਾਨਾ ਧੀਂ ਨਾ।	ਤੀਂ ਕ੍ਰ ਤੀਂ ਤੀਂ।	ਨਾਨਾ ਧੀਂ ਨਾ।
4. ਧਿੰਨਾ ਨਾਧੀ।	ਧਿੰਨਾ ਨਾਧੀ ਧਿੰਨਾ।	ਤਿੰਨਾ ਨਾਤੀ।	ਧਿੰਨਾ ਨਾਧੀ ਧਿੰਨਾ।
5. ਧੀਂ s।	ਨਾਧੀ ਧਿੰਨਾ ਧੀਂ।	ਤੀਂ s।	ਨਾਧੀ ਧਿੰਨਾ ਧੀਂ
6. ਧਾ ਤਿਰਕੜ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ।	ਤਿ ਟ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ
7. ਧਾ ਤਿਰਕੜ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ।	ਤਿ ਟ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ
8. ਧਾਧਾ ਤਿਰਕੜ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ।	ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ।	ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ
9. ਧਾ ਤਿਰਕੜ।	ਧਿੰਨਗਿਨ ਧਿੰਨਗਿਨ ਨਾ।	ਤਾਠੇ ਤਿ ਟ।	ਧਿੰਨਗਿਨ ਧਿੰਨਗਿਨ ਨਾ।
10. ਧੀਂ ਕੜ ਧਿੰ ਧਿੰ।	ਨਾਨਾ ਧੀਂ ਕੜ ਧਿੰਨਾ।	ਤੀਂ ਕੜ ਤੀਂ ਤੀਂ।	ਨਾਨਾ ਧੀਂ ਕੜ ਧਿੰਨਾ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ: 1

×	2	0	3
1. ਧੀਂ s ਕ ਧਿੰਨਾ।	ਧੀਂ s ਕ ਧਿੰਨਾ ਕੱਤਾ।	ਤੀਂ s ਕ ਤਿੰਨਾ।	ਧੀਂ s ਕ ਧਿੰਨਾ ਕੱਤਾ।

2. ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ । ਟਕਤਾ ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ । ਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾ । ਟਕਤਾ ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ।
3. ਧੀਂ ਤਾਕਤਾ । ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ । ਤੀਂ ਤਾਕਤਾ । ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ ।
4. ਧੀਂ ਤਾਕਤਾ । ਧਿੰਨਾ ਧੀਂ ਤਾਕਤਾ । ਤੀਂ ਤਾਕਤਾ । ਧਿੰਨਾ ਧੀਂ ਤਾਕਤਾ ।
5. ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ । ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ ।
6. ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ । ਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾ ।
7. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਿੰਨਾ ਕਤਾ ।
8. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ । ਟਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ।
9. ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ । ਟਧਾ ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕ ਤਿੰਤਾ । ਟਤਾ ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ ।
10. ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕ ਤਿੰਤਾ । ਤਾਤਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
11. ਧਾਕ ਧਿੰਧਾ । ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਤੀ ਧਿੰਨਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ।
ਤਾਕ ਤਿੰਨਾ । ਟਤਾ ਤਿੰਤਾ ਤਾਤੀ । ਧਾਤੀ ਧਿੰਨਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ।
12. ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਤਾ
ਤਿੰਤਾ । ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
13. ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਕੇ ਧੀਂਕ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਕੂ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ ।
ਤੀਂਕ ਤਿੰਤਾ । ਤਾਕੇ ਤੀਂਕ ਤਿੰਤਾ । ਧਾਕੂ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ।
14. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧੀਂਕੂ । ਧਿੰਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧੀਂਕੂ । ਧਿੰਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ: 2

1. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ । ਧਾਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ।
2. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਟਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ । ਟਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ।
3. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ । ਧਾਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
4. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ
ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ।
5. ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕੜ । ਧਿੰਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤੀਂਕੜ । ਧਿੰਧਾ ਟਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
6. ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ

7. ਧਾਧਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਾ sਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
8. ਧਾਧਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤ । ਤਾਤਾ sਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
9. ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ sਧਾ । ਤੀਕੜ ਤਿੰਤਾ । sਕੜ ਤਿੰਤਾ sਤਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ sਧਾ ।
10. ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਕੜ ਤਿੰਤਾ । sਕੜ ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
11. ਤਿਟਘਿੜਾ sਨਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਟਕੜਾ sਨਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
12. ਤਿਰਘਿੜਾ sਨਧਾ । ਨਗਤਿਟ ਘਿੜਾਨ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਟਕਿੜਾ sਨਤਾ । ਨਗਤਿਟ ਕਿੜਾਨ ਤਾਤਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 1

- x 2 0
1. ਧਿੰਨਾsਧਾ ਤੀਧਾਗੇਨਾ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਿਨਗਿਨ ਤਿੰਨਾsਤਾ ਤੀਤਾਥੇਨਾ ।
3 ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਧਿਨ ਧਿਨਗਿਨ ।
  2. ਧਿੰਨਾsਧਾ ਤੀਧਾਗੇਨਾ । ਧਿੰਨਾsਧਾ ਤੀਧਾਗੇਨਾ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਿੰਨਾsਤਾ ਤੀਤਾਥੇਨਾ ਧਿੰਨਾsਧਾ ਤੀਧਾਗੇਨਾ ਧਿਨਗਿਨ ।
  3. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਟ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਾਤੀਤਾਥੇ ਨਤਾਤਿਟ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਿਨਗਿਨ ।
  4. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਧਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਾਤੀਤਾਥੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ।
  5. ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਟਧਾਗੇ । sਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਾਥੇਨਤਾ ਤਿਟਤਾਥੇ । sਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਧਾਗੇ ਧਿਨਧਿਨ ।
  6. ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਧਿਨ । ਧਾਤੀਧਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਧਾ ਤਿਟਧਿਨ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿਟਕਿਨ । ਧਾਤੀਧਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਧਿਨ ।
  7. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ । ਨਾਨਾਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਤਾਤੀਤਾਥੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਨਾਨਾਕਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ ।

8. ਆਤਿਰਕਿਟਯਾ ਆਤਿਟ । ਪਿੰਨਾਯਾ ਤਿਟਪਿਨ ਯਾਤੀਪਿਨ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਆਤਿਟ । ਪਿੰਨਾਯਾ ਤਿਟਪਿਨ ਯਾਤੀਪਿਨ ।

ਬੇਦਮ ਤਿਹਾਈ

1. ਪਿਨਗਿਨ ਯਾਤੀਯਾਗੇ । ਪਿਨਗਿਨ ਯਾ,ਪਿਨ ਗਿਨਯਾਤੀ । ਯਾਗੇਗਿਨ ਯਿਟਯਾ, ਪਿਨਗਿਨ ਯਾਤੀਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 2

1. ਪਿਨਗਿਨ ਤੁੱਕਪਿਨ । ਗਿਨਤੁੱਕ ਯਾਗੇਤੁੱਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਯਗਨ,ਯਾ ਗਿਨ,ਯਾਗੇ । ਤੁੱਕਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ ਯਾਗੇਤੁੱਕ । ਤਿਨਕਿਨ ਤੁੱਕਤਿਨ । ਕਿਨਤੁੱਕ ਤਾਗੇਤੁੱਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਯਗਨ,ਯਾ ਗਿਨ,ਯਾਗੇ । ਤੁੱਕਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ ਯਾਗੇਤੁੱਕ ।
2. ਪਿਨਤੁੱਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਯਾਗੇਪਿੰਨਾ ਤੁੱਕਪਿੰਨਾ ਗਿਨਤੁੱਕ । ਪਿਨਯਾਗੇ ਯਾਗੇਨਯਾ । ਆਗੇਨਾ ਤੁੱਕਪਿਨ ਤਿਨਾਗਿਨ । ਤਿਨਤੁੱਕ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਾਗੇਤਿੰਨਾ ਗਿਨਤੁੱਕ ਪਿਨਯਾਗੇ । ਯਾਗੇਨਯਾ ਯਾਗੇਨਯਾ । ਆਗੇਨਾ ਤੁੱਕਪਿਨ ਤਿਨਾਗਿਨ ।
3. ਤੁੱਕਪਿੰਨ ਗਿਨਤੁੱਕ । ਯਾਗੇਤਿਟ ਤੁੱਕਪਿਨ ਗਿਨਯਾਗੇ । ਨਯਾਯਾ ਤੁੱਕਪਿੰਨ । ਯਾਗੇਤਿਟ ਯਾਗੇਪਿਨ ਗਿਨਤੁੱਕ । ਤੁੱਕਤਿਨ ਕਿਨਤੁੱਕ । ਤਾਗੇਤਿਟ ਤੁੱਕਤਿਨ ਕਿਨਤਾਗੇ । ਨਯਾਯਾ ਤੁੱਕਪਿਨ । ਯਾਗੇਤਿਟ ਯਾਗੇਪਿਨ ਗਿਨਤੁੱਕ ।
4. ਯਾਗੇਨਯਾ ਤਿਰਕਿਟਯਾਤੀ । ਗਿਨਯਾਗੇ ਯਨਾਤਿਰਕਿਟ ਯਾਗੇਪਿਨ । ਪਿਟਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ । ਤਾਕੇਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟਯਾਤੀ । ਕਿਨਤਾਕੇ ਨਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਕੇਤਿਨ । ਪਿਟਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਯਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ ।

ਬੇਦਮ ਤਿਹਾਈ

1. ਤੁੱਕਪਿਨ ਗਿਨਤੁੱਕ । ਯਾਗੇਤਿਟ ਯਾ,ਤੁੱਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਤੁੱਕਯਾਗੇ ਤਿਟਯਾ, ਤੁੱਕਪਿਨ ਗਿਨਤੁੱਕ ਯਾਗੇਤਿਟ ।

ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਤੋੜਾ (ਆੜੀ ਲਯ)

- ×
- ਧਿਨਧਾ ਚਧਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗਿਨ ਧਾਗੋਤਿ । ਨਾਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's । ਧਿਨਧਾ ਚਧਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗਿਨ ਧਾਗੋਤਿ । ਨਾਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾ's । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's, ਧਿਨਧਾ । ਚਧਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗਿਨ ਧਾਗੋਤਿ ਨਾਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾ's । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਕਾਇਦਾ ਰੇਲਾ

- ×
- ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟੇ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
  - ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਕਤਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਕਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਕਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਕਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
  - ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
  - ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਕੱਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕੱਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕੱਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧੀ'ਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
  - ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
  - ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਕਿੜਨਗ

ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ। ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਟ। ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਕਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ।

7. ਪਾਤਿਟ ਕੋਤ। ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ। ਪਿਰਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਤਾਤਿਟ ਕੋਤ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ। ਪਿਰਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ।

8. ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਕਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰ। ਘਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਕਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰ। ਘਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਪਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ। ਪਿਰਪਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ। ਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਾਪਾ। ਪਾੜ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਾਪਾ। ਪਾੜ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਾਪਾ।

ਰੇਲਾ

SIKHBOOKCLUB.COM

- ×
1. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ। ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ	ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ। ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ।	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ।	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ
2. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ। ਤਿਰਕਿਟਤਕਪਿਰ	ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ। ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ।	ਪਿਰਕਿਟਤਕਨਾ ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ।	ਤਿਰਕਿਟਤਕਪਿਰ ਪਿਰਕਿਟਤਕਨਾ
3. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ। ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ। ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ।	ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ।	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ
4. ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ। ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ। ਨਾਤਿਰਕਿਟਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ।	ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ।	ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ

5. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਧਿਰ । ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਧਿਰ ।	ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
6. ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ	ਨਾਤਿਰਕਿਟਧਿਰ । ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਧਿਰ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
7. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
8. ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਧਿਰ	ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਨਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।	ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ

ਰੇਲੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਮੋਹਰੇ

1. ਕੜਾਨਕਿਟਤਕ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿੱਤਾਕੜਾਨ ਕੜਾਨਧਾਧਾ ।
ਧਿੱਤਾਕੜਾਨ ਧਾਧਾਧਾ₃ । ਧਿੱਤਾਕੜਾਨ ਧਾਧਾਧਾ₅ ਧਿੱਤਾਕੜਾਨ ॥ ਧਾ₃ ਨਾਤਿਰਕਿਟਧਿਰ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਨੋਟ : ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਹਰੇ ਤੋਂ ਰੇਲਾ ਬਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ । ਭਾਵ, ਰੇਲਾ ਬਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੋਹਰਾ ਲਾਓ ਅਤੇ ਗੁਰ ਦਾ 'ਧਾ' ਨਾ ਕੇ ਦੂਜੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਫਿਰ ਰੇਲਾ ਅਰੰਭ ਕਰੋ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੋਹਰੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਜਾਉਣੇ ਹਨ ।

2. ਕਿਟਤਕ,ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤੱਤ । ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ ਧਾ₃ਕਿਟਤਕ ਤਾ₃ਨਧਾ₃ ।
ਕੜਾਧੀ₃ਨ ਘਿਨਤਿਟ । ਕੱਤਕਿਟਤਕ ਦੀਗੜਧਾ₃ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ । ਧਾ, ਘਿਨਤਿਟ ।
ਕੱਤਕਿਟਤਕ ਦੀਗੜਧਾ₃ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ । ਧਾ, ਘਿਨਤਿਟ । ਕੱਤਕਿਟਤਕ
ਦੀਗੜਧਾ₃ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ ।
3. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਾ₃ੜ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਾ₃ੜ ਤਕਿੱਟਧਾ₃ੜ ।
ਤਕਿੱਟਧਾ₃ੜ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿੱਟਧਾ₃ੜ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਧਾਤਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ । ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ ।

4. ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਕਿਟ ਨਾਤਿਰਕਿਟਕਿਟ ਤਕਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਕਿਟ । ਨਾਤਿਰਕਿਟਕਿਟ ਤਾਤਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ ਤਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ । ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਿਰਕਿਟਕਿਟ । ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਧਿਰਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਧਿਰਕਿਟਕਿਟ, ਧਿਰਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਤਕਤਾਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਨਾਤਿਰਕਿਟਕਿਟ ।

ਗੁਰੂ (ਸਮ) ਦੇ ਹਾ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਗੋਂ ਵਿਰ ਰੇਲਾ ਚਾਲੂ...

ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਮੁਖੜੇ

1. ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ।
2. ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਨੌਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਕਿਟ ਨੌਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ।
3. ਤਾਤਕਿਟਕਿਟ ਕਿਟਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਕਿਟਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ।
4. ਤਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਨੌਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਨੌਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ।
5. ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ।
6. ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟ । ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਗਿਨਾਕਿਟਨਗ ਤਿਰਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਕਿਟਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਕਿਟਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ।
7. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਕੇਧਿਰਧਿਰਕਿਟ ।
8. ਧਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ ਤਾਤਕਿਟਕਿਟਕਿਟ । ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ । ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਕਿਟਕਿਟ ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

9. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਸਕੜਾਂਸਨ ਧਾ,ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਧਾਸ ਕੜਾਂਸਨਧਾ, । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸਕੜਾਂਸਨ ।
10. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟਧਾਸ । ਗੋਸਤਕੋਸਨ ਧਾਸਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੱਟ । ਧਾਸਗੋਸ ਤਕੋਸਨਧਾਸ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੱਟਧਾਸ ਗੋਸਤਕੋਸਨ । ਧਾ

ਤਿਹਾਈ

1. ਧਾ¹ ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ² ਸ ਧਾਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾ । ਸ ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
2. ਧਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾ ਸ, ਧਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾ । ਸ ਧਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
3. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾ ਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ । ਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
4. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਸਨ । ਧਾ ਸ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਨ ਧਾ । ਸ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਸਨ । ਧਾ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗਤ-ਤੋੜੇ

1. ਧਾਸਤਿਰਕੜ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾਗੇਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜਪਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾਸਤਿਰਕੜ ਤਿੰਨਾਕਿਨਾ । ਤਾਕੇਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ ਤਿਰਕੜਪਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਿਰਕੜਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਸ,ਧਾ । ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਸ । ਤਿਰਕੜਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗਿੰਨਾਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਸ ਤਿਰਕੜਪਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾ,ਧਾਗੇ । ਪਿੰਨਾਸ,ਧਾ ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
2. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਸਧਾਤਿਟ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਸਧਾਤਿਟ ਪਿਨਗਿਨ । ਤਾਤੀਤਾਕੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਕਿਨਤਾਕੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਸਧਾਤਿਟ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਸਧਾਤਿਟ ਪਿਨਗਿਨ । ਘੇਘੇ ਤਿਟ । ਕਤ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਾ, ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਕਤ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਾ, ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਕਤ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ

ਉਠਾਨ

X
 ਪਾਗੋਤਿਤ ਤਾਗੋਤਿਤ । ਕਿਤਪਾਸਕਿਤ ਪਾ,ਕਿਤਤਕ ਦੀ'ਦੀ' । ਨਾਨਾਨਾਨਾ ਕੋਤਿਤਪਾ ।
 sਕੱਤ ਪਾ,ਕੱਤ ਪਾ,ਕੱਤ । ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ । ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ
 ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ । ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ, । ਪਾਗੋਤਿਤ ਤਾਗੋਤਿਤ
 ਕਿਤਪਾਸਕਿਤ । ਪਾ,ਕਿਤਤਕ ਦੀ'ਦੀ' । ਨਾਨਾਨਾਨਾ ਕੋਤਿਤਪਾ sਕੱਤ । ਪਾ,ਕੱਤ
 ਪਾ,ਕੱਤ । ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ । ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ ।
 ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ, । ਪਾਗੋਤਿਤ । ਤਾਗੋਤਿਤ ਕਿਤਪਾਸਕਿਤ । ਪਾ,ਕਿਤਤਕ ਦੀ'ਦੀ' ।
 ਨਾਨਾਨਾਨਾ ਕੋਤਿਤਪਾ sਕੱਤ । ਪਾ,sਕੱਤ ਪਾ,sਕੱਤ ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ । ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ
 ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ । ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ ਪਾ,ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਤਤਕਤਕਿੱਟ । ਪਾ

ਪਰਨਾ

(ਤਬਲਾ-ਮਿੰਦਗ ਮਿਸ਼ਰਿਤ)

1. ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਤਤਕ ਪੱਤਪਿਰ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕਿਟ । ਤਕਤਾ
 ਕਿਤਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਘਿਤਾਸਨ । ਪਾਤੂਨਾ ਪਾਪਾ ਪਾ, । ਪਾਤੂਨਾ ਪਾਪਾ ।
 ਪਾ, ਪਾਤੂਨਾ ਪਾਪਾ ।
2. ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ । ਤਗਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ ਨਗਤਿਟ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਾs ।
 ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਾਸਨ ਤੱਕਤਾਸਨ । ਪਾ ਤਕਤਾਸਨ । ਤਕਤਾਸਨ ਪਾ ਤੱਕਤਾਸਨ ।
 ਤਕਤਾਸਨ ਪਾ । ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ਤਗਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ ਨਗਤਿਟ ।
 ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਾs ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਤਾਸਨ ਤੱਕਤਾਸਨ । ਪਾ
 ਤਕਤਾਸਨ ਤਕਤਾਸਨ । ਪਾ ਤਕਤਾਸਨ । ਤਕਤਾਸਨ ਪਾ, ਪਗਤਿਟ । ਪਗਤਿਟ
 ਤਗਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ ਨਗਤਿਟ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਾs ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਤਾਸਨ
 ਤਕਤਾਸਨ ਪਾ । ਤਕਤਾਸਨ ਤਕਤਾਸਨ । ਪਾ ਤਕਤਾਸਨ ਤਕਤਾਸਨ ।
3. ਕਤਾਸਨ ਤੂਨਾ । ਕਿਤਨਗ ਨਗਤਿਰ ਕਿਤਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਤਤਕ
 ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਤਤਕ । ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਪਾ, ।
 ਕਤਾਸਨ ਤੂਨਾ ਕਿਤਨਗ । ਨਗਤਿਰ ਕਿਤਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਤਤਕ ।
 ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਤਤਕ ਪਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਪਾ,
 ਕਤਾਸਨ । ਤੂਨਾ ਕਿਤਨਗ । ਨਗਤਿਰ ਕਿਤਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਤਤਕ ।
 ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਪਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਤਤਕ ।

ਚੌਕਦਾਰ ਤਿਪੱਲੀ ਪਰਨ

ਨੋਟ : ਪਹਿਲਾ ਟੁਕੜਾ ਡੇਊੜੀ ਲਯ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤਿਗੁਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਿਗੁਨ ਦੀ ਦੁਗੁਨ। ਭਾਵ, ਅਖੀਰਲਾ ਭਾਗ ਛੇ ਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਵਜੇਗਾ।

- ×
1. ਧਾ_sਨ ਧਿਕਿਟ। ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਕਿਟ, ਧਾ_sਨਧਿਕਿਟ। ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ, ਕੇਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ। ਕਤਗਿਦੀਗਿਨ ਧਾਗੇਨਨਗਿਨ, ਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ। ਧਾ_s ਧਾਗੇਨਨਗਿਨ, ਧਾਗੇਨਨਗਿਨ। ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ ਧਾ_s ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ। ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ ਧਾ। ਧਾ_sਨ ਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ। ਧਿਕਿਟ ਧਾ_sਨਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ ਕੇਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ ਕਤਗਿਦੀਗਿਨ। ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ। ਧਾ_s ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ। ਧਾ_s ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ। ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ ਧਾ, ਧਾ_sਨ। ਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ। ਧਿਕਿਟ ਧਾ_sਨ, ਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ। ਕੇਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ ਕਤਗਿਦੀਗਿਨ। ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨ, ਨਗਿਨਨਗਿਨ ਧਾ_s। ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨਗਿਨਗਿਨ। ਧਾ_s ਧਾਗੇਨਨਗਿਨਧਾਗੇਨਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾਗਿਨਨਗਿਨਨਗਿਨ। ਧਾ

ਇਕਤਾਲਾ (ਯੱਕਾ) ਮਾਤ੍ਰੇ 12

ਬਿਲੰਬਿਤ ਲਯ ਦਾ ਖਯਾਲ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਠੋਕਾ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਬੰਠਵੀਂ ਲਯ ਵਿਚ ਭੰਡੋਰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਅਧਿਕਤਰ ਮੱਧਯ ਜਾਂ ਦਰੁਤ ਲਯ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਠੋਕੇ ਦੇ ਛੇ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— ×   0   2   0   3   4

ਠੋਕਾ— ਧਿੰ ਧਿੰ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ। ਤੁ ਨਾ। ਕੱਤ ਤਾ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ। ਧੀ ਨਾਨਾ

ਮਾਤ੍ਰਾ— 1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11   12

ਪ੍ਰਕਾਰ

ਠੋਕਾ— ×   0   2   0   3   4

(ਬਿਲੰਬਿਤ ਲਯ) ਧੀ ਧੀ। ਧਾ ਤੁਕ। ਤੁ ਨਾ। ਕੱਤ ਤਾ। ਧਾ ਤੁਕ। ਧੀ ਨਾ।

ਦਰੁਤ ਲਯ ਧੀ ਧੀ। ਧਾਗੇ ਤੁਕੜ। ਤਿੰ ਨਾ। ਤੀ ਤੀ। ਧਾਗੇ ਤੁਕੜ। ਧੀ ਨਾ।

ਧੀ ਧੀ। ਧਾਗੇ ਤੁਕੜ। ਤਿੰ ਨਾ। ਕੱਤ ਤਾ। ਧਾਗੇ ਤੁਕੜ। ਧੀ ਨਾ।

ਪੇਸ਼ਕਰ ਨੰ. 1

- ×   0   2   0   3
- ਧਾਕੁ ਧਾਧੀ। ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ। sਧਾ ਧਿੰਧਾ। ਤਾਕੁ ਤਾਤੀ। ਤਾਤਾ ਧਿੰਧਾ।
4
sਧਾ ਧਿੰਧਾ।
  - ਧਾਕੁ ਧਾਤੀ। sਕੁ ਧਾਧੀ। sਧਾ ਧਿੰਧਾ। ਤਾਕੁ ਤਾਤੀ। sਕੁ ਧਾਧੀ।
sਧਾ ਧਿੰਧਾ।
  - ਧਾਕੁ ਧਾਧੀ। ਧਿੰਧਾ sਧਾ। ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ। ਤਾਕੁ ਤਾਤੀ। ਤੀਤਾ sਧਾ।
ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ।

4. ਧਾਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਕ੍ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਤਾ sਤਾ । ਤਿੰਤਾ / ਧਾਤੀ । ਧਾਕ੍ ਧਿੰਧਾ ।
5. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤੀ । ਤਾਤਾ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
6. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਕ੍ਰਿਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾs । ਕ੍ਰਿਤਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ ।
7. ਧਿਨਕਧਿ ਨਕਧਿਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਕ੍ਰਿਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਨਕਤਿ ਨਕਤਿਨ । ਤਾਤਾ ਧਿੰਧਾ । ਕ੍ਰਿਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
8. ਧਾਕ੍ ਧਾsਨ । ਧਾsਨ ਧਾ । ਘਿਜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਕ੍ ਤਾsਨ । ਤਾsਨ ਧਾ । ਘਿਜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਖੇਡਕਲ ਨੰ. 2

1. ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿੱਤ ਤਾਕਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
2. ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਖਿੱਤ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿੱਤ ਤਾਕਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਖਿੱਤ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
3. ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ । ਤਿੱਤ ਤਾਕਤਾ । ਤਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ ।
4. ਤਿਰਕਿਟ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੱਤ । ਤਾਕਤਾ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
5. ਤਿਰਕਿਟ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੱਤ । ਤਾਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ । ਖਿੱਤ ਧਾਗਧਾ ।
6. ਤਿਰਕਿਟ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ s । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੱਤ । ਤਾਕਤਾ s । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
7. ਧਾਗੇ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਖਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਕੇ ਤਾਤੀ । ਤਾਤਾ ਤਿੱਤ । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

8. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀ's ਧਾਗਧਾ । ਧਾਧਾ ਧਿਧਾ । ਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਤੀ's ਤਾਕਤਾ । ਧਾਧਾ ਧਿਧਾ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 1.

1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ ।
ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ । ਨਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਧਾ ਗਿਨਾ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ ।
ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ । ਨਕ ਤੀ'ਕ । ਤਿਨਾ ਕਿਨਾ । ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ ।
3. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਧੀ'ਕ ਧਿਨਾ । ਗਿਨਾ ਧਾਤਿਰ ।
ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ । ਨਕ ਤੀ'ਕ । ਤਿਨਾ ਕਿਨਾ । ਧੀ'ਕ ਧਿਨਾ ।
ਗਿਨਾ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧੀ' ਨਕ ।
4. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧੀ'ਕ ਧਿਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ ।
ਧਿਨਾ s । ਕਿਧਿ ਨਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਤੀ'ਕ ਤਿਨਾ ।
ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ s । ਕਿਧਿ ਨਕ ।
5. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ
ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਕੇ ਨੱਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤੀ'ਕ । ਤਿਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
6. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ ।
ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਤਾਕੇ ਨੱਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ ।
7. ਧੀ'ਕ ਧਿਨਾ । ਕਤਾ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ
ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਕਤਾ । ਤੀ'ਕ ਤਿਨਾ । ਕਤਾ ਤਾਕੇ । ਨੱਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇ
ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਕਤਾ ।
8. ਧਿਨ ਕ,ਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀ'ਕ । ਨਾਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ
ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ । ਤਿਨ ਕ,ਤ । ਤਿਰਕਿਟ ਤੀ'ਕ । ਨਾਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧੀ'ਕ । ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਪਾ ਖਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਖਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਖਾਗੇ ।
ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਖਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਖਾਗੇ ।
2. ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।
3. ਕੱਤ ਕਿਟਤਕ । ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ ਕਿਟਤਕ ।
ਪਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 2.

1. ਪਗਤਿਟ ਖਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਪਗਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਗਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਪਗਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ ਕੱਤਾ ।
2. ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਗਤਿਟ ਤਗਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
3. ਪਗਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਪਗਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਗਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਪਗਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
4. ਪਗਤਿਟ ਕਤਧਗ । ਤਿਟਕਤ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਗਤਿਟ ਕਤਧਗ । ਤਿਟਕਤ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
5. ਪਾਗੇਪਾਗੇ ਧਿੰਨਗਿਨ । ਪਾs ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਗੇਤਾਗੇ ।
ਤਿਨਗਿਨ । ਤਾs ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
6. ਪਾਗੇਤਿਟ ਧਿੰਨਗਿਨ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਧਿਨਗਿਨ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਾਗੇਤਿਟ ਤਿਨਗਿਨ । ਤਾਗੇਤਿਟ ਧਿੰਨਗਿਨ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
7. ਪਾਗੇਧਿਨ ਗਿਨਪਾਗੇ । ਧਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
ਤਾਗੇਤਿਨ ਕਿਨਤਾਗੇ । ਤਿਨਾਕਿਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
8. ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ
ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਤਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ।
ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।

ਤਿਹਾਰੀ

- ×
1. ਕੱਜਾ ਪਗਤਿਟ । ਕਤਪਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ, ਪਗਤਿਟ । ਕਤਪਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਾ, ਪਗਤਿਟ । ਕਤਪਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
  2. ਧਾਗੋਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ । ਧਾ s । s, ਧਾਗੋਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕਤਾ ਧਾ ।
s s, । ਧਾਗੋਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।

ਰੇਲਾ

- +
1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
  2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
  3. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
  4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
  5. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
  6. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।

7. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਾਤਿਟਘਿੜਨਗ	ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ । ਤਿੰਨਾਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ।	ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ।	ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ । ਕਿਟਤਕਤਿਰਧਿਰ । ਤਿੰਨਾਕਿੜਨਗ ।
8. ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਾਤਿਟਕਿੜਨਗ	ਕਿਟਤਕਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾਕਿੜਨਗ ।	ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ	ਤਿੰਨਾਕਿੜਨਗ । ਕਿਟਤਕਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਖਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ s । s, ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ।
ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਨ ਧਾ । s s, । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕਕੜਾਂਨ

ਮੁਖੜੇ-ਮੋਹਰੇ

ਨੋਟ : ਇਹ ਦੂਜੀ ਖਾਲੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੇ ਹਨ । ਭਾਵ, ਸਤਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਫੜੋ :—

0	3	4
1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਾs । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੂਨਾਕਿਟਤਕ । ਧੀ'ਧੀ' ਨਾਨਾ ।		
2. ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ।		
3. ਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਨਗ ਤਿਟਕਿਟ ।		
3	4	
4. ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾsਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਧਾs ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ।		
×		
5. ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਧਾs sਕਤਧਾ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਧਾ sਕਤਧਾ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਕਤ ।		
6. ਧੀ'ਧੀ' ਧੀ'ਧੀ' । ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਤੂਨਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਤੂਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਕਤਿਰਕਿਟ ।		

ਬੇਦਮ-ਤਿਹਾਈ

- ×
1. ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਸਨ। ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ। ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਤਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ। ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀਧਾ। ਤਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ।

ਦਮਦਮ ਤਿਹਾਈ

- +
1. ਤਾਕਿੜ ਨਗਤਾ। ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ। ਧਾ ਕੱਤ। ਧਾ, ਧਿਰਕਿਟ। ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਧਾਤੀ ਧਾ। ਕੱਤ ਧਾ, ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ। ਧਾ ਕੱਤ।

ਗਤ-ਤੋੜੇ

- ×
1. ਧਾਕਿੜਤਕ ਤਾਧਿਰਧਿਰ। ਕਿਟਤਕਤਾ ਨਗਧੇਕਿੜ। ਧੱਤ ਧਿੰਨਾਕਿਟਤਕ। ਤਾਕੱਤ ਕਿੜਤਕਤਾ। ਕੱਤਗਿੱਦੀ ਕਿੜਨਗਤੱਕ। ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਨਦਿਨਾ। ਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ। ਧਾ, ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ। ਤਾਨਦਿਨਾ ਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾ, ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਨਦਿਨਾ। ਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ।
  2. ਕੇਤਿਟ ਕਿੜਤਕਤਾਨ। ਧਿੰਨਾਕਿੜਤਕ ਤਾਨਧਿੰਨਾ। ਕਿੜਤਕਤਾਨ ਨਗਧੇਨਗ। ਧੇਧਾਨ ਧਿੰਨਾਕਿਟਤਕ। ਤਾਨਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕਤਕੱਟ। ਧਾਨਧਾ ਨਗਧੇਤਿ। ਟਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਨ। ਧਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਕਟਧਾਨ। ਧਾਨਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਨ। ਧਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਕਟਧਾਨ। ਧਾਨਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਨ। ਧਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਕਟਧਾਨ।

ਨੋਟ : ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗਤਤੋੜੇ ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਿਚ ਭੀ ਬਜਾਏ ਹਨ। ਭਾਵ, ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੀ ਇਕ ਅਰਸੇ ਦੀ ਤਿਹਾਈ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰ ਦਾ 'ਧਾ' ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਜਾਓ ਤਾਂ ਝਪਤਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਵੇਗਾ, ਜੇ ਝਪਤਾਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਰਸੇ ਦੀ ਤਿਹਾਈ ਨੂੰ ਗੁਰਦੇ 'ਧਾ' ਸਹਿਤ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਜਾਓ ਤਾਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਵੇਗਾ।

ਤਾਲ-ਰੂਪਕ (ਢਾਈ ਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰੇ 7

ਇਹ ਠੇਕਾ ਅਕਸਰ ਗਜਲ ਕਵਾਲੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜ-ਕਲ ਇਹ ਤਿੰਨਤਾਲ ਵਾਗ ਸਰੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ, ਦੋ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਗੁਦ (ਜਮ) ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਲੀ—	ੳ			1		2	
ਠੇਕਾ —	ਤੀ	ਤੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਨਾ	ਧੀ	ਨਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ—	1	2	3	4	5	6	7

ਪੁਕਾਰ-ਪੇਸ਼ਕਾਰ

1.	ਠੀ	ਤੀ	ਕੁੜ	ਧੀ	ਠੀ	ਧਾ	ਗੇ
2.	ਠੀ	ਧਾ	ਕੁੜ	ਧੀ	ਧੀ	ਧਾ	ਕੁੜ
3.	ਧੀ	ਠੀ	ਕੁੜ	ਧੀ	ਠੀ	ਧਾ	ਧਾ
4.	ਠੀ	ਠੀ	ਕੁੜ	ਧੀ	ਧੀ	ਧਾ	ਧਾ
5.	ਠੀ	ਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਨਾਨਾ	ਧੀਧੀ	ਨਾਨਾ
6.	ਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਨਾਨਾ	ਧੀਠੀ
7.	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਨਾਨਾ	ਧੀਠੀ	ਨਾਨਾ
8.	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਨਾਨਾ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਧੀਠੀ	ਨਾਨਾ
9.	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਨਾਨਾ	ਠੀਠੀ	ਠੀਠੀ	ਧੀਠੀ	ਨਾਨਾ

10. ਤਾਂ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਪੀਂਸ ਨਾਨਾ
11. ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾ
ਤਕ ਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਾ

ਗਤ-ਪੇਸ਼ਕਾਰ

⊕

1. ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਿ ਨਕਧਾਤਿਰ ਕਿਟਪਿਨਕ । ਪਿੰਨਾਧਾਤਿਰ ਕਿਟਪਿਨਕ ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਪਿ ਨਕਪਿਨ ।
2. ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਿ ਨਕ,ਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਪਿ । ਨਕਧਾਤਿਰ ਕਿਟਪਿਨਕ । ਤਕ,ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਪਿਨਕ ।
3. ਤੀਂਕਤੀਨਾ ਕੱਤ,ਤਾਗੇ ਤਾਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਦੀਗਤਿਰਕਿਟ ਦੀਗਦੀਗ । ਦੀਨਾਕੱਤ
ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ।
4. ਤਾਂਕਿਸ਼ ਨਗ,ਤਿਰਕਿਟ ਦੀ,ਗਦਿੰਨਾ । ਗਿਨਧਾਂ ਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਦੀਗ
ਦਿੰਨਾਗਿਨ ।
5. ਤਿਰਕਿਟਤਾਂ ਕਿੜਨਗ ਦੀਗਦਿੰਨਾ । ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ ਧਾਂਘਿੜ । ਤਿਰਕਿਟਦੀਗ
ਦਿੰਨਾਗਿਨ ।
6. ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ ਤਾਤਾਕਿਨ ਕਿਨਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਟਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ
ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।
7. ਤਿਟਧਾਗੇ ਨਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਘਿੜਾਂਨ ਧਾਧਾਂਧਾ । ਤਿਟਘੇਘੇ
ਨਕਪਿਨ ।
8. ਨਾਨਾਤਿਟ ਕਜ਼ਾਨਤਿਰਕਿਟ ਤਕੇਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਘੇਘੇਨਕ ਘੇਘੇਨਕ । ਤਿਟਘੇਘੇ
ਨਕਪਿਨ ।

ਤਿਰਾਈ

⊕

1. ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਿ ਨਕਧਾਤਿਰ ਕਿਟਪਿਨਕ । ਪਿੰਨਗਿਨ ਧਾ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਿ

⊕ 1

ਨਕਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਪਿਨਕ ਪਿਨਗਿਨ ਧਾ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਿ ਨਕਧਾਤਿਰ ।

2
ਕਿਟਪਿਨਕ ਪਿਨਗਿਨ ।

⊕

2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾs । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾs । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 1.

- ⊕
1. ਪਿੰਨਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿੰਨਾ sਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
  2. ਪਿੰਨਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਤਿੰਨਾ sਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ।
  3. ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ sਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
  4. ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
  5. ਪਿੰਨਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ; ਧਾਧਾ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾ sਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
  6. ਪਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
  7. ਧਾਧਾ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ । ਤਾਤਾ sਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ।
  8. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਤਿਹਾਈ

⊕ ਪਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ¹ ਕਿਟਤਕ ਧਾ । ² ਪਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ⊕ ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਤਕ ਧਾ । ¹ ਪਿੰਨਾ ² ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 2.

1. ⊕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ¹ ਧਾਤਿਰ ² ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਨ । ਤਿਤਰ ਕਿਟਤਿ ਨਕ ।
¹ ਧਾਤਿਰ ² ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਨ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਿਨ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ ਨਕ ।
ਤਿਨ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
3. ਧਿਨ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਿਨ ਤਾਤਿਰ
ਕਿਟਤਿ । ਨਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
4. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ
ਨਕ । ਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
5. ਤਕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਕ ਤਾਤਿਰ
ਕਿਟਤਿ । ਨਕ ਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
6. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ
ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
7. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ
ਧਿਨ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਨ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ ।
ਨਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ਧਿਨ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਨ ।
8. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਿਟ ਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ ਨਕ ।
ਤਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਿ ਨਕ । ਧਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਿਟ ।
ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

ਤਿਹਾਈ

⊕	ਪਾਤਿਰਕਿਟਪਿ	ਨਕਤਾਤਿਰ	ਕਿਟਪਿਨਕ ।	1	ਪਿਟਪਿਟ	ਪਾ _s ।
2	ਪਾਤਿਰਕਿਟਪਿ	ਨਕਤਾਤਿਰ ।	⊕	ਕਿਟਪਿਨਕ	ਪਿਟਪਿਟ	ਪਾ _g ।
1	ਪਾਤਿਰਕਿਟਪਿ	ਨਕਤਾਤਿਰ ।	2	ਕਿਟਪਿਨਕ	ਪਿਟਪਿਟ ।	

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 3.

1. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   1
 ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਟ ।
2. ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ⊕
 ਤਾਗੋਤਿਟ   ਤਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
- 1   2
 ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਟ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
2. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਪਾਗੋਤਿਟ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਤਾਗੋਤਿਟ   ਤਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਾਗੋਤਿਟ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
 ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
3. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਤਿਟਪਾਗੇ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਤਾਗੋਤਿਟ   ਤਿਟਤਾਗੇ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।
 ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
4. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਟ ।   ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਤਾਗੋਤਿਟ   ਕ੍ਰਿਤਾਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਨੱਧਾ   ਤਿਰਕਿਟਪਿਟ ।
 ਪਾਗੋਤਿਰਕਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
5. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ   sਕ੍ਰਿਪਾ ;   ਤਿਟਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
 ਤਾਗੋਤਿਟ   ਕ੍ਰਿਤਾਤਿਟ   sਕ੍ਰਿਤਾ ।   ਤਿਟਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।   ਪਾਗੋਤਿਟ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
6. ਪਾਗੋਤਿਟ   ਪਿਟਪਾਗੇ   ਪਿਟਪਾਗੇ ।   ਪਿਟਪਿਟ   ਪਾਗੋਤਿਟ ।   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
 ਤਾਗੋਤਿਟ   ਤਿਟਤਾਗੇ   ਤਿਟਤਾਗੇ ।   ਪਿਟਪਿਟ   ਪਾਗੋਤਿਟ ।   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ   ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 4

⊕	1	2	⊕
1. ਪਾਤਿ	ਟਤਾ	ਤੂਨਾ ।	ਤਿਟ
	ਪਾਤਿ	।	ਟਪਾ
			ਤੂਨਾ ।
	ਤਾਤਿ	ਟਤਾ	ਤੂਨਾ ।
1	2		
ਤਿਟ	ਪਾਤਿ	।	ਟਿਪਾ
			ਤੂਨਾ ।

2. ਧਾਤਿਟਧਾ ਤੁਨਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟਧਾ । ਤੁਨਾ,ਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ । ਤਿਟਧਾਤਿ
ਟਧਾਤੁਨਾ । ਤਾਤਿਟਤਾ ਤੁਨਾਤਿਟ ਤਾਤਿਟਤਾ । ਤੁਨਾ,ਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ ।
ਤਿਟਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ ।
3. ਤਿਟਤਿਟ ਤਿਟਤਿੱਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ । ਟਧਾ,ਤੁਨਾ ਧਾਤਿਟਧਾ । ਤੁਨਾਧਾਤਿ
ਟਧਾਤੁਨਾ । ਤਿਟਤਿਟ ਤਿਟਤਿੱਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ । ਟਤਾਤੁਨਾ ਧਾਤਿਟਧਾ ।
ਤੁਨਾਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ ।
4. ਤਿਟਧਾਤਿ ਟਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ । ਤਿਟਧਾਤਿ
ਟਧਾਤੁਨਾ । ਤਿਟਤਾਤਿ ਟਤਿਟਤਾ ਤਿਟਤਾਤਾ । ਤਿਟਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ ।
ਤਿਟਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ ।
5. ਤੁਨਾ'sਧਾ ਤਿਟਤਿਟ ਤਿਟਧਾਤਿ । ਟਧਾਤੁਨਾ ਧਾਧਾਤੁਨਾ । ਧਾਤਿਟਧਾ
sਧਾਤੁਨਾ । ਤੁਨਾ'sਤਾ ਤਿਟਤਿਟ ਤਿਟਤਾਤਿ । ਟਤਾਤੁਨਾ ਧਾਧਾਤੁਨਾ ।
ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ ।
6. ਤਿਟਤਿਟ ਤੁਨਾ'sਧਾ ਤਿਟਤਿਟ । ਤੁਨਾ'sਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ । ਟਧਾ'sਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ ।
ਤਿਟਤਿਟ ਤੁਨਾ'sਤਾ ਤਿਟਤਿਟ । ਤੁਨਾ'sਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ । ਟਧਾ'sਧਾ
ਤਿਟਧਾਤਿ ।

ਤਿਹਾਈ

1. ਧਾਤਿਟਧਾ ਤੁਨਾਧਾਤਿ ਟਧਾਤੁਨਾ । ਧਾਧਾਤੁਨਾ ਧਾ'sਧਾ । ਤੁਨਾਧਾ's sਧਾਤੁਨਾ ।
2. ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ ਧਾਤਿਟਧਾ । sਧਾਤੁਨਾ ਧਾ's । ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ ।
ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ ਧਾ's । ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ । ਧਾਤਿਟਧਾ sਧਾਤੁਨਾ ।

ਰੇਲਾ

1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਕ ਤਾ'sਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਕਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਕਧਾਤਿ's ਕਿਟਕਧਿਰਧਿਰ ।
- 2 ਕਿਟਕਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਕ ਤਾ'sਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਕਧਾਤਿਰ ।
- 1 ਕਿਟਕਧਾਤਿ's ਕਿਟਕਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਕਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

- ⊕
2. ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਸ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ ।
ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ-
ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਸ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਪਾਤਿਰ ਕਿਟਪਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਰੇਲਾ ਤਿਹਾਈ-ਸਹਿਤ

- ⊕
3. ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਸ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ ।
ਕਿਟਤਕਪਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ । ਪਾਸਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
ਤਾਸਪਾਸ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਪਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਨੋਟ : ਉਠੇ ਲਿਖੇ ਰੇਲੇ ਇਸ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਜਾਓ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ
ਤਿਹਾਈ ਲਾਅ ਕੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਤਿਹਾਈ

- ⊕
- ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ¹ ਤੱਕਕੜਾਨ ਪਾਸ ।
2
ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ [⊕] ਤੱਕਕੜਾਨ ਪਾਸ ।
1 2
ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ।

ਚੱਕਦਾਰ ਪਰਨ

- ⊕
1. ਪਾਸਗਧਿ ਨਗਪਾਤਿਰ ਕੈਧਿਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਸਨਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਕ੍ਰਿਧਾ
ਸਨਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਕ੍ਰਿਧਾ
ਤਿਟ,ਘੋਤਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਪਾਸਘੋਤਿਰ
ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ । ਪਾਸਤਾ ਪਾਸ, । ਪਾਸਗਧਿ ਨਗ,ਪਾਤਿਰ । ਕੈਧਿਨਗ
ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ
ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ,ਘੋਤਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ
ਪਾਸਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਪਾਸਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸਤਾ ਪਾਸ, ।

ਪਾਸਗਧਿ ਨਗ,ਪਾਤਿਰ । ਕੇਪਿਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਸਨਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ,ਕ੍ਰਿਧਾ
 ਸਨਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ।
 ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸਘੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਪਾਸਘੇਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸਤਾ । ਧਾ

ਤਿੰਨ 'ਧ' ਦੀ ਪਰਨ

- ⊕
2. ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ਕੇਤਿਟਤਾ । ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਦੀਸਨਗ । ਤਕਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ । ਪਾਸ ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ
 ਕਿਟਤਾਕਿਟ । ਪਾਸ ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸ, । ਪਗਤਿਟ
 ਪਗਤਿਟ । ਕੇਤਿਟਤਾ ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਦੀਸਨਗ । ਤਕਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ
 ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸ ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ।
 ਪਾਸ ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸ, । ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ।
 ਕੇਤਿਟਤਾ ਗੇਨਾਧਾਗੇ । ਦੀਸਨਗ ਤਕਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ
 ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ਪਾਸ । ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ ।
 ਪਾਸ ਪਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ,ਘੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਕਿਟ । ਧਾ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਆਡਾਚੈਤਾਲਾ (ਆੜਾ-ਚਾਰਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰੇ 14

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਡਾ-ਚਾਰਤਾਲ ਭੀ ਇਕ ਤਾਲ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਤ-ਤਾਲ ਜਾਂ ਚਪਕਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਡਾਚਾਰਤਾਲ ਚੌਦਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸੱਭੀ ਤਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਾਲ-ਚਾਲ ਅਤੇ ਖਾਲੀ-ਭਰੀ ਤਾਲੀ ਕਰਕੇ ਅਲਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਚਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ-ਕਲ ਇਸ ਦਾ ਠੋਕਾ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਬੜੇ ਖਯਾਲਾਂ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਤੇ ਅਧਿਕਤਰ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਖਾਲੀ ਅਤੇ 14 ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਖੋ-ਵਖ ਮਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਠੋਕਾ-(ਪੰਜਾਬ)

ਤਾਲੀ—×   2   0   3   0   4   0
 ਠੋਕਾ— ਧਾ sਕੜ। ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾ ਧਾ। ਤਿ ਟ। ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾ ਧਾਗੇ। ਨੱਧਾ ਤਿਰਕੜ।
 ਮਾਤ੍ਰਾ— 1 2 3 4 5 9 7 8 6 10 11 12 13 14

ਠੋਕਾ (ਪੂਰਬ)

ਤਾਲੀ—×   2   0   3   0   4   0
 ਠੋਕਾ—ਧੀਂ ਤਿਰਕਿਟ। ਧੀਂ ਨਾ। ਤ੍ਰ ਨਾ। ਕੱ ਤਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂ। ਨਾ ਧੀਂ। ਧੀਂ ਨਾ
 ਮਾਤ੍ਰਾ—1 2 3 2 5 6 7 3 9 10 11 12 13 14

ਪ੍ਰਕਾਰ

×   2   0   3   0   4   0
 1. ਧਾ ਤ੍ਰਕ। ਧਾ ਧਾ। ਤੀ ਨਾ। ਕੱ ਤਾ। ਧੀਂ ਧੀਂ। ਨਾ ਧਾਗ। ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ

2. ਧੀਂ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਨਾ ਨਾ । ਕੱ ਤਾ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਨਾ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਨਾ
3. ਧੀਂ ਧੀਂ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂ ਨਾ । ਕੱ ਤਾ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਨਾ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਨਾ
4. ਧੀਂ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂ ਧਾਗੇ । ਤੀਂ ਨਾ । ਕੱ ਤਾ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਨਾ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਨਾ
5. ਧੀਂ ਧੀਂ । ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਤੂ ਨਾ । ਕੱ ਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂ । ਨਾ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਨਾ
6. ਧੀਂ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨ ਧਾਗੇ । ਤਿਨ ਨਾ । ਕੱਤ ਤਿਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨ । ਨਾਨਾ ਘਿਨ ।
ਘਿਨ ਸਨਾ ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ: 1

1. ਖਾਤੀ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਤੀ । ਖਾਤੀ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਤੀ । ਖਾਤਾ ਖਿੰਧਾ ।
ਖਾਤੀ ਖਾਤੀ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
2. ਖਾਤੀ ਖੀਂਸ । ਖਾਧਾ ਸਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਤੀ । ਖੀਂਸ ਖਾਤਾ । ਸਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
3. ਖਾਗੇ ਖਾਤੀ । ਖਿੰਧਾ ਸਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਗੇ । ਖਾਗੇ ਖਿੰਧਾ । ਸਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
4. ਖਾਗੇਨਾ ਖਾਸ । ਖਾਗੇਨਾ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਤੀ । ਖਾਧਾ ਖਾਤੀ । ਖਾਧਾ ਸਧਾ
ਤਿਟ ਖਾਗੇਨਾ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਗੇਨਾ ਖਾਸ । ਖਾਗੇਨਾ ਖਾਤਾ । ਖਿੰਧਾ ਖਾਤੀ ।
ਖਾਤਾ ਖਾਤੀ । ਖਾਧਾ ਸਧਾ । ਤਿਟ ਖਾਗੇਨਾ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
5. ਖਾਕ ਖਿਨਕ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਕ ਖਿਨਕ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਸਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਕ
ਖਿਨਕ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਕ ਤਿਕਨ । ਖਾਤਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਕ ਤਿਨਕ । ਖਾਤਾ
ਖਿੰਧਾ । ਸਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਕ ਖਿਨਕ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।
6. ਖੀਂਕੁ ਖਿੰਧਾ । ਸਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਸਧਾ ਖਿਨਘੇਘੇ । ਨਕਖਿਨ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਨਕਖਿਨ
ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਸਕੁ । ਖਾਸਨ ਖਿੰਧਾ । ਖੀਂਕੁ ਤਿਤਾ । ਸਤਾ ਖਿੰਧਾ । ਸਤਾ
ਖਿਨਘੇਘੇ । ਨਕਖਿਨ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਨਕਖਿਨ ਖਾਧਾ । ਖਿੰਧਾ ਸਕੁ । ਖਾਸਨ ਖਿੰਧਾ ।
7. ਖਾਤੀ ਖਾਤਿਟ ; ਘੇਘੇਨਕ ਖਿਨਧਾ । ਖਾਤਿਟ ਘੇਘੇਨਕ । ਖਿਨਧਾ ਤਿਟਘੇਘੇ ।
ਨਕਖਿਨ ਖਾਤੀ । ਖਾਸਕ ਖਾਤੀ । ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ । ਖਾਤੀ ਖਾਤਿਟ । ਕੇਕੇਨਕ ।
ਤਿਨਤਾ । ਖਾਤਿਟ ਕੇਕੇਨਕ । ਖਿਨਧਾ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਨਕਖਿਨ ਖਾਤੀ । ਖਾਸਕ ਖਾਤੀ ।
ਖਾਧਾ ਖਿੰਧਾ ।

8. ਧਿਨਘੋਘੇ ਨਕਧਿਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਘੋਘੇਨਕ ਘਘੇਨਕ । ਧਾਕ੍ਧਾ sਨਧਾ ।
 ਧਿਨਕ,ਧਿ ਨਕਧਿਨ । ਧਾਧਾ ਤੱਕਤਾਂ । sਨਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਨਕੇਕੇ ਨਕਤਿਨ ।
 ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ । ਕੇਕੇਨਕ ਕੇਕੇਨਕ । ਧਾਕ੍ਧਾ sਨਧਾ । ਧਿਨਕ,ਧਿ ਨਕਧਿਨ ।
 ਧਾਧਾ ਤਕਤਾਂ । sਨਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

ਖੇਸ਼ਕਾਰ ਨੰ. 2.

x	2	0	3	0
1. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕੜ । ਧਿੰਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤੀਂਕੜ । ਤਿੰਤਾ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  2. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧੀਂਕੜ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਤੀਂਕੜ । ਤਿੰਤਾ sਤਾ ।
 ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  3. ਧਾਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਧਾ /sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ । sਤਾ ਤਿੰਤਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  4. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । sਧਾ sਕੜ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਾ sਤਾ ।
 sਕੜ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  5. ਧਾs ਕੜਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ।
 sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ । ਤਾs ਕੜਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ ।
 sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਧਾ ।
  6. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਕੜਧਾ ।
 ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ । sਕੜ ਤਿੰਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ।
 ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਕੜਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  7. ਧੱਤਧਾ sਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਕੜਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ
 ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਕੜਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤੱਤਤਾ sਕਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਤਾਤੀ ।
 ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ । ਕੜਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਕੜਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  8. ਧੱਤਧਾ sਗਧਾ । ਧੱਤਧਾ sਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੱਤਧਾ sਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਧਾਕੜ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤੱਤਤਾ sਕਤਾ । ਤੱਤਤਾ sਕਤਾ ।
 ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੱਤਧਾ sਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਕੜ ਧਾਤੀ ।
 ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਤਿਟਘਿੜਾਨਧਾ ਧਿੰਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਗਤਿਟਘਿੜਾਨ ਧਾਧਾਧਿੰਧਾ । ਧਾ's, ਤਿਟਘਿੜਾਨਧਾ ।
 ਧਿੰਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਗਤਿਟਘਿੜਾਨ । ਧਾਧਾਧਿੰਧਾ ਧਾ's, । ਤਿਟਘਿੜਾਨਧਾ ਧਿੰਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
 ਪਗਤਿਟਘਿੜਾਨ ਧਾਧਾਧਿੰਧਾ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 1.

1. ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ।
 ਧਿਨਗਿਨ ਤਾਕੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਕੇਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਟ ।
 ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
2. ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਪਗਤਿਟ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ
 ਤਗਤ੍ਰਕ । ਤਿਨਕਿਨ ਤਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਪਗਤਿਟ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਪਿਨ ।
3. ਪਗਤ੍ਰਕ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਤਿਨਕਿਨ
 ਤਗਤ੍ਰਕ । ਤਿਨਕਿਨ ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
4. ਧਾਗੇਤਿਟ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ
 ਤਗੇਤਿਟ । ਤਗਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
5. ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਧਾ's । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ
 ਤਗਤ੍ਰਕ । ਤਿਨਕਿਨ ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ । ਤਾ's ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ।
6. ਧਾ's ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਪਗਤਿਟ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਤਾ's ।
 ਤਗਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕਿਨ । ਪਗਤਿਟ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਪਗਤ੍ਰਕ ।
7. ਪਗਤ੍ਰਕ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ
 ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
 ਤਗਤ੍ਰਕ ਤਗਤ੍ਰਕ । ਤਿਨਕਿਨ ਤਾਕੇਨੱਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ ਤਾਗੇਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਗਿਨ
 ਪਗਤ੍ਰਕ । ਧਿਨਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ ।
8. ਪਗਤ੍ਰਕ ਧਿਨਗਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਧਾ's ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ
 ਧਾ's । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ
 ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਤਗਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਾਕੇਨੱਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ । ਤਾ's ਤਾਕੇਨੱਤਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਧਾ's । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ।
 ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ।

ਤਿਹਾਈ

ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ । ਪਗੜਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਸ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ
ਪਗੜਕ । ਪਿਨਗਿਨ ਧਾਸ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ । ਪਗੜਕ ਪਿਨਗਿਨ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 2.

1. ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ । ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ ।
 $\begin{matrix} \times & & 2 & & 0 \\ 3 & & 0 & & 4 \\ 0 & & & & \end{matrix}$
 ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ ਕਿਨਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।
 ਗਿਨਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
2. ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨਾ । ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ ।
 ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਿੰਨਾ ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।
 ਗਿਨਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
3. ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨਾ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ ।
 ਗਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਸਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਿੰਨਾ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਿੰਨਾ ਪਿੰਨਾਸਧਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ ਗਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ।
4. ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨਾ । ਗਿਨਾਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨਾ ।
 ਗਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਿੰਨਾ ਕਿਨਾਤਾਠੇ । ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਸਧਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟਪਿਨਾ ਗਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ।
5. ਪਿਨਗਿਨ ਤਕਸ । ਧਾਤੀ ਪਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿਨਕਿਨ । ਤਕਸ ਤਾਤੀ । ਤਿੰਨਾਸਤਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ । ਗਿਨਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
6. ਪਿਨਗਿਨ ਤਕਸ । ਨਿਪਗਿਨ ਤਕਸ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ । ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿਨਕਿਨ । ਤਕਸ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਕਸ ਪਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ ।
7. ਪਿਨਗਿਨ ਤਕਪਿਨਾ । ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ ।
 ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਕਤਿੰਨਾ ਸਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ।
 ਗਿਨਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
8. ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸਤਕ । ਪਿੰਨਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ । ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ।
 ਤਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਸਤਕ ਤਿੰਨਾਸਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ।
 ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਤਿਹਾਈ

×
ਪਿੰਨਾਸਪਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs, ਪਿੰਨਾਸਪਾ ।
ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਪਿੰਨਾਸਪਾ ਤਿਰਕਿਟਪਿੰਨਾ ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ

ਰੇਲਾ ਨੰ. 1

- ×
1. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ ।
ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਕਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
  2. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿਟਘਿੜ ਨਗਤਿਟ ।
ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ।
sਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । sਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਟਘਿੜ ਨਗਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ।
ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
  3. ਧਾs ਘਿੜਨਗ । ਤੱਕs ਘਿੜਨਗ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ । ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾs ਕਿੜਨਗ ।
ਤਕs ਕਿੜਨਗ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ । ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।
ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ । ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
  4. ਧਾs ਪਿਰਧਿਰਕਤ । ਪਿਰਧਿਰਕਤ ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾs । ਤਿਰਧਿਰਕਤ ਤਿਰਧਿਰਕਤ ।
ਤਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਤਿਹਾਈ

ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਘਿੜਨਗਤਕs ਘਿੜਨਗਤਕs । ਧਾs
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਘਿੜਨਗਤਕs । ਘਿੜਨਗਤਕs ਧਾs ।
ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਘਿੜਨਗਤਕs ਘਿੜਨਗਤਕ ।

ਰੇਲਾ ਨੰ. 2

- ×
1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।

- ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।
2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
3. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ   ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।
4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧੇਤਧੇਤ ।   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧੇਤਧੇਤ ।   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤੇਤਤੇਤ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧੇਤਧੇਤ   ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।

ਤਿਹਾਈ

×   2   0
 ਧੱਤਧੱਤ   ਧਿਰਕਿਟਤਕs ।   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਧਾs, ਧੱਤਧੱਤ ।
 3   0   4
 ਧਿਰਕਿਟਤਕs   ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਧਾs, ।   ਧੱਤਧੱਤ   ਧਿਰਕਿਟਤਕs ।
 0
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ   ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਮੋਹਰੇ

1.   ਮੋਹਰਾ ਚੋਥੀ ਤਾਲੀ ਤੇ'   4   ਕਤ   ਧਾ,ਕ ।   0   ਤਧਾ   ਕਤ
 2.   ਤਿਰਕਿਟ   ਧਾ,ਤਿਰ ।   ਕਿਟਧਾ   ਤਿਰਕਿਟ
 3.   ਕਤਾsਨ   ਧਾs ।   sਕਤਾ   sਨਧਾ   ss   ਕਤਾsਨ
 4. ਕੱਤ   ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs,   ਕੱਤ ।   ਤਿਰਕਿਟ   ਧਾs ।   ਕੱਤ   ਤਿਰਕਿਟ
 5.   ਪਹਿਲੀ ਖਾਲੀ ਤੇ'   ਝੂਨਾ   ਤਿਰਕਿਟ

- ਧਾਧਾ ਧਾਤੂ । ਨਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ । ਧਾਧਾ ਤੂਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ
ਦੁਜੀ ਤਾਲੀ ਤੇ—ਧਾਗੇਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs
 sਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਧਾ । ss ਧਾਗੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ
7. ਕਿਟਤਕ ਘੜਾsਨ । ਧਾਧਾ ਧਾs
 sਕਿਟ ਤਕਘੜਾ । sਨਧਾ ਧਾਧਾ । ss ਕਿਟਤਕ । ਘੜਾsਨ ਧਾਧਾ
8. ਸਮ ਤੇ ਸਮਤਕ—ਕੱਤਿਰ ਕਿਟਤਗ । ਤਗਤਿਰ ਕਿਟਨਗ । ਤਿਰਕਿਟ ਘੜਾsਨ
 ਧਾs ਕੱਤਾs । ਧਾs ss । ਕੱਤਾ ਧਾs । ss ਕੱਤਾ
9. ਕਤ ਤਿਟ । ਤਾਗੇ ਤਿਟ । ਕਤ ਧਾs
 ਤੱਕ ਕੜਾਨ । ਧਾs ਤੱਕ । ਕੜਾਨ ਧਾs । ਤੱਕ ਕੜਾਨ
10. ਆਡੀਲਯ— । ਧਾਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟ । ਧਾs, ਧਾਕਿਟ
 ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿਟ ਧਾs, । ਧਾਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟ ।

ਮੁਖੜਾ ਦੁਜੀ ਖਾਲੀ ਤੇ

1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
 3
2. ਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੜਾਨ । ਧਾs ਕੱਤਾ
 3. ਕੱਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਘੜਾਨ ਧਾਤਿੱਤ ।
4. **ਦੁਜੀ ਤਾਲੀ ਤੇ**—ਧਾਤੂ ਨਾਧਾ । ਤੂਨਾ ਧਾਤਾ
 ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
5. ਸਮ ਤੇ ਸਮ ਤਕ—ਧਿਨ ਗਿਨ । ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨ । ਗਿਨ ਧਾਗੇ ।
 ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਤਿਹਾਈ

- ×
1. ਤਿਟਕ ਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਤਿੱਤ ਧਾਤਿੱਤ । ਧਾs ਤਿਟਕਤ । ਗਿਦੀਦਨ ਧਾਤਿੱਤ ।
 ਧਾਤਿੱਤ ਧਾs । ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਤਿੱਤ ਧਾਤਿੱਤ ।
2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾ । sਨਤੱਕ ਕੜਾsਨ । ਧਾs, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾ sਨਤਕ । ਕੜਾsਨ ਧਾs, । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾ ।
 sਨਤਕ ਕੜਾsਨ ।

3. ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਤਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਗ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਤਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
4. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । sਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾs ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ sਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । sਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾ

ਉਠਾਨ

×
 ਤਿਟ ਦੀ । ਤਾ ਤਿਟ । ਦੀ ਤਾ । ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਦੀ ਤਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ sਕ੍ਰਿ ।
 ਧਾs ਕਿਟਤਕ; । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾs ਧਿਰਧਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

ਸਾਧਾਰਨ-ਪਰਨ

1. ਧਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਕਤਾਂਨ । ਧਾs, ਧਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿੰਨਾ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਕਤਾਂਨ ਧਾs । ਧਿੰਨਾ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾs ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾs । ਤਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਪਰਨ

2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਕਤਾ ਧਿਤਾ । sਨ ਧਗ । ਨਗ ਦੀਗ । ਦੀ ਕਾ ਕੀਰ ਤਿਟ ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ । ਧਾ sਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ਧਾ sਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀ ।

ਨਾਲ-ਦੁਰਾ ਦੀ ਪਰਨ

3. ਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਨਗ । ਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਕਿਟਤਕ ਧਾs ।

ਨ,ਪਾ ਸਨ । ਪਾਸਨ ਕਿਟਤਕ । ਆਸ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਸ ਪਾਸ । ਕਿਟਤਕਪਾ
 ਕਿਟਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕਪਾ, ਕਿਟਤਕਪਾਸ । ਟਪਾਸਪਾ ਪਾਸਕਿਟਤਕ । ਪਾਸਟਪਾ
 ਸਪਾਪਾਸ । ਕਿਟਤਕਪਾ ਸਟਪਾਸਪਾ । ਪਾ

ਚੱਕਦਾਰ ਪਰਨ

4. ਪਾਗੋਤਿਟ ਤਿਟਪਾਗੇ । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਗੋਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਕਤਕਤ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਾਗੋਤਿਟ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਨਾਗੋਤਿਟ । ਪਿਟਪਿਟ ਤਾਸ ।
 ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਪਾਸਕ੍ਰਿਪਾ । ਸਨਪਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਪਾਸ, ਪਾਗੋਤਿਟ । ਤਿਟਪਾਗੇ ਤਿਟਤਿਟ
 ਪਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਕਤਕਤ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਗੋਤਿਟ ਪਾਗੋਤਿਟ । ਤਾਗੋਤਿਟ
 ਪਾਗੋਤਿਟ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਪਿਟਪਿਟ । ਤਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਪਾਸਕ੍ਰਿਪਾ ਸਨਪਾਸ । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ
 ਪਾਸ, । ਪਾਗੋਤਿਟ ਤਿਟਪਾਗੇ । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਗੋਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਕਤਕਤ ।
 ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਨਾਗੋਤਿਟ ।
 ਪਿਟਪਿਟ ਤਾਸ । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਪਾਸਕ੍ਰਿਪਾ । ਸਨਪਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ।

5. ਤ੍ਰਕਪਿਨ ਤਾਗੋਸਨਾ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਕਤਾਸਨ । ਕਤਾਗੋਸ ਕਤਗੋਸ । ਘੋਘੇਨਾਨਾ ਘੋਘੇਨਾਨਾ ।
 ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਪਾਸ । ਤਕਿਟਪਾਸ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿਟਪਾਸ ਪਾਸਘੋਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਕਿਟਪਾਸਪਾਸ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਪਾਸ । ਪਾਸ, ਤ੍ਰਕਪਿਨ । ਤਾਗੋਸਨਾ
 ਪਾਗੋਤਿਟ । ਕਤਾਸਨ ਕਤਾਗੋਸ । ਕਤਾਗੋਸ ਘੋਘੇਨਾਨਾ । ਘੋਘੇਨਾਨਾ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਕਿਟਪਾਸ ਤਕਿਟਪਾਸ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਪਾਸ । ਪਾਸਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿਟ ।
 ਪਾਸਪਾਸ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿਟਪਾਸ ਪਾਸ, । ਤ੍ਰਕਪਿਨ ਤਾਗੋਸਨਾ । ਪਾਗੋਤਿਟ
 ਕਤਾਸਨ । ਕਤਾਗੋਸ ਕਤਾਗੋਸ । ਘੋਘੇਨਾਨਾ ਘੋਘੇਨਾਨਾ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਕਿਟਪਾਸ । ਤਕਿਟਪਾਸ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿਟਪਾਸ ਪਾਸਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਕਿਟ
 ਪਾਸਪਾਸ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਪਾਸ ।

ਬੁਲਨਾ

ਪਾਗੋਨਾ ਪਾਗੋਤਿਟ । ਤਾਗੋਨਾ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਪੇਸ ਪਿਟਪਿਟ । ਪਾਗੋਨਾ ਪਾਸਘੋਘੇ ।
 ਦੀਸ ਨਾਨਾਨਾਨਾ । ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਾਗੋਸਨਾ ਤਕਪਿਨ ।
 ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਾਸ
 ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਾਸ ।
 ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਤਾਲ-ਚੰਚਲ (ਦੀਪਚੰਦੀ) ਮਾਤ੍ਰੇ 14

ਇਸ ਠੰਕੇ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਨੁਮਰੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਿਜ ਵਾਸੀ ਇਸ ਤੇ ਹੌਲੀਆਂ ਭੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੋਲਕ ਤੇ ਭੀ ਇਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ ਤਾਲੀਆਂ ਇਕ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਚੌਦਹ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— ×   2   0   3
 ਠੰਕਾ— ਧਾ ਧੀਂ s। ਧਾ ਧਾ ਤੀਂ s। ਤਾ ਤੀਂ s। ਧਾ ਧਾ ਧੀਂ s
 ਮਾਤ੍ਰਾ— 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

SIKHBOOKCLUB.COM

ਪ੍ਰਕਾਰ

1. × ਧਾ ਧੀਂ s। ਧਾ ਚੇ ਤੀਂ s। ਤਾ ਤੀਂ s। ਧਾ ਚੇ ਧੀਂ s
2. ਧਾ ਧੀਂ ਨਾ। ਧਾ ਧਾ ਧੀਂ ਨਾ। ਤਾ ਤੀਂ ਨਾ। ਧਾ ਧਾ ਧੀਂ ਨਾ।
3. ਧਾ ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾ ਧਾ ਤੀਂ ਤੀਂ। ਤਾ ਤੀਂ ਤੀਂ। ਧਾ ਧਾ ਧੀਂ ਧੀਂ।
4. ਧਾ ਧੀਂ s। ਕੜ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਾ ਤੀਂ s।
 ਕੜ ਤਿਰਕਿਟ .ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ

1. × ਧੀਂ ਕੜ ਧਾਧਾ sਧਾ। ਧੀਂ ਕੜ ਧਾਧਾ ਧਿਨਕਧਿ ਨਕਧਾ। ਤੀਂ ਕੜ ਤਾਤਾ
 sਤਾ। ਧੀਂ ਕੜ ਧਾਧਾ ਧਿਨਕਧਿ ਨਕਧਾ।

2. ਪੀਂਕੜ ਪੀਂਧਾ ਸਧਾ। ਪਿੰਧਾ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ। ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ
ਸਤਾ। ਪਿੰਧਾ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ।
3. ਧਾ ਪੀਂਕੜ ਪਿੰਧਾ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ। ਤਾ ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ।
ਧਾਗੇਤਿਟ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ।
4. ਪੀਂਕੜ ਪਿੰਧਾ ਧਾਗੇਤਿਟ। ਘਿੜਾਂਨ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ। ਤੀਂਕੜ ਤਿੰਤਾ
ਤਾਗੇਤਿਟ। ਘਿੜਾਂਨ ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ।
5. ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪਿੰਧਾ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ। ਤਿਨਕਤਿ
ਨਕਤਾ ਤਿੰਤਾ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ।
6. ਪਿਨਕਪਿ ਨਕਧਾ ਪੀਂਕੜ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ ਨਗਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ। ਤਿਨਕਤਿ
ਨਕਤਾ ਤੀਂਕੜ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ ਨਗਤਿਟ ਘਿੜਾਂਨ।

ਬਾਇਦਾ ਨੰ. 1

1. ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਤਿੰਨਾ। ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਤਿੰਨਾ ਕਤਾ। ਤਾਤੀ ਕਿਨ ਤਿੰਨਾ।
ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਤਿੰਨਾ ਕਤਾ।
2. ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਧਾਤੀ। ਘਿਨ ਘਿਨ ਧਾਤੀ ਘਿਨ। ਤਾਤੀ ਕਿਨ ਤਾਤੀ।
ਘਿਨ ਘਿਨ ਧਾਤੀ ਘਿਨ।
3. ਘਿਨ ਧਾਤੀ ਘਿਨ। ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਧਾਗੇ ਤਿਨ। ਕਿਨ ਤਾਤੀ ਕਿਨ। ਧਾਤੀ
ਘਿਨ ਧਾਗੇ ਤਿਨ।
4. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਘਿਨ। ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਧਾਗੇ ਤਿਨ। ਤਾਕੇ ਤਿਰਕਿਟ ਕਿਨ।
ਧਾਤੀ ਘਿਨ ਧਾਗੇ ਤਿਨ।
5. ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿਟ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤਾਕੇ ਤਿਟ ਕਿਟ।
ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ।
6. ਧਾਗੇ ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾ। ਤਿਰਕੜ ਪੀਂ ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾ। ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾ।
ਤਿਰਕੜ ਪੀਂ ਧਾਗੇ ਪਿੰਨਾ।
7. ਪਿਟ ਪਿਨਾ ਧਾ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤਿਟ ਕਿਨਾ ਤਾ। ਧਾਗੇ

ਤਿਰਕੜ ਪਿੰਨਾ ਗਿਨਾ ।

8. ਪਾਗੇ ਤਿਰਕੜ ਪਿੰਨਾ । ਤਿਰਕੜ ਪੀਂ ਪਾਗੇ ਪਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜ ਤਿਨਾ ।
ਤਿਰਕੜ ਪੀਂ ਪਾਗੇ ਪਿੰਨਾ ।
9. ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਗਨਗ ਦਿਨਾਗਿਨਾ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਗਦਿਨਾ ਗਿਨਾਪਗ ਦਿਨਾਗਿਨਾ ।
ਤਾਕੇਤਿਟ ਤਕਨੜ ਤਿਨਾਕਿਨਾ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਗਦਿਨਾ ਗਿਨਾਪਗ ਦਿਨਾਗਿਨਾ ।
10. ਪਗਨਗ ਦਿਨਾਗਿਨ ਪਗਨਗ । ਦਿਨਾਗਿਨਾ ਪਾਗੇਤਿਟ ਧਾ ਦਿਨਾਗਿਨਾ । ਤਕਨੜ
ਤਿਨਾਕਿਨਾ ਤਕਨੜ । ਦਿਨਾਗਿਨਾ ਪਾਗੇਤਿਟ ਧਾ ਦਿਨਾਗਿਨਾ । (ਦਿਨਾਗਿਨਾ
ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਨਾਗਿਨਾ ਭੀ ਖਸੇਗਾ)

ਤਿਹਾਈ

×

ਪਗਨ,ਪ ਗਨ,ਪਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿਨਾ । ਕੇਤਿਰਕੜਤਕ ਧਾs ਪਗਨ,ਪ ਗਨ,ਪਾਗੇ ।
ਪਿੰਨਾਗਿਨਾ ਕੇਤਿਰਕੜਤਕ ਧਾs । ਪਗਨ,ਪ ਗਨਪਾਗੇ ਪਿੰਨਾਗਿਨਾ ਕੇਤਿਰਕੜਤਕ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਕਾਇਦਾ ਨੰ. 2.

×

1. ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਤਿਟ ਧਾsਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਘਿਨ
ਤਿੰਨਾਕਤਾ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿਟਤਿਟ ਤਾsਕ੍ਰਿਤਾ । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ
ਤਿਟਘਿਨ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
2. ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ sਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਘਿਨ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਧਾ sਤਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਘਿਨ
ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
3. ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾs । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਘਿਨ
ਤਿੰਨਾਕਤਾ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾs । ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ
ਤਿਟਘਿਨ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
4. ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਤਿਟਤਿਟ sਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਤਿਟ

ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿਟਤਿਤ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਤਿਟਤਿਤ ਖ਼੍ਰਿਪਾ
ਤਿਟਤਿਤ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

5. ਪਾਖ਼੍ਰਿਪਾ ਤਿਟਤਿਤ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਤਿਟਘਿਨ ਤਿਟਤਿਤ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ
sਪਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਖ਼੍ਰਿਪਾ ਤਿਟਤਿਤ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਤਿਟਘਿਨ ਤਿਟਤਿਤ
ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਪਾਤਿਰਕਿਟ ।
6. ਪਾਖ਼੍ਰਿਪਾ sਪਾਤਿਤ ਪਾਗੇਤਿਤ । ਤਿੰਨਾਕਤਾ sਪਾਤਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾsਪਾ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
ਤਾਖ਼੍ਰਿਪਾ ਖ਼ਤਾਤਿਤ ਤਾਕੇਤਿਤ । ਤਿੰਨਾਕਤਾ sਪਾਤਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾsਪਾ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
7. ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਪਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ । ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਪਾਤਿਰਕਿਟ
ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਖ਼ਪਾਤਿਰਕਿਟ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
8. ਪਾsਪਾ ਤਿਟਘਿਨ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । sਪਾਤਿਤ ਤਿਟਪਾਗੇ ਤਿਟਤਿਤ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।
ਤਾsਤਾ ਤਿਟਘਿਨ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । sਪਾਤਿਤ ਤਿਟਪਾਗੇ ਤਿਟਤਿਤ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।

ਤਿਹਾਈ

×

ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਪਾਤਿਰਕਿਟ ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰਨਾਕਤਾ ਪਾs, ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ
sਪਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ਪਾs, । ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਾ sਪਾਤਿਰਕਿਟ
ਪਾਗੇਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ।

ਰੇਲਾ

×

1. ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ ਪਾਤਿਤ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਪਾਤਿਤ । ਘਿੜਨਗ
ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ । ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਤ ਕਿੜਨਗ
ਤਾਤਿਤ । ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਪਾਤਿਤ । ਘਿੜਨਗ ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ ।
ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
2. ਪਾਤਿਤ ਘਿੜਨਗ ਪਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਾਤਿਤ । ਘਿੜਨਗ
ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਪਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਤ ਕਿੜਨਗ

ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

3. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾੜ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾੜ ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਧਾੜ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
ਤਾੜ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
5. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।
6. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧੱਤਿਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧੱਤਿਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧੱਤਿਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਤੱਤਿਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧੱਤਿਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧੱਤਿਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।

ਡਿਹਾਈ

×
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾ । ੬ਨਕੜ ਧਾੜ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਕੜਾ ੬ਨਕੜ ਧਾੜ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਤੱਕਕੜਾ ੬ਨਕੜ ।

ਲੜੀ-ਲੱਗੀ

1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ ਧਿਨ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ
੩
ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ ਧਿਨ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ

ਨਕ। ਤਕ ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਨਕ।

3. ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਨਕ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਨਕ। ਤਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਨਕ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਓ ਨਕ।
4. ਦੀਂਗ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤੀਂਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ।
5. ਦੀਂਗ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਦੀਂਗ ਦੀਂਗ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ। ਤੀਂਗ ਤਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ। ਦੀਂਗ ਦੀਂਗ ਦਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ।
6. ਦੀਂਗ ਦਿਨਾ ਕੱਤ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਦਿਨਾ ਕੱਤ। ਤੀਂਗ ਤਿੰਨਾ ਕੱਤ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਦਿੰਨਾ ਕੱਤ।

ਤਿਹਾਈ

X

1. ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਧਾਤਿਓ। ਕਿਟਿਓ ਧਾ, ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ। ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਧਾ। ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ ਧਾਤਿਓ ਕਿਟਿਓ।
2. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਤਿਕਤਾ। ਤਿਰਕਿਓ ਧਾ, ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ। ਤਿਕਤਾ ਤਿਰਕਿਓ ਧਾ, ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਓ ਤਿਕਤਾ ਤਿਰਕਿਓ।
3. ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਓਧਿੰਨਾ ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਓ। ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾs, ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਓਧਿੰਨਾ। ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਓ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾs, ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਓਧਿੰਨਾ ਧਾਗੇਤਿਰਕਿਓ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ।
4. ਧਾਤਿਓਕਿਟਿਓ ਧਿਰਕਿਟਿਓs ਕੱਤਧਾsਕੱਤ। ਧਾsਕੱਤ ਧਾs, ਧਾਤਿਓਕਿਟਿਓ ਧਿਰਕਿਟਿਓ। ਕੱਤਧਾsਕੱਤ ਧਾsਕੱਤ ਧਾs, ਧਾਤਿਓਕਿਟਿਓ ਧਿਰਕਿਟਿਓs ਕੱਤਧਾsਕੱਤ ਧਾsਕੱਤ।

ਤਾਲ ਝੂਮਰਾ ਮਾਤ੍ਰੇ 14

ਇਹ ਠੋਕਾ ਅਕਸਰ ਬੜੇ ਖਯਾਲਾਂ ਨਾਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਗਾਇਕ ਛੋਟੇ ਖਯਾਲ ਭੀ ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਝੂਮਰਾ ਤਾਲ ਵਿਚ 3-4-3-4 ਦੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲਯ ਝੂਮਦੀ ਹੋਈ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਚੰਚਲ ਤਾਲ ਵਾਂਗ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤਬਲਾ-ਵਾਦਕ ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਕਾਇਦੇ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਟੁਕੜੇ-ਮੁਖੜੇ, ਗਤ, ਪਰਨਾ ਆਦਿ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਤਿਨ-ਤਾਲੀਆਂ ਇਕ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਚੌਦਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ—	×	2					0				
ਠੋਕਾ—	ਧੀਂ	ਝਧਾ	ਤਿਰਕਿਟ	।	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਧਾਗੇ	ਤਿਰਕਿਟ	।	ਤੀਂ	ਝਤਾ
ਮਾਤ੍ਰਾ—	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
			3								
			ਤਿਰਕਿਟ	।	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਧਾਗੇ	ਤਿਰਕਿਟ			
			10	11	12	13	14				

ਪ੍ਰਕਾਰ-ਪੇਸ਼ਕਾਰ

1. ਧੀਂਕ ਧਿਨ ਗਿਨ । ਧੀਂਕ ਧੀਂਕ ਧਿਨ ਗਿਨ । ਤੀਂਕ ਤਿਨ ਕਿਨ ।
ਧੀਂਕ ਧੀਂਕ ਧਿਨ ਗਿਨ ।
2. ਧਾਤੀ ਝਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤੀ ਝਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
3. ਧਾਤਿ ਟਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ । ਤਾਤਿ ਟਤਾ ਤਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ ।

4. ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਤਿਟ । ਧਾਤਿ ਟਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾ ਖ਼ਿਟ । ਤਾਤਾ ਤਿਟ ਤਿਟ । ਧਾਤਿ ਟਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ ।
5. ਧਾਯ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਤਿ ਟਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ । ਤਾਯ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਤਿ ਟਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟ ।
6. ਘੋਘੇ ਨਕ ਪਿਨ । ਕੈਯ ਤਿਟ ਘੋਘੇ ਤਿਟ । ਕੇਕੇ ਨਕ ਤਿਨ । ਕੈਯ ਤਿਟ ਘੋਘੇ ਤਿਟ ।
7. ਧਾਤੀ ਯਧਾ ਘਿਯਨਗ । ਧਾਤੀ ਯਧਾ ਧਾਤੀ ਯਧਾ । ਤਾਤੀ ਯਤਾ ਕਿਯਨਗ । ਧਾਤੀ ਯਧਾ ਧਾਤੀ ਯਧਾ ।
8. ਗੱਦੀ ਘਿਯਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਗੱਦੀ ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਰ ਘਿਯਨਗ । ਕੱਤੀ ਕਿਯਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਗੱਦੀ ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਰ ਘਿਯਨਗ ।
9. ਧਾਯਘੋਘੇ ਨਕਪਿਨ ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ । ਧਾਯਘੋਘੇ ਨਕਪਿਨ ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਯਕੈਕੇ ਨਕਤਿਨ ਤਾਕੇਤ੍ਰਕ । ਧਾਯਘੋਘੇ ਨਕਪਿਨ ਧਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ ।
10. ਧਿਰਕਿਟ ਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਯਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਯਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਯਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਯਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।

ਕਾਇਦਾ-ਰੇਲਾ

- ×
1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਿਟਪਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਪਿਟਪਿਟ ਘਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਤਿਟ । ਕਿਯਨਗ ਪਿਟਪਿਟ ਘਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ ।
  2. ਧਾਤਿਟ ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਪਿਟਪਿਟ ਘਿਯਨਗ ਤਿਟਕਯ । ਤਾਤਿਟ ਕਿਯਨਗ ਤਾਤਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਪਿਟਪਿਟ ਘਿਯਨਗ ਤਿਟਕਯ ।
  3. ਪਿਟਪਿਟ ਘਿਯਨਗ ਪਿਟਪਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ । ਤਿਟਤਿਟ । ਕਿਯਨਗ ਤਿਟਤਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ ।
  4. ਧਾਤਿਟ ਘਿਯਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਕਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ ਧਾਤੀ ਯਧਾ + ਤਾਤਿਟ ਕਿਯਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਕਿਯਨਗ ਦਿਯਨਗ ਧਾਤੀ ਯਧਾ ।
  5. ਧਾਤੀ ਯਧਾ ਪਿਟਪਿਟ । ਘਿਯਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿਯਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਤਾਤੀ ਯਤਾ

ਤਿਟਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ।

6. ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਤਿਟਕਤ । ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ । ਤਕਤਿਟ ਕਤਧਗ ਤਿਟਕਤ । ਤਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿੰਨਾ ।
7. ਧਾs ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾ । ਤਾs ਤਾਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿੰਨਾ ।
8. ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧੀਂਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਤਿਰ । ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧੀਂਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

ਤਿਹਾਈ

+
ਤਿਟਕਤ ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਧਾ, ਤਿਟਕਤ ਦਿੜਨਗ ।
ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਾ । ਤਿਟਕਤ ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।

2. ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾ, ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾ, ਧਗਤਿਟ ਕਤਧਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।

ਕਾਇਦਾ ਆੜੀਲਯ

- +
1. ਧੀਂਨ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਨ । ਧਾਗੇਤਿ ਨਾsਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾs ।
ਤੀਂਨ ਤਾਕੇਨਾ ਤਾਤਿਨ । ਧਾਗੇਤਿ ਨਾsਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾs ।
2. ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ,ਤਿਰਘਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ,ਤਿਰਘਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ
ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾ,ਤਿਰਕਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ ।
ਧਾ,ਤਿਰਘਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
  3. ਧੀਂਕਧਿ ਨਗਿਨ ਧਿਨਕ । ਧੀਂਕਧਿ ਨਗਿਨ ਧਾ,ਤਿਰਘਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ ।
ਤੀਂਕਧਿ ਨਗਿਨ ਤਿਨਕ । ਧੀਂਕਧਿ ਨਗਿਨ ਧਾ,ਤਿਰਘਿੜ ਨਗਤਿਰਕਿਟ ।

4. ਪੀ'ਨਕ ਪੀ'ਨਕ ਧਾ,ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨਕਪਿਨਕ ਧਾਤਿਟ ਪਿਰਕਿਟਤਕ
ਘਿੜਨਗਤਿਟ । ਤੀ'ਨਕ ਤੀ'ਨਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨਕਪਿਨਕ ਧਾਤਿਟ
ਪਿਰਕਿਟਤਕ ਘਿੜਨਗਤਿਟ ।

ਟੁਕੜੇ-ਮੁਖੜੇ

ਭਿਆਰਵੀ' ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੇ' ਉਠਾਨ :—³ਪਾਗੋਤਿਨਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ
ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ

2. ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ।

3. ਤਿਰਕਿਟਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ ਧਾ³ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਪਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀਧਾ³
ਤਿਰਕਿਟਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ । ਧਾ

4. ਤੀ'ਕਤਿੰਨਾ⁰ ਕਿੜਨਗਤਿਨਾ ਤੱਕਕੜਾ³ਨਕੜ । ਧਾ³, ਤੱਕਕੜਾ³ਨ,ਕੜ ਧਾ³
ਤੱਕਕੜਾ³ਨਕੜ । ਧਾ

5. ਪਿਰਕਿਟਤੱਕ^x ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਕਤਕੜ ਧਾ³, ਪਿਰਕਿਟਤੱਕ³,
ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ । ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕਤਕੜ ਧਾ³, । ਪਿਰਕਿਟਤੱਕ³ ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ
ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕਤਕੜ । ਧਾ

ਤਿਹਾਈ-ਖੁਲੇ ਬੋਲ

6. ਪਿਟਧਾਗੇ ਤਿਟਧਾਗੇ ਪਿਟਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟਧਾਗੇ ਕੜਾਨਧਾ^x ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾ³ਕੜਾਨ ਧਾ³ਤਿਟ ਕਤਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ³ ਕੜਾਨਧਾ³ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
7. ਕੇ³ਤਿਟ ਤਿਟਘੇਘੇ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਦੀ³ ਘੇਘੇਤਿਟ ਦੀ³ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ
ਧਾ³ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ³ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
8. ਕੇ³ਤਿਟ ਤਿਟਘੇਘੇ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਦੀ³ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ³ਧਾ³ ।
ਧਾ³ਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦ ਗਨਧਾ³ । ਧਾ³ਧਾ³ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ³ਧਾ³ ।

ਚੱਕਦਾਰ ਪਰਨ

x

1. ਧੱਤਧੱਤ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕ। ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾਧਾ ਦੁੰਦੁੰਦੁੰ ਨਾਨਾਨਾ। ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ। ਧਾਃ ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ। ਧਾਃ ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ। ਸਨਕਤਾ ਧਾਃ ਧੱਤਧੱਤ ਧਿਰਕਿਟਤਕ। ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾਧਾ। ਦੁੰਦੁੰਦੁੰ ਨਾਨਾਨਾ ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ। ਸਨਕਤ ਧਾਃ ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ। ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ ਧਾਃ, ਧੱਤਧੱਤ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ। ਧਾਧਾਧਾ ਦੁੰਦੁੰਦੁੰ ਨਾਨਾਨਾ। ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ ਧਾਃ। ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ। ਧਾਃ ਕੇਸ਼ਿਰਕਿਟ ਧੇਤ੍ਰਾ ਸਨਕਤ। ਧਾ
2. ਧਾਗੇਤਿਕ ਤਾਗੇਤਿਕ ਧਾਗੇਦੀਗ। ਨਾਗੇਤਿਕ ਕੇਤਿਟਤਾ ਸਨਧਿੰਃ ਤਾਸਤੜ। ਧਿੰਃਤਾਃ ਧੜਾਨ ਧਿੰਃਤਾਃ। ਕਿਟਧਾਃ ਨਧਾਃਨ ਧਾਃਤਿਟ ਕਿਟਧਾਃ। ਨਧਾਃਨ ਧਾਃਤਿਟ ਕਿਟਧਾਃ। ਨਧਾਃਨ ਧਾਃ, ਧਾਗੇਤਿਕ ਤਾਗੇਤਿਕ। ਧਾਗੇਦੀਗ ਨਾਗੇਤਿਕ ਕੇਤਿਟਤਾ। ਸਨਧਿੰਃ ਤਾਸਤੜ ਧਿੰਃਤਾਃ ਧੜਾਨ। ਧਿੰਃਤਾ ਕਿਟਧਾਃ ਨਧਾਃਨ। ਧਾਃਤਿਟ ਕਿਟਧਾਃ ਨਧਾਃਨ ਧਾਃਤਿਟ। ਕਿਟਧਾਃ ਨਧਾਃਨ ਧਾਃ, ਧਾਗੇਤਿਕ ਤਾਗੇਤਿਕ ਧਾਗੇਦੀਗ ਨਾਗੇਤਿਕ। ਕੇਤਿਟਤਾ ਸਨਧਿੰਃ ਤਾਸਤੜ। ਧਿੰਃਤਾਃ ਧੜਾਨ ਧਿੰਃਤਾਃ ਕਿਟਧਾਃ। ਨਧਾਃਨ ਧਾਃਤਿਟ ਕਿਟਧਾਃ। ਟਧਾਃਨ ਧਾਃਤਿਟ ਕਿਟਧਾਃ ਨਧਾਃਨ।

ਨੋਟ :—ਭੂਮਰਾ, ਚੰਚਲ ਫ਼ਰੋਦਸਤ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਐਸੇ ਤਾਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਗਤ-ਤੋੜੇ ਪਰਨ ਆਦਿ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲਯ-ਮੁਕਾਅ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤਾਲ-ਫ਼ਰੋਦੱਸਤ ਮਾਤ੍ਰੇ 14

ਫ਼ਰੋਦੱਸਤ ਤਾਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗ ਪੰਜ ਤਾਲੀਆਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਚੌਦਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਗਾਇਕ (ਰਾਗੀ-ਰਬਾਬੀ) ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ (ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ) ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾ: ਸਾ: ਭਾਏ ਸਮੁੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਤਾਲੀ— ×   0   2   3   4
ਠੇਕਾ— ਧੀਂ   ਧੀਂ । ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੰ ਨਾ । ਕ ਤੀ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ।
                  5   0
ਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿ ਨਗ

ਪੇਸ਼ਕਾਰ

- ×   0   2   3   4
1. ਧਿਤੱਧਾ sਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਗੇ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿੱਤਤਾ । sਕਤਾ ਤਿੱਤਾ ।
5   0
ਧਾਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  2. ਧਾਗੇ ਧਾਤੀ । ਧਾਗੇ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਧਾਧਾ ਤਾਕੇ । ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ।
ਧਿੰਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਧਾ ।
  3. ਧਾਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਗੇ । ਧਾਤੀ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਾਤਾ । sਤਾ ਤਿੱਤਾ ।
ਧਾਗੇ ਧਾਤੀ । sਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
  4. ਧਾsਤ ਧਾਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾsਤ ਧਾਗਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਾsਤ । ਤਾਕਤਾ
ਤਿੱਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾsਤ । ਧਾਗਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

5. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਾ sਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ sਧਾ ।
6. ਧਾs ਧਿਨਕਧੀ । ਧਾਧਾ ਧਿਧਾ । ਧਾs ਧਿਨਕਧੀ । ਧਾਧਾ ਤਾs । ਤਿਨਕਤੀ ਤਾਤਾ । ਤਿੰਨਾ ਧਾs । ਧਿਨਕਧੀ ਧਾਧਾ ।
7. ਧਾਘਘੇ ਨਕਧੀ । ਧਾਘਘੇ ਨਕਧੀ । ਧਾs ਧਿਨਕਧਿੰ । ਧਾਧਾ ਤਾਕੇਕੇ । ਨਕਤੀ ਤਾਕੇਕੇ । ਨਕਤੀ ਧਾs । ਧਿੰਨਕਧੀ ਧਾਧਾ ।
8. ਧਾਧੀ ਨਕਧਿਨ । ਧਾਧਾ ਧਾਧੀ । ਨਕਧਿਨ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਾਤੀ । ਨਕਤਿਨ ਤਾਤਾ । ਧਾਧੀ ਨਕਧਿਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

ਕਾਇਦਾ

	x	0	2	3	4
1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
  2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਿਰ ਨਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਿਰਕਿਟ ।
  3. ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਾਗੇ । ਤਿਰਕਿਟ sਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
  4. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ sਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
  5. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਦਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਿਰ ਨਕ । ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
  6. ਦਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ । ਨਕ ਤਿੜਨਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਧਿ ਨਕ ।
  7. ਦਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਧਾ ਦਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਾ ।
  8. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਦਿੜਨਾਨਾ ਕਤਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਦਿੜ । ਨਾਨਾਕਤ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਦਿੜਨਾਨਾ । ਕਤਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਦਿੜ ਨਾਨਾਕਤ ।

ਤਿਹਾਈ

- ×
1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਦਿੜਨਗ। ਧਾ ਧਾਤਿਰ। ਕਿਟਧਿ ਨਕ। ਦਿੜਨਗ ਧਾ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਦਿੜਨਗ।
  2. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ। ਕਿਟਧਿ ਨਕ। ਧਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਧਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ। ਕਿਟਧਿ ਨਕ।

ਗਤਾ

- ×
1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਧਾਤਿਰ। ਕਿਟਧਿ ਨਕ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਧਿਨ। ਗਿਨ ਧਾਗੇ। ਤਿੰਨਾ ਗਿਨਾ। ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ। ਨਕ ਤਾਤਿਰ। ਕਿਟਤਿ ਨਕ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਧਿਨ। ਗਿਨ ਧਾਗੇ। ਤਿੰਨਾ ਗਿਨਾ।
  2. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਿ। ਨਕ ਧਿਨ। ਕਤ ਕੇਧਿ। ਨਕ ਤਕ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾ। ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਦਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ। ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿ। ਨਕ ਤਿਨ। ਕਤ ਕੇਤਿ। ਨਕ ਤਕ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾ। ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ। ਦਿੜਨਗ ਤਿਟਕਤ।

ਮੁਖਯਾ

- ×
- ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਧਾਤੀ। ਧਾ ਤਿਟਕਤ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ। ਧਾਤੀ ਧਾ। ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਧਾਤੀ।

ਨੋਟ :—ਬਾਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਕਾਇਦੇ ਪਰਨ ਆਦਿ ਚੋਦਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਾਲ ਦੇ ਭੀ ਵਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਤਾਲ-ਸੂਲਫਾਕ (ਸੂਲਫਾਕਤਾ) ਮਾਤ੍ਰੇ 10

ਇਹ ਤਾਲ ਧੁਰਪਦ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਇਸ ਤਾਲ ਦਾ ਠੋਕਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਤੇ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜ-ਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰੁੱਤ-ਲਯ (ਚਲੰਤ-ਲਯ) ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਯੂਨਾਂ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਅਕਸਰ ਚਲੰਤ ਲਯ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ (ਟਿਯੂਨਾਂ) ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ-ਤਾਲੀਆਂ, ਦੋ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਠ ਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ—	×	0	2	3	0										
ਠੋਕਾ—	ਧਾ	ਤਿਰਕੜ	।	ਧਿੰ	ਨਾ	।	ਕੱਤੀ	ਤੀ	।	ਧਾ	ਧਾ	।	ਤਿੰ	ਨਾ	।
“—	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਧਾ	ਤਿਰਕਿਟ	।	ਤੀਂ	ਨਾ	।	ਕਤ	ਧੀਂ	।	ਧੀਂ	ਨਾ	।	
ਮਾਤ੍ਰਾ—	1	2	3	4	5	6	2	8	6	10					

ਮੁਕਾਰ

1. ਧਾ ਤਿਰਕੜ । ਧਿੰ ਤਾ । ਕੱਤ ਤੀ । ਧਾ ਧਾ । ਤਿੰ ਤਾ ।
2. ਧੀਂ ਤਕ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਧਾ ਤਿੰ । ਨਾ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਧਾ ।
3. ਧਾ ਤਿਰਕੜ । ਧੀਂ ਤਾ । ਗਿ ਦੀ । ਧਾ ਧਾ । ਤਿੰ ਤਾ ।
4. ਧੀਂ ਧੀਂ । ਧਾ ਤਿਰਕੜ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਧਾ ਤਿਰਕੜ । ਤਿੰ ਨਾ ।
5. ਧੀਂ ਤਾਕੇ । ਧੀਂ ਧੀਂ । ਤਾ ਤੀਂ । ਤਾਕੇ ਧੀਂ । ਧੀਂ ਤਾ ।
6. ਧੀਂ ਨਗ । ਧੀਂ ਨਗ । ਤਿਰਕੜ ਤੀ । ਨਗ ਤੀਂ । ਨਗ ਤਿਰਕੜ ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 1

- ×
1. ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ ।
  2. ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ssਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ssਤਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ ।
  3. ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ssਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ssਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ ।
  4. ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ssਪਿ ਨਗਿਨ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । । ssਪਿ ਨਗਿਨ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ ।
  5. ਪਿਨਕ ਪਿਨਕ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਪਿਨਕਿਨਤਾ ਡਗਿਨਤਾ । ਪਿਨਕ ਆਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਤਿਨਕ ਤਿਨਕ । ਤਾਤੁਕ ਤਿਨਕ । ਤਿਨਕਿਨਤਾ ਡਗਿਨਤਾ । ਪਿਨਕ ਆਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ ।
  6. ਪਿਨਕਾ ਡਪਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਤਿਨਤਾ ਡਤਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ ।
  7. ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਪਿਨਕਾ ਡਥਪਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਧਗਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਕ । ਤੀਂਕਤਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਪਿਨਕਾ ssਪਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਧਗਨ ।
  8. ਆਗੇਤਿ ਨਾਕਿਤਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਆਤਿਰਕਿਟ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਆਗੇਤਿ ਨਾਕਿਤਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਆਤਿਰਕਿਟ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ । ਧੀਂਕਪਿ ਨਗਿਨ । ਆਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਕ ।

ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਤੋੜਾ

+

ਪਿਨਧਾ ਸਪਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਗਨ । ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਤਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਾ'ss । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's ।
 ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's, ਪਿਨਧਾ । ਸਪਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਗਨ
 ਧਾਗੇਤਿ । ਨਾਕਿਤਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾ'ss ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's ।
 ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's, । ਪਿਨਧਾ
 ਸਪਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਪਗਨ । ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਤਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾ'ss ।
 ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ's ।
 ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਭਾਇਦਾ ਨੰ: 2.

- ×
1. ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਤਕਪੀ's ਧਾਗੇਨਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਨਧਾਤ੍ਰਕ
 ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਤਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਤਾ'sਨ । ਤਕਤੀ's ਤਾਕੇਨਤਾ ।
 ਕਿਟਤਕਤਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਨੱਧਾਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਕਿਟਤਕ ਪਨ ।
  - ×
  2. ਤਕਪੀ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਨੱਧਾਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ
 ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ।
  3. ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਗਿਨਤਕ ਤਿੰਨਾ । ਕ੍ਰਿਤਾ'sਨ ।
 ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਗਿਨਤਕ ।
  4. ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ ।
 ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਤਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਤਾ'sਨ ।
 ਤਾਕੇਨੱਤਾ ਕਿਟਤਕਤਿਨ । ਤਾਕੇਨਤਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ।
 ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ।
  5. ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਗੇ । ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
 ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਤਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਤਾ'sਨ । ਤਾਕੇਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਕੇ ।
 ਨਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ।
  6. ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ

ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਤਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਤਾਸਨ । ਤਾਕੇਨਤਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ ।
 ਕ੍ਰਿਤਾਸਨ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ।

ਤਿਹਾਈ

+ 0 2
 ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 3 0 ×
 ਧਾਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸ, । ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ ਕ੍ਰਿਪਾਸਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਕਿਟਤਕਪਿਨ ।
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾ

ਮੁਖੜਾ

- ×
1. ਧੱਤਧੱਤ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਕੜਾਸਨ । ਧਾ ਸ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾ । ਸ ਤੱਕਕੜਾਨ
  2. ਧੱਤਧੱਤ ਤਿਟਤਿਟ । ਘੋਘੇਤਿਟ ਘੋਘੇਦੁੰ । ਦੁੰਕ੍ਰਿ ਧਾਸਨਧਾਸਨ । ਧਾਕ੍ਰਿ ਧਾਸਨਧਾਸਨ । ਧਾਸਕ੍ਰਿ ਧਾਸਨਧਾਸਨ ।

ਗਤਾ

- ×
1. ਪਿੰਨਾ ਧਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਟ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਨੱਤਾ । ਤਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਪਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇਤੁਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਘਿਤਾਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਪਿਨਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।
  2. ਪਿਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨ ਗਿਨ । ਧਾਗੇ ਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਗ । ਤੁਕ ਪਿਨ ।
 ਪਿੰਨਾਤਿਰਕਿਟ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੁਨਾਕਿੜਨਗ
 ਤੁਨਾਕਿੜਨਗ । ਤਿਨਗਿਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੁਨਾਕਿੜਨਗ ।
  3. ਤਕਪੀ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਕਪੀ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਕਿਟਤਕਪਿਨ ਗਿਨਧਾਗੇ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ
 ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨਗਿਨ ਤੁਨਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤੀ ਤਾਕੇਨੱਤਾ । ਤਕਤੀ

ਤਾਕੈਨੱਤਾ । ਕਿਟਤਕਤਿਨ ਕਿਨਤਾਕੇ । ਤਿਰਕਿਟਪਿਨ ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਨਗਿਨ
ਤੂਨਾਤਿਰਕਿਟ ।

4. ਪਗਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਤੂਨਾਕਿਟ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੂਨਾਕਿਟਤਕ ।
ਪਗਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ । ਤਕਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕਿਨ ।
ਤਕਤ੍ਰਕ ਤੂਨਾਕਿਟ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੁੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਪਗਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ।

ਰੇਲਾ

×

1. ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ ।
ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ।
ਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
2. ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿੜਨਗ । ਧੀ'ਕਤਤਿਰਕਿਟ ਪਿਟਪਿਟਘਿੜਨਗ ।
ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰਕਿੜਨਗ ਤੀ'ਕਤਤਿਰਕਿਟ ।
ਪਿਟਪਿਟਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ।

ਗਤ-ਤੋੜੇ

×

1. ਪਗਤਿਟ ਤਗਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਧਾਨ ਧਾਤੀ । ਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਕੱਤਘਿੜਾ ਭਨਧਾ । ਘਿੜਨਗ
ਤੂਨਾ । ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਧੁਮ । ਤਕਧੁਮ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ ਧਕਧੁਮ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾ ।
ਤਕਧੁਮ ਤਿਰਕਿਟ ।
2. ਪਿਤਪਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਪਿਤਪਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਟਤਕ
ਤਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ
ਕਿਟਤਕ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ ।

ਪਰਨ

×

ਤਾਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ । ਢੁੰਦੰ ਤਿਟਕਤਾ ।

ਗਿਦੀਗਨ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਧੁਮ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕ੍ਧਾ । ਸਨਧਾ
ਤਕਿਟ,ਤ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਕਤਾ । ਧਾਧਾ ਬੁੰਗਾਸਨ । ਗਿਨਨਗ ਤਿਟਕਤਾ । ਧਾਧਾ
ਘਿੜਾਸਨ । ਤਗੋਨ ਤਿਰਕਿਟ । ਧੀਧੀ ਧੀਸ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਰਕਿਟ । ਕਤਾਸਨ
ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ । ਕਤਾਸਨ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ । ਕਤਾਸਨ
ਤਿਰਕਿਟ ।

ਤਿਹਾਈ

×
ਤਕਧੀ ਤਕਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਸ ਤਕਿੱਟ । ਧਾਸ, ਤਕਧੀ ।
ਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਸ । ਤਕਿੱਟ ਧਾਸ, । ਤਕਧੀ ਤਕਧਿਰ ।
ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਸ ਤਕਿੱਟ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਠੇਕਾ ਮਾਤ੍ਰੇ 16

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਠੇਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਯਾਲ ਤੇ ਨੁਮਰੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ 'ਇਕਤਾਲੇ' ਦੀ ਬਾਂ ਇਸ ਠੇਕੇ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਛੋਟੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾ ਭੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੀ ਚਲੰਤ ਲਯ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਤਿੰਨਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਇਹ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨਤਾਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਕਾਇਦੇ ਆਦਿ ਬਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਤਾਲੀ— $\times$
 ਠੇਕਾ— ਧਾ ³ ਧੀਂ ² ਚ ਧਾ । ਧਾ ² ਧੀਂ ⁰ ਚ ਤਾ । ਤਾ ⁰ ਚ ਤੀਂ ³ ਚ
 ਧਾ । ਧਾ ³ ਧੀਂ ² ਚ ਧਾ । ਦੂ: ਠੇ: "ਧਾ ਕੜਧੀਂ ² ਚਕੜ ਧੀਂ । ਧਾਕੇ ਨਾਕੀਂ ³ ਚਕੜ ਤੀਂ । ਤਾ ਕੜਤੀਂ ² ਚਕੜ ਤੀਂ । ਧਾ ਕੜਧੀਂ ³ ਚਕੜ ਧੀਂ ।

ਠੇਕਾ ਛੋਟੀ ਤਿੰਨਤਾਲ

$\times$
 1. ਧਾ ³ ਧੀਂ ² ਚ ਧਾ । ਧਾ ² ਧੀਂ ⁰ ਚ ਤਾ । ਤਾ ⁰ ਚ ਤੀਂ ³ ਚ ਧਾ । ਧਾ ³ ਧੀਂ ² ਚ ਧਾ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਠੇਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ

- $\times$
 1. ਧਾ ਕੜਧੀਂ ³ ਚਕੜ ਧੀਂ² । ਧਾ ਕੜਧੀਂ ² ਚਕੜ ਧੀਂ⁰ । ਤਾ ਕੜਤੀਂ ⁰ ਚਕੜ ਤੀਂ³ । ਤਾ ਕੜਧੀਂ ² ਚਕੜ ਧੀਂ³ ।
2. ਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧੀਂਧੀਂ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧੀਂਧੀਂ ਧਾਤੀ । ਤਾ ਤੀਂਕੜ ਤੀਂਤੀਂ ਤਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧੀਂਧੀਂ ਧਾਤੀ ।

3. ਧਾ ਧੀਂਕੜ ਧੀਂਧੀ ਧਾਕੜ । ਧੀਂਧੀ ਧਾਕੜ ਧੀਂਧੀ ਧਾ । ਤਾ ਤੀਂਕੜ
ਤੀਂਤੀਂ ਤਾਕੜ । ਧੀਂਧੀ ਧਾਕੜ ਧੀਂਧੀ ਧਾ ।
4. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ sਕੜ ਧਿੰਧਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ sਪਿਨ ਕ,ਪਿਨਕ । ਤੀਂਕੜ
ਤਿੰਤਾ sਕੜ ਤਿੰਤਾ । sਕੜ ਧਿੰਧਾ sਪਿਨ ਕ,ਪਿਨਕ ।

ਮੁਖੜਾ

×
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਕਘਿੜਾਨਧਾ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ।
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿਰਤਿਰਕਿੜਨਗ ਤਕਕਿੜਾਨਤਾ ਤਿਰਤਿਰਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ
ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰਕਿੜਨਗ
ਤਿਰਤਿਰਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰਕਿਟਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ
ਤਾਤਿਟਕਿੜਨਗ ਧਿਟਿਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤੁਕ ਧਾਘੇਘੇ ਬੁੰਬੁੰ ਨਾਨਾ ।
ਧਿਰਧਿਰਕੜ ਤਕੜਾਨ ਧਾs ਧਿਰਧਿਰਕੜ । ਤਕੜਾਨ ਧਾs ਧਿਰਧਿਰਕੜ
ਤਕੜਾਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਵਾਰੀ-ਪੰਜਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 15

ਇਹ ਇਕ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਭਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਕਈ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨੇਕ ਮਤ ਹਨ। ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਵਾਰੀ, ਛੋਟੀ-ਸਵਾਰੀ ਜਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪੰਚਮ ਸਵਾਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਭੀ ਮਤ-ਭੇਦ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ ਤਾਲੀ ਤੇ ਇਕ ਖਾਲੀ। ਕੋਈ ਪੰਜ ਭਾਗ ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਇਕ ਖਾਲੀ ਇਤਿਆਦਿ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਪੰਜਤਾਲ, ਜਾਂ ਪੰਜਤਾਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਠੋਕੇ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ, ਪੰਜ ਤਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਦਰਹ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਬਚੁਰਗ ਰਾਗੀ-ਰਬਾਬੀ ਇਸ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਸਿਆਣੇ-ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਲੀ— ×² 3 4
 ਠੋਕਾ— ਧੀਂ sਤਾ sਕ। ਧੀਂ ਧੀਂ ਧਾ ਧਾ। ਤਿ ਟ ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾ
 5
 ਧਾਗੇ। ਨਧਾ ਤਿਰਕਤ।

ਦੁਜਾ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਤਾਲੀ— ×² 0
 ਠੋਕਾ— ਧੀਂ ਤਿਰ ਕਿਟਧੀਂ ਨਾs ਤਾs। ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ, ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ। ਤੀਂs
 3
 ਤਿੰਨਾ ਤ੍ਰਕਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ। ਕੱਤਾ ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ, ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਾ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ (ਪੰਦਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਭੀ ਭਾਲਾਂ ਲਈ)

1. ਧੀਂsਕ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ। ਧਿੰਧਾ sਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਧਾ। ਧਿਧਾ sਧਾ ਧਿੰਧਾ

ਧਾਤੀ । ਧਾਕੁ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਯਕ ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ । ਭਿੰਤਾ
 sਤਾ ਤਿੰਤਾ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ sਧਾ ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਕੂ ਧਾਤੀ ।
 ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।

2. ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ
 ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ਭਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ
 ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
3. ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਤੀਂਧਾ । ਤੀਂਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ
 ਧਾਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ ਤੀਂਤਾ । ਤੀਂਤਾ
 ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਾ ਤਿੰਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ।
 ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
4. ਘਿੜਾਨ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਤਿਟਘਿੜਾ sਨਧਾ sਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਕੂ
 ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ sਧਾ । ਤਿਟਘਿੜਾ sਨਧਾ । ਕਿੜਾਨ ਤਾਤੀ ਤਾਤਾ ।
 ਤਿੰਨਾ ਤਿਟਕਿੜਾ sਨਧਾ sਧਾ । ਧਾਤੀ ਧਾਕੂ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ । ਧਿੰਧਾ sਧਾ ।
 ਤਿਟਘਿੜਾ sਨਧਾ ।
5. ਧਾਕੜ ਧਾਤੀ sਧਾ । ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਕਘਿੜਾ sਨਧਾ ਤਿੰਨਾ
 ਧਾਗੇ । ਧਾਤੀ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਾਕੜ ਤਾਤੀ sਤਾ । ਤਿੰਤਾ ਧਾਤੀ
 ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ । ਤਕਘਿੜਾ sਨਧਾ ਤਿੰਨਾ ਧਾਗੇ । ਧਾਤੀ ਧਾਤੀ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਧਾ ।
6. ਧੀਂਸਨ ਧਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਸਨ ਤਿੰਨਾ
 ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਸਨ ਤਿੰਨਾ
 ਤਿਰਕਿਟ । sਤਾ ਤਿਰਕਿਟ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂਸਨ ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨਾ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।

ਆਡੀਲਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ

- X
7. ਧੀਂss ਧੀਂss ਧਾਗਧਾ । ਧੀਂss ਧਾਗਧਾ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।
 ਤੀss ਤਾਕਤਾ ਧੀss ਧਾਗਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਿਰ ਕਿੜਨਗਤਾਤਿਰ ।
 ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂss ਤੀਂss ਤਾਕਤਾ । ਧੀਂss ਧਾਗਧਾ
 ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਂss ਤਾਕਤਾ ਧੀਂss ਧਾਗਧਾ ।

ਤਿਰਕਿਤਕਤਿਰ ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

8. ਧੀਂਨ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ । ਧਾੜਕ ਧਿਕਿਟ ਘਨਾੜੁ ਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਕੇਤਿ ਰਕਿਟ ਧੀਂਨਕ ਧਾਗੇਨਾ । ਧਾੜਕ ਧਿਕਿਟ । ਘੇਨਾੜੁ ਨਾਕੱਤਾ । ਤੀਂਨ ਤਾਕੇਨਾ ਤਕਿਟ । ਧਾੜਕ ਧਿਕਿਟ ਘੇਨਾੜੁ ਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਕੇਤਿ ਰਿਕਿਟ ਧੀਂਨਕ ਧਾਗੇਨਾ । ਧਾੜਕ ਧਿਕਿਟ । ਘੇਨਾੜੁ ਨਾਕੱਤਾ ।

ਕਾਇਲਾ ਨੰ: 1.

- ×
1. ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ ਧਿਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿਨਾਗਿੰਨਾ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਿਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤੀਂਕਤੀਂਨਾ ਕਿੰਨਾਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ । ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
  2. ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ । ਤੀਂਕਤੀਂਨਾ ਤੀਂਕਤੀਂਨਾ ਤੀਂਕਤੀਂਨਾ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ।
  3. ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ । ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ । ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ।
  4. ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧਿੰਨ ਗਿੰਨਧੀਂਕ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤੀਂਕਤੀਂਨਾ ਕਿੰਨਤੀਂਕ । ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨ ਤੀਂਕਤੀਂਕ ਤਿੰਨਾਕਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧੀਂਕਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀਂਕ । ਧੀਂਕਧੀਂਕ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।

ਤਿਹਾਈ

×

ਧੀ'ਕਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀ'ਕ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾ' ਸਪੀ'ਕ ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।
ਧੀ'ਕਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧਾ' ਸਾ । ਧੀ'ਕਪਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧੀ'ਕ । ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ
ਪਿੰਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾ

ਭਾਇਚਾ ਨੰ: 2.

×

1. ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨ ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ
ਪਿੰਨ । ਗਿੰਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿੰਨ । ਤਿੰਨਾ ਸਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਨ ਤਾਥੇ ਨੱਤਾ
ਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ ਪਿੰਨ । ਗਿੰਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿੰਨ ।
2. ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿਨ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ
ਪਿਨ । ਗਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ । ਤਿੰਨਾ ਸਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਨ ਤਿੰਨਾ
ਸਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ ਪਿਨ । ਗਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ ।
3. ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਧਾਧਾ । ਸਪਾ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਪਿਨ । ਗਿਨ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ ।
ਪਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ । ਤਿੰਨਾ ਸਤਾ ਤਾਤਾ । ਸਤਾ ਤਿੰਨ ਸਤਾ ਤਿਨ ।
ਕਿਨ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ ।
4. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਨ । ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਨ ਪਿਨ । ਗਿਨ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ ।
ਪਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ । ਤਾਥੇ ਨੱਤਾ ਤਿਨ । ਤਾਥੇ ਨੱਤਾ ਤਿਨ ਤਿਨ ।
ਕਿਨ ਪਿੰਨਾ ਸਪਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਨ ।

ਭਾਇਚਾ ਨੰ: 3

×

1. ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਖਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਖਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਸਪਾ
ਖਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ ਸਤਾ
ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ ਸਤਾ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਖਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
2. ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਧਾਧਾ । ਸਪਾ ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਖਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ ਸਪਾ ਖਿੜਨਗ

ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ sਤਾ ਤਾਤਾ । sਤਾ
 ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

3. ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ
 ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਕਤਕ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

4. ਧਾਤੀ sਧਾ ਧਾਤੀ । sਧਾ ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ sਤਾ ਤਾਤੀ ।
 sਤਾ ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

5. ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਨਗਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਦਕਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ
 ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ ਧਾ,ਧਾ । ਤੀਧਾ ਧਾਤੀ । ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਨਗਤਿਰ
 ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਕਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ ਧਾ,ਧਾ ।
 ਤੀਧਾ ਧਾਤੀ ।

6. ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ
 ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ
 sਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤੀ ਤਾਤੀ sਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤੂਨਾ ।
 ਕਿਟਤਕ ਧਾ s s । ਧਾਤੀ sਧਾ । ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਨਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤੂਨਾ । ਕਿਟਤਕ ਧਾ s s । ਧਾਤੀ sਧਾ ਘਿੜਨਗ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤੂਨਾ ਕਿਟਤਕ ।

ਛਾਇਦਾ-ਰੇਲਾ

×
 1. ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।

ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।

×
 2. ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ।

×
 3. ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਕੱਸਤ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕੱਸਤ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਕੱਸਤ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕੱਸਤ । ਧਿਰਧਿਰ
 ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕੱਸਤ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

×
 4. ਧਾਤਿਟ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।
 ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾ
 ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ
 ਕਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ।
 ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਕਿੜਨਗ ਧਾ's sਧਾ ਤਿਟਘਿੜ । ਨਗਤੂ ਨਾਕਿੜ
 ਨਗਧਾ ss । ਧਾਤਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗ ।

ਰੇਲਾ

×
 1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੂਨਾਕਿਟਤਕ ਧਿਨਾਕਿਟਤਕ । ਧਿਨਾਕਿਟਤਕ
 ਤੂਨਾਕਿਟਤਕ ; ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੁਨਾਕਿਟਤਕ
 ਪਿੰਨਾਕਿਟਤਕ । ਪਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

- ×
2. ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ । ਪਿਰਪਿਰਕੱਤ ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ
 ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ । ਧਾਥਿਯੁਨਗਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ
 ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ । ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ । ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ ।
 ਤਾਥਿਯੁਨਗ ਤਿਰਤਿਰਕਿਯੁਨਗ ਤਿਰਤਿਰਕਿਯੁਨਗ । ਤਿਰਤਿਰਕੱਤ ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ
 ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ । ਧਾਥਿਯੁਨਗਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ
 ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ । ਧਾਤਿਰਘਿਯੁਨਗ ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ । ਪਿਰਪਿਰਘਿਯੁਨਗ ਤੁਨਾਕਿਯੁਨਗ ।

ਮੁਖੜਾ

×

ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਪਿਨਾ । ਤਾ ਧੀਧਿੰ, ਨਾਧੀ ਧਿੰਨਾ । ਕੱਤਤੁਨਾ ਕਿਯੁਨਗਤਾਤਿਰ
 ਕਿਯੁਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਥਿਯੁਨਗ
 ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਮੁਖੜਾ-ਬੇਦਮ

×

ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਪਿਟਿਕ ਧਾਥੁਕ । ਪਿਕਿਟ ਧੀਕਿਧਿ ਨਾਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਥਿਯੁਨਗ
 ਕੱਤ,ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕ,ਤਕੀਟ ਧਾਥੁਕੱਤ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੀਟਧਾਥਿਯੁਨਗ । ਕੱਤਘੋਤਿਰ
 ਕਿਟਤਕ,ਤਕੀਟ ।

ਦਮਦਾਰ

×

ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੀਥਟਧਾ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕੀਥਟਧਾ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਕੀਥਟਧਾ ਤਕੀਥਟਧਾ । ਤੱਕਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾਥਿਯੁਨਗ, ਤੱਕਪਿਰਪਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾਥਿਯੁਨਗ, ਤੱਕਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ।

ਚੱਕੁਰਦਾਰ ਪਰਨ

×

ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ । ਚੁੰਚੁੰ ਨਾਨਾਨਾਨਾ ਕਿਯੁਨਗਥਾ ਧਾਥਿਯੁਨਗ । ਕਿਯੁਨਗਥਾ
 ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਕਿਯੁਨਗਥਾ ਧਾਥਿਯੁਨਗ । ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ । ਚੁੰਚੁੰ ਨਾਨਾਨਾਨਾ । ਕਿਯੁਨਗਥਾ
 ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਕਿਯੁਨਗਥਾ । ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਕਿਯੁਨਗਥਾ ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ । ਧਾਥਾਥਿਯੁਨਗ ਚੁੰਚੁੰ
 ਨਾਨਾਨਾਨਾ ਕਿਯੁਨਗਥਾ । ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਕਿਯੁਨਗਥਾ । ਧਾਥਿਯੁਨਗ ਕਿਯੁਨਗਥਾ ।

ਸਵਾਰੀ-ਚਾਰਤਾਲ (ਭਾਨੁਮਤੀ ਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰੇ 11

ਇਹ ਪੂਰਪਦ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਵਜਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ-ਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਾਦਕ ਤਬਲੇ ਤੇ ਵੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਨੁਮਤੀ ਜਾਂ ਚਾਰਤਾਲ ਦੀ ਸਵਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਸਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਖਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਲਗ-ਭਗ ਸਭ ਦਾ ਇਕੋ ਹੈ।

ਤਾਲੀ —	x				2	3	4							
ਠੇਕਾ —	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਧਾਗੇ	ਤਿਰਕੜ	।	ਤਿੰ	ਨਾ	।	ਕੱਤ	ਤੀ	।	ਧਾਗੇ	ਨੱਧਾ	ਤਿਰਕੜ
ਮਾਤ੍ਰਾ —	1	2	3	4		5	6		7	8		9	10	11

ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਤਾਲੀ —	x				2	0	3		4						
ਠੇਕਾ —	ਧਾ	ਤ੍ਰਕ	।	ਧਾ	ਤ੍ਰ	।	ਨਾ	ਕੱਤ	।	ਤਾ	ਤਿਰਕਿਟ	।	ਧੀਂ	ਧੀਂ	ਨਾ

ਕਾਇਦਾ

- X
1. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ । ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਕੱਤਾ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਤਾਕੇਨਾਕੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਡਾਤ੍ਰਕਤਿ । ਕਿਟਤਾਕੇ ਤਿਟਤਿਟ । ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਧਿੰਨਾਕੱਤਾ ।
  2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕਤਾ ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਧਿੰਨਾਕਤਾ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ

ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ
 ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ । ਤਾੜਕਕੇ ਤਕਤਿਨ ਨਾੜਾਕੇਕੇ ਤਕਤਿਨ ਕਿੜਨਕਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਤਿਰਕਿਟ
 ਤਾਰਿਕਿਟਰਕ ਤਿਰਕਿਟਰਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾੜੀ ਤਾੜਕਤਾੜੀ ਤਾੜਕਤਾੜੀ । ਧਾਗੇਤਿਟ
 ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ
 ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ
 ਧੱਤਧੱਤ ਧਾ ਤਾ । ਧਾ, ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾੜਕਧਿ
 ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧੱਤਧੱਤ ਧਾ । ਤਾ ਧਾ,
 ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਤਿੰਨਾਕੱਤਾ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾੜਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ
 ਧੱਤਧੱਤ । ਧਾ

ਕਾਇਦਾ ਆੜੀ ਲਯ

- ×
1. ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ । ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ । ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ । ਧਾੜਕ
 ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨਾ । ਤਾੜਕ ਤਿਨਕ ਤਾੜਕ ਤਾੜਕ । ਤਿਨਕ ਧਾੜਕ । ਧਿਨਗ
 ਧਿਨਗ । ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨਾ ।
  2. ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਧਿ
 ਨਾਗਿਨਾ । ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ
 ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨਾ । ਤਾੜਕ ਨਿਤਕ ਤਾੜਕ ਤਾੜਕ ਤਿਨਕ ਤਾੜਕ
 ਤਿਨਕ ਤਿਨਕ ਤਾੜਕ ਤਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨਾ । ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ
 ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨਾ ।
  3. ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਧਿ
 ਨਾਗਿਨ । ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ
 ਧਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨ । ਤਾੜਕ ਤਿਨਕ ਤਾੜਕ ਤਾੜਕ ਤਿਨਕ ਤਾੜਕ ਤਾੜਕ ਤਿਨਕ
 ਤਾੜਕ ਤਾਗੇਤਿ ਨਾਕਿਨ । ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ
 ਧਿਨਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਕਿਨ ।
  4. ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਕ ਧਿਨਗ ਧਾੜਕ ਧਾੜਗ ਧਿਨਗ ਧਾਗੇਧਿ

ਨਾਗਿਨ । ਧਾਸਗ ਪਿਨਗ ਧਾਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗ ਧਾਸ ਧਾਸ ਪਿਨਗ ਧਾਸ ਧਾਸ ਪਿਨਗ
 ਧਾਸ । ਭਾਤ੍ਰਕ ਤਾਸਕ ਤਿਨਕ ਭਾਤ੍ਰਕ ਭਾਤ੍ਰਕ ਤਿਨਕ ਭਾਤ੍ਰਕ ਤਾਸਕ ਤਿਨਕ
 ਭਾਕੇਤਿ ਨਾਕਿਨ । ਧਾਸਗ ਪਿਨਗ ਧਾਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗ ਧਾਸ ਧਾਸ ਪਿਨਗ ਧਾਸ ਧਾਸ
 ਪਿਨਗ ਧਾਸ ।

ਤਿਹਾਈ

×

ਧਾਸਗ ਪਿਨਗ ਧਾਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗ । ਧਾ ਧਿਟ । ਧਾ s, । ਧਾਸਗ ਪਿਨਗ ਧਾਤ੍ਰਕ ।
 ਪਿਨਗ ਧਾ ਧਿਟ ਧਾ । s, ਧਾਸਗ । ਪਿਨਗ ਧਾਤ੍ਰਕ । ਪਿਨਗ ਧਾ ਧਿਟ । ਧਾ

ਰੇਲਾ

×

1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਦੀਗਨ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ
 ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਦੀਗਨ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਖਿਜਨਗ ਤਕੱਤ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਤ ਧਾਸ ਤਿਟਤਿਟ
 ਖਿਜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਜਨਗ ਤਕੱਤ ਤਾਸ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕੱਤ
 ਧਾਸ ਤਿਟਤਿਟ ਖਿਜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ।
3. ਤੀਧਾ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਖਿਜ ਨਗਤਾ ਤਿਰਕਿਜ ਨਗਤਾ ਕੱਤਧਾ
 ਸਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਤੀਤਾ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਕਿਜ ਨਗਤਾ
 ਤਿਰਕਿਜ ਨਗਤਾ ਕੱਤਧਾ ਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
4. ਧਾਤਿਟਖਿਜਨਗ ਧਾਤਿਟਖਿਜਨਰ ਪਿਰਪਿਰਖਿਜਨਗ ਤੂਨਾਕਿਜਨਗ
 ਖਿਜਨਗਖਿਜਾਸਨ ਸਧਾ,ਤਿਰਤਿਰ ਤਿਟਕਿਜਨਗਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰਕਿਜਨਗ
 ਪਿਰਪਿਰਖਿਨਗ ਪਿਰਪਿਰਖਿਜਨਗ ਤਕਖਿਜਾਸਨਖਿਜ । ਤਾਤਿਟਕਿਜਨਗ
 ਤਾਤਿਟਕਿਜਨਗ ਤਿਰਤਿਰਕਿਜਨਗ ਤੂਨਾਕਿਜਨਗ ਕਿਜਨਗਕਿਜਾਸਨ ਸਤਾ,ਤਿਰਤਿਰ
 ਤਿਟਕਿਜਨਗਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰਕਿਜਨਗ ਪਿਰਪਿਰਖਿਜਨਗ ਪਿਰਪਿਰਖਿਜਨਗ
 ਤਕਖਿਜਾਸਨਖਿਜ ।

ਡਿਠਾਣੀ

- ੨
1. ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs । ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਧਾਤਿਟਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਤੱਕ ਕੜਾਨ ਧਾ s, ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਤੱਕ ਕੜਾਨ ਧਾ s, ਧਾਤਿਰ ਕਿੜਤਕ ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਤੱਕ ਕੜਾਨ ।
  3. ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾ s, ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾ s, ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਾ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
  4. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ

ਮੁਖੜਾ

SIKHBOOKCLUB.COM

×
ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਿਟਧਿਟ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਤਕਿੱਟ ਧਿਟਧਿਟ ਤਕਿੱਟ ਧਾs, ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਕੜਧਾਤਿਟ ਧਾਧਾਧਾs ਕੜਾਨ ਧਾਧਾਧਾs ਕੜਾਨ ਧਾਧਾਧਾs ਕੜਾਨ ਧਾਧਾਧਾs ਕੜਾਨ ।

ਪਰਨ

- ×
1. ਧਗਡਿਟ ਧਗਡਿਟ ਤਗਡਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਨਗਡਿਟ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾsਤੱਕ ਕੜਾਨਤੱਕ । ਕੜਾਨਧਾs ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾs, ਧਗਡਿਟ ਧਗਡਿਟ ਤਗਡਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਨਗਡਿਟ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾsਤੱਕ ਕੜਾਨਤੱਕ ਕੜਾਨਧਾs ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾs, ਧਗਡਿਟ ਧਗਡਿਟ ਤਗਡਿਟ । ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਨਗਡਿਟ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾsਤੱਕ ਕੜਾਨਤੱਕ ਕੜਾਨਧਾs ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾ

2. ਘੋਸ਼ਿਧਰਿਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ।
 ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ । ਧਾ
3. ਧਿਰਧਿਰਕਿੱਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕੱਤ ਤਿਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕੱਤ ਤਿਟ । ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕੱਤ ਤਿਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ।

ਚੱਕਦਾਰ ਆਦੇਸ਼ੀ ਆਸ਼ ਪਰਨ

×
 ਧਿਨਧਿ ਨਧਿਨ ਧਗਨ ਤਕਿਟ । ਧਾਬੁਕ ਧਿਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ।
 ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ।
 ਧਿਨਧਿ ਨਧਿਨ । ਧਗਨ ਤਕਿਟ । ਧਾਬੁਕ ਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰਕਿਟ
 ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ।
 ਧਿਨਧਿ ਨਧਿਨ ਧਗਨ । ਤਕਿਟ ਧਾਬੁਕ ਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰਕਿਟ
 ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ । ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਸ਼ਿਰਧਿਰ ਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ।

6. ਪਿੰਤਾ ਕਤਾ । ਪੀਂਸਕ ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ । ਪਿੰਤਾ ਕਿੜਨਗ ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ।
ਤਿੰਤਾ ਕਤਾ । ਤੀਂਸਕ ਤਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ । ਪਿੰਤਾ ਕਿੜਨਗ ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ।
7. ਪੀਂਸਕ ਪਿੰਤਾ । ਪੀਂਸਕ ਪਿੰਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਪਿੰਤਾ ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ ।
ਤੀਂਸਕ ਤਿੰਤਾ । ਤੀਂਸਕ ਤਿੰਤਾ ਕਿੜਨਗ । ਪਿੰਤਾ ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ ।
8. ਪੀਂਸ ਤਾਕਤਾ । ss ਤਾਕਤਾ ਪੀਂਸ । ਤਾਕਤਾ ਕਿੜਨਗ ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ ।
ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ । ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ । ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ ਪਿੰਤਾ ।
ਤੀਂਸ ਤਾਕਤਾ । ss ਤਾਕਤਾ ਤੀਂਸ । ਤਾਕਤਾ ਕਿੜਨਗ ਤਿੰਤਾ ਤੀਂਸਕ ।
ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ । ਪਿੰਤਾ ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ । -ਕੱਤਾ ਪਿੰਤਾ ਪੀਂਸਕ ਪਿੰਤਾ ।

ਕਾਇਦਾ

x

1. ਪਾਗੇ ਤਿਟ । ਪਾਗੇ ਤ੍ਰਕ ਪਿਨ । ਗਿਨ ਪਾਗੇ ਤੁਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਤਿਟ ।
ਤਾਕੇ ਤ੍ਰਕ ਪਿਨ । ਗਿਨ ਪਾਗੇ ਤੁਨਾ ਕੱਤਾ ।

ਪਲਟੇ

1. ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਤਾਕੇਤ੍ਰਕ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਤਾਕੇਤ੍ਰਕ ਪਾਗੇਤਿਟ ।
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ ।
2. ਪਾਗੇਪਾਗੇ ਤਿਟਪਾਗੇ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ । ਤਾਕੇਤਾਕੇ ਤਿਟਤਾਕੇ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਤਾਕੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਟ ।
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ ।
3. ਪਿਨਗਿਨ ਤਕਪਿਨ । ਗਿਨਤਕ ਪਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ । ਪਿਨਗਿਨ ਪਿਨਗਿਨ
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ । ਤਿਨਕਿਨ ਤਕਤਿਨ । ਕਿਨਤਕ ਤਿਨਕਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ।
ਪਿਨਗਿਨ ਪਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ ।
4. ਤਿਟਪਾਗੇ ਤਿਟਪਿਨ । ਤਿਟਪਿਨ ਤਿਟਪਿਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ । ਤਿਟਤਾਕੇ ਤਿਟਕਿਨ । ਤਿਟਕਿਨ ਤਿਟਕਿਨ ਪਾਗੇਤਿਟ ।
ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਪਿਨਗਿਨ ਪਾਗੇਤ੍ਰਕ ਤੁਨਾਕੱਤਾ ।

5. ਧਿਨਤੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ । ਤੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨਗਿਨ ਧਿਨਗਿਨ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਿਨਤੱਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ । ਤੱਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨਗਿਨ ਤਿਨਗਿਨ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ।
6. ਧਿਨਧਿਨ ਤੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਿਨਧਿਨ ਤੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨਗਿਨ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਤਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਿਨਤਿਨ ਤੱਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਨਤਿਨ ਤੱਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਿਨਗਿਨ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਤਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ।
7. ਧਿਨਤਧਿ ਨਤਧਾ's । ਧਿਨਤਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਤੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਤਿਨਕਿਨ । ਤਿਨਤਧਿ ਨਤਧਾ's । ਤਿਨਤਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਿਨ ਤੱਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਿਨਗਿਨ ਧਿਨਗਿਨ ।

ਤਿਹਾਈ

×
ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਤੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ's ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨਤਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾ's ਤਿਰਕਿਟਧਿਨ ਤਧਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਕਾਇਦਾ (ਆੜੀ ਲਯ)

×
1. ਧਾ'sਨ ਧਿਤਿਟ । ਧਿਤਿਟ ਘਿਨਘਿ ਨਘਿਨ । ਧਾਗੇਧਿ ਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿ ਨਕਿਨ । ਤਾ'sਨ ਤਿਤਿਟ । ਤਿਤਿਟ ਕਿਨਕਿ ਨਕਿਨ । ਧਾਗੇਧਿ ਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿ ਨਗਿਨ ।

ਪਠਾਏ

1. ਧਾ'sਨਧਾ'sਨ ਧਿਤਿਟਧਿਤਿਟ । ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ । ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਿਤਿਟਧਿਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਕਿਨ । ਤਾ'sਨਤਾ'sਨ ਤਿਤਿਟਤਿਤਿਟ ਕਿਨਕਿਨਕਿਨ । ਤਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਤਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਿਤਿਟਧਿਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ।
2. ਧਾ'sਧਾ'sਧਾ's ਧਾ'sਨਧਾ'sਨ ਧਿਤਿਟਧਿਤਿਟ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਧਿਤਿਟਧਿਤਿਟ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਧਿਨਗਿਨ । ਤਾ'sਤਾ'sਤਾ's

ਤਾਨਤਾਨ ਤਿਤਿਤਿਤਿਤ ਕਿਨਕਿਨਕਿਨ ਤਾਕੋਤਿਨਕਿਨ ਪਿਤਿਪਿਤਿ
 ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ।

3. ਧਾਨਧਿਤਿ ਧਿਤਿਧਾਨ ਧਿਤਿਧਿਤਿ ਧਾਨਧਾਨ ਧਿਤਿਧਿਤਿ ਧਾਨਧਾਨ
 ਧਿਤਿਧਿਤਿ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਤਿਨਗਿਨ । ਤਾਨਤਿਤਿ ਤਿਤਿਤਾਨ
 ਤਿਤਿਤਿਤਿ ਤਾਨਤਾਨ ਤਿਤਿਤਿਤਿ ਧਾਨਧਾਨ ਧਿਤਿਧਿਤਿ
 ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ।

4. ਧਾਨਧਿਤਿ ਧਿਤਿਘਿਨਘਿ ਨਘਿਨਧਾਨ ਧਿਤਿਧਿਤਿ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ
 ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਤਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਤਿਨਕਿਨ । ਤਾਨਤਿਤਿ
 ਤਿਤਿਕਿਨਕਿ ਨਕਿਨਤਾਨ ਤਿਤਿਤਿਤਿ ਕਿਨਕਿਨਕਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ
 ਧਾਗੇਤਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਪਿਨਗਿਨ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਧਾਨਧਿਤਿ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ਧਾਨਧਾਨ ਧਿਤਿਧਿਤਿ ਨਘਿਨਧਾਨ
 ਧਾਨਧਿਤਿ ਘਿਨਘਿਨਘਿਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਰੇਲਾ-ਕਾਇਦਾ

×
 1. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਨਾ
 ਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕ ਤਿਨਾ ਕਿਟਤਕ ।

ਖਲਟੇ

×
 1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ । ਤਿਰਕਿਟਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।
 2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਤਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਨਾਕਿਟਤਕ ।

ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਪਿੰਨਾਕਿਟਤਕ ।

ਰਿਹਾਈ

×
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਾਸਸ ਸਸਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਪਿਰ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਾਪਿਰਪਿਰ । ਕਿਟਤਕਧਾਪਿਰ ਸਸਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਾਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਉਠਾਨ

×
 ਧੱਤਧੱਤ ਧੇਤਾਸ । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਕੱਤ ਕੈਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ
 ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਸ ਸਸਤਾਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਸਸਸ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਟੁਕੜੇ

- ×
 1. ਖੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸਸ । ਖੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਘੋਘੇਤਿਟ । ਗਿਦੀਗਤਾ
 ਕਿਤਨਗ ਨਗਧੇਤਾ ਕਤਾਸਨ । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਰਪਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤੱਕਸ ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸਸ ਸਸਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਪਿਰ ਸਸਸ
 ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਤਕ ।
2. ਧਾਸਨਪਿਤਿਟ ਧਾਤੁਕਪਿਤਿਟ । ਕਸਤਪਿਤਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾਸ ਕਸਤਪਿਤਿਟ
 ਕਤਗਿਦੀਗਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਪਿਤਿਟ ਕਤਗਿਦੀਗਨ ਨਗਨਾਨਾਗਨ । ਧਾਸਸਸ
 ਸਸਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਿਤਿਟਕਤਗਿ ਦੀਗਨ, ਨਗਨਾ ਨਾਗਨਧਾਸ । ਸਸਸਸ
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਪਿਤਿਟ ਕਤਗਿਦੀਗਨ, ਨਗਨਾਨਾਗਨ ।

ਚਕ੍ਰਦਾਰ ਪਰਨ

- ×
 1. ਧਿੱਤਾ ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਤੀ ਘਿਤਨਗ ਤਕਘਿਤ । ਨਗਤਕ ਘਿਤਨਗ ਘਿਤਨਗ

ਤੱਕਕੜਾਂਗ । ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ ਧਾ's । ss ss, ਧਿੱਤਾ
 ਕ੍ਰਿਪਾ'sਨ । ਧਾਤੀ ਘਿੜਨਗ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ ਘਿੜਨਗ । ਘਿੜਨਗ
 ਤਕਕੜਾਂਨ ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ's ss ss, । ਧਿੱਤਾ
 ਕ੍ਰਿਪਾ'sਨ ਧਾਤੀ ਘਿੜਨਗ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕ । ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ
 ਤਕਕੜਾਂਨ । ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ ਧਾ's ਤਕਕੜਾਂਨ ।

2. ਧਾਘਿੜਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤੱਕਕੜਾਂਨ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ'sਧਿਰਧਿਰ ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾ's ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧ'sss ss,ਧਾਘਿੜ ਨਗਧਾਘਿੜਨਗ ।
 ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ ਕੜਾਂਨਧਿਰਧਿਰ ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਧਾ's
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ'sਧਿਰਧਿਰ ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਧਾ's
 ssss, ਧਾਘਿੜਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਕੜਾਂਨ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ'sਧਿਰਧਿਰ । ਕੱਤਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾ's
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।

3. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਤੱਕ ssਧਿੱਤਾ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਾ'sਤੱਕ । ਕੜਾਂਨਧਾ's ਤੱਕਕੜਾਂਨ ।
 ਧਾ'sss ss,ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤੱਕ ਤੱਕss ਧਿੱਤਾਧਿਰਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤੱਕ । ਕੜਾਂਨਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤੱਕ । ਕੜਾਂਨਧਾ's ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਾ'sਤੱਕ ।
 ਕੜਾਂਨਧਾ's ssss, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਤੱਕ ssਧਿੱਤਾ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਂਨ ਧਾ'sਤੱਕ ਕੜਾਂਨਧਾ's
 ਤੱਕਕੜਾਂਨ ।

ਫਰਮਾਇਸ਼ੀ ਖਰਨ

4. ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਾ's । ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾਂਨ ssਕੜਾਂਨ ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ । ਧ'sss ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਕਿੱਟਧਾ's ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ । ਧਾ'sss ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾ'sss ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕਤੱਕ ਕੜਾਂਨss ਕੜਾਂਨss ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਾ's ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ । ਧਾ'sss ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤਕਿੱਟਧਾ's ssss ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਿੱਟਧਾ's ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਂਨ ssਕੜਾਂਨ । ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ਧਾ'sss ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿੱਟਧਾ's ssਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕਿੱਟ ।

ਜੈਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 13

ਇਹ ਇਕ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਐਸੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਪਰਥਾ ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 7-9-11-13-15-17-19 ਇਤਿਆਦਿ। ਜੋ, ਅਸੀਂ ਤਿਹਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਭੀ ਤਾਲਾਂ ਲਈ ਬੋਲ ਪਰਨ ਆਦਿ ਲਿੱਖੇ ਹਨ। ਤਾਲ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ "ਮੱਤ ਵਿਜੈ ਤਾਲ, ਚੰਦ੍ਰ-ਚੋਤਾਲ, ਮੰਠਕਾ ਕਾਲ, ਨੀਲਾਬੁਜ ਤਾਲ ਅਤੇ ਅਨਿਮਾ ਤਾਲ" ਆਖਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਜੈਤਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀਆ ਤੇ ਤਿਹਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ — × 2 3 4
ਠੇਕਾ — ਧੀ ਤਿਰਕੜ ਧੀ ਧੀ ਧਾ। ਤਿ ਟਾ ਕੜ ਧੀ। ਧਾ ਧਾਗੇ। ਨਤਾਤਿਰਕੜ

ਸਾਥ ਦੇ ਬੋਲ

×

1. ਧਾਸਦੀਂਥ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ। ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੇਤਿਟ। ਕੇਤਿਟਤ ਗੇਨਾਧਾਗੇ। ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
2. ਧਿਟਧਿਟ ਧਿਕਿਟਤ ਗੇਨਾਧਿਕਿ ਟਤਗੇਨਾ ਧਿਟਧਿਟ। ਧਿਕਿਟਤ ਗੇਨਾਧਿਕਿ ਟਤਗੇਨਾ ਧਿਕਿਟਤ। ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਤਿਟਧਾਗੇ। ਨਾਧਾਸਨ ਧਾਸਤਾ।
3. ਧਾਸਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਾਸਕੇਸ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਧੁਮ ਕਿਟਤਕ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ।
4. ਧਾਕਿਟਤ ਕਿਟਧਾਕਿ ਟਤਕਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਿਟਧਾਗੇ। ਤੁਨਾਕਤਾ ਧਿਕਿਟਤ ਗੇਨਾਤਿਟ ਧਿਕਿਟਤ। ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਤਿਟਧਾਗੇ। ਨਾਧਾਸਨ ਧਾਸਤਾ।

ਰੇਲਾ

×

1. ਧਾਤਿਕ ਕਿਟਪਿਟ ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ਕਤਰਿਟ । ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਚਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਤਿਰ ਕਿਟਰਕ । ਤਿਟਪਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਚਨ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ਕਤਰਿਟ । ਤਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਚਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਟਪਿਟ । ਨਗਤਿਰ ਕਿਟਰਕ । ਧਿਟਪਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਚਨ ।
2. ਧਾਤਿਕ ਧਿਨਤਕ ਧਿਨਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਗੇ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਚਤਾਚ ਤਿਟਘਿਨ ਤਕਤਿਨ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੇਤਿਰ ਕਿਟਤਾਚ । ਤਾਤਿਟ ਕਿਨਤਕ ਕਿਨਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ ਕਿਨਤਾਕੇ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾਚਤਾਚ ਤਿਟਘਿਨ ਤਕਤਿਨ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੇਤਿਰ ਕਿਟਤਾਚ ।

ਤਿਧਾਲੀ

×

1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ ਤਗਤਿਰ ਕਿਟਰਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਰਕ ਧਾਚ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਕਿਟਰਕ ਤਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ ਧਾਚ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ ਤਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਟਰਕ । ਧਾ
2. ਧਾਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ ਕਿਟਰਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਚ । ਧਾਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਕਿਟਰਕ । ਕਿਟਰਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਚ । ਧਾਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਕਿਟਰਕ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ

ਮੁਖੜੇ

×

1. ਧੜਾਚਨ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਚ । ਚਿੱਤ ਧਾਚਿੱਤ ਧਾਚ ਚਿੱਤ । ਧਾਚਿੱਤ ਧਾਚ । ਚਿੱਤ ਧਾਚਿੱਤ । ਧਾ
2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਚਕੱਤ । ਧਾਚ, ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਚਕਤ । ਧਾਚ ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਚਕਤ ।

3. ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸਸ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਤਤੱਤ ਤਾਸਪਾਤਿਰ ਕਿਟਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਕਤੱਤ । ਤੱਤਤਾਸ
 ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਤਤੱਤ ।

ਸਾਧਾਰਨ ਪਰਨ

- ×
1. ਧਿਟਧਿਟ ਕਤਾਂਸਨ ਪਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਂਸਨ ਧਿਟਧਿਟ । ਕਤਾਂਸਨ ਪਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਂਸਨ
 ਕਤਾਂਸਨ । ਕਤਾਂਸਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਕਤਾਂਸਨ ਧਿਟਧਿਟ । ਕਤਾਂਸਨ ਪਾਗੇਤਿਟ
 ਕਤਾਂਸਨ ਧਾਸ, ਧਿਟਧਿਟ । ਕਤਾਂਸਨ ਪਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਂਸਨ ਧਾਸ, । ਧਿਟਧਿਟ ਕਤਾਂਸਨ ।
 ਪਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਂਸਨ । ਪਾ
  2. ਕੇਸਤਿਟ ਘੋਘੇਤਿਟ ਕੇਸਤਿਟ ਘੋਘੇਤਿਟ ਚੁੰਦੁੰਦੁੰ । ਤਿਟਤਿਟ ਘੋਘੇਤਿਟ ਘੋਘੇਤਿਟ
 ਕਤਾਂਸਕ । ਤਾਸਘੋਘੇ ਤਿਟਘੋਘੇ ਚੁੰਦੁੰਦੁੰ ਕੇਤਿਟਕ । ਤਿਟਕਤ ਕੇਤਿਟਕ ਤਿਟਕ
 ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਕੱਤ । ਘੋਘੇਨਾਘੇ ਘੋਨਾਘੇਘੇ ਧਾਸਕੱਤ ਘੋਘੇਨਾਘੇ । ਘੋਨਾਘੇਘੇ
 ਧਾਸਕੱਤ । ਘੋਘੇਨਾਘੇ ਘੋਨਾਘੇਘੇ । ਪਾ
  3. ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾਸ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾਸ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟਧਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ
 ਧਾਸ । ਕੱਤ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਸਨਧਿਟ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ । ਸਨਧਾ ਧਾਸ ਸਸ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਿਟ ।
 ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾ ਧਾਸ ਸਸ । ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਿਟ । ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਿਟ ।
  4. ਪਾਤੀਸਪਾ ਤੀਸਪਾਤੀ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤੱਕ । ਤਿਰਕਿਟਪਾਤੀ
 ਕਿਤਨਗਤਿਰਕਿਟ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਪਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕਤਾਨ ਤਿਰਕਿਟਪਾਤਿਰ । ਕਿਟਪਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਨਨਾਨਨਾ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕਤਾਨ । ਤਿਰਕਿਟਪਾਤਿਰ ਕਿਟਪਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਨਨਾਨਨਾ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕਤਾਨ । ਤਿਰਕਿਟਪਾਤਿਰ ਕਿਟਪਾਤਿਰਕਿਟ । ਪਾ

ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਪਰਨ

- ×
1. ਧੇਤੱਧੇਤੱ ਤਿਰਕਿਟਧੇਤੱ ਤਗੇਸਨ ਪਾ,ਤਿਰਕਿਟ ਧੇਤੱਤਗੇ । ਸਨਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ,ਧੇਤੱ
 ਤਗੇਸਨ ਧਾਸ । ਧੇਤੱਧੇਤੱ ਤਿਰਕਿਟਧੇਤੱ । ਤਗੇਸਨ ਪਾ,ਤਿਰਕਿਟ । ਧੇਤੱਤਗੇ
 ਸਨਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ,ਧੇਤੱ ਤਗੇਸਨ ਧਾਸ । ਧੇਤੱਧੇਤੱ ਤਿਰਕਿਟਧੇਤੱ ਤਗੇਸਨ
 ਪਾ,ਤਿਰਕਿਟ । ਧੇਤੱਤਗੇ ਸਨਧਾ, ਤਿਰਕਿਟਧੇਤੱ ਨਗੇਸਨ ।

2. ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੋਤਿਟ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿਦੀ । ਗਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।

×

3. ਕਿੜਧਾਸ ਧਾਸਕਿੜ ਧਾਸਕਿੜਾ ਸਨਧਾਸ ਕਿਟਤਕ । ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਤੁਕ ਧੇਸਤਧੇ । ਸਤਧੇ ਤਾਸਤੁਕ । ਸਸਤੱਤ ਸਤਠੇ ॥ ਤਾਸਤੁਕ ਧੇਸਤਧੇ ਸਤਧੇ ਧਾਸ ss, । ਕਿੜਧਾਸ ਧਾਸਕਿੜ ਧਾਸਕਿੜਾ ਸਨਧਾਸ । ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਤੁਕ ॥ ਧੇਸਤਧੇ ਸਤਧੇ ਤਾਸਤੁਕ ਸਸਤੱਤ ਸਤਠੇ । ਤਾਸਤੁਕ ਧੇਸਤਧੇ ਸਤਧੇ ਧਾਸ । ss, ਕਿੜਧਾਸ । ਧਾਸਕਿੜ ਧਾਸਕਿੜਾ ॥ ਸਨਧਾਸ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਤੁਕ । ਧੇਸਤਧੇ ਸਤਧੇ ਤਾਸਤੁਕ ਸਸਤੱਤ । ਸਤਠੇ ਤਾਸਤੁਕ । ਧੇਸਤਧੇ ਸਤਧੇ ॥

4. ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਗੋਤਿਟ ਕਤਾਸਘੇ ਨਾਸਧਾਸ ਤੁਸਨਾਸ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸਤਿਟ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ । ਤਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸਤਿਟ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ ss, । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਗੋਤਿਟ ਕਤਾਸਘੇ ਨਾਸਧਾਸ । ਤੁਸਨਾਸ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ । ਧਾਸਤਿਟ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸਤਿਟ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ । ss, ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਗੋਤਿਟ ਕਤਾਸਘੇ । ਨਾਸਧਾਸ ਤੁਸਨਾਸ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ । ਧਾਸਤਿਟ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ । ਧਾਸਤਿਟ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤੀ । ਧਾ

ਨੋਟ :- ਜੈਤਾਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਲਿੱਖੇ ਬੋਲ, ਰੇਲਾ, ਪਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਿਖਰ ਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 17

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਤਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਤਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ, ਕੋਕਿਲਾ-ਤਾਲ, ਗਜਲੀਲ ਤਾਲ, ਭਗਵਾਨ ਤਾਲ, ਵਿਸ਼ਣੂ ਤਾਲ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ, ਜਯੰਤੀ ਤੇ ਠਾਕੁਰ ਵੇਦਮਣੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ 'ਗਾਂਧੀ ਤਾਲ' ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਸ਼ਿਖਰ ਤਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤਾਂ ਕਾਇਦਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਤਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਗ, ਚਾਰ ਤਾਲੀ, ਇਕ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ — ×

ਠੇਕਾ — ਧੀਂ ਧੀਂ ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ। ਤੂ ਨਾ ਕੱ ਠਾ। ਧੀਂ ਨਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਤੂ ਨਾ।
 ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂ ਨਾ।

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 1

1. ਧੀਂਕੁ ਧਿੰਨਾ ਘਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਤਕਧਿਨ। ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾ's ਧਿਨਤਕ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ ਤਿਨਤਕ। ਤੀਂਕੁ ਤਿੰਨਾ ਕਿੜਨਗ ਤਾਤਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰ ਤਕਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਤਕਧਿਨ। ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾ's ਧਿਨਤਕ। ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ ਧਿਨਤਕ।
2. ਘਿੜਨਗ ਤਿਟਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਧੀਂਕੁ। ਧਿੰਨਾ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ। ਕਿਟਤਕ ਤਕਧਿਨ। ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾ's ਧਿਨਤਕ। ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ ਤਿਨਤਕ। ਕਿੜਨਗ ਤਿਟਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤੀਂਕੁ। ਤਿੰਨਾ ਤਾਕਿਟ ਤਕਤਿਰ

ਤਿਰਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਨ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾਸ ਪਿਨਤਕ । ਪਿਰਪਿਰ
ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ ਪਿਨਤਕ ।

3. ਤਿਟਘਿੜ ਨਗਤਿਟ ਘਿੜਨਗ ਪਿਨਤਕ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਟ ਤਕਪਿਰ ਪਿਰਪਿਰ ।
ਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਨ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾਸ ਪਿਨਤਕ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ
ਤਿਨਤਕ । ਤਿਟਕਿੜ ਨਗਤਿਟ ਕਿੜਨਗ ਤਿਨਤਕ । ਕਿੜਨਗ ਤਾਕਿਟ ਤਕਤਿਰ
ਤਿਰਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਨ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾਸ ਪਿਨਤਕ । ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕ
ਤਕਤਕ ਪਿਨਤਕ ।
4. ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਪਿਰਪਿਰ ।
ਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਨ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾਸ ਪਿਨਤਕ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ
ਤਿਨਤਕ । ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਿਰ
ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਕਪਿਨ । ਤਕਘਿੜ ਨਗਧਾਸ ਪਿਨਤਕ ।
ਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕ ਪਿਨਤਕ ।

ਤਿਹਾਈ

- ×
1. ਪਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕਪਿਨਤਕ ਧਾਸਪਿਨਤਕ । ਧਾਸਪਿਨਤਕ
ਧਾਸ, ਪਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਘਿੜ । ਨਗਤਕਪਿਨਤਕ ਧਾਪਿਨਤਕ ।
ਧਾਸਪਿਨਤਕ ਧਾਸ, ਪਾਤਿਰਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕਪਿਨਤਕ
ਧਾਸਪਿਨਤਕ ਧਾਸਪਿਨਤਕ । ਧਾ

ਕਾਇਦਾ ਨੰ: 2

- ×
1. ਪਾਗੇ ਤਿਟ ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ । ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ । ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਧਾਤੂ
ਕਪਿ ਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਤਿਟ ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ । ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ
ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ । ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਧਾਤੂ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
  2. ਧਾਤੂ ਕਪਿ ਕਿਟ ਪਿਟ । ਪਿਟ ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ । ਕੱਤਾ ਪਿਟ । ਪਿਟ
ਪਾਗੇ ਤਿਟ । ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਤੂ ਕਤਿ ਕਿਟ ਤਿਟ । ਤਿਟ ਤਾਕੇ
ਨਾਕੇ ਤੂਨਾ । ਕਤਾ ਪਿਟ । ਪਿਟ ਪਾਗੇ ਤਿਟ । ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
  3. ਪਿਟ ਪਿਟ ਧਾਤੂ ਕਪਿ । ਕਿਟ ਪਾਗੇ ਨਾਗੇ ਤੂਨਾ । ਕੱਤਾ ਪਿਟ । ਧਾਤੂ ਕਪਿ

- ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਿਟ ਤਿਟ ਡਾਤ ਕਤਿ । ਕਿਟ ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ ਰੂਨਾ । ਕੱਤਾ ਪਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
- 4 ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਪਿਟ ਪਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਪਿਟ ਪਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
5. ਧਾ s ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ । ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਧਾਤ ਕਪਿ । ਕਿਟ ਧਾਗੇ । ਪਿਟ ਪਿਟ ਕੱਤਾ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾ s ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ । ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਤਾਤ ਕਤਿ । ਕਿਟ ਧਾਗੇ । ਪਿਟ ਪਿਟ ਕੱਤਾ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
6. ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਧਾ s ਪਿਟ ਪਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ । ਕਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਨਾਕੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾ s ਤਿਟ ਤਿਟ । ਤਾਤ ਕਤਿ । ਕਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
7. ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਧਾਤ ਕਪਿ । ਕਿਟ ਧਾਗੇ ਪਿਟ ਪਿਟ । ਧਾ s । ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਤਾਤ ਕਤਿ । ਕਿਟ ਤਾਕੇ ਤਿਟ ਤਿਟ । ਤਾ s । ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।
8. ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ ਧਾਗੇ । ਨਾਕੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਕੱਤ । ਤਿਟ ਤਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਤ ਕਤਿ ਕਿਟ ਤਾਕੇ । ਨਾਕੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ਕੱਤ । ਤਿਟ ਤਿਟ । ਧਾਤ ਕਪਿ ਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਗੇ ਰੂਨਾ ਕੱਤਾ ।

ਤਿਹਾਈ

×
 ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਰੂਨਾਕੱਤਾ ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ । ਰੂਨਾਕੱਤਾ ਧਾs ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਰੂਨਾਕੱਤਾ ।
 ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਗੇਨਾਗੇ । ਰੂਨਾਕੱਤਾ ਧਾs ਧਾਗੇਨਾਗੇ । ਰੂਨਾਕੱਤਾ ਪਿਟਪਿਟ
 ਧਾਗੇਨਾਗੇ ਰੂਨਾਕੱਤਾ । ਧਾ

ਮੀਸ਼ ਦੀ ਗਤ

×
 i. ਧਾਤੀ sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ । ਧਾ s ਤਿੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ।
 ਤਿੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ । sਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਧਾ ।

ਗਤ-ਪ੍ਰਸਤਾਰ

×

1. ਧਾਤੀਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਤੀਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ । ਧਾਸ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ss ਧਾਤੀਂਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ । ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ । ਤਾਤੀਂਸਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਤੀਂਸਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ । ਧਾਸ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ss ਧਾਤੀਂਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ । ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ ਧਾਸ ਸਧਾਤੀ ।
2. ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਧਾਤੀਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ss । ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਧਾਤੀਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਧਾਤੀਂਸਧਾ । ਸਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਸਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਸ ਤਾਤੀਤਾਸ ਤਿਰਕਿਟਤਾਸ ss । ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਧਾਤੀਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਧਾਤੀਂਸਧਾ । ਸਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਸਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
3. ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾ ss । ਧਾਤੀ ਧਾਸ ss ਧਾਤੀ । ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਸ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾ ss । ਧਾਤੀ ਧਾਸ ss ਧਾਤੀ ।
4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ss ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ss ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ss । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ ss ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ss ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ss । ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ਤਿੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸ ।

ਦਿਵਪਤਵਾਹੀ-ਗਤ

×

1. ਧਾਘਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਧਿੜਿਟ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਘਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਕਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਧਿੜਿਟ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਘਿੜਨਗ ਤੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਘਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ।

ਗੁਣ-ਪ੍ਰਸਤਾਵ

x

1. ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧੇੜਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧੇੜਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ । ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ।
2. ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਕਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਕਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧੇੜਿਟ ਘਿੜਨਗ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧੇੜਿਟ । ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ । ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਧਾਕਿੜ । ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਾ ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਧਾਕਿੜ । ਨਗਧਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਾ ਤਾਕਿੜ । ਨਕਤਾ ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਾ ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਾ ।
3. ਧੇੜਿਟ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧੇੜਿਟ ਘਿੜਨਗ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਭੇੜਿਟ ਕਿੜਨਗ ਕਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਭੇੜਿਟ ਕਿੜਨਗ ਕਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਧਿਰਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ । ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ । ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ਘਿੜਨਗ ਝੂਨਾ ।
4. ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ s । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ s । ਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ s । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ s । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਤਾਕਿੜ ਨਕਤਿਰ ਤਿਰਤਿਰ ਕਿੜਨਗ । ਧਾਖਿੜ ਨਗਧਿਰ । ਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗ ਧਾਖਿੜ । ਨਗਧਿਰ ਧਿਰਧਿਰ

ਧਾੜ, ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਘਿੜ । ਨਗਤਕਪਿਨਤਕ ਧਾੜਪਿਨਤਕ ।
 ਧਾੜਪਿਨਤਕ ਧਾੜ, ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਘਿੜ ਨਗਤਕਪਿਨਤਕ
 ਧਾੜਪਿਨਤਕ ਧਾੜਪਿਨਤਕ । ਧਾ

ਟੁਕੜਾ

×
 ਕੱਤਰਿਕਿਟਤਕ ਤਾੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ
 ਕੇਤਿ ਟਧਾ । ਟਧਾ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਤਿੱਤ । ਧਾ

ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਬੇਦਮ ਪਰਨ

×
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ ਧਾਘਿੜਨਗਧਾ । ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ । ਧਾੜਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿੱਤਧਾੜ ।
 ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ ਧਾੜ, ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿੱਤਧਾਘਿੜ
 ਨਗਧਾਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿੱਤਧਾੜ
 ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ । ਧਾੜਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿੱਤਧਾੜ, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ।
 ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ ਧਾਘਿੜਨਗਧਾ । ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
 ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ ਧਾੜਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿੱਤਧਾੜ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿੱਤ ।

ਆੜੀ ਲਯ ਦੀ ਪਰਨ

×
 ਧਾੜਨਧਾੜਨ ਧੋਤਿਟਤਾੜਨ ਤਿਟਧਿਟਧਿਟ ਧੋਤਿਟਤਾੜਨ । ਧੋਤਿਟਤਾੜਨ ਧਿਟਧਿਟਧਿਟ
 ਧੋਤਿਟਤਾੜਨ ਧਿਟਧਿਟਧਿਟ । ਧਾੜਕਧੋਤਿਟ ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾੜਧਾੜਕ ਧੋਤਿਟਧਾਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਕਿਟਤਕ
 ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾੜ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾ, ਧਿਰਕਿ ਟਤਕਧਾ, ਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾੜ
 ਧਾਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾੜ ਧਾੜਕਧੋਤਿਟ । ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ
 ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾੜਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਿਰਕਿ, ਟਤਕਧਾ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾ
 ਧਾਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾੜਧਾੜਕ ਧੋਤਿਟਧਾਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਕਿਟਤਕ
 ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾੜ ਧਿਰਕਿਟਤਕ, ਧਾਧਿਰਕਿ ਟਤਕਧਾਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾ

ਖਟ ਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 18

ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਨਾਮਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਸਵਤੀ ਤਾਲ, ਲਛਮੀ ਤਾਲ, ਬਸੰਤ ਤਾਲ, ਕੋਸ਼ਿਕ ਤਾਲ, ਮਤਕੋਸ਼ਰੀ ਤਾਲ, ਮੱਤ-ਤਾਲ ਅਤੇ ਖਟ-ਤਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਤਕੋਸ਼ਰੀ, ਮੱਤ ਅਤੇ ਖਟ, ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ, ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਟ ਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਪੂਰਵ ਦੇ ਵਜੰਤ੍ਰੀ ਮਤਕੋਸ਼ਰੀ ਜਾਂ ਮੱਤ ਤਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਮੱਤ ਜਾਂ ਖਟ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨੌਂ ਭਾਗ, ਛੇਅ ਤਾਲੀਆਂ ਭਰੀਆਂ, ਤਿੰਨ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਕ ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਤੇ ਬਜਣ ਵਾਲਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਜ-ਕਲ ਕੁਝ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਇਸ ਤਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਾਉਣ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਗਤਾਂ-ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਦਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿੱਖੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— ×   0   2   3   0   4
 ਠੇਕਾ— ਧਾ ਧਿਟ। ਧਿਟ ਧਾ। s ਧਾ। ਦੀ ਤਾ। ਕੇ ਤਿ। ਟ ਧਾਗੇ।
           5   6   0
           ਦੁੱ ਤਾਗੇ। ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਗਤ

×   0   2   3   0
 1. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ। ਤਿਟ ਧਾਗੇ। ਨੱਧਾ ਤਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਿਨ ਗਿਨ।
           4   5   6   0
           ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ। ਤਿਟ ਧਾਧਾ। ਤਿਟ ਧਾਗੇ। ਧਿਨਾ ਗਿਨਾ।

ਗਤ-ਪ੍ਰਸਤਾਰ

×
 1. ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਟ ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਟ ਧਿਨ ਗਿਨ

ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ ਤਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਧਾਗੇ
ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।

12. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਟ ਨਧਾ ਤਿਟ ਨਧਾ ਤਿਟ ਨਧਾ ਨਧਾ ਨਧਾ
ਤਿਟ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ । ਤਾਕੇ ਨੱਤਾ ਤਿਟ ਤਾਕੇ ਨਤਾ ਤਿਟ ਨਧਾ ਤਿਟ
ਨਧਾ ਤਿਟ ਨਧਾ ਨਧਾ ਨਧਾ ਤਿਟ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।

ਭੋਝਾ

X
ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਟ ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਿੰਨਾ
ਗਿੰਨਾ ਧਾ, ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾ ।

ਗਤ-ਪ੍ਰਕਾਰ (ਆਈ ਲਯ)

- X
1. ਧਾਗੇਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਧਾਤਿ ਟਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾ ਗੇਨਧਾ ਤਿਟਧਿ
ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇs ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
ਤਾਕੇਨ ਤਾਤਿਟ ਤਾਕੇਨ ਤਾਤਿਟ ਧਾਧਾਤਿ ਟਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾ ਗੇਨਧਾ ਤਿਟਧਿ
ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇs ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
  2. ਧਾਗੇਨਾ, ਧਾਗੇਨਾ, ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ
ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ
ਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾਕੇਨ, ਤਾਕੇਨ, ਤਾਕੇਤਿ ਨਾਕਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ
ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ
ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
  3. ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ
ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾਤਿਟ
ਤਾਕੇਨਾ ਤਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ
ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
  4. ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਨਾ
ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਤਾਤਿਟ
ਤਾਕੇਨਾ ਤਾss ਤਾਕੇਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾss ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ
ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨਾ ਧਾਗੇਧਿ ਨਾਗਿੰਨਾ ।

ਤੇਛਾ

×
ਧਾਗੇਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਿੰਨਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾਗੇਗਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਿੰਨਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
ਧਿੰਨਧਿੰ ਨਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਧਾ ਗੇਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਧਾ sਧਾਗੇ । ਧਿੰਨਾਗਿੰ ਨਾਧਾs ।
ਧਾਗੇਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾ

ਤਿਹਾਈ (ਤਿਗੁਨ) ਦੁਜੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ

1. × * ਧਾਗੇਨ । ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾs, ਧਾਗੇਨ ।
ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ । ਧਾs, ਧਾਗੇਨ । ਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਟ ।
ਧਾਗੇਧਿੰ ਨਾਗਿੰਨਾ ।
2. ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ । ਤਿਟ ਧਾਧਾ । ਤਿਟ ਧਾs । sਧਾ ਗੇਨ । ਧਾਤੀ sਧਾ । ਧਾਤੀ
sਧਾ । ss ਧਾਗੇ । ਨਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ ।
3. ਧਾਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਟਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾਗੇ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾs । ssਧਾਧਾ
ਤਿਟਧਾਗੇ । ਨਧਾਤਿਟ ਧਾਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ ਗਿੰਨਾਧਾs । ss ਧਾਧਾਤਿਟ ।
ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।

ਤੀਜੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ

4. × * * ਧਾਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਟਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾਗੇ । ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ਧਾsਧਾਧਾ ।
ਤਿਟਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਟ । ਧਾਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਧਿੰਨਾ । ਗਿੰਨਾਧਾs ਧਾਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਨੱਧਾ
ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਗੇ ਧਿੰਨਾਗਿੰਨਾ ।

ਰੇਲਾ

1. × ਧਾsਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਕੇsਕਿਟ ਧਾsਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ
ਧਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਿਨ ।
2. ਧਾsਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾs ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾs ਤਿਰਕਿਟ

ਧਾਗੇਤਿਤ ਕ੍ਰਿਧੇਸ਼ਿਧਿ ਕਿਟਕ੍ਰਿਧੇ ਸ਼ਿਧਿਕਿਟ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਗੇਤਿਤ ਕਤਾਗਿਦੀ
ਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਅਨਾਕਤ ਦੇ ਡੋਏ

ਨੋਟ :— ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤਬਲੇ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਪਖਾਉਜੀ ਗੁਰ (ਸਮ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਲੇਖ
ਨਾਲ ਗੁਰ ਦਿਖਾਵੇ ਜਾਂ ਗੁਰ ਦੀ ਥਾਪ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ "ਅਨਾਕਤ ਜਾਂ
ਅਨਾਘਾਤ ਗੁਰ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

- X
1. ਕਤ ਤੂਨਾ । ਕਿਤਨਗ ਤਾਤਿਰ । ਕਿਤਨਗ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ।
ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਸ਼ਧਾ । ਧਿਨਕ ਧਿਨਧਾ । ਸ਼ਧਾ ਧਿਨਕ । ਧਿਨਧਾ ਸ਼ਧਾ । ਧਿਨਕ
ਧਿਨਧਾ । ਧਾ
  2. ਧਾਗੇਤਿਤ ਤਾਗੇਤਿਤ । ਤਾਗੇਤਿਤ ਕਿਤਧਾਕਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਤ ਘੇਤਰਾ । ਸ਼ਨਧਾ
ਧਾਧਾ । ਧਾਸ, ਧਾਗੇਤਿਤ । ਘੇਤਰਾ ਸ਼ਨਧਾ । ਧਾਧਾ ਧਾਸ, ਧਾਗੇਤਿਤ ਘੇਤਰਾ
ਸ਼ਨਧਾ ਧਾਧਾ ।
  3. ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਬੁੰਧਾਗੇ ਨਾਗੇਧਿਨ ਗਿਨਧਿਟ ਤਿਟਘਿਤ ਨਕਤਕ ਘਿਨਤਕ
ਧਿਨਘੇਘੇ ਨਕਧਿਨ ਤਿਰਕਿਟਧਾਸ ਕਤਾਨਧਾਸ ਕਤਾਸਨਧਾਸ ਸ਼ਸਧਾ ਕਤਾਸਧਾਸ
ਕਤਾਸਧਾਸ ਸ਼ਸਧਾ ਕਤਾਸਧਾਸ ਕਤਾਸਨਧਾਸ ।
  4. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਟਤਿਟ ਘਿਤਨਗ ਕਿਤਧਾਸਕਿਤ ਧਾਸਕੱਤ
ਤੱਕਕਤਾਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾ ਧਾਸ, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾ ਧਾਸ, ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾ ।
  5. ਬੁੰਧੁੰਤਕ ਬੁੰਧੁੰਧਾਸ ਤੁਕਧਿਟ ਕਿਟਤਕ ਬੁੰਧੁੰਧਾਸ ਤੁਕਧਿਟ ਕਿਟਤਕ ਗਿੱਦੀ ਗਨਧਾਸ
ਕਤਾਨਧਾ ਧਿਨਕ ਧਿਨਧਾਸ ਸ਼ਧਾ ਧਿਨਕ ਧਿਨਧਾ ਸ਼ਧਾ ਧਿਨਕ ਧਿਨਧਾ । ਧਾ
  6. ਧੇਸਤਾ ਤੁਕਧੇਸਤ । ਧਿਟਤਿਟ ਕਿਤਧਾਕਿਟ । ਗਿੱਦੀ ਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
ਤਕਿਟਧਾ । ਤਕਿਟਧਾ ਤਕਿਟਧਾ । ਸ਼ਸ, ਤਕਿਟਧਾ । ਤਕਿਟਧਾ ਤਕਿਟਧਾ ।
ਸ਼ਸ, ਤਕਿਟਧਾ : ਤਕਿਟਧਾ ਤਕਿਟਧਾ । ਧਾ

ਇੰਦ੍ਰ-ਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 19

ਇਸ ਸਮੇਂ ਉੱਨ੍ਹੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਈ ਤਾਲ ਸੰਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੋਬਤਾਲ, ਸਰਬਕ੍ਰੀੜਾ-ਤਾਲ, ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ, ਲੱਕਮਾਤਾ, ਨਿਧੀ, ਪੂਰਣ-ਤਾਲ ਆਦਿ। ਇਹ ਸਭ ਉੱਨ੍ਹੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਹੀ ਤਾਲ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਲ-ਠੋਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਤਾਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ-ਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗ, ਛੇ ਅਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਉੱਨ੍ਹੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਲ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਇਸ ਤਾਲ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਤੇ ਬੰਦ ਹਥ ਨਾਲ ਵੀ ਧਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਵਾਂਗ ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵੀ। ਇਸ ਤਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਪੇਸ਼ਕਾਰ, ਕਾਇਦੇ ਗਤਾਂ ਆਦਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿੱਖੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— x 2 3 4
 ਠੋਕਾ — ਧੀਂ ਸਤਾ ਸਕ। ਧੀਂ ਧੀਂ ਧਾ ਧਾ। ਤਿ ਟ ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾ ਧੀਂ ਧੀਂ ਧਾ।
 5 6
 ਧੀਂ ਧਾਗੇ। ਨਧਾ ਤਿਰਕੜ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ

- x
1. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਸਧਾ। ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ। ਧਿੰਧਾ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤੀ ਕੜਤੀ। ਤਾਃ ਤਾਤਿ ਤਾਸਧਾ ਤੀਧਾ। ਤੀਧਾ ਧਾਧਿੰ। ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ।
  2. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਧਾਧਾ। ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ਸਧਾ ਤੀਸ। ਧਾਤੀ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤੀ ਕੜਤੀ। ਤਾਤਾ ਤਾਤੀ ਤਾਧਾ ਤੀਸ। ਧਾਤੀ ਸਧਾ। ਤੀਧਾ ਤਿਰਕਿਟ।
  3. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਸਕੜ। ਧਿੰਧਾ ਧਾਤੀ ਸਧਾ ਧਿੰਧਾ। ਧਾਤੀ ਧਾਧੀ ਕੜਤੀ ਕੜਤੀ। ਤਾਃ ਕੜਤੀ ਤਾਧਾ ਤੀਸ। ਧਾਧਿੰ ਧਾਧਾ। ਤੀਧਾ ਧੀਂਕੜ।
  4. ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧੀਂਕੜ ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਂਕੜ। ਧਿੰਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਕੜਤੀ। ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤੀ ਕੜਤੀ ਤਾਤਿਰ। ਕਿਟਧੀ ਕੜਧੀ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ।

ਕਾਇਦਾ

- ×
1. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਨਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਧਿਨ ਗਿਨਧਾਤੀ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਗੇਧਿਨ : ਗਿਨਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  2. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਨੱਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਨਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਨਤਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਗੇਧਿਨ । ਗਿਨਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  3. ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਗੇਧਿਨ । ਗਿਨਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਨਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਿਰਕਿਟਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ, ਧਿਨਗਿਨ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  4. ਧਾਤੀਧਾਧਾ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਧਿਨਗਿਨ ਧਾਤੀਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਾਤੀ ਤਾਗੇਨਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਗੇ ਨਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਧਾਗੇਧਿਨ । ਗਿਨਧਾਤੀ ਸਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
  5. ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰਕਿਟ ਕਿਟਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਗਤਗਤਿਰਕਿਟ । ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤੀਧਾ ਧਿਨਗਿਨਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿਰਕਿਟ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਕਿਟਤਕਤਗਤਗ ਤਿਰਕਿਟਨਗਤਿਰਕਿਟ । ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ ਸਧਾਧਿਨਗ ।
  6. ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ਕੱਤਿਰਕਿਟ ਕੱਤਿਰਕਿਟ । ਕੱਤਧਾਤਿਰਕਿਟ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਕਿਟਤਕਧਿਰਕਿਟ ਕੱਤਿਰਕਿਟ । ਕੱਤਧਾਤੀ ਧਾਗੇਨੱਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਗਧਿਨ ਕਿਟਤਕਧਾਤੀ ।

ਬੇਦਮ ਤਿਹਾਈ

- ×
1. ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ

ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸਿਰਧਿਰ । ਕੱਤਧਾਤੀ ਧਾਗੇਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ
 ਕਿਟਤਕਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਧਾਸਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ।
 ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।

ਦਮਦਾਰ ਤਿਹਾਈ

×

2. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ ਸ, ।
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ ਧਾਤੀਧਾਗੇ । ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾ ਸ,
 ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕੱਤ । ਧਾਤੀਧਾਗੇ ਨਧਾਤਿਰਕਿਟ ।

ਰੇਲਾ (ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ)

×

ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ
 ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ
 ਕਿੜਨਗਤਾਤਿਰ । ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਕਿੜਨਗਤੂਨਾ ਕਿੜਨਗਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗਧਾਤਿਰ ।
 ਘਿੜਨਗਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗਤੂਨਾ । ਕਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ ਧਾਸਕੜ
 ਧਾਸਕੜ ਧਾਸ,ਧਾਤਿਰ । ਘਿੜਨਗਧਾਤਿਰ ਘਿੜਨਗਧਿਰਧਿਰ ਘਿੜਨਗਤੂਨਾ
 ਕਿੜਨਗਧਾਸ । ਕੜਧਾਸ ਕੜਧਾਸ ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ ਧਾਤਿਰਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਧਿਰਘਿੜਨਗ
 ਤੂਨਾਕਿੜਨਗ । ਧਾਸਕੜ ਧਾਸਕੜ ।

ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਮੁਖੜੇ

×

1. ਧਗ ਤਿਟ ਤਗ । ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਟ ਧਗਤਿਟ । ਤਗਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ਨਗਤਿਟ
 ਸਸ । ਘੇਘੇਨਾਨਾ ਕੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸ, ਘੇਘੇਨਾਨਾ । ਕੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸ, ।
 ਘੇਘੇਨਾਨਾ ਕੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਨਧਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਕੇਤਿਟਕੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਨਗਤਿਟ ਤੜਾਨ ਧਾਸਧਾਸ ਧਾਸਤਿਰ । ਕਿਟਧਾਸ ਨ,ਧਾਨ, ਧਾਸਤਿਰ ਕਿਟਤਾਸ ।
 ਨਤਾਨ, ਤਾਸਤਿਰ । ਕਿਟਧਾਸ ਨਧਾਨ ।

3. ਪਾਘਿੜਨਗ ਦੁੰਘਿੜਨਗ ਤਕਤਕਤਕ । ਦੁੰਘਿੜਨਗ ਦੁੰਘਿੜਨਗ ਪਾਘਿੜਨਗ
ਧਿਰਘਿੜਨਗ । ਧਿਰਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾਧਾ । ਧਾਸਕਿੜਨਗ
ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਧਾਧਾ । ਧਾਸਕਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਧਾਧਾਧਾ ।
4. ਕੇਤਿਟ ਘੋਘੋਤਿਟ ਕੇਤਿਟ । ਘੋਘੋਤਿਟ ਧਾਕਕਤਾ ਸਨਧਾਸ ਦੁੰਤਾਸ । ਕੇਤਾਸ
ਕੇਤਿਟ,ਕੇ ਤਿਟਕਤ ਧਾਕਕਤ । ਧਾਸ, ਕੇਤਿਟ,ਕੇ ਤਿਟਕਤ ਧਾਕਕਤ । ਧਾਸ
ਕੇਤਿਟ,ਕੇ । ਤਿਟਕਤ ਧਾਕਕਤ ।

ਪਰਨ

1. ਖ
ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ।
ਧਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕੇਤੁਕਧਿ ਕਿਟਤਗ
ਕੇਤੁਕਧਿ ! ਕਿਟਤਕ ਕੇਤੁਕਧਿ । ਕਿਟਕੇਤੁ ਕਧਿਕਿਟ । ਕਤਕਤ ਧਿੰਤਧਿੰਤ
ਤਗੇਸਨ । ਕੇਤਿਟਤਾ ਸਨਧਿਸ ਤਾਸਨਧਿੰ ਸਤਾਸਨ, । ਧਾਸਤਿਟ ਕਤਕਤ ਕੇਤਿਟਤਾ
ਸਨਧਿੰਸ । ਤਾਸਨਧਿੰ ਸਤਾਸਨ ਧਾਸਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਕੇਤਿਟਤਾ ਸਨਧਿੰਸ ।
ਤਾਸਨਧਿੰ ਸਤਾਸਨ ।
2. ਧਾਤੁਕ ਧਾਗੇਨ ਧਾਤੁਕ । ਧਾਗੇਨ ਧਾਕਕ ਧਾਤਿਟ ਧਾਤੁਕ । ਧਾਗੇਨ ਪਿਟਧਿ
ਟਪਿਟ ਧਾਤੁਕ । ਧਾਗੇਨ ਪਿਟਧਾ ਸਪਿਟ ਧਾਸਧਾ । ਸਧਾਸ ਪਿਟਧਿ । ਟਪਿਟ
ਧਾਤਿਟ । ਧਾਸਨ ਧਾਦੀਤਾ ਕੱਸਤ । ਧਾਦੀਤਾ ਕੱਸਤ ਧਾਦੀਤਾ ਕਸਤ । ਧਾਸਕੁ
ਧਾਸਨ ਧਾਸਨ ਧਾਸਨ । ਧਾਕਕ ਤਾਸਨ ਤਾਸਨ ਤਾਸਨ । ਤਾਕੁ ਧਾਸਨ । ਧਾਸਨ ਧਾਸਨ ।
3. ਧਾਸਨ ਧਿਕਿਟ ਧਾਤੁਕ । ਧਿਕਿਟ ਧਾਗੇਤਿ ਟਧਾਗੇ ਦੀਗਨ । ਨਾਸਨ ਧਨਨ
ਧਾਗੇਨ ਦੀਗਨ । ਦੀਗਨ ਪਿਟਧਿ ਟਪਿਟ ਧਾਤਿਟ । ਧਾਸਨ ਤਕਿਟ । ਧਿਕਿਟ ਧੇਸਤ ।
ਤਾਸਨ ਧਾਸ ਸਸ । ਪਿਟਧਿ ਟਪਿਟ ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨ । ਧਾਸ ਤਾਸ ਪਿਟਧਿ
ਟਪਿਟ । ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨ ਧਾਸ ਤਾਸ । ਪਿਟਧਿ ਟਪਿਟ । ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨ ।
4. ਤਕਧਿਲਾਂ ਸਗਧਾਸ ਤਾਤਾਕਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਸਸ । ਤਕਧਿਲਾਂ
ਸਗਧਾਸ ਤਾਤਾਕਿਟ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਸਸ ਤਕਧਿਲਾਂ । ਸਗਧਾਸ
ਤਾਤਾਕਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਕਤਾਸ ਤਿਰਕਿਟ ਕਤਾਕ । ਤਿਰਕਿਟ
ਤਕਤਾਸ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਤਕ । ਤਾਕਿਟਤਕ ਧਿਲਾਂਗ ਧੇਸਤਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾਸ, ਧਿਲਾਂਗ ਧੇਸਤਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਧਿਲਾਂਗ । ਧੇਸਤਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਨੋਟ :—ਇਨ੍ਹਾ ਪਰਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜਾਇਆ ਜਾਦਾ ਹੈ ।

ਚੱਕਰ ਪਰਨ

- X
1. ਕਿਟਕਕੇਤ ਕਿਟਕਕੇਤ ਸਕਿਟਕਕ । ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ ਸੜੜ ਸਕਿਟਕਕ । ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ ਸੜੜ ਸਕਿਟਕਕ । ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ, ਕਿਟਕਕੇਤ ਕਿਟਕਕੇਤ । ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ ਸੜੜ । ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ, । ਸੜੜ ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ ਧਾੜੜ । ਕਿਟਕਕੇਤ ਕਿਟਕਕੇਤ ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ । ਧਾੜੜ ਸੜੜ ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ । ਧਾੜੜ ਸੜੜ । ਸਕਿਟਕਕ ਤੇਤਕਿਟ ।
  2. ਖੇਤਧੇਤ ਤਾੜੜ ਧੇਤਧੇਤ । ਤਾੜੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ, ਧੇਤਧੇਤ ਤਾੜੜ । ਧੇਤਧੇਤ ਤਾੜੜ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾੜੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾੜੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ, । ਧੇਤਧੇਤ ਤਾੜੜ ਧੇਤਧੇਤ ਤਾੜੜ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾੜੜ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਕਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮੱਲ-ਤਾਲ (ਅੱਸਠ ਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰੇ 21

ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ — ਸ਼ਰਭਲੀਲਾ-ਤਾਲ, ਹੈਮਵਤੀ, ਸ੍ਰਵਣ ਨੀਲ, ਦਾਕਫ਼ਾਮਣ ਆਦਿ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਇਸ ਨੂੰ ਮੱਲ ਤਾਲ ਜਾਂ ਅੱਸਠ ਤਾਲ (ਗਣੇਸ਼ ਤਾਲ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗ, ਸੱਤ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਇੱਕੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— ×
 ਠੱਕਾ — ਧਾ ਕਤਧਾ ੬ ਨ ਧੇ। ਤਾ ੬। ਗਿ ਦੀ ਗ ਨ ਕਤਧਾ। ੬ ਨ ਤਿਟ।
 5 6 7
 ਕਤ ਕਤ ਤਾ। ੬ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਸ਼ਾਬ

1. ਧਾਤਿਟ ਕਤਧਾ ੬ਧਾ ਧਿੰਨਾ। ਧਾਤਿਟ ਕਤਧਾ। ਤਿਟਕਤ ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤ ਧਾਤਿੰ ਨਾਤਾ। ਤਿਟਕਤ ਤਾ੬। ਤਾਤੀ ਨਧਾ ਤਿਟਕਤ। ਧਾਤਿਟ ਕਤਧਾ। ਧਾਤਿਟ ਕਤਧਾ ਤਿੰਨਾ।
2. ਕੱਤਧਾ ੬ਧਾ ਧਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ। ਕੱਤਧਾ ੬ਧਾ। ਧਿੰਨਾ ਤਿਟਕਤ ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤ ਧਾਤੀ। ਕੱਤਤਾ ੬ਤਾ। ਤਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ ਕੱਤਧਾ। ਤਿਟਕਤ ਧਾਧਾ। ੬ਧਾ ਧਿੰਨਾ ਧਾਤੀ।
3. ਧਾਤਿਟ ਕਤਧਾ ਤਿਟਕਤ ਧਿੰਨਾ। ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ। ਤਿਟਕਤ ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ ਤਿਟਕਤ। ਤਾਤਿਟ ਕਤਤਾ। ਤਿਟਕਤ ਧਿੰਨਾ ਧਾਗੇ। ਨੱਧਾ ਤਿਟਕਤ। ਧਾਤੀ ਧਾਧਾ ਧਿੰਨਾ।
4. ਧਾਤੀ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ। ਨੱਧਾ ਤਿੰਨਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿੰਨਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਨੱਧਾ। ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤੀ

ਨੱਧਾ ਤਿੰਨਾ । ਭਾਤੀ ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਏਤੀ । ਨੱਧਾ ਤਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਰਕਿਟ
 ਧਾਧਾ ਤਿੰਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿੰਨਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਨੱਧਾ । ਤਿੰਨਾ
 ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਤੀ ਨੱਧਾ ਤਿੰਨਾ ।

ਮੁਖੜਾ

×

1. ਧਾੜ ਘਿਨਾ ਕੱਤਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗੇ ਨਾਤਾ । ਨਾਤਾ ਕਿਟਤਕ ਧਿਨਕਿਟ
 ਤਕਧਿੰਨਾ ਧਾਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾ's, ਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ's, । ਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
2. ਧਿਨ ਤਾ ਧਿਨ ਤਾ । ਧਿਨ ਧਾਗੇ । ਨੱਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਨਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਿਨ । ਕਤਘੇਘੇ ਨਕਧਿਨ ਧਾ's, । ਕਤਘੇਘੇ ਨਕਧਿਨ । ਧਾ's,
 ਕਤਘੇਘੇ ਨਕਧਿਨ ।

ਪਰਨ

SIKHBOOKCLUB.COM

×

1. ਧੇੜ ਧੇੜ ਤੁਕਧੇ ਟੜ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਾ's । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇਨਧਾ
 ਗਿਨਧਾਗੇ । ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਬੁੰਗਧਾ's ਤਕਤਕਘਿੜਾਨ ਧਾ's, ।
 ਬੁੰਗਧਾ's ਤਕਤਕਘਿੜਾਨ । ਧਾ's, ਬੁੰਗਧਾ's ਤਕਤਕਘਿੜਾਨ ।
2. ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਕਤਕਤ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕਕੜਾਨ
 ਕੱਤ ਘੇਘੇਤਿਟ ਨਾਨਾਤਿਟ ਘੇਘੇਨਾਨਾ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤਾਕੱਤ । ਧਾ's, ਘੇਘੇਨਾਨਾ
 ਤਕਕੜਾਨ । ਤਾਕੱਤ ਧਾ's, । ਘੇਘੇਨਾਨਾ ਤਕਕੜਾਨ ਤਾਕੱਤ ।
3. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕਤਾ'sਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਘਿੜਾ'sਨ । ਬੁੰਗਨ
 ਗਿਨਧੇੜ ਤਕਿਟ, ਤ ਕਿਟਤਗ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਤਾ ਧਾ's । ਤਕਿਟਤਾ ਧਾ's
 ਤਕਿਟਤਾ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ's, । ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾ's ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
4. ਧਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ਕ੍ਰਿਧਾ'sਨ ਤਕਤਕ । ਤਕਿੰਟਧੇ ਕਿਟਤਕ । ਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟ
 ਤਿਰਕਿਟਤਾ's ਧਿਰਕਿਟਤਾ's ਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਕਾ'sਨ ।

ਕੋਤਾਤਿਰਕਿਟ ਡਕਤਕਾਂਨ ਧਾਤਾਂ । ਕਿਟਕੋਤਿਰਕਿਟ ਧਾਥਾ । ਤਕਤਕਾਂਨ
ਧਾਗੇਰਿਟ ਧਿਰਧਿਰਕੋਰ । ਧਕਾਂਨ ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਨ ।
ਕੋਤ ਧਾ, ਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਨ । ਕੋਤ ਧਾ, ਧਾਗੇ ।
ਤਿਰਕਿਟ ਧਿੰਨ । ਧਾਧਾ ਧਿੰਨ ਕੋਰ ।

ਨੋਟ:— ਮੱਲਤਾਲ ਦੇ ਸਾਬ, ਬੋਠ, ਪਠਨ ਆਦਿ ਇਕੀਹ ਮਾਕ੍ਰਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਾਲ
ਵਿਚ ਭੀ ਬਜਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੋਕੇ

ਸਪਤਰਿਸ਼ੀ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 17, ਤਾਲੀ 7, ਖਾਲੀ 2)

1. ਖ ਕਿਟ ਧ। 2 ਧੁਮ ਕਿਟ। 0 ਤਕ ਧਿਨ ਨਕ। 3 ਧੇ ਧਿਨ। 4 ਨਕ ਧ।
0 ਕੇ ਤਿਟ। 5 ਕਤਾ। 6 ਗਿਦੀ ਕਨ।

ਬਸੰਤ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 18, ਤਾਲੀ 6)

2. ਖ ਮ। 2 ਕਿ ਟ। 3 ਧੁ ਮ। 4 ਕਿ ਟ ਤ ਕ। 5 ਧੁ ਮ ਕਿ ਟ। 6 ਤ ਕ ਧਾ ਤਾ।

ਵਰੁਣ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 19, ਤਾਲੀ 6, ਖਾਲੀ 2)

3. ਖ ਕੇ ਤਿ ਟ। 0 ਕ ਤ ਧ। 2 ਸ ਦਿਨ ਤਾ। 0 ਕੱਤ। 3 ਧ।
4 ਧਾਕੇ ਤਿਟ। 5 ਕਤ। 6 ਗਿਦੀ ਕਨ।

ਅਰਜੁਨ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 20, ਤਾਲੀ 7)

4. ਖ ਸ ਧਿ ਨ। 2 ਨ ਕ। 3 ਧੇ ਸ ਧਿ ਨ। 4 ਨ ਕ। 5 ਧੇ ਸ। 6 ਧਾ ਸ
7 ਧਿ ਨ। ਨ ਕ।

ਪ੍ਰਵ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 21, ਤਾਲੀ 9)

5. ਧਾ¹ s² ਤਿ³ ਟ⁴ ਕ⁵ ਤ⁶ ਗਿ⁷ ਦੀ⁸ ਗ⁹ ਨ¹⁰ ਧੁ¹¹ ਮ¹² ਤਿ¹³ ਟ¹⁴ ਕ¹⁵
 ਤ¹⁶ ਗਿ¹⁷ ਦੀ¹⁸ ਗ¹⁹ ਨ²⁰ ਤਾ²¹।

ਅਸ਼ਟਮੰਗਲ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 22 ਤਾਲੀ 8)

6. ਧਾ¹ s² ਕਿ³ ਟ⁴ ਤ⁵ ਕ⁶ ਧੁ⁷ ਮ⁸ ਕਿ⁹ ਟ¹⁰ ਤ¹¹ ਕ¹² ਧੇ¹³ s¹⁴ ਤਾ¹⁵ s¹⁶।
 ਤ¹⁷ ਕ¹⁸ ਧਾ¹⁹ ਦੀ²⁰ ਗ²¹ ਨ²²।

ਮੋਹਿਨੀ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 23 ਤਾਲੀ 9, ਖਾਲੀ 2)

7. ਧਾ¹ ਕੁਕ² ਧਿਨ³ ਨਕ⁴ ਧੇ⁵ ਧੇ⁶ ਧਿਨ⁷ ਨਕ⁸ ਧਾ⁹ ਕਿਟ¹⁰ ਧਾ¹¹ ਦੀ¹²।
 ਤਾ¹³ ਧਾ¹⁴ ਕੇ¹⁵ ਧਿ¹⁶ ਤਾ¹⁷ ਤਿਟ¹⁸ ਕਤਾ¹⁹ ਧਿਕਿ²⁰ ਟਧਾ²¹ sਨ²² ਤਿਟ²³।

ਅਠ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 24, ਤਾਲੀ 8)

8. ਧਾ¹ s² ਕਿ³ ਤਾ⁴ s⁵ ਨ⁶ ਧੁ⁷ ਮ⁸ ਕਿ⁹ ਟ¹⁰ ਤ¹¹ ਕ¹² ਧੇ¹³ s¹⁴ ਤਾ¹⁵ s¹⁶।
 ਕਿ¹⁷ ਟ¹⁸ ਤ¹⁹ ਕ²⁰ ਧਾ²¹ ਦੀ²² ਗ²³ ਨ²⁴।

ਇੰਦ੍ਰਾ-ਤਾਲ ਜਾਂ ਪਦਮਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 25, ਤਾਲੀ 17)

9. ਧਾ¹ ਕੁਕ² ਧਿਨ³ ਨਕ⁴ ਧੇ⁵ ਧੇ⁶ ਧਿਨ⁷ ਨਕ⁸ ਧੇ⁹ ਧੇ¹⁰ ਧਿਨ¹¹ ਨਕ¹² ਕੁਕ¹³।
 ਧਿਕਿ¹⁴ ਟਧਾ¹⁵ sਨ¹⁶ ਧਾ¹⁷ ਦੀ¹⁸ ਤਾ¹⁹ ਕਤਾ²⁰ ਧਾਗੇ²¹ ਤਿਟ²² ਕਤਾ²³ ਗਿਦੀ²⁴ ਗਨ²⁵।

ਸਾਲਵੇਠ ਜਾਂ ਦੇਵੀ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 26, ਤਾਲੀ 8, ਖਾਲੀ 5)

10. ਖ 2 0 3 4 5 0
 ਯਾ ਗੇ। ਯਾ ਦੀ। ਤਾ ਗੇ। ਕਿ ਟ। ਕਿਤ ਯਾ। ਕਿਟ ਤਕ। ਤਾ ਗੇ।
 6 0 7 0 8 0
 ਧਿਨ ਕਧਿ। ਨਕ ਯਾ। ਦੀ ਤਾ। ਯਾ ਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਨਟਵਰ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 27, ਤਾਲੀ 9, ਖਾਲੀ 3)

11. ਖ 2 0 3 4
 ਯਾ ਦੀ। ਤਾ ਤਿਟ ਦੀ। ਤਾ ਤਿਟ। ਕਤ ਧਿਨ ਨਕ। ਯਾ ਦੀ ਤਾ।
 5 6 7 8 9 0
 ਤਕ ਧਿਕਿ। ਟਯਾ ਸਨ। ਯਾ ਸ। ਦੀ ਤਾ। ਯਾ ਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਬ੍ਰਹਮ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 28, ਤਾਲੀ 10)

12. ਖ 2 3 4 5 6
 ਯਾ ਸ ਕਿ ਟ। ਤ ਕ। ਯੁ ਮ ਕਿ ਟ। ਤ ਕ। ਯੇ ਸ। ਤਾ ਸ ਯੇ ਸ।
 7 8 9 10
 ਤਾ ਸ। ਕਿ ਟ। ਤ ਕ। ਯਾ ਦੀ ਗ ਨ।

ਪਰਮਾਨੰਦ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 29, ਤਾਲੀ 9 ਖਾਲੀ 6)

13. ਖ 0 2 0 3 0 4 5
 ਯਾ ਕਿ। ਟ ਧਿ। ਨ ਕ। ਧਿ ਨ। ਨ ਕ। ਯਾ ਗੇ। ਤਿ ਟ। ਯਾ।
 0 6 7 0 8 0 9
 ਯਾ ਸ। ਦਿ ਨ। ਤਾ ਸ। ਯਾ ਗੇ। ਸ। ਤਿ ਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਚੁੜਮਣੀ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 30, ਤਾਲੀ 9)

14. ਖ 2 3 4 5
 ਯਾ ਗੇ। ਯਾ ਗੇ। ਦੀ ਤਾ। ਯਾ ਗੇ ਧਿ ਨ ਨ। ਯਾ ਦੀ ਸ
 6 7 8 9
 ਤਾ ਸ। ਯਾ ਗੇ। ਯਾ ਦੀ ਗ ਨ। ਧਿ ਨ ਨ ਧਿ ਨ। ਨ ਤ ਕ ਤਾ ਸ।

ਮੁਬਕੁੰਦ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 34, ਤਾਲੀ 13, ਖਾਲੀ 4)

x	2	3	0	4	5	6
15. ਧਾ ਦੀ। ਤਾ ਧਾ। ਧਾ ਦੀ। ਤਾ ਤਕ। ਧਾ ਦੀ। ਤਾ ਧਾ। ਕਿ ਟ।						
0	7	8	9	0	10	11
ਧਾ ਕੇ। ਧਿ ਟ। ਧਾ ਜੇ। ਤਾ ਜੇ। ਦੀ ਗ। ਤਾ ਗੇ। ਤਿਰ ਕਿਟ।						
12	13	0				
ਤਕ ਤਾ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।						

ਲਛਮੀ-ਤਾਲ (ਮਾਤ੍ਰੇ 36, ਤਾਲੀ 18)

x	2	3	4	5	6	7
16. ਧਾ s ਕਿ ਟ। ਤ ਕ। ਧੁ ਮ। ਕਿ ਟ ਤ ਕ। ਧੇ। s। ਤਾ s।						
8	9	10	11	12	13	14
ਕਿ ਟ ਤ ਕ। ਧਿ ਨ। ਨ ਕ। ਧੇ। s। ਤਾ s। ਕਿ। ਟ।						
16	17	18				
ਤ ਕ। ਧਾ ਦੀ। ਗ ਨ।						

ਖਾਸ ਨੋਟ :—ਦੂਣ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਦਗ ਵਾਦਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਇਮੇ, ਛਤ-ਤੋੜੇ, ਪਰਨ ਅਾਂਦ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਜੰਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਢਾਰ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਜਿਥੋਂ ਖਯਾਲ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਨਾਡ ਤਬਲਾ ਬਜਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਣ ਵਜੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਸੌ ਅਜ-ਕਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿੱਖਦਾ-ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਦੇ ਬੋਲ

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਤਾਲ ਵਾਦਕ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨਕਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਗਾਇਨ ਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਖਯਾਲ ਗਾਇਕੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਭਾਗ ਕਰਕੇ ਤਬਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ (ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ) ਤਾਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਗਤ-ਤੋੜੇ ਪਰਨਾ ਆਦਿ, ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਤੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ) ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਅੱਗੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਤਾਲਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਤਬਲਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਰਹਿਣ।

1. ਬੈਠਕ

ਤਬਲੇ ਉੱਤੇ ਖੁੱਲੇ ਹੱਥ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਚੈਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਮਾਂ ਤੇ ਪੁੜਾ ਦੋਵੇਂ ਲਗ-ਕਗ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾ ਸਕਣ ਨਾਲ ਦੇ ਚਿੱਕੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ।

2. ਤਾ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਢਿੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪੁੜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਫ ਚੀਚੀ ਉੱਗਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਠਾ ਵਲੋਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਪੁੜੇ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਖੁੱਲ ਜਾਵੇ, ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਬਾਪ' ਦਾ 'ਤਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਖੁੱਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ 'ਤਾ' ਅਕਸਰ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਸੁਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ 'ਤਾ' ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

3. ਦੀ ਦੁੱ

ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਕੇ ਵਿਰ ਔਹੇ
ਹੱਥ ਨੂੰ ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ 'ਗੋਟ' ਤੇ
ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਔਖਰ ਨਿਕਲਦਾ
ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਦੀ-ਦੀ, ਦੁੱ-ਬੁੱ' ਦਿਨ ਤੇ
ਦੁੱ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਔਖਰ ਖੁੱਲੇ
ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਣਗੇ।

SIKHBOOKCLUB.COM

4. ਤਿ-ਤੇ

ਇਹ ਔਖਰ ਦੂਜੀ, ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ, ਤਿੰਨੋਂ
ਉਂਗਲਾਂ ਮਿਲਾਕੇ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਵਜੇਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ
ਬੋਝੀ ਉਠੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਤਿ-ਤੇ
-ਤੀ-ਤਿਤ-ਤਕ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ
ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬੋਲ ਅਨੁਸਾਰ 'ਟ' ਵੀ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

5. ਟ-ਟੈ

ਇਹ ਔਖਰ ਪਹਿਲੀ ਉੱਗਲ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉੱਗਲ ਉਠਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਬੋਲ ਦੇ ਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਉੱਗਲ ਨਾਲ 'ਟ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਤਿ-ਤੇ' ਔਖਰ ਵੀ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਹੱਥ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਕਾਯਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਔਖਰ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

6. ਰ-ਲ

ਇਹ ਔਖਰ ਵੀ ਪਹਿਲੀ ਉੱਗਲ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਪਰ 'ਟ-ਟ' ਜਾਂ 'ਤ' ਔਖਰ ਵੇਲੇ ਉੱਗਲ ਕਸਕੇ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਰ-ਲ' ਵੇਲੇ ਉੱਗਲ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਖਿਸਕਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਰ-ਤਿਰ ਜਾਂ ਪਿਰ-ਪਿਰ ਬੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

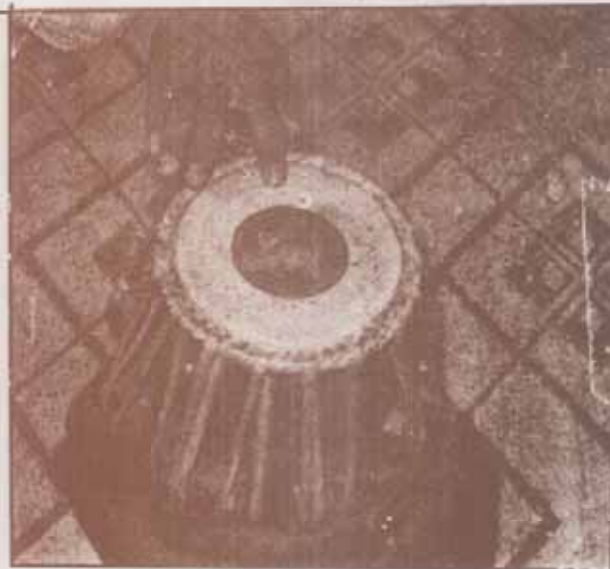

7. ਤ

ਇਹ ਔਖਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਟ-ਤ, ਰ-ਲ ਜਾਂ ਤ' ਔਖਰ ਅਕਸਰ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜਾਈਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਖੁੱਲੇ ਬੋਲ ਵਜਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬੋਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਥਾਪ ਵਾਲਾ 'ਤ' ਮਾਰਨਾ ਹੁੰਦੇ ਜਿਵੇਂ 'ਤਿਰਤਕਤਤ' ਇੱਥੇ 'ਤ' ਗੁਠੇ ਨਾਲ ਵਜੇਗਾ। ਪਰ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ' ਬੋਲ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਜੇਗਾ।

8. ਨ-ਨਾ

ਖੁੱਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਔਖਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਾ ਕੇ ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ 'ਗੋਟ' ਤੇ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਹੀ ਮਾਰਨੀ ਹੈ। ਖੁੱਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਹੋ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ।

9. ਗੋ-ਘੇ

ਖੰਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ, ਫਿਰ ਅੱਧੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਮੇ (ਛੱਕੀ) ਦੀ ਕਿਨਾਰ (ਗੋਟ) ਤੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਖੁੱਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਇਹੋ ਰੂਪ ਰਹੇਗਾ।

10. ਕੇ-ਕੱਤ

ਖੰਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ ਧਾਮੇ ਤੇ ਇੰਜ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਜੋ, ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਧਾਮੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗਣ। ਭਾਵ ਗੋ-ਘੇ ਸਮੇਂ ਧਾਮੇ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਲੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇ-ਕੱਤ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

11. ਧਾ

ਅੱਖਰ 'ਤਾ' ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ 'ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ' ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਰ ਮਿਲ ਕੇ 'ਧਾ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਥ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਅੱਖਰ ਵਜਦਾ ਹੈ।

12. ਧੇ

ਖੁੱਲੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ 'ਤੇ-ਤੀ' ਦੇ ਨਾਲ 'ਗੇ ਜਾਂ ਘੇ' ਇਕੋ ਸਾਥ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ। ਪਰ 'ਧੇ' ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਕੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਜੁੜਵੇਂ ਅੱਖਰ (ਬੋਲ) ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਸਤ ਜਾਂ ਦਸ ਅੱਖਰ (ਵਰਣ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਬੋਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦਿੱਤ-ਤਿੱਤ- ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੋਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਦਿੱਤ-ਤਿੱਤ ਜਾਂ ਤਿੱਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕੜਾਨ- ਖੱਬੇ ਤੋਂ 'ਕੇ' ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਤੋਂ 'ਤਾਨ' ਮਿਲਕੇ ਵਜੇਗਾ। ਭਾਵ, ਧਾਮੇ ਤੇ 'ਕੇ' ਮਾਰ ਕੇ ਪੁੜੇ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਪੁੜੇ ਨੂੰ ਛੁਆ ਕੇ ਉਠਾ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ।

ਘੜਾਨ- ਖੱਬੇ ਤੋਂ 'ਘੇ' ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਤੋਂ 'ਤਾਨ' ਮਿਲਕੇ ਵਜੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਘੜਾਨ' ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਤੋਂ 'ਤਾਨ' ਅੱਖਰ ਵਜੇਗਾ।

ਕਿੜਧਾਨ- ਕਿਟਧਾਨ, ਕਿੜਧਾਨ, ਕ੍ਰਿਧਾਨ ਅਤੇ ਤਿਟਧਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਝਰੀਕੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਤਿਟ' ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਆਹੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਛੁਆਉਣ ਨਾਲ। ਦੂਜਾ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਕੇ' ਸੱਜੇ ਨਾਲ 'ਤ' ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਧਾ' ਮਾਰਨਾ ਹੈ।

ਤਿਟਕਿਟ- ਤਿਟਕਿਟ, ਤਿਰਕਿਟ ਜਾਂ ਤਿਰਕਿੜ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਬੋਲ ਇੰਜ ਵਜਣਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਆਹੀ ਤੇ 'ਤਿਟ' ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਧਾਮੇ ਤੇ 'ਕੇ' ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ।

ਤਕੜਾ- ਤਕੜਾ ਜਾਂ ਤਿਕੜਾ- ਸੱਜੇ ਨਾਲ 'ਤਿ' ਬੰਦ, ਖੱਬੇ ਨਾਲ 'ਕ' ਬੰਦ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਥਾਪ ਵਾਲੀ 'ਤਾ' ਮਾਰਨਾ ਹੈ।

ਧਾਕਿਟ- ਧਾਕਿਟ ਜਾਂ ਤਾਕਿਟ- ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ 'ਧਾ' ਖੱਬੇ ਨਾਲ 'ਕਿ' ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਨਾਲ ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ 'ਟ' ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧਾਕਿਟ' ਵਜੇਗਾ। ਜੇ ਇਸ ਦੇ 'ਧਾ' ਨੂੰ 'ਤਾ' ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਬੰਦ ਰਹੇਗਾ।

ਕਿੜਤਿਕੜਾ-ਕਿਟਤਿਕੜਾ ਜਾਂ ਕਿੜਰਕੜਾ- ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਕਿ' ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਟ' ਤੇ 'ਤਿ' ਬੰਦ, ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਨਾਲ 'ਕ' ਵਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਾਪ ਵਾਲਾ 'ਤਾ' ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੋਲ ਵਜੇਗਾ।

ਨਟਰੱਤਾ- ਪੁੜੇ ਦੀ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਮਾਰੇ, ਫਿਰ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 'ਟ-ਤਿ' ਬੰਦ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਾਪ ਵਾਲਾ 'ਤਾ' ਮਾਰਨਾ ਹੈ।

ਧਿਟਰੱਤਾ- ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲਾਂ ਮਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਘੇ' ਮਾਰੇ ਤਾਂ 'ਧਿ' ਵਜੇਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਤ' ਅਤੇ ਥਾਪ ਵਾਲਾ 'ਤਾ' ਮਾਰਨਾ ਹੈ।

ਧੇ-ਧੇ- ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਗੇ' ਜਾਂ 'ਘੇ' ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਧੇ' ਅਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧੇ-ਧੇ' ਬੋਲ ਵਜੇਗਾ।

ਧਿਟਧਿਟ- ਧਿਟਧਿਟ ਜਾਂ ਧਿਰਧਿਰ-ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਖੱਬੇ ਨਾਲ 'ਘ' ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ 'ਟ' ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧਿਟ' ਅਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ 'ਧਿਟਧਿਟ' ਬੋਲ ਵਜੇਗਾ। ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਖਿਸਕਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ 'ਧਿਰਧਿਰ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗਿਦੀਗਨ- ਖੱਬੇ ਨਾਲ 'ਗੇ' ਸੱਜੇ ਨਾਲ 'ਦੀ'-ਦੂਂ ਫਿਰ 'ਗੇ' ਅਤੇ ਮੁੜ ਪੁੜੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੋਲ ਵਜੇਗਾ।

ਪਉੜੀ ਮਾਤ੍ਰੇ 4

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਬਜਣ ਵਾਲੀ ਗਤ ਨੂੰ ਪਉੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਗਤ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤੀ ਕਰ ਕੇ ਛੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਤਾਲੀ — ×
ਠੇਕਾ — ਗੇ ਤਿਟ ਤਾ ਕਤਾ ।
" — ਕਤਾ ਘੇ ਘੇ ਤਿਟ ।
" — ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗੇ ਗਿਦੀ ।

SIKHBOKCLUB.COM

ਤੋੜੇ

1. ਧਾ sਕੈ sਨ ਧਾ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
2. ਧਾ ਤਿਰਕੜ ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
3. ਧਿਟ ਤਾਕੈ ਧਿਟ ਤਾਕੇ । ਧਿਟ ਧਿਟ ਤਾਕੇ ਤਿਟ । ਕੱਤਾ ਘੇਘੇ ਧਾ, ਕੱਤਾ । ਘੇਘੇ ਧਾ, ਕੱਤਾ ਘੇਘੇ ।
4. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ਧਾ, ਗਿਦੀ । ਗਨ ਧਾ, ਗਿਦੀ ਗਨ ।
5. ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾ ਧਾ, ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾ ਧਾ, ਗਿਦੀ ਗਨ ।
6. ਤਿਟਕਤਾ ਘੇsਤਿਟ ਕਤਾਘੇs ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs,ਤਿਟ ਕਤਾਘੇs ਤਿਟਕਤਾ । ਘੇsਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾs, ਤਿਟਕਤਾ । ਘੇsਤਿਟ ਕਤਾਘੇs ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਾਲ-ਕਹਿਰਵਾ ਮਾਤ੍ਰੇ 8

ਗਤਾਂ

1. ਪੀ^x ਤਕ ਤਾ ਕਤਾ । ਤੀ⁰ ਤਕ ਤਾ ਕਤਾ ।
2. ਧਾ ਗੇ ਨਾ ਤੀ । ਨ ਕ ਪਿ ਨ ।
3. ਧਾ ਤਿਨ ਨਾਨਾ ਤਿਟ । ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਨਗ ਧਿਨ ।
4. ਨਾਨਾ ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਘਿਨ । ਤਿਟ ਘੇਘੇ ਨਾਨਾ ਤਿਰਕਿਟ ।
5. ਧੀ'ਤਾ ਟਤਾ ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕ । ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਕ ਧਿਨ ਗਿਨ ।
6. ਧਾਗੇ ਕੇਧਿ ਨਕ ਧਿਨ । ਨਾਨਾ ਧਾਤ੍ਰ ਕੱਧੀ ਨਕ ।
7. ਧਾਧਾ ਗੇਗੇ ਤਿਟ ਧਿਨ । ਨਾਨਾ ਗੇਗੇ ਤਿਟ ਘਿਨ ।
8. ਤਿਟ ਗੇਗੇ ਨਾਨਾ ਟਧਾ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗੇ ਨੱਧਾ ਗਿਨ ।
9. ਕਤ ਘੇਘੇ ਨਗ ਧਿਨ । ਟਧਾ ਧਿਨ ਧਿਨ ਨਾਨਾ ।
10. ਨਾਤੀ ਨਾਤੀ ਨਾਨਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀ ਨਾਨਾ ਗਿਨਾ ।

ਤੋੜੇ

1. ਧਾ^x ਤਿਟ ਤਿਟ ਘਿਦੀ । ਨਤ⁰ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।

2. ਡਕ ਟ,ਧਿ ਟਤ ਘਿਦੀ । ਨਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
3. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
4. ਧੇਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
5. ਧਾਕਿ ਟਤਾ ਕਿਟ ਧਾਗੇ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
6. ਤਕੇ ਸਨਾ ਧਾ ਤਕੇ । ਸਨਾ ਧਾ ਤਕੇ ਸਨਾ ।
7. ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਾ ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
ਧੇਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
8. ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਿਟ ਘਿਧੀ । ਨਤ ਕਿੜ ਧਿੱ ਤਾ ।
ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਤਟ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
9. ਨਾਦਿ ਕਿੜਤਕ ਤਾ ਤਿਰਕੜ । ਤਧੀਂ ਸਤਾ ਕਿਟ ਤਕ ।
ਤਕ ਟਧਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
10. ਨਾਤਿਰ ਕਿਰਣਾ ਕਿਟ ਤਕ । ਤਕ ਟਧਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ ।
ਧਾਦੀਂ ਸਤਾ ਕਿਟ ਤਕ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।

ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਤੋੜੇ (ਤਿਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ)

×

1. ਧਿਕਿਟ ਤਗਨ ਧਿਕਿਟ ਤਗਨ । ਧਾਸਗੇ ਦਿਗਨ ਧਾਸਗੇ ਦਿਗਨ ।
  2. ਕੇਤਿਟ ਧਾਸ ਤਾਸਨ ਧਾਸ । ਧਿਕਿਟ ਧਿਕਿਟ ਧਾਗੇਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟ ।
ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਧਾਸਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿਦੀਗਨ
ਧਾਸਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਧਿਨਕ ਧਿਨਕ ਤਾਸਨ ਧਿਨਕ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਸਨਧਾਸ ਕੱਤਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾਸ ।
ਕੱਤਧਾਸ ਕਿਟਤਕਦਿਗਨ ਧਾਸ ਕੱਤਧਾਸ । ਕਿਟਤਕਦਿਗਨ ਧਾਸ ਕਤਧਾਸ
ਕਿਟਤਕਦਿਗਨ ।
- ਧਾਤੁਕ ਧਿਨਕ ਤਿਕਤਾ ਧਿਨਕ । ਕੇਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਸ ਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਸਨ ।

ਕੇਤਿਰਕਿਟਿਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਧਾਕਿਟਤਕਧਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿਦੀਗਨ ।

ਪਰਨ

1. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾ ਧਾਧਾ । ਧਾਸ ਕੇਤ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ।
ਸਨਧਾ ਧਾਧਾ ਧਾਸ ਕੇਤ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾ ਧਾਧਾ ।
2. ਧਾਸਨਧਿ ਕਿਟਧਾ ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ । ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ,
ਧਾਸ, ਧਾਸਨਧਿ । ਕਿਟਧਾ ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ । ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ ਸਧਾ ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਧਾਸਨਧਿ ਕਿਟਧਾ । ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ ਸਧਾ । ਗਿਦੀਗਨ
ਧਾ ਸਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਤੋੜੇ (ਤਿਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ)

- ×
1. ਧਾਸਗ ਧਗਨ ਧਾਤਿਰਕੜ । ਧਿਟਤ ਕੇਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤ । ਦੁੰਗਟ ਨਟਤ ਧਾਸਦੀ । ਕੇਸਨ ਧਾਸਦੀ ਕੇਸਨ ।
  2. ਧਾਸਦੁ ਨਟਤ ਕੇਤਿਰਕੜ । ਧਿਟਤ ਦੁੰਗਟ ਦੁੰਗਟ । ਧਾਸਦੀ ਕੇਸਨ ਧਾਸਦੀ । ਕੇਸਨ ਧਾਸਦੀ ਕੇਸਨ ।
  3. ਤਕਟ ਧਿਟਤ ਕੇਤਿਰਕੜ । ਧਿਟਤ ਕੇਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤ । ਧਾਸਗਿ ਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿ । ਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿ ਦੀਗਨ ।
  4. ਧਾਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤ ਧਾਸਕਿ । ਟ,ਤਕ ਤਕਟ ਧਿਟਤ । ਘੋਘੇਕਿ ਟਤਕ ਧਾਸਗਿ । ਦੀਗਨ ਧਾਸਗਿ ਦੀਗਨ ।
  5. ਧਾਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤ ਕੇਤਿਰਕੜ । ਧਿਟਤ ਦੁੰਗਟ ਦੁੰਗਨ । ਧਾਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤ ਧਾਸਧਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਗਿਦੀਗਨ ।
  6. ਧਾਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਤਕ । ਧੁਮਕਿਟਤਕ ਧਾਦੀਤਾ ਧਾਦਿਗਨ । ਧਾਸ ਧਾਦੀਤਾ ਧਾਦਿਗਨ । ਧਾਸ ਧਾਦੀਤਾ ਧਾਦਿਗਨ ।

ਰੇਲਾ

- ×
1. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਧੁਮਕਿਟਤਕਤਕ । ਧੁਮਕਿਟਤਕਤਕ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਕੜਾਨਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਸਧਾਦੁੰਗਟਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਧਾਕਿਟਤਕਿਟਤ ਕਿਟਤਕਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤਕਿਟਤਾਸ । ਤਕਤਕਧਮਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਧਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਧਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਪਰਨ

×

1. ਧਾਗੇਤਿਤ ਤਾਗੇਤਿਤ ਧਾਗੇਦੁੰਸ । ਨਾਗੇਤਿਤ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕੇਤਿਟਤ । ਗਿਨਤਾਕੇ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਧਾ । ਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਧਾ ਸਨਧਾ । ਕੱਤਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਥੁੰਗਾ ਤੱਕਤਾਂਸਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ ਤੱਕਤਾਂਸਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ ਤਕਤਾਂਸਨਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਧਾਸਤੀ ਧਾਧਾਸਤੀ । ਧਾਸਧਾਸ, ਤੱਕਤਾਂਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ । ਧਾਧਾਸਤੀ ਧਾਸਧਾਸ ਤੱਕਤਾਂਸਧਾ । ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਧਾਸਤੀ ਧਾਸਧਾਸ । ਤੱਕਤਾਂਸਨਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਧਾਸਤੀ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

2. ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਕਿੜ । ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
3. ਘਿਦੀ ਨਤ ਘਿਦੀ ਨਤ । ਕਿਟ ਤਿਕ ਤਾੜ ਤਿਟ । ਤਿਟ ਤਿਕ ਤਾੜ ਤਿਟ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
4. ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਦੁੰਗ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
5. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਧਾ । ਤਕੇ ਟਤਾ ਤਿਟ ਤਿਟ । ਤਕ ਟਪਿ ਟਤ ਘੋਘੇ । ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
6. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਦੁੰਗ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
7. ਧਾੜ ਗਧਾ ਗਨ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਧਾਦੀ । ਤਾਘੇ ਘੋਧਾ ਦੀਤਾ ਘੋਘੇ ।
8. ਕੋੜ ਤਿਟ ਤਿਟ ਤਾਕੇ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
9. ਕਿੜਧਾ ਕਿੜਧੇ ਦੁੰ ਦੁੰ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੋਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟਪਿ ਟਤ ਧਾਦੀ । ਤਾਘੇ ਘੋਧਾ ਦੀਤਾ ਘੋਘੇ ।
10. ਕਿੜਧਾ ਤਾੜ ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ । ਕੋਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ ਧਾਦੀ । ਤਾੜ ਟਧਾ ਦੀਤਾ ਟ ।

ਬੋਲ (ਠਾਅ-ਦੁਗੁਨ ਮਿਸ਼ਰਿਤ)

1. ਕੋੜ ਤਿਰਕੜ ਧਿੱ ਤਾ । ਘਿਧੀ ਗਨ ਧਿੱ ਤਾ । ਕੋਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤਘੋਘੇ ਨਣਨਣ ਦੁੰਦੁੰ । ਧਾਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਕੜਾਨ ਕੜਾਨ ਤਾਧੇ ਟਤਾ । ਘਿਧੀਗਨ ਤਿਟਕਿਟ ਤਿਕੜਕ ਤਿਟਕਤਾ । ਘਿਧੀਗਨ ਘਨਣਨ ਕੋਧਾ ਗੋਕੇ । ਦੀਗੜ ਤਿਕੜਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਗਧੀਨ ਕਿਟਤਕ ਤਕਟਪਿ ਟਤਕਿੜਧਾ । ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਘੋਘੇਦੁੰ ਧਿਟਤਾਕੇ

ਤ੍ਰਿਤਾਦ੍ਰਿਯੇ । ਨਟਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਤਿਕ ਤਾਕਟਧਿ ਟਤਕਿਤਧਾ । ਤਿਟਤਿਟ
ਧਾਗੇਦ੍ਰਿਯੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

4. ਘਿਧੀਨਤ ਘਿਧੀਨਤ ਕਿਤਤਿਕ ਤਿੱਟੇ । ਘਿਧੀਤਿੱ ਟੇਕਿਤ ਤਿਕਤਿੱ ਟੇ ।
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ

×

1. ਧੋਸ ਤਾਸ ਤਕਟ,ਧਿ ਕਟਧਾਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਤਕਟ,ਧਿ ।
ਕਟਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਕਟ,ਧਿ ਕਟ,ਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤਾਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧੋਸਕ੍ਰਾ ਸਨਧੋਸ ਤਾਕਤ ਤਿਕਤਕ ।
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਿੱਤਾ ਕੇਸਧਾਸ । ਦੀਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾ ਸ, ਧਿੱਤਾ ਕੇਸਧਾਸ । ਦੀਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ
ਸ, ਧਿੱਤਾ ਕੇਸਧਾਸ । ਦੀਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਬੋਲ [ਪਰਨ]

1. ਧਿਕਿਟ ਤਗਨ ਧਿਕਿਟ ਤਗਨ । ਕੇਤ੍ਰਕ ਧਿਕਿਟ ਕੇਤਿਟ ਤਗਨ । ਪਗਨ
ਤਗਨ ਨਗਨ ਨਗਨ । ਨਗਤਿ ਟਕਤ ਕਤਗਿ ਦੀਗਨ । ਪਗਨ ਕਸਤ ਪਗਨ
ਕਸਤ । ਧਾਸਗਿ ਦੀਗਨ ਨਗਨ ਕੇਤ੍ਰਕ । ਧਿਕਿਟ ਕੇਤਿਟ ਤਗਨ ਧਾਸਨ ।
ਧਾਸ ਧਾਸਨ ਧਾਸ ਧਾਸਨ ।

ਚਾਰ ਅੱਖਰੀ ਪਰਨ

×

2. ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਧੋਸਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧੋਸਤਾਸ ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ।
ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧੋਸਤਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਗਿਦੀਗਨਧਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਤਿਟਕਤ

ਗਿਦੀਗਨਧਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾੜਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾੜ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਤਾ ।

੫. ਕੱਚੇੜਟ ਘੋਘੋਤਿਟ ਕਤਕਤ ਘੋਘੋਤਿਟ । ਕੇਤਕਧਿ ਕਿਟਕੇਤੁ ਕਧਿਕਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ ।
 ਧਗਨਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਨਾਗੋਤਿਟ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਘੋਤੁਕਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ਤਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਤਿਟ ।
 ਧਾਗੋਤਿਟ ਘੋਘੋਤਿਟ ਘੋਘੋਦੁੜ ਨਣਨਣ । ਧਿੜਨਧਿ ਕਿਟਘੋਘੋ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਤਕਿਟਤ ਗੋਨਾਧਾਗੇ ਦਿਗਨਾਗੇ ਕਿਟਤਕ । ਧਾਤੁਕਧਿ ਕਿਟਕੇਤੁ
 ਕਧਿਕਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ । ਧੋਤਧੋਤ ਧਾਗੋਤਿਟ ਤੜਾਨ ਤਾਗੋਤਿਟ । ਘੋਤੁਕਧਿ
 ਕਿਟਤੜ ਧਾੜਤਾ ਧਾੜ । ਕਤਕਧਿ ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ ਘੋਘੋਧਿਰਕਿਟ ਧੋੜਤਾ ।
 ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ, ਕਿਟਤੜ ਧਾੜਤਾ । ਧਾੜ ਕਤਕਧਿ ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ
 ਘੋਘੋਧਿਰਕਿਟ । ਧੋੜਤਾ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ, ਕਿਟਤੜ । ਧਾੜਤਾ ਧਾੜ
 ਕਤਕਧਿ ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ : ਘੋਘੋਧਿਰਕਿਟ ਧੋੜਤਾ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ ।
 ×
 ਧਾ

ਨੋਟ—ਇਸ ਪਰਨ ਦਾ ਅਖੀਰ ਤੇ ਗੁਰ (ਸਮ) ਦਾ 'ਧਾ' ਬਾਦ ਵਿਚ ਲਗੇਗਾ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਾਲ-ਰੂਪਕ (ਢਾਈ ਤਾਲ) ਮਾਤ੍ਰੇ 7

ਤਾਲੀ—⊕   1   2
 ਠੇਕਾ—ਧਾ ਢੁੰ ਤਾ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
 „ —ਧਾ ਕਿਟ ਤਾ। ਧਿੰ ਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਬਰਾਬਰ ਲਯ ਦੇ ਬੋਲ

- ⊕
1. ਧਾ ਕਿਟ ਤਕ। ਢੁੰਮ ਕਿਟ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ।
  2. ਧਾ ਧਿਨ ਨਕ। ਧਾਧਾ ਧਿਨ। ਨਕ ਤਾਛੇ। ਨਾਛੇ ਧਿਨ ਨਕ। ਤਿਨ ਕਤਿ ਨਕ ਤਕ।
  3. ਧਾ ਕਿਟ ਤਕ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ। ਢੁੰਮ ਕਿਟ। ਤਕ ਧਾਦੀ ਟਾ। ਕਿਟ ਤਕ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ।
  4. ਧਾ ਕਿਟ ਤਕ। ਢੁੰਮ ਕਿਟ। ਤਕ ਧਾਦੀ। ਟਾ ਕਿਟ ਤਕ। ਧਾਦੀ ਟਾ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ।
  5. ਧਾ ਕਿਟ ਤਕ। ਧਾ ਢੁੰ। ਧਾ ਕਿਟ। ਤਕ ਧੇਠ ਤਾਠ। ਕਿਟ ਤਕ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ।
  6. ਤਕ ਤਕ ਤਕ। ਧੇਠ ਤਾਠ। ਧੇਠ ਤਾਠ। ਧੇਠ ਧੇਠ ਤਾਠ। ਧੇਠ ਤਾਠ। ਧਾਦੀ ਗਿਨ।

ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਮੁਖੜੇ (ਤਿਹਾਈ)

- ⊕
1. ਨਟ ਤੱਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾ। ਨਟ ਤੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ ਧਾ। ਨਟ ਤੱਤਾ। ਗਿਨੀ ਗਨ।

2. ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾ,। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ ਧਾ,। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
3. ਗਿਦੀ ਗਨ ਧਾ। ਧਾ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾ ਧਾ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
4. ਤਕ ਧਮ ਕਿਟਤਕ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,। ਤਕ ਧਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,। ਤਕ ਧਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ।

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

⊕

1. ਪਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ। ਧਾ ਕਤਾ। ਘੇਘੇ ਤਿਟ। ਤਾਕ ਟਧਿ ਟਤ। ਧਾ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
2. ਪਾਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ। ਧਾਗੇ ਨਟ। ਤਤਾ ਤਿਰਕੜ। ਤਿਕਤਾ ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ। ਟਤ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
3. ਤਿਰਕੜ ਤਿਕ ਤਕ। ਤਿਟ ਗਿਦੀ। ਨਰ ਕਿੜ। ਤਿਕ ਤਾ ਤਿਟ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
4. ਤਕ ਟਧਿ ਟਤ। ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ। ਟਤ ਦੁੰਗ। ਦੁੰਗ ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ। ਟਤ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
5. ਕੇੜ ਤਿਟ ਤਿਟ। ਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜ। ਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰ। ਕੜਤਿਕ ਤਾਕੇ ਨਾਧਿ। ਟਤ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
6. ਧਾਕਿਟ ਤਕਦੁੰਮ ਕਿਟਤਕ। ਧਾਦੀੜਤਾ ਦੀਦੀਕਿਟ। ਦੁੰਮਕਿਟ ਤਕਦੁੰਮ। ਕਿਟਤਕ ਧੇੜਤਾ ਧਿਲਾੜਗ। ਤਕਤਕ ਦੁੰਮਕਿਟ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਦੀਗਨ।
7. ਪਾਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤਧਾੜ ਸੜਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜ। ਤਾਕਟਧਿ ਟਤਧਾੜ। ਸੜਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
8. ਘਿਦੀਨਰ ਕਿੜਤਿਕ ਤਾਕਟ,ਧਿ। ਟਤਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ। ਤਕੇੜਨ ਧਾ,ਤਕੇ। ਸਨਧਾ, ਤਕੇੜਨ।

ਮੋਰਚਾ

1. ਤਕਦੰਮ ਖਿਟਤਕ ਉੰਮਕਿਟ । ਤਕਦੰਮ¹ ਖਿਟਤਕ । ਦੁੰਮਕਿਟ² ਧਾਦੀਗਨ ।

ਡਿਹਾਈ (ਪਰਨ)

- ⊕
1. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਧਾਤਿਟ ਧਾ's । ਧਾਧਾਤਿਟ ਕਿਟਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾਤਿਟ ਕਿਟਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾਤਿਟ । ਕਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਧਿਟ । ਤਾਕੇਧਿਟ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਤਾਕੇ'sਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's, । ਤਾਕੇ'sਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਤਾਕੇ'sਨ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ । ਗਿਦੀਗਨ, ਧਾ's । ਤਾਕੇ'sਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's, । ਤਾਕੇ'sਨਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਤਕਿਟ,ਤ ਕਿਟਤਕ ਤਾ's । ਧਾਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਤਕ । ਧਾਕਿਟਤ ਧਾ's । sਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਤਕ । ਧਾ's sਕਿਟਤਕ । ਧਾਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਤਕ ।
  5. ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਕੱਤ । ਧਾ's, ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਕੱਤਾ । ਧਾ's, ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ's । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਕੱਤ ।

ਝਪਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 10

ਤਾਲੀ—× 2 0 3
ਠੋਕਾ—ਧੀਂ ਨਗ। ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਗ। ਕੱ ਤਾ। ਧੀਂ ਧੀਂ ਨਗ।

ਠਾਅ ਦੇ ਬੋਲ

1. ਧਾ ਗੇਗੇ। ਤਾ ਗੇਗੇ ਦੁੰ। ਧਾ ਗੇਗੇ। ਤਾ ਗੇਗੇ ਦੁੰ।
2. ਧਾ ਗੇਗੇ। ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ। ਧਾ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
3. ਕੇ ਤਿਟ। ਘਘੇ ਤਿਟ ਕਤਾ। ਘਘੇ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
4. ਧਾ ਘਘੇ। ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੇਤਰਿ। ਕਤਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
5. ਧਿੱ ਤਾ। ਕਿਟ ਤਿਕ ਤਾ। ਤਿਟ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
6. ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ ਧਾਤਿਰ। ਕਤਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
7. ਨਟ ਤਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇ। ਨਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
8. ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ। ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰ। ਕਤਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
9. ਤਿਰਤਾ ਦੁੰਦੁੰ। ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰ। ਕਤਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
10. ਕਿਤਧਾ ਤਿਟ। ਕਿਤਧਾ ਤਿਟ ਕੇਤਿਰ। ਕਤਧਿ ਟਤ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
11. ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿ। ਟਤ ਧਾਗੇ ਨਟ। ਤੱਧਾ ਤਿਰਕਤ। ਤਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ।
12. ਧਾ ਦੁੰਗ। ਨਟ ਤ,ਤਿ ਟਧਿ। ਟਧਿ ਟਧਾ। ਗਿਦੀ ਕੱਤਾ ਕੇs। ਤਿਰਕਤ

- ਤਕਰਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟਤ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਧਾਦੀ ਕਿਟ ।
13. ਧਾ ਘੇਘੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ ਗੇਗੇ । ਨਟ ਤੱਤਾ । ਗੇਗੇ ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰ
ਕੜਠਿਕ । ਤਾਕ ਟ,ਧਿ ਟਤ । ਤਿਰਕਤਾ ਗੇਗੇ । ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ ।

ਦੋ ਅਰਸੇ ਦਾ ਮੁਖੜਾ (ਦੁਗਨ ਇਕ ਅਰਸੇ ਦਾ)

1. ਤਿਟ ਕੱਤਾ । ਗੇਗੇ ਤਿਤਾਕ ਧਾਦੀ । ਤਾਕੱਨਾ ਧਾਸ, ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ ।
ਤਿਤਾਕ ਧਾਦੀ । ਤਾਕੱਨਾ ਧਾਸ, ਤਿਟ ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ । ਤਿਤਾਕ ਧਾਦੀ ਤਾਕੱਨਾ ।

ਦੁਗਨ ਦੇ ਬੋਲ

1. ਧਿੱਤਾਕਿੜ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕੇਤਿਟ ਗਿਦੀਨਤ । ਕੱਤਾਘੇ ਘੇਸਤਿਟ ।
ਘੇਘੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਧੇਧੇ ਤਿਰਕੜਧੇ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧੇਦੀਸ । ਗਿਨਨਗ ਕਿੜਧੇਤਿਟ ।
ਕਿਰਨਾਸ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਧਾਦੀ ਸਨਧਿੱ । ਤਾਕਿੜਤਿਕ ਤਾਧੇ ਤਕੈਨ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਕਟ,ਧਿ ।
ਟਤ,ਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਧਾਦੀ ਸਨਧਿੱ । ਤਾਕਿੜਤਿਕ ਤਾਧੇ ਤਕਟਧਿ । ਟਤਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿਟਤ ।
ਕੇਤਿਰਕੜ,ਧਿ ਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
5. ਧਾਤ੍ਰਾ ਸਨਧਿੱ । ਤਾਕਿੜਤਿਕ ਤਾਧਿ ਤਾਕਿੜਤਿਕ । ਤਾਧਿੱ ਤਾਕਿੜਤਿਕ ।
ਤਾਧਿ ਤਾਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਧਾਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕੇਤਿਟ । ਧਾਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕੇਤਿਰਕੜ ਧਿਟਤੱਤਾ ।
ਕੇਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕਟਧਿ । ਟਤਧਾਸ ਤਿਟਧਾਦੀ ਸਨਟਤ ।
7. ਧਾਦੁੰਗ ਨਟਤੱਤਾ । ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕਟਸ । ਧਾਗੇਨ
ਟਤਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿਟਤ ਧਿਟਤਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
8. ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਧਿਟ । ਧਿਟਤਾਕੇ ਤਿਰਤਾਦੁੰਦੁੰ ਨਟਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰਕੜਤਿਕ
ਤਾਕਟਧਿ । ਟਤਕਿੜਧੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

9. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਤਿੰਰਕਤਾ ਦੁੰਗਦੁੰਗ ਨਟਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ ਟਤਧਾਸ :
ਕਤਾਗੇਸ ਕਤਾਗੇਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
10. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਧਿਟ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਨ,ਧਿ ।
ਟਤਕਿਤਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
11. ਕੇਸਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਕਤਾਸ,ਕ ਤਾਸਧੇਸ ਤਾਕਟਧਿ । ਟਤਗਿਦੀ ਨਤਕਿਤ ।
ਤਿਕਤਾਕੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
12. ਕੇਸਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਕਤਾਸ,ਕ ਤਾਸਕਤਾ ਧੇਸਤਾਸ । ਕੇਤਿਰਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇਨਧਿ ।
ਟਤਕਿਤਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
13. ਧੇਸਤਾ ਸਨਕੇ । ਤਿਟਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਾਕਟਧਿ । ਟਤਕਿਤਧਾ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ।
ਘੇਘੇਦੁੰਗ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
14. ਤਾਸਨ ਕੱਤਧਾਗੇ । ਤਿਟਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਾਕਟਧਿ । ਟਤਕਿਤਧਾ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ।
ਘੇਘੇਦੁੰਗ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
15. ਧਾਸਗੇ ਦਾਨਧਾਗੇ । ਤਿਟਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਾਕਟਧਿ । ਤਿਕਤਾ ਘੇਘੇਧਾਸ ।
ਕਤਾਘੇਘੇ ਧਾਸਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
16. ਧਾਸਗੇ ਤਿਟਕਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿਟਧਾਗੇ ਤਿਟਕਿਟ । ਕਤਾਘੇਘੇ ਧਾਸ ।
ਕਤਾਘੇਘੇ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਗਤ-ਤੋੜੇ

1. ਧਾਸਤਿਟ ਕਿਤਧਾਤਿਟ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਸ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ।
ਧਾਸ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ।
2. ਧਾਸਤਿਟ ਕਿਤਧਾਤਿਟ । ਤਿਟਧਾਤਿਰ ਕਤ,ਧਿਟਤ ਤਾਕੇਧਾਦੀ' । ਸਤਾਕਟ
ਤਾਕੇਧਾਦੀ' । ਸਤਾਕਟ ਤਾਕੇਧਾਦੀ' ਸਤਾਕਟ ।
3. ਧਿਟਤੱਤਾ ਕਿਟਧਿਟ । ਤੱਤਾਧਾਗੇ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ,ਤਿਰਕਤ
ਤਕਤਾਗਿਦੀ' । ਗਨਧਾਸ ਤਿਰਕਤਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

4. ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕੜਤਿਕ । ਤਾਕਟਧਿ ਟਤ,ਕੱਤਾ ਘੋਖੋਤਧੇ । sਤਕਿਟ ਧਾs,ਤਧੇ । sਤਕਿਟ ਧਾs,ਤਧੇ sਤਕਿਟ ।
5. ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕੜਤਿਕ । ਤਾਕਟਧਿ ਟਤ,ਧਾਦੀ ਕੇਧਾਦੀ । ਧਾs, ਧਾਦੀਕੇਧ । ਧਾਦੀਧਾs ਧਾਦੀ ਕੇਧਾਦੀ ।
6. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਧਾਤਿਟ ਧਾਤਿਰਕੜਧਿ । ਟਤ,ਕਿੜਧਾ ਤਿਟਧਾs, । ਤਿਰਕੜਤਿਕ ਤਾਕੇਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜਤਿਕਤਾ । ਕੇਤਿਰਕੜ,ਧਿ ਟਤਕਿੜਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਨੋਟ :—ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਭੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਮੁਖੜੇ

x	2	0	3
1. ਤਕੇsਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਕੇsਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਾਕੇsਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਤਕੇsਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਤਕੇsਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਕੇsਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਕੇsਨ ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕੇsਨ । ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਧਿਰਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਕੇsਨ । ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਤਕੇsਨ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਕੇsਨ ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਤਕੇsਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ

x	2	0	3
1. ਤਾ,ਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਧਾs, ਤਾ,ਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs । ਧਾs, ਤਾ,ਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਟਧਾ । sਟਧਾ ਧਾs, । ਤਾਕੜ

ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਟਧਾ । ਸਟਧਾ ਧਾਸ, ਤਾਕੜ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਟਧਾ । ਸਟਧਾ ।

3. ਧਾਦੀ ਤਾਕੜ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਧਾਸ । ਧਾਦੀ ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਧਾਸ, ਧਾਦੀ । ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ।
4. ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ ਟਤ,ਧਾਗੇ ਨਟਤਧਾ । ਸਟਧਾ ਧਾਸ, ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ । ਟਤ,ਧਾਗੇ ਨਟਤਧਾ । ਸਟਧਾ ਧਾਸ, ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ । ਟਤ,ਧਾਗੇ ਨਟਤਧਾ ਸਟਧਾ ।

ਤਿਗੁਨ ਲਯ ਦੇ ਬੋਲ (ਆਕੀਲਯ)

×

1. ਕਿੜਤਕਤਾਸ ਕਿੜਤਕਦੂੰਸ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇ,ਤਾਸਨਧੇ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇ,ਤਾਕੇਧਾ ਦੂੰ,ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤਕਟਧਿਟਤਕਿਟ ਧੇ,ਤਾਸਧੇ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇ,ਤਾਕੇਧਾ । ਦੂੰ,ਕਿਟਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਧਾਦੀ ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਧਾਸ,ਧਾਦੀ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ । ਧਾਦੀ ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ।
4. ਦੂੰਗਦੂੰਗ ਨਟਤੱਤਾ । ਤਿਕਤਕਤਕਤਾ ਧਾਦੂੰਤਕਟਕੇ ਧਾਦੂੰਤਕਿਟਕੇ । ਧਾਸਧਾਦੂੰ ਤਕਟਕੇਧਾਦੂੰ । ਤਕਟਕੇਧਾਸ, ਧਾਦੂੰਤਕਟਕੇ ਧਾਦੂੰਤਕਟਕੇ ।

ਦੇ ਅਰਸੇ ਦਾ ਮੁਖੜਾ

×

1. ਤਕੇਸਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਤਕੇਸਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਤਕੇਸਨਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਤੋਲੇ (ਚੇਕੁਨ ਲਯ)

- X
1. ਘਿਪੀਨਤਘਿਪੀਨਤ ਕਿਤਤਿਕਤਾਤਿਟ । ਕਿਤਤਿਕਤਾs ਤਾਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾs ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਕ ਤਾਕਤਧਾs । ਗੇsਤਕੇsਨ ਧਾsਪਿਰਪਿਰ ਕਿਟਕਤਾਕਤ । ਧਾsਗੇs ਤਕੇsਨਧਾs । ਪਿਰਪਿਰਕਿਟਕ ਤਾਕਤਧਾs ਗੇsਤਕੇsਨ ।
  3. ਕੇਤਿਟਪਿਕਿਟਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ s, ਕੇਤਿਟਪਿਕਿਟਧਾਗੇ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀ ਧਾ । s, ਕੇਤਿਟਪਿਕਿਟਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਪਿੱਤਾਧੇਤਾ ਕਿਤਧੇਤਾਕਿਤ । ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਪਿਤਾ ਧੇਤਾਕਿਤਧੇ । ਤਾਕਿਤਧੇਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾs । ਪਿੱਤਾਧੇਤਾ ਕਿਤਧੇਤਾਕਿਤ ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਤੋਲਾ ਨੋ-ਧਾ

5. ਤਕੇsਨਧਾs ਗਿਦੀਗਨਧਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਤਕੇsਨ ਧਾsਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾs, । ਤਕੇsਨਧਾs ਗਿਦੀਗਨਧਾs ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਪਰਨ

- X
1. ਪਿਟਤਾਕੇ ssਤਾਕੇ । ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ । ਧਾਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀ । ਗਨਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ s, ਪਿਟਤਾਕੇ । ssਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ । ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਧਾਤਿਟ । ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ ਟਤਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀ ਗਨਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ । s, ਪਿਟਤਾਕੇ ssਤਾਕੇ । ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ । ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਰਕਤਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਗਿਦੀ ਗਨਧਾs ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿਤਧਾਤਿਟ । ਪਿਟਪਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿਤਧਾਤਿਟ । ਕਿਤਧਾਤਿਟ ਪਿਟਕਿਤਧਾ । ਤਿਟਪਿਟ ਕਿਤਧਾsਕਿਤ ਧਾsਤਿਟ । ਪਿਟਤ, ਪਿ ਟਤਧਾਗੇ । ਕੱਤਾਗੇਗੇ ਧਾsਕਤਾ ਗੇਗੇਧਾs । ਕੱਤਾਗੇਗੇ ਧਾs, । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿਤਧਾਤਿਟ

ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਿਟਕਿੜਧਾ ਤਿਟਧਿਟ ।
 ਕਿੜਧਾਸਕਿੜ ਧਾਸਤਿਟ । ਧਿਟਤ, ਧਿ ਟਤਧਾਗੇ ਕੱਤਾਗੇਗੇ । ਧਾਕੱਤਾ ਗੇਗੇਧਾ ।
 ਕੱਤਾਗੇਗੇ ਧਾਸ, ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕਿੜਧਾਤਿਟ ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਿੜਧਾਤਿਟ
 ਕਿੜਧਾਤਿਟ । ਧਿਟਕਿੜਧਾ ਤਿਟਧਿਟ । ਕਿੜਧਾਸਕਿੜ ਧਾਸਤਿਟ ਧਿਟਤਧਿ ।
 ਤਟਧਾਗੇ ਕੱਤਾਗੇਗੇ । ਧਾਸਕੱਤਾ ਗੇਗੇਧਾ ਕੱਤਾਗੇਗੇ ।

3. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਥਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ਨਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ।
 ਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਖੇਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ
 ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ss, ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ss, ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।

4. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਬੁੰਗ ਤਕ । ਤਿਟ ਕਤਾ । ਧੁਮਕਿਟਤਕਧੁਮ
 ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ
 s, ਧਾਕਿਟ । ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਬੁੰਗ ਤਕ ਤਿਟ । ਕੱਤਾ ਧੁਮਕਿਟਤਕਧੁਮ
 ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧੁਮਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨਧਾਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ ।
 s, ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਬੁੰਗ । ਤਕ ਤਿਟ ਕੱਤਾ । ਧੁਮਕਿਟਤਕਧੁਮ
 ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧੁਮਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨਧਾਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।

ਨੋਟ :—ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਭੀ ਤਾਲਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਚਾਰ-ਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 12

ਤਬਲੇ ਤੇ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤਿੰਨਤਾਲ ਆਪਣਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਮ੍ਰਿਦੰਗ (ਪਖਾਵਜ) ਤੇ ਬਜਣ ਵਾਲੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰਤਾਲ ਇਕ ਔਸਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਧਰੁਪਦ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਬਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਗਾਇਕ ਵਾਦਕ ਇਸ ਠੱਕੇ ਨੂੰ ਹੀ ਧਰੁਪਦ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਛੇ ਭਾਗ ਚਾਰ ਤਾਲੀਆਂ, ਦੋ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀ—x   0   2   0   3   4
 ਠੱਕਾ—ਧਾ ਧਾ। ਦੁੰ ਤਾ। ਕਿਟ ਧਾ। ਦੁੰ ਤਾ। ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
 "— ਧਾ ਧਿਟ। ਧਿਟ ਧਾ। ਤਾ ਧਿਟ। ਧਿਟ ਧਾ। ਕਿਟ ਤਕ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਠਾਅ ਦੇ ਬੋਲ

1. ਧਾs ਘੋਘੇ। ਧਾਘੇ ਘੇਧਾ। ਘੋਘੇ ਧਾs। ਘੋਘੇ ਧਾs। ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ। ਘੇਧਾ ਘੋਘੇ।
2. ਧਾs ਦੁੰਦੁੰ। ਤਾs ਦੁੰਦੁੰ। ਧਾs ਧਾs। ਧਾs ਦੁੰਦੁੰ। ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
3. ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿ। ਟਤ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾs।
 ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ। ਘੇਧਾ ਘੋਘੇ। ਧਾs ਘੋਘੇ। ਧਾਘੇ ਘੇਧਾ। ਘੋਘੇ ਧਾs। ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ। ਘੇਧਾ ਘੋਘੇ।
4. ਧਿੱ ਤਾs। ਕਿਤ ਤਿਕ। ਤਾs ਤਿਟ। ਤਿਟ ਗਿਦੀ। ਨਤ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
5. ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ। ਨਟ ਤੱਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕਤਧਿ। ਟਤ ਧਾਦੁੰ। ਤਾs ਟਧਾ। ਦੁੰਤਾ sਟ।
6. ਧਾs ਦੁੰਦੁੰ। ਨਟ ਤੱਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕਤਧਿ। ਟਤ ਧਾਦੀ। ਤਾਘੇ ਘੇਧਾ। ਦੀਤਾ ਘੋਘੇ।

7. ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਧਾਦੀ । ਤਾਘੇ ਘੋਧਾ । ਦੀਤਾ ਘੋਘੇ ।
8. ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕਿੜ ਤਿਕ । ਤਾs ਤਿਟ । ਤਿਟ ਗਿਧੀ । ਨਤ ਕਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਗਿਧੀ ਨਤ । ਕਿੜ ਤਿਕ । ਤਾs ਤਿਟ । ਤਿਟ ਗਿਧੀ । ਨਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
9. ਧਿਟ ਧਿਟ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਧਾਗੇ । ਨਟ ਤ,ਧਾ । ਕੇਨ ਟਤ । ਤਿਰਤਾ ਦੁੰਦੁੰ । ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ ।
10. ਧਿਟ ਤਾਕੇ । ਧਿਟ ਤਾਕੇ । ਧਿਟ ਧਿਟ । ਤਾਕੇ ਧਿਟ । ਧਿਟ ਤਾਕੇ । ਤਿਰਕਤਾs ਦੁੰਦੁੰ । ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕੇ ਨਧਿ । ਟਤ ਧਾਦੀ । ਤਾਘੇ ਘੋਧਾ । ਦੀਤਾ ਘੋਘੇ ।
11. ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ । ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕੇ ਨਧਿ । ਟਤ ਕੱਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।
12. ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਧਾ ਤਿਟ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ ।
13. ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ । ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਕੱਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ ।
14. ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਘੋਘੇ ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਘੋਘੇ ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ । ਧਾs, ਕੱਤਾ । ਘੋਘੇ ਤਿਰਕਤਾ । ਘੋਘੇ ਧਾਘੇ । ਘੋਧਾ ਘੋਘੇ ।

ਠਾਅ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ

x	0	2	0	3
1. ਗੇਗੇ ਤਿਟ । ਕਿੜਨਗ ਤਿਟ । ਕਿਟਤਕ ਤਾs । ਧਿਟ ਤ,ਧਾ । ਗੇ,ਨ ਟਤ ।				
4	x			
ਧਾਦੀ ਕੇsਨ । ਧਾs ਗਿਦੀ । ਕਤਾ ਗੇਗੇ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । sਕੇ sਨ				

ਧਾs, ਗਿਦੀ। ਕਤਾ ਗੇਗੇ। ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ। sਗੇ sਨ। ਧਾs, ਗਿਦੀ।
ਕਤਾ ਗੇਗੇ। ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ। sਗੇ sਨ।

2. ਨਟ ਤਧਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਟ। ਤੱਤਾ ਕੇਧਾ। sਧਾ ਦੀਤ। ਕੇsਨ ਧਾs।
ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਟ। ਤੱਤਾ ਕੇਧਾ। ਦੀਤਾ ਕੇਧਾ। ਦੀਤਾ ਕੇsਨ। ਧਾs,
ਤਿਰਕਿਟ। ਧਿਟ ਤੱਤਾ। ਕੇਧਾ ਦੀਤਾ। ਕੇਧਾ ਦੀਤਾ। ਕੇsਨ ਧਾs,
ਤਿਰਕਿਟ ਧਿਟ। ਤੱਤਾ ਕੇਧਾ। ਦੀਤਾ ਕੇਧਾ। ਦੀਤਾ ਕੇsਨ।

3. ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਧਿ। ਟਤ ਧਾਗੇ। ਦੁੰਗ ਨਟ।
ਤ,ਧਾ sਟ। ਧਾਦੀ ਗਿਨਾ। ਨਟ ਤੱਤਾ। ਕੇਕੇ ਤਿਰਕਤਧੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ।
ਕੇਕੇ ਤਿਰਕਤਧੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। sਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾਂ ਗਿਦੀਗਨ।
ਧਾ,ਤਿਰਕਿੜ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ,ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ।
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।

ਪੰਜ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ

4. ਤਿਰਕੜ ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਤਿਰਕੜ। ਤਿਕ ਤਾਕੇ। ਤਿਟ ਗਿਦੀ। ਕਤਾ ਕੇਤਿਰ।
ਕਤ,ਧਿ ਟਤ। ਕੱਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾs। ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਕੇਧਾ ਦੀਧਾ।
ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ। ਤਿਟ ਧਾs। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਗੇਗੇ ਧਾਗੇ। ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ। ਧਾs,
ਤਿਟ। ਕੱਤਾ ਕੇਧਾ। ਦੀਧਾ ਕੱਤਾ। ਗੇਗੇ ਤਿਟ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ।
ਧਾਗੇ ਕੇਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾs,। ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਕੇਧਾ ਦੀਧਾ। ਕਤਾ ਗੇਗੇ। ਤਿਟ
ਧਾs। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਗੇਗੇ ਧਾਗੇ। ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ।

ਮੁਖਯਾ

x ਧਿਟਧਾਦੀ sਨਟਤ। 0 ਕ੍ਰਿਨਾਗਿਦੀ ਗਿਨਾਨਟ। 2 ਤ,ਦੀsਗ ਪਿੱsਤਾs। 0 ਕਿੜਧਾਦੀs
ਕਿੜਧਾਦੀs। 3 ਕਿੜਧਾsਟ ਧਾਧਾ। 4 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। x ਧਾ

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

(ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੋਲ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣੇ ਹਨ)

1. ਕੇs ਤਿਟ। ਤਿਟ ਤਾਕੇ। ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ।

ਟਤ ਕਿਟ। ਫਿਟ ਤੱਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਤ ਘੋਘੇ।
ਤਿਰਕੜ ਤਕਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

2. ਕੇs ਤਿਟ। ਤਿਟ ਤਾਕੇ। ਤਿਰਕੜ ਤਕਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ sਨ।
ਧ's, ਤਿਰਕੜ। ਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰ। ਕਤ,ਤਿਕ ਤਾਕੇ। sਨ ਧ's, ਤਿਰਕੜ
ਤਕਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ sਨ।
3. ਕੇs ਤਿਟ। ਘੋਘੇ ਤਿਟ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਟਤ ਕਤ। ਕਤਾ sਕ। ਤਾs
ਕਤ। ਧੇs ਤਾ's। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਤ ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟ
ਕਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
4. ਕੇs ਤਿਟ। ਘੋਘੇ ਤਿਟ। ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਦੁੰਸ ਨਾ's। ਨਟ ਤੱਤ। ਕੇਤਿਰ
ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕ ਟ,ਧਿ। ਟਤ ਕਿੜ। ਧਾਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਕਤਾ ਤਿਰਕੜ।
ਧਾਦੀ ਕਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
5. ਕੇs ਤਿਟ। ਘੋਘੇ ਤਿਟ। ਕਿਟ ਤਿਕ। ਤਕ ਨਣ। ਨਣ ਧਾਗੇ। ਦੁੰਗ ਧਾ's।
ਤਿਰਕੜ ਤਿਕ। ਤਕ ਤਿਰਕੜ। ਧਾਦੀ ਕੇਤਾ। sਟ ਕੇs। ਤਿਟ ਕਤ।
ਗਿਦੀ ਗਨ।
6. ਫਿਟ ਤਾਕੇ। ਫਿਟ ਤਾਕੇ। ਫਿਟ ਫਿਟ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਤ
ਕਿਟ। ਫਿਟ ਤੱਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਤ ਘੋਘੇ। ਤਿਰਕੜ
ਤਕਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
7. ਫਿਟ ਤਾਕੇ। ਫਿਟ ਤਾਕੇ। ਫਿਟ ਫਿਟ। ਤਾਕੇ ਫਿਟ। ਫਿਟ ਤਾਕੇ। ਧਾਤਿਰ
ਕਤ,ਤਿਕ। ਟਤ ਕੇs। ਤਿਰਕੜ ਫਿਟ। ਤ,ਤਾ sਟ। ਫਿਟ ਤ,ਤਾ। sਟ ਫਿਟ।
ਤ,ਤਾ sਟ।
8. ਫਿਟ ਫਿਟ। ਤਾ'sਨ ਧਾਗੇ। ਫਿਟ ਕਿਟ। ਤਾ'sਨ ਤਾਕੇ। ਫਿਟ ਤਾਕੇ।
ਤਿਰਕੜ ਦੁੰਦੁੰ। ਨਟ ਤੱਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ। ਤਿਰਕੜ
ਤਿਕਤ। ਨਟ ਤੱਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
9. ਫਿਟ ਕਿਟ। ਫਿਟ ਕਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ।
ਟਤ ਕਿੜਧਾ। ਤਿਰਕੜ ਤਕਤ। ਕੇਤਿਰ ਕਤ,ਤਿਕ। ਤਾਕ ਟ,ਧਿ। ਟਤ
ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟ ਕਤ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
10. ਫਿਟ ਫਿਟ। ਤਕੇ sਨ। ਫਿਟ ਫਿਟ। ਤਕੇ sਨ। ਫਿਟ ਤਕੇ। sਨ ਫਿਟ।
ਤਕੇ sਨ। ਫਿਟ ਫਿਟ। ਤਾਕ ਟ,ਧਿ। ਟਤ ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟ ਕਤ।
ਗਿਦੀ ਗਨ।

11. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟੜ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿ ਟੜ । ਧਿਟ ਧਾੜ । ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ । ਗਿਧੀ ਕੜਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਤਿਕ । ਤਾਕ ਟ,ਧਿ । ਟੜ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿ ਟੜ । ਤਾਕੋ ਧਾਦੀ । ਟੜਾ ਕਿਟ ।
12. ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟੜ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿ ਟੜ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ ਟੜ ਕੜਾ । ਟਕ ਤਾੜ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟੜ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾੜ ਗਿਦੀ । ਗਨ ਧਾੜ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।
13. ਤਿਟ ਤਿਟ । ਕਿਟ ਤਾਕੜ । ਤਕੜਾ ਤਿਰਕੜ । ਤਕੜਾ ਘੋਘੇ । ਤਿਟ ਘੋਘੇ । ਦੁੜ ਧਾੜ । ਤਿਰਕੜ ਤਿਕ । ਤਾਕੇ ਤਿਟ । ਤਾਕੜ ਤਕੜਾ । ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ । ਤਾਕੜ ਤਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।
14. ਨਾਦਿਰ ਗੀੜ । ਨਾਦਿਰ ਗੀੜ । ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟੜ ਨਣ । ਨਣ ਦੁੜ । ਦੁੜ ਧਾੜ । ਤਿਰਕੜ ਤਕੜਾ । ਘੋਘੇ ਤਿਰਕੜ । ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।
15. ਧਾੜ ਦੀਦੀ । ਧਾੜ ਦੀਦੀ । ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕਿੜਤਿਕ । ਤਕੇ ਸਨ । ਧਾਕੇ ਤਿਟ । ਤਕੇ ਸਨ । ਧਾਕੇ ਤਿਟ । ਤਕ ਟ,ਧਿ । ਟੜ ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।

ਹੱਥ ਰਵਾ (ਤਿਆਰ) ਕਰਨ ਲਈ ਖਲਟੇ :-

1. ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ । ਤਕ ⁰ । ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗੇਗੇ ³
⁴ ਧਾਤਿਰ । ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ ।
 ਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗੇਗੇ ਧਾਤਿਰ । ਕੜ,ਤਿਕ
 ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ । ਤਕ ਧਾਤਿਰ ।
 ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗੇਗੇ ਧਾਤਿਰ । ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ ।
 ਗਿਦੀ ਗਨ ।
2. ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ । ਤਕ ਤਿਟ । ਕੜਾ ਗੇਗੇ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗੇਗੇ ਧਾਤਿਰ ।
 ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ । ਤਕ ਤਿਟ ।
 ਕੜਾ ਗੇਗੇ । ਤਿਟ ਕੜਾ । ਗੇਗੇ ਧਾਤਿਰ । ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ । ਤਿਟ ਕੜਾ ।

ਗਿਦੀ ਗਨ, ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਕ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗੇਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ।
ਗੇਗੇ ਧਾਤਿਰ। ਕੜ,ਤਿਕ ਤਕ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

3. ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ, ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ, ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਧਾਤਿਰ ਕੜ,ਤਿਕ। ਤਾਕੜ ਧਾs। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
4. ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ, ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਾ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ, ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਾ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ।

ਗਤ-ਤੋੜੇ (ਇਹ ਸਭ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਬਜਣਗੇ)

×	0.	2	0	3
1. ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਕੇਤਿਰ ਕੜ,ਧਿ। ਟਤ ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟ ਕਤਾ।
4 ਗਿਦੀ ਗਨ। ਧਾs ਕਿੜਧਾ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ। ਧਾs ਕਿੜਧਾ।
ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
  2. ਧਿੱਤ ਤਾs। ਕਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ। ਧਾs, ਧਾਗੇ ਤਿਟ। ਕਤਾ ਗਿਦੀ। ਗਨ ਧਾs, ਧਾਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
  3. ਧੇs ਧੇs। ਤਿਰਕੜ ਧੇs। ਤਾਕੇ ਤਿਟ। ਧਾਗੇ ਤਿਟ। ਕਿੜਧੇ ਦੀ। ਕਿਰ ਠਾs। ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ। ਧਾs ਧਾs, ਗਿਦੀ ਗਨ। ਧਾs ਧਾs, ਗਿਦੀ ਗਨ।
  4. ਧੇs ਤਿਰਕੜ ਧਿੱਤ ਤਾਕੇ। ਤਿਟ ਧਾਗੇ। ਤਿਟ ਕਿੜਧੇ। ਦੀ ਗਿਨ। ਨਗ

4. ਕਿੜਧੇ । ਤਿਟ ਕਿਰ । ਨਾs ਤਿਟ । ਕਰਾ ਘੇਘੇ । ਤਿਟ ਕਤਾ । ਕੇs ਧਾਦੀs ਤ ਕਿਟ ।
5. ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਧਾਤਿਰ । ਕੜਧਿ ਟਤ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਕਤਾ । ਗਿਧੀ ਗਨ । ਧਾs ਕਤਾ । ਗਿਧੀ ਗਨ । ਧਾ, ਕਰਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ ।
6. ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ । ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕੜਧਿ । ਟਤ ਦੁੰਗ । ਟ,ਨ ਟਤ । ਤਿਟ ਕਤਾ । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਧਾs, ਤਿਟ । ਕਤਾ ਗਿਧੀ । ਗਨ ਧਾs, । ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
7. ਨਟ ਤੱਤਾ । ਕਿਟ ਤਿਕ । ਤਕ ਟ,ਧਿ । ਟਤ ਘੇਘੇ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ । ਗਿਧੀ ਗਨ । ਧਾs, ਘੇਘੇ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ । ਗਿਧੀ ਗਨ । ਧਾs, ਘੇਘੇ । ਤਿਰਕੜ ਤਕਤਾ । ਗਿਧੀ ਗਨ ।

8. ਧਾs ਗੇਗੇ । ਤਿਟ ਕੇs । ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ! ਧਾs ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs । ਤਿਰਕੜਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ

ਦੋ ਅਰਸੇ ਦੇ ਤੋਢੇ

1. ਕੇsਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਕੇਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤ,ਕਤਾ । ਕਤਾsਕ ਤਾ,ਕਤਾ । ਧੇsਤਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਕੇਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤ,ਕਿੜਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਕੇਤਿਰਕੜਧਿ ਟਤ,ਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਧਾਦੀ । ਕੇsਨਧਾਦੀ ਕੇsਨਧਾਦੀ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਧਾਦੀ । ਕੇsਨਧਾਦੀ ਕੇsਨਧਾਦੀ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਕਿੜਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਧਾਦੀ । ਕੇsਨਧਾਦੀ ਕੇsਨਧਾਦੀ ।
3. ਧਿੱਤਾs ਧਾਤਿਰਕੜਧਿ । ਟਤਧਾਦੀ ਧਾsਘੇਘੇ । ਤਿਟਘੇਘੇ ਨਟਕਿਟ ।

ਧਾਤਿਰਕਭਧਿ ਟਤਘੋਘੇ । ਤਿਟਘੋਘ ਦੀ'ਸਦੀ'ਸ । ਧਿਟਤਦੀ ਸਨਧਾਦੀ । ਧਾਸਕਤਾ
ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'ਤਿਰਕਭ ਧਿੱਤਾਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'ਧਾ'ਸ, । ਤਿਰਕਭਧਿੱਤਾ
ਕੱਤਾਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ'ਸ ਧਾ'ਸ,ਤਿਰਕਭ । ਧਿੱਤਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

4. ਕਿਭਤਿਕਤਾ'ਸ ਧਿਟਕਿਭਤਿਕ । ਤਾ'ਧਿਟ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਧਿਟਤਾਕੇ ਧੇਧੇਤਿਰਕਭ ।
ਤਿਰਕਭਤਾਧੇ'ਸ ਕਿਭਧੇ'ਤਕੇ । ਸਨਕਿਭਧੇ ਭਤਕੇ'ਨ । ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ ।
ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤ,ਕਤਾ । ਘਿਧੀਗਨ ਤਿਰਕਭਤਿਕਤਕ । ਤਿਰਕਭਤਾਧੇ'ਸ ਤਕੇ'ਨ ।
ਕੇਤਿਰਕਭਧਿ ਟਤਕਤਾ । ਘਿਧੀਗਨ ਧਾ'ਘਿਧੀ । ਗਨਧਾ'ਸ ਘਿਧੀਗਨ ।
5. ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ । ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤ,ਧਾ'ਸ । ਤਿਰਕਭਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਧਿ ।
ਟਤ,ਧਿਟ ਤ,ਧਿਟ । ਧਾਧਾ'ਤਿਟ ਕਿਭਧੇਦੀ'ਸ । ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਧਿ ।
ਟਤਕਿਭਤਿਕ ਤਾ'ਕਿਭਤਿਕ । ਦੁੱਧੇ'ਸ ਤਾ'ਘਿਧੀ । ਗਨਧਾ'ਸ ਘੋਘੇ'ਨਧੇ । ਸਤਕਿਟ
ਧਾ'ਸ,ਘੋਘੇ । ਤਧੇ'ਤ ਕਿਟਧਾ'ਸ, । ਘੋਘੇ'ਤਧੇ ਸਤਕਿਟ ।

ਦੋ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ (ਉਸਤਾਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ਾ)

- x
1. ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ । ਤਾਕੇਨੱਧਾ ਤਿਰਕਭਤਕਤਾ । ਕੇਤਿਰਕਭਧਿ ਟਤ,ਧਿਟ ।
ਤ,ਧਿਟਤ ਧਾਧਾ'ਤਿਟ । ਕਿਭਧਾ'ਕਿਭ ਧਾ'ਦੀ'ਦੀ' । ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ ।
ਤਕੇ'ਨ ਕਿਭਤਿਕਤਾ'ਸ । ਕਿਭਤਿਕਤਾ'ਸ ਧਾ'ਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ'ਸ, ਗੇਗੇ,ਧਾਗੇ ।
ਗੇ,ਧਾਗੇਗੇ ਧਾ'ਗੇਗੇ । ਧਾਗੇਗੇਧਾ ਗੇਗੇਧਾ'ਸ । ਗੇਗੇਧਾਗੇ ਗੇਧਾਗੇਗੇ ।
  2. ਤਿਰਕਭਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਗਿਦੀਕਤਾ । ਕੇਤਿਰਕਭਧਿ
ਟਤ,ਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ' । ਤਿਰਕਭਤਕਤਾ ਕੱਤਾਧੇ'ਸ । ਤਾ'ਕਤਾ ਧੇ'ਤਾ'ਸ ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'ਸ,ਤਿਰਕਭ । ਤਕਤਾਕੱਤਾ ਧੇ'ਤਾ'ਸ । ਕਤਾਧੇ'ਸ ਤਾ'ਗਿਦੀ ।
ਗਨਧਾ'ਸ, ਤਿਰਕਭਤਕਤਾ । ਕੱਤਾਧੇ'ਸ ਤਾ'ਕੱਤਾ । ਧੇ'ਤਾ'ਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਧਾ'ਦੁੱਧੇ'ਸ ਧਿੱਤਾ'ਸ । ਕਿਭਤਿਕਤਾ'ਸ ਧਿੱਤਾ'ਸ । ਕਿਭਤਿਕਤਾਧੇ'ਸ ਤਾ'ਕਿਭਤਿਕ ।
ਤਾਧੇ'ਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਟਭ,ਦੁੱਧੇ'ਸ ਨਕਿਭਤਿਕ । ਤਾਧੇ'ਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'ਸ,ਧਾਧਾ
ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਦੀ ਸਨਟਤ । ਧਾ'ਸ,ਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਦੀ ਸਨਟਤ ।
ਧਾ'ਸ,ਧਾਧਾ ਤਿਟਧਾਧਾ । ਤਿਟਧਾਦੀ ਸਨਟਤ ।
  4. ਨਟਭੱਤਾ ਕੇਤਿਰਕਭਤਿਕ । ਤਕੇ'ਨ ਨਟਭੱਤਾ । ਗਿਦੀਕੇ'ਸ ਨਟਭੱਤਾ । ਨਟਭੱਤਾ
ਨਟਇਟ । ਧਿਟਭੱਤਾ ਕਿਟਭਧਿ । ਟ,ਧਿਟਧਾ ਨਟਭੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਦੀ'ਕੇ ।
ਸਟਧਾਦੀ ਧਾ'ਸ,ਨਟ । ਭੱਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਦੀ । ਸਕੇ'ਟ ਧਾਦੀਧਾ'ਸ, । ਨਟਭੱਤਾ
ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਦੀ'ਕੇ ਸਟਧਾਦੀ ।

5. ਕੇਸ਼ਿਤ ਤਿਟਤਾਕੇ । ਤਿਰਕਤਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰਕਤਤਿਕ । ਤਾਕੇਨਠਿ ਤਤਕਤਾ । ਗੇਸਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਧਾਦੀ ਧਾਸਤਿਟ । ਕੱਤਾਗੇਗੇ ਤਿਟਕੱਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਟ ਤਿਟਕੱਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਰਕਤ ਤਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਰਕਤ । ਤਕਤਾਗੇਗੇ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟ । ਕਤਾਗੇਗੇ ਤਿਟਕਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਟ ਤਿਟਕਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਰਕਤ ਤਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ (ਵਖੇ-ਵਖ ਰੂਪ)

- ×
1. ਧਾਸਕੱਤਾ ਘੋਸਕੱਤਾ । ਘੋਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਕੱਤਾ ਘੋਸਕੱਤਾ । ਘੋਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਕੱਤਾ ਘੋਸਕੱਤਾ । ਘੋਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧਾਸਘੋਘੇ ਤਿਟਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਘੋਘੇ ਤਿਟਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਘੋਘੇ ਤਿਟਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, ।
  3. ਧਾਸਤਿਟ ਕੱਤਾਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਤਿਟ ਕੱਤਾਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਤਿਟ ਕੱਤਾਘੋਘੇ । ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
- (ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤਿਹਾਈਆਂ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਬਜਣਗੀਆਂ)
4. ਧਾਘ ਘੋਤਿਟ । ਕੇਤਿਟ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਿਟਧਾ । ਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਘ ਘੋਤਿਟ । ਕੇਤਿਟ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਿਟਧਾ । ਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਘ ਘੋਤਿਟ । ਕੇਤਿਟ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਿਟਧਾ । ਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  5. ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
  6. ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਕ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, ।
  7. ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਿੱਤਾ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਿੱਤਾ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਿੱਤਾ ਕਿਤਤਕ । ਤਾਕੇ ਤਾਕੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, ।

8. ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ ।
9. ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ, । ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ, । ਧਾs ਕਿੜਤਕਤਾs । ਕਿੜਤਕਦੁੰs ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਧਾs । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ, ।

ਆੜੀ ਲਯ ਦੇ ਬੋਲ

- ×   0   2   0
1. ਤਕਟ ਧਿਟਤ । ਧਾਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿਟਤ । ਤਕਤ ਬੁੰਗਟ । ਨਗਨ ਧਾਕਿਟ ।
- 3   4
- ਧਾsਨ ਧਾਕਿਟ । ਧਾsਨ ਧਾਕਿਟ ।

- ×
2. ਧਾਧਾਧਾ ਦੀਂਦੀਂਦੀਂ । ਕੇਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾਧਾ ਦੀਂਦੀਂਦੀਂ । ਕੇਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਕੇਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਤਕਟਧਿੱਟਤ ਕੱਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾਧਾ ਦੀਂਦੀਂਦੀਂ । ਕੇਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾਧਾ ਦੀਂਦੀਂਦੀਂ । ਕੇਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਤਿਰਤਿਰ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ, ।
3. ਧਾsਨ ਨਟਤ । ਧਾਤਿਰਕੜ ਧਿੱਟਤ । ਧਾਟਿਤ ਧਾਦੀ,ਨ । ਟਤਕ੍ਰਿ ਨਾ,ਤਿਟ । ਤਾਕਿਟਤਕ ਤ੍ਰਿਕੜਤਕ । ਤਕਟ ਧਿੱਟਤ । ਕੱਤਾਗਿ ਦੀਗਨ । ਧਾਧਾਧਾ ਧਾsਸ । ਦੀਂਕੇ ਤਾ,ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਸ, ਤਾਕਿਟਤਕ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਕ ਤਕਟਧਿਟਤ । ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾਧਾ । ਧਾsਸ ਦੀਂਕੇ । ਤਾ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਸ, । ਤਾਕਿਟਤਕ ਤ੍ਰਿਕੜਤਕ । ਤਕਟਧਿਟਤ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾਧਾ ਧਾsਸ । ਦੀਂਕੇ ਤਾ,ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਧਾਕਿਟ ਧਾਕਿਟ । ਤਾਕਿਟ ਤਾਗਨ । ਕਤਕ ਧਿਕਿਟ । ਤਾਗਨ ਨਗਨ । ਨਗਨ ਨਾਨਾਨਾ । ਦੀਗਨ ਤਾsਨ । ਕਤਕ ਧਿਕਿਟ । ਤਕਿਟ ਧਾਤਿਟ । ਧਾਕਿਟ ਧਾsਨ । ਧਾsਸ ਧਾਕਿਟ । ਧਾsਨ ਧਾsਸ । ਧਾਕਿਟ ਧਾsਨ ।

ਤਿਕੁਨ ਲਯ ਦੇ ਖੇਲ

- x
1. ਕਿੜਤਿਕਤਾੜ ਕਿੜਤਕਦੀੜ । ਟੇੜਕਿੜਤਕ ਤਾੜਧਾਦੀੜ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜਧਾਦੀ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜਧਾਦੀੜ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਕਿੜਤਿਕਤਾੜ ਕਿੜਤਕਦੇੜ । ਟੇੜਕਿੜਤਕ ਤਾੜਧਾਦੀੜ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇੜਕੁੜਨਧੇ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇਤਾਕੇਧਾ । ਦੀੜਕਿੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਕਿੜਤਕਤਾੜ ਕਿੜਤਕਦੇੜ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇੜਕੁੜਨਧੇ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜਕਿੜਕੁੜ । ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾੜ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਤਕਟਪਿਟਤਕਿੜ ਧੇੜਕੁੜਨਧੇੜ । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇੜਤਾਕੇ ਧਾਦੀਕਿੜ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  5. ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇੜਕੁੜਨਧੇ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਿੱਤਾਕੇਧਾ । ਦੀੜਕਿੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾੜਗਿਦੀਗਨ ।
  6. ਧਿਧੀਨਤ ਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਿਦ ਗੇੜ । ਤਾਕੇ ਤਿਟਤਿਟ । ਧਿਧਨਤ ਕਿਰਣਕ । ਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਕਾਣਾਨਗ ਕਾਣਾਨਗ । ਗਿੜਗਿਨ ਧਾੜਧਾਦੀ । ਕਿੜ,ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜਧਾਦੀ ਕਿੜ,ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾੜਧਾਦੀ । ਕਿੜ,ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  7. ਕਿੜਤਕਤਾੜ ਕਿੜਤਕਦੀੜ । ਟੇੜਕਿੜਤਕ ਤਾੜਧਾਦੀ । ਧਾੜਕੱਤਾ ਕਿੜਤਕਤਾੜ । ਧਿੱਤਾਕਿੜਤਿਕ ਤਾੜਧਿੱਤਾ । ਗਿਰਗਿਨ ਗਿਰਗਿਨ । ਤਾੜ ਧਾੜ । ਕੱਤਾ ਕੱਤਾ । ਤਾਕੇ ਨਧਿ । ਟਤ ਧੇੜ । ਲਾੜਗ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾੜ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  8. ਗਿਦੀਨਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਿਦਗੇੜ । ਤਾਕੇਤਿਰਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਤ੍ਰਿਕੜ

ਤਿਕਤਕਤਿਕਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਿਨਧਾਸ ਕਾਨਾਨਗ । ਕਾਨਾਨਗ ਕ੍ਰਿਨਾਸਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਸਗੋਗੇ ਦੀਸਕ੍ਰਿਨਾ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਸਗੋਗੇ ਦੀਸਕ੍ਰਿਨਾ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਸਗੋਗੇ ਦੀਸਕ੍ਰਿਨਾ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ।

ਤਿਹਾਈ ਅਤੇ ਤੇੜੇ

- +
1. ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਧਾਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ, । ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਧਾਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ, । ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਧਾਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ।
  2. ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਕਿਤਕ । ਦੀਸਗਦੇ ਸਗੇਦੁੰਮ, । ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਕਿਤਕ । ਦੀਸਗਦੇ ਸਗੇਦੁੰਮ । ਧਾਸਕਿਤਕ ਤਾਸਕਿਤਕ । ਦੀਸਗਦੇ ਸਗੇਦੁੰਮ ।
  3. ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਨ । ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਨ, । ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾਸਗਿਦੀਗਿਨ ।

ਅਚਾਨਕ (ਉਖੜੇ)

- ×
1. ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਕਿ ਟਤ,ਗਗੇ । ਨਾਨਕੱਧਾ ਦੀਤਿਕਿਟ । ਧਾਸਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕਤਾ । ਤਾਸਨਕਿਤਕ ਧਾਸਿਟ । ਕੱਤਾਗੀਸ ਕੇਸ । ਗਗੇਧਾਸ ਕੱਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ।
  2. ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਕਿ ਟਤਗੇਗੇ । ਧਿੰਨਨਾਨਾ ਗੇਗੇਤ੍ਰਿਕਤਕ । ਤਕਤਾ,ਧਾਸਗ ਧਗਨਧਾਤ੍ਰਿਕਤਕ । ਧਿਟਤਕਤਾਗਿ ਦੀਗਨਕਿਤਕਨਗ । ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਿਨ । ਤੱਕਕਤਾਨਧਾ,ਤੱਕ ਕਤਾਨਧਾਤਕਕਤਾਨ ।
  3. ਨਟਤਥੁੰਗਥੁੰਗ,ਤ ਟਤਥੁੰਗਥੁੰਗਤ੍ਰੁਗ । ਧਿਗਤਲਾਤਗ ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਿਨ । ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ਧਾ,ਤ੍ਰੁਗਧਿਗ,ਤ । ਲਾਤਗਧੇਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧੇਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾ,ਤ੍ਰੁਗ ਧਿਗਤਲਾਤਗ । ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ਧੇਤਾਗਿਦੀਗਿਨ ।।

ਟੁਕੜਾ

×

1. ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਤਾਧਾ । ਸਕੇ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਤਾਧਾ । ਸਕੇ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ, । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਤਾਧਾ । ਸਕੇ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਗਿਦਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਿਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ, । ਗਿਦਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਿਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ, । ਗਿਦਗਿਦ ਗੇਸ । ਗਿਦੇਸਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਤਾਸ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ।

ਦੇ-ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ

×

1. ਨਾਦਰਗੀਸ ਨਾਦਰਗੀਸ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤ,ਧੇਸ ਤਾਸਨਨ । ਨਨਦੀਸ ਦੀਸਨਨ । ਨਨਧੇਸ ਤਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ, ।
2. ਧੱਤਧੱਤ ਤੱਕਕਤਾਨਤਕ । ਧੇਸਤਾਕਤ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ,ਕੈਤਿਰ ਤਿਰਕਿਤਧਿਟ । ਗਿਰਗੀਸਨਗ ਧੇਸਤਕਧਾ । ਧਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਦੀ । ਧਾਸਗੇਗੇ ਤਕ,ਗਿ । ਦੀ,ਗ ਨ,ਗਿਦੀ । ਗਨ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਗਿਦੀ ਗਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਸ,ਗਿ ਦੀ,ਗ । ਨ,ਗਿਦੀ ਗਨ,ਗਿਦੀਗਨ, ।
3. ਕਿਤਿਕਤਾਸ ਕਿਤਿਕਦੀਸ । ਟੇਕ ਕਿਤਿਕਤਾਸ । ਧਾਸਦੀਸ ਧਾਸਕਤਾ । ਕਿਤਿਕਤਾਸ ਧੇਸਤਾਸ । ਕਿਤਿਕਤਾਸ ਧੇਸਤਾਸ । ਗਿਰਗੀਸਨ ਗਿਰਗੀਸਨ । ਤਾਸ ਧਾਸ । ਕੱਤਾ ਧਾਸਕੱਤਾ । ਸਤਕਟਧਿ ਟਤ,ਧੇਤਲਾਗ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਸ,ਤਕਟਧਿ । ਟਤਧੇਤਲਾਗ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਸ,ਤਕਟਧਿ ਟਤਧੇਤਲਾਗ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

4. ਕਿਤਤਕਤਾ's ਤਿਰਤਿਰਕਿਤਤਕ । ਤਾ'sਕਿਤਤਕ ਤਾ'sਧੇਤ੍ਰ । sਨਧੇਤਾਕਤ
 ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਿੱਤਾ ਕੇਧਾਦੀ'ਗਤ । ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨਧਾਧਾ । sਕਿਤਤਾਧਾ sਕਿਤਤਾਧਾ । ਧਾ's,ਕਿਤਤਾ ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ ।
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਕਿਤਤਾ । ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
 ਧਾ'sਕਿਤਤਾ ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਧਾਧਾ । sਕਿਤਤਾਧਾ
 sਕਿਤਤਾਧਾ ਧਾ's,ਕਿਤਤਾ ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'ਕਿਤਤਾ ।
 ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'sਕਿਤਤਾ ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ ।
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਧਾਧਾ । sਕਿਤਤਾਧਾ sਕਿਤਤਾਧਾ । ਧਾ's,ਕਿਤਤਾ
 ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ'sਕਿਤਤਾ । ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'sਕਿਤਤਾ ਦੀ'ਗਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾ'sਧਾਧਾ । sਕਿਤਤਾਧਾ sਕਿਤਤਾਧਾ ।

ਹੇਠ ਲਿੱਖੇ ਤੋੜੇ, ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣੇ ਹਨ

×

1. ਧਾਦੀ'ਗ ਧਿੱਤਾ । ਕਿਤਤਿਕਤਾ ਧੇ's । ਤਕੈ'sਨ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਤਕਟਧਿ ਟਤਕਿਤਤਾ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਕੈ'sਨ ਧਾ'sਤਕੈ । sਨਧਾ's ਤਕੈ'sਨ । ਧਾ's, ਤਕੈ'sਨ ।
 ਧਾ'sਤਕੈ sਨਧਾ's । ਤਕੈ'sਨ ਧਾ's, । ਤਕੈ'sਨ ਧਾ'sਤਕੈ । sਨਧਾ's ਤਕੈ'sਨ ।
2. ਧਾ'sਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ । ਕਤਾਗਿਦੀ
 ਗਨਧਾ's । ਧਾ's,ਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ ।
 ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾ's । ਧਾ's,ਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗੇਗੇਤਿਟ । ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾ's । ਧਾ
3. ਧਾ'sਕੈ's ਤਿਟਕਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'sਕੈ's ਤਿਟਕਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ'sਕੈ's ਤਿਟਕਤਾ । ਗੇਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਤਿਟ
 ਕਤਾਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਕੈ'sਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਕੈ'sਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਕੈ'sਤਿਟ ਘੇਘੇਤਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ's ਗਿਦੀਗਨ ।

×

1. ਪੇਸ਼ ਕਿਸਦਗ। ਦੁੱਃ ਪੇਸ਼। ਕਿਸਦਗ ਦੁੱਃ। ਪੇਤ੍ਰਾ ਸਨਪੇ। ਤਾਕਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਪੇਤਾ ਕੇਪ। ਦੁੱਕਿਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਪਾਸ, ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ,। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
2. ਧਾਕਿਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਕਿਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਘੇਘੇ। ਤਿਰਕਿਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਸ,। ਤਿਰਕਿਤ ਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਸ,। ਤੱਕਕਤਾਨ ਤੱਕਕਤਾਨ। ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਸ,। ਤੱਕਕਤਾਨ ਤੱਕਕਤਾਨ। ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ ਸ,। ਤੱਕਕਤਾਨ ਤੱਕਕਤਾਨ। ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
3. ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਕੱਤਾ। ਗੇਗੇਤਿ ਗਿਦੀਗਨ। ਨਗਪਾਸ ਗੇ,ਤਿਟ। ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ੍ਰਿਕਤ। ਤਿਕਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ। ਗਨਪਾਸ ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ,। ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਕੱਤਾ। ਗੇਗੇਤਿ ਗਿਦੀਗਨ। ਨਗਪਾਸ ਗੇ,ਤਿਟ। ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ੍ਰਿਕਤ। ਤਿਕਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ। ਗਨਪਾਸ ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ,। ਧਾਕੱਤਾ ਗਿਦੀਕੱਤਾ। ਗੇਗੇਤਿ ਗਿਦੀਗਨ। ਨਗਪਾਸ ਗੇ,ਤਿਟ। ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ੍ਰਿਕਤ। ਤਿਕਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ। ਗਨਪਾਸ ਤ੍ਰਿਕਤਿਕ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
4. ਪੇਸ਼ਪੇਸ਼ ਪਿਟਪਿਟ। ਪਿਟਪਿਟ ਪਿਟਤਿਟ। ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਸ਼ੇਤਿਰ। ਕਿਟਤਕਤਾਸ਼ ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ। ਤਾਸ਼ੇਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨਪਾਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀਗਨਪਾ। ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ,। ਤਿਰਕਿਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ। ਪਾਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਪਾਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨਪਾਸ਼ ਸ਼ੇਤਿਰਕਿਤ। ਤਿਕਤਾਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਪਾਤਿਟ। ਕਤਾਗਿਦੀਗਨਪਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ।
5. ਪਾਗੇਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿਟ। ਘੇਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਗੇਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ਕੇਤਿਟਤ। ਗੇਨਾ,ਪਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ। ਕੱਤਪਾਸ਼ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ। ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ ਕਤਪਾਸ਼। ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ। ਕਤਪਾਸ਼ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ। ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ ਕਤਪਾਸ਼ ਕੀ'ਗਤਪਾਕਿਟ। ਤਕ,ਦੀ'ਗਤਪਾ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ। ਪਾਸ਼ ਸ਼ੇਤਿਟ। ਕਤਪਾਸ਼ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ। ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ ਕਤਪਾਸ਼। ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ। ਕਤਪਾਸ਼ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ। ਪਾਸ਼ੇਤਿਟ ਕਤਪਾਸ਼ ਕੀ'ਗਤਪਾਕਿਟ। ਤਕਦੀ'ਗਤਪਾ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ।

ਧਾਃ ਃਃਤਿਟ । ਕਤਧਾਃ ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ । ਧਾਃਤਿਟ ਕਤਧਾਃ । ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ
ਧਾਃਤਿਟ । ਕਤਧਾਃ ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ । ਧਾਃਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾਕਿਟ ।
ਤਕਦੀਂਗੜਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ ।

ਨੋਟ:—ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਸਭੀ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਇਆ ਜਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਾਲ-ਧਮਾਰ ਮਾਤ੍ਰੇ 14

ਚੌਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਖੋ-ਵਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਈ ਤਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਮਾਰ ਅਪਣੀ ਇਕ ਵਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਧਮਾਰ ਇਕ ਕਠਿਨ ਤਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਛੇ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ ਤਾਲੀਆਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੀ ਖਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਵੀਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ, ਤਿੰਨ ਤਾਲੀਆਂ, ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਮਾਤ੍ਰੇ ਅਧਿਕ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ।

ਤਾਲੀ— $\times$ 2 0 3
 ਠੇਕਾ— ਕੇ ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ। ਧਾ s। ਗੇਂ ਤਿ ਟ। ਤਿ ਟ ਤਾ s।
 $\times$ 2 0
 ਬੰਦ ਹੱਥ :— ਤਾ ਧੀਂ sਕਤ ਧੀਂ ਧੀਂ। ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤ। ਧਾਗੇ ਤੀਂ ਕਤ।
 3
 ਤੀਂ ਰੀਂ ਤਾ ਕ੍ਰਿਕਤ।

ਪ੍ਰਕਾਰ

- $\times$ 2 0 3
1. ਕੇ ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ। ਧਾਗੇ ਤਿ ਟ। ਕੇ ਤਿ ਟ। ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਤਾਗੇ ਤਿ ਟ।
  2. ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ ਧਾ ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ। ਧਾਗੇ ਤਿ ਟ। ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਤਾ। ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਧਾਗੇ ਤਿ ਟ।
  3. ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ ਧਾਗੇ ਤਿ ਟ ਧਿ ਟ। ਧਾ ss। ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਤਾਗੇ। ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਤਾ ss।
  4. ਕੇ ਧਿ ਟ ਧਿ ਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿ ਟ। ਧਾ ss। ਤਾ ਤਿ ਟ ਤਿ ਟ ਧਾਤਿਰ ਕਿ ਟ ਤਾ ss।

ਠਾਅ ਲਯ ਦੇ ਬੋਲ

- $\times$ 2 0 3
1. ਧਾ ਗੇਗੇ ਧਾ ਗੇਗੇ ਧਾਗੇ। ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ। ਧਾ ਗੇਗੇ ਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾਗੇ ਗੇਧਾ ਗੇਗੇ।

2. ਕੇ ਤਿਰ ਕਤਾ ਜੇਗੇ ਧਾਗੇ । ਜੇਧਾ ਜੇਗੇ । ਧਾ ਤਿਰ ਕਤਾ । ਜੇਗੇ ਧਾਗੇ ਜੇਧਾ ਜੇਗੇ ।
3. ਕੇ ਤਿਟ ਤਿਟ ਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤ । ਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰ । ਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇ ਨਧਿ ।
ਟਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
4. ਧਿਟ ਧਿਟ ਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤ ਧਿਟ । ਧਿਟ ਧਾਧਾ । ਤਿਟ ਕੇਤਿਰ ਕਤਧਿ ।
ਟਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
5. ਧਾ ਤਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਕਿਤਧਾ । ਤਿਟ ਤਿਟ । ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿ ਟਤ ।
ਤਾਕੇ ਤਧੇ ਸਤ ਕਿਟ ।
6. ਧਿਟ ਧਿਟ ਤਾਕੇ ਧਿਟ ਧਿਟ । ਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤ । ਤਕਤਾ ਕੇਤਿਰ ਕਤਧਿ ।
ਟਤ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
7. ਧਾਤਿਰ ਕਤਧਿ ਟਤ ਧਾਗੇ ਨਟ । ਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰ । ਕਤਧਿ ਟਤ ਕਿਤਧਾ ।
ਤਿਟ ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
8. ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰ ਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇ । ਨਧਿ ਟਤ । ਜੇਗੇ ਤਿਟ ਜੇਗੇ ।
ਦੁੰ ਜੇਗੇ ਨਟ ਜੇਗੇ ।
9. ਕੇਸ ਧਿਟ ਧਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ । ਤਿਟ ਧਾਸ । ਕੇਸ ਧਿਟ ਧਿਟ । ਧਾਸ ਧਿਟ ਧਿਟ
ਤਾਸ । ਕੇਸ ਤ੍ਰਿਕਤ ਤਿਕ ਤਕ ਤਿਟ । ਕਤਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ਧਾਸ, ਗਿਦੀ ।
ਗਨ ਧਾਸ, ਗਿਦੀ ਗਨ ।
10. ਧਾਤਿਰ ਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤ ਤਕਤਾ । ਕੇਤਿਰ ਕਤਤਿਕ । ਤਾਕੇ ਨਧਿ
ਟਤ । ਧਾ, ਤਿਰਕੱਤਾ ਜੇਗੇ ਧਾਗੇ । ਜੇਧਾ ਜੇਗੇ ਧਾ, ਤ੍ਰਿਕੱਤਾ ਜੇਗੇ ।
ਧਾਗੇ ਜੇਧਾ । ਜੇਗੇ ਧਾ, ਤ੍ਰਿਕੱਤਾ । ਜੇਗੇ ਧਾਗੇ ਜੇਧਾ ਜੇਗੇ ।

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੈਲ

×

1. ਕੇ, ਤਿਟ ਜੇਗੇਤਿਟ ਕਤਾਸਧੇ ਤਾਸਧੇ ਤਾਸਤਿਟ । ਧਿਟਤਕਿਟ ਧਿਟਕੱਤਾ ।
ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਗੇਸ । ਤਕੇਨ ਧਾਸ, ਤਕੇ ਸਨਧਾਸ ਤਕੇਨ ।
2. ਕੇ, ਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਧਿੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਿੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤਗੇਗੇ ਨਟਨਟ ।

- ਦੁੰਦੇ ਪਾਤ੍ਰਿਕਤਾਪਿ ਟਰਗੇਗੇ । ਤਿਟਕਿਟ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਪਾਤ੍ਰਿਕਤਾਪਿ ਟਰਗਾ, ਤਕੇਨ ਤਿਟਤਿਟ ਤ ਕਟਪਿ । ਟਰਗੇਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇਨਪਿ ਟਰਕੱਤਾ । ਆਗੇਤ੍ਰਿਕਤ ਤਕਨਾਗੇਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਪਾਤ੍ਰਾ ਸਨਪੇਸ ਤਾਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕ ਤਾਪੇਸ ਤਕੇਨ । ਆਗੇਤਿਟ ਤਕਟ,ਪਿ । ਟਰਕੇਤ੍ਰਿ ਕਜਪਟੇ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕ ਤਾਕਟਪਿ ਟਰਗੇਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  5. ਕੇਤ੍ਰਿਟ ਗੇਗੇਤਿਟ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਪਿ ਟਰਕਾ ਕਕਤ । ਧਿੱਤਾ ਕਿਤਤਿਕਤਾ । ਧਿੱਤਾ ਕਿਤਤਿਕਤਾ ਪੇਸ ਤਕਟਪਿ ਟਰਕਾ ਕਕੇਨ ਗਿਦੀਗਨ ।
  6. ਕੇਤ੍ਰਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਤਿਕ ਤਕਟਪਿ । ਟਰਗੇਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਤ੍ਰਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਤ੍ਰਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  7. ਨਟਤੱਤਾ ਪਿਟਤੱਤਾ ਗੇਗੇਤ੍ਰਿਕਤ ਪਿਟਤੱਤਾ ਗੇਗੇਤ੍ਰਿਕਤ । ਪਿਟਤੱਤਾ ਕਿਤਤਕ,ਤਕ । ਟ,ਪਿਟਤ ਤ੍ਰਿਕਤਪਿਟ ਤੱਤਾਕਤਕ । ਤਕਟਪਿ ਟਕ,ਗਿਦੀ ਨਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  8. ਤ੍ਰਿਤਾਨ ਦੁੰਗਦੁੰਗ ਨਟਤੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਪਿ ਟਰਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ ਪਾਸ, ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ ਪਾਸ, ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੇਗੇ ।
  9. ਪਾਗੇਤ੍ਰਿਕਤ ਤਕਤਾਗੇਗੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਪਿ ਟਰਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ, । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਪਿ ਟਰਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਪਿਟ ਟਰਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  10. ਪਿਟਪਿਟ ਤਾਕੇਪਿਟ ਪਿਟਪਾਪਾ ਤਿਟਪਾਤ੍ਰਿ ਕਤਪਿਟਤ । ਕੱਤਾਕੇਸ ਪਾਦੁੰਤਾਕੇ । ਪਾਸ,ਕਿਤਪਾ ਤਿਟਕਤਾ ਕੇਸਪਾਦੁੰ । ਤਾਕੇਪਾਸ, ਕਿਤਪਾਤਿਟ ਕਤਾਕੇਸ ਪਾਦੁੰਤਾਕੇ ।
  11. ਪਿਕਿਟਤ ਗੇਨਪਿਕਿ ਟਰਗੇਨ ਪਿਟਪਿਟ ਪਿਕਿਟਤ । ਗੇਨਪਿਕਿ ਟਰਗੇਨ । ਪਿਟਪਿਟ ਪਿਕਿਟਤ ਗੇਨਪਾਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਪਾਕਿ ਟਪਾਸ, ਕੇਤ੍ਰਿਟਤ ਗੇਨਕੇਤਿ । ਟਰਗੇਨ ਕਤਕਤ ਕੇਤ੍ਰਿਟਤ ਗੇਨਕੇਤਿ ਟਰਗੇਨ । ਟਰਕੇਨ ਕੇਤ੍ਰਿਟਤ । ਗੇਨਪਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਪਾਕਿ ਟਪਾਸ । ਕਤਪਾਸਨ ਪਾਸਕਤਪਾ ਸਨਪਾਸ ਕਤਪਾਸਨ ।
  12. ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ਕਤਪਗ ਤਿਟਕਤ । ਕਤਕਤ ਤਿਟਤਿਟ । ਤਗਤਿਟ ਪਗਤਿਟ ਤਗਤਿਟ । ਕਤਪਗ ਤਿਟਕਤ ਕਤਕਤ ਤਿਟਤਿਟ ।

ਪਗੜਿਟ ਤਿਟਪਗ ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ । ਪਗੜਿਟ ਤਿਟਪਗ । ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ । ਪਗੜਿਟ ਤਿਟਪਗ ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ।

13. ਪਾਗੋਤਿਟ ਪਾਗੋਤਿਟ ਤਾਗੋਤਿਟ ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ । ਪਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਕੋਤਿਟਤਾ ਗੋਨਪਾਗੇ । ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਕੋਤ । ਪਾਸ ss, ਤਿਟ । ਕਤਗਿਦੀ ਗਨਪਾਸ ਕੋਤਪਾਸ । ss. ਤਿਟਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਕੋਤ ।
14. ਪੋੱਤਪੋੱਤ ਪਿਟਪਿਟ ਪੋੱਤਪੋੱਤ ਪਿਟਪਿਟ ਪਿਟਤਾਗੇ । ਪਿਟਤਾਗ ਪਿਟਕ੍ਰਿਪਾ । ਤਿਟਪਾਗੇ ਪਿਟਪਿਟ ਪਿਟਪਾਗੇ । ਤਿਟਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਟਪਾਗੇ ਪਾਗੋਤਿਟ ਕਿਟਕਤ । ਪੋੱਤਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਕਤਪਾਸਨ ਦੀਸਤਾਸ ਕੋਤਪਿ । ਤਾਸਨ ਪੋੱਤਪੋੱਤ । ਤਾਸਿਰਕਿਟ ਪੋੱਤਪੋੱਤ ਤਾਸਿਰਕਿਟ । ssਕੇ ਪਿਟਪਿਟ ਪਾਸਗ ਦੁੰਦੁੰ । ਤਾਸਕੋਪਿ ਟ, ਪਿਟ ਪਾਸਗ ਦੀਸਤਾ ਕੋਤਾਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸਿਤ ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਪਾਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ । ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਿਤ ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਪਾਸ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਿਤ । ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਪਾਸ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

SIKHBOOKCLUB.COM

X

1. ਤਕਟਪਿ ਟਕਟਿਟ ਪੋਤ੍ਰਾਨ ਪੋਤ੍ਰਾਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ, ਪੋਤਾ ਕੋਪਾਦੀਕਿੜ । ਤਿਕਤਕਤਾਕੜ ਤਿਕਟਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਪਾਪਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਪਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਕਿੜਤਿਕਤਾ ਕਿੜਤਕਦੁੰ ਟੇ, ਕਿੜਤਕਤਾਸ ਪਾਦੀਤਾਕੜ । ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ, ਪੋਤ੍ਰਾ । ਸਨਪੇ, ਤਾਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਘੋਘੋਪਾਪਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਪਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪੋਤ੍ਰਾਨਪੇ ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੋਗੇ । ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ, । ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੋਗੇ ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ, ਤਾਕੜਤਿਕਤਕ ਤ੍ਰਿਕਤਾਗੋਗੇ ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਪਾ, ਕਿੜਤਕ ਪਾਗੋਤਿਕੜ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਪਾਪਾ ਸਕਿੜਪਾਸ । ਕੋਤਾ, ਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਗੋ । ਤਕੋਨਗੋ ਤਕੋਨਗਿਦੀਗਨ ਗੋਤਕੋਨ । ਗੋਤਕੋਨ ਗਿਦੀਗਨਗੋ ਤਕੋਨਗੋ ਤਕੋਨਗਿਦੀਗਨ ।

5. ਤਾਕਤੀਤ ਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਸਤ੍ਰਾਨਧੇ ਤਾਕਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪਿੱਤਾਕੇਸ ਧਾਸਦੀਗਠ । ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਧਾ ਸਕਿਤਧਾਧਾ । ਸਕਿਤਧਾਧਾ ਸਕਿਤਧਾਸ, ਦੀਗਠਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਪਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਕਤਾਨ ਧੁਮਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਕਤਾਨ ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ । ਤਾਕਿਟਤਕੋਕਿਟ ਤਕਿਟਕੋਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਕਤਾਨ ਧਾਦੀਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ ਤਕਿਟਕੋਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।
7. ਧਾਦੀਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਤਕਥੇਗਾਸ ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ ਤਕਥੁੰਗਾਸ । ਤਕਤਕਥੁੰਗਾਸ ਤਕਿਟਧਿਕਿਟਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਥੁੰਗਾਸ ਧਾਦੀਤਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ । ਤਕਿਟਥੁੰਕਿਟਤਕ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਥੁੰਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।
8. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਪਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ । ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਇਟਤਕ । ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਤਕਟਕਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕਧੁਮਕਿਟ । ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਤਕਤਕਧੁਮਕਿਟ ਧਾਦੀ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਤਕਿਟਤ । ਕੇਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਦੀਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤਕੋਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।

ਡਿਠਾਈ

- X
1. ਪਿੱਤਾਕੇਧਾ ਦੀਗਠਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ਧਾਸ, । ਪਿੱਤਾਕੇਧਾ ਦੀਗਠਤੀਤਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ਧਾਸ, । ਪਿੱਤਾਕੇਧਾ ਦੀਗਠਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ।
  2. ਤ੍ਰਿਕਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਧਾਸ, । ਤ੍ਰਿਕਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਧਾਸ, । ਤ੍ਰਿਕਤੀਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ਤੱਕਕਤਾਸਨ ।
  3. ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਤਕਿਟਤਕਿਟਤਕ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨਧਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਕਿਟਤਕਿਟਤਕ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਕਿਟਤਕਿਟਤਕ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨਧਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਉਠਾਨ

×

1. ਧਾਤੂਕ, ਪੇ ਤਿਟ, ਤਾਤੂ ਕਥੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕੱਤ । ਕਿਟਧਾs ਧਿਟਧਿਟ । ਗਿਸੀਗਨ ਨਾਗੇਤਿਟ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤਕੀਟਧਾ s, ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾs । ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾ, ਘੇ sਤ ਧਾਧਾ ਧਾs, । ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾ, ਘੇ । sਤ ਧਾਧਾ ਧਾs, । ਕਿਟਤਕਤਕੀਟ ਧਾ, ਘੇ sਤ ਧਾਧਾ ।

ਮੁਖਯਾ

×

1. ਧਾਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾsਨ ਧਗਨਧਾ ਕਿਟਤਕਾਧਨ ਗਿਨਤੂਕ । ਧਿਨਗਿਨ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕੇ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕੇ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ।

×

2. ਧੇੱਤਧੇੱਤ ਤਗੇsਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧੇsਤਤਾ । sਨਕਤ ਘੇਘੇsਤਾ । ਘੇਘੇਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਕੱਤ ਘੇਘੇsਤਾ । ਘੇਘੇਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਕੱਤ ਘੇਘੇsਤਾ ਘੇਘੇਤਿਰਕਿਟ ।

ਰੇਲਾ

×

1. ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਤਕੀਟ ਧਾ, ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਗ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਸੀਗਨ । ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਾ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾ, ਤਕੀਟ । ਧਾ, ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਗ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਸੀਗਨ ।
2. ਕਿਟਤਕਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤੀਧਾs ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ । sਧਾ, ਗਿਸੀਗਨ ਧਾਤੀਧਾs । ਕਿਟਤਕਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਾਤੀਤਾs । ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਾ sਧਾ, ਗਿਸੀਗਨ ਧਾਤੀਧਾs ।

ਤਿਹਾਈ

×

1. ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾs, ਘੇ sਨਧਾs ਕੱਤ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ

ਕਿਟਕਤਕਤਕਿਟ । ਪਾਸਸਘੇ ਸਟਧਾਸ ਕੱਤ । ਕਿਟਕਤਕਤਕਿਟ ਕਿਟਕਤਕਤਕਿਟ
 ਧਾਸਸਘੇ ਸਨਧਾਸ ।

ਟੁਕੜਾ

×

1. ਕੱਤਧਿਰਕਿਟਕਤਕ ਤਾਸ,ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਕਤਕਤਾਸ, ਧਿਟਧਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਧੇਸਤ
 ਕਿਟਕਤਕਦੀਸ । ਦੀਸਤਗੇ ਸਨਧਾਸ ਧਾਸਤਿਟ । ਕਿਟਕਤਕਤਗੇ ਸਨਧਾ ਧਾਸਕੱਤ
 ਧਾਸ,ਧਾਸ । ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ ਧਾਸ,ਧਾਸ ਸਘੇ ਸਤ ਧਾਸ । ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ
 ਧਾਸ,ਧਾਸ । ਸਘੇ ਸਤ ਧਾਸ । ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ ਧਾਸ,ਧਾਸ ਸਘੇ ਸਤ ।
2. ਧਿਟਧਿਟ ਕਤਘੇਸ ਤਤਾਸਨ ਧਾਸਨਧਾ ਸਨਧਾਸ । ਧਾਸਕਿਟ ਕਿਟਕਤਕਤਕਿਟ ।
 ਧਾਸਸਘੇ ਸਤ ਧਾ,ਧਾ । ਸਕੱਤ ਧਾਸਘੇਤਿਹ ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ ਧਾਸਤਿਟ ।
 ਕੱਤਧਾਸ ਨਧਾਸਨ ਧਾਸਕੱਤ ਧ,ਧਾ ਧਾਸ । ਕੱਤਧਾਸ ਨਧਾਸਨ । ਧਾਕੱਤ
 ਧਾ,ਧਾ ਧਾਸ । ਕੱਤਧਾ ਸਨਧਾਸਨ ਧਾਸਕੱਤ ਧਾ,ਧਾ ।
3. ਧਿਟਧਿਟ ਕਤਧੇਤ ਤਗੇਸਨ ਧਾ,ਧਾ ਧਿਟਧਿਟ । ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਧੇਤਿਰਕਿਟਕਤਕ ।
 ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕਿਟਕਤਕ,ਤਗੇ ਸਨਧਾਸ । ਧਾਸਧਿਟ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਕੱਤ ਧਾ,ਧਾ ।
 ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਸਤ । ਕਤਗਿਦੀ
 ਗਨਧਾਸ । ਧਾਸਕ੍ਰਿਧੇ ਸਤਕਤ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਧਾ ਕ੍ਰਿਧੇਸਤ ਕਤਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ।

×

4. ਧਾਗੇਤੁਕ ਦਿਨਤੁਕ ਤੁਕਧਿਨ ਤਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਕਤ,ਤਕਿ ਟਧਾਸਨ ।
 ਧਾਸਕੱਤ ਧਾਸਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ । ਧਾਸਕੱਤ ਧਾਸਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਕਤਕਤਕੀਟ
 ਧਾਸਤਿਟ । ਕਿਟਕਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਕਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾਸਨ ਧਾਸਨ ਧਾਸ ।
 ਕਿਟਕਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਕਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਧਾ,ਸਨ ਧਾ,ਸਨ ਧਾਸ । ਕਿਟਕਤਕਤਾਤਿਰ
 ਕਿਟਕਤਕਤਿਰਕਿਟ ਧਾ,ਸਨ ਧਾਸਨ । ਧਾ

ਪਰਨ

ਨੋਟ :—ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪਰਨਾ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਦੁਗੁਨ ਲਯ ਵਿਚ ਬਜਾਉਣਾ ਹੈ । ਭਾਵ, ਦੋ ਅਰਸੇ
 ਦੀ ਪਰਨ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਚਾਰ ਅਰਸੇ ਦੀ ਦੋ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ ।

X

1. ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ's ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾ's ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ s । ਬੁੰਗਾ ਧਾਬੁੰ ਗਾਧਾ ਬੁੰਗਾ । ਧਾ s ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਮ ਕਿਟਤਕ । ਬੁੰਗਾ ਧਾ । ਧਮ ਕਿਟਤਕ ਬੁੰਗਾ । ਪਾ ਧਮ ਕਿਟਤਕ ਬੁੰਗਾ ।
2. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ਤਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਨਗਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਘਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਗਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ s । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । s s ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾ s s ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਤਕਧਮ ਕਿਟਧਮ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ . ਧਾਦੀ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ । ਕੇਸਕਿਟ ਤਾਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧੇੱਤਾ ਧਮਕਿਟ । ਕ੍ਰਿਪੇਸਧੇ ਧੇੱਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ's, । ਕ੍ਰਿਪੇਸਧੇ ਧੇੱਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ's, । ਕ੍ਰਿਪੇਸਧੇ ਧੇੱਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਧਟਾਧਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਧਟਾਧਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਟਧਾ । sਨਧ's ਧਿਟਧਿਟ । ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕੇਤਿਟਤ ਕੇਸਟ.ਪਾ's । ਪਾ'sਧਿਟ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧਾ ਤਿਟਕਤ . ਧਾਧਾ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟ,ਤ ਘੇੱਤਾ ਧਾਕੱਤ ਧਾ,ਧਾ ਕੱਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟ,ਤ ਘੇੱਤਾ । ਪਾ'sਕੱਤ ਧਾ,ਧਾ ਕੱਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟ,ਤ ਘੇੱਤਾ ਪਾ'sਕੱਤ ਧਾ,ਧਾ ।
5. ਧਿੱਤਾ ਗੇਗੇ ਦੀਦੀ ਕੇਕੇ ਤਿਰਕਤ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ ਤਿਰਕਤ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, । ਧਿੱਤਾ ਗੇਗੇ ਦੀਦੀ ਕੇਕੇ ਤਿਰਕਤ । ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਧਿੱਤਾ ਗੇਗੇ ਦੀਦੀ ਕੇਕੇ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ । ਤਿਰਕਤ ਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ ।
6. ਧਾਕੱਤਾ ਗਿੱਦੀ ਨਟਤੱਤਾ ਗਿੱਦੀ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਪਾ's, ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਪਾ's, । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਪਾ's, । ਧਾਕੱਤਾ ਗਿੱਦੀ । ਨਟਤੱਤਾ ਗਿੱਦੀ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਪਾ's, । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਪਾ's, ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਪਾ's, । ਧਾਕੱਤਾ . ਗਿੱਦੀ ਨਟਤੱਤਾ ਗਿੱਦੀ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ

ਧਾ,। ਕੇਤ੍ਰਿਕੜਧਿ ਟਤਕੱਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ ਧਾ,। ਕੇਤ੍ਰਿਕੜਧਿ ਟਤਕੱਤਾ
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧਾ।

ਦੱਕੁਦਾਰ ਪਰਨ

- ×
7. ਧਿਟਧਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕਤਕਤ ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ। ਕਤਕਤ ਧਾਧਾ।
ਧਿਟਧਿਟ ਕੱਤ,ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ। ਧਾ,ਧਿਟ ਧਿਟਕਤ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਕੋਟ,ਧਾ। ਧਿਟਧਿਟ ਕੱਤ,ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ ਧਾ, ਕੱਤ। ਧਿਟਧਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ।
ਕਤਕਤ ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ। ਕਤਕਤ ਧਾ,ਧਾ ਧਿਟਧਿਟ ਕੱਤ,ਘੋਤਿਰ।
ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ ਧਾ,ਧਿਟ ਧਿਟਕਤ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੋਟ,ਧਾ। ਧਿਟਧਿਟ
ਕਤ,ਘੋਤਿਰ। ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ ਧਾ, ਕੱਤ। ਧਿਟਧਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕਤਕਤ
ਤਾਗੋਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕਤਕਤ ਧਾ,ਧਾ ਧਿਟਧਿਟ ਕੱਤ,ਘੋਤਿਰ। ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ
ਧਾ,ਧਿਟ। ਧਿਟਕਤ ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਕੋਟ,ਧਾ। ਧਿਟਧਿਟ ਕਤ,ਘੋਤਿਰ
ਕਿਟਤਕਤਕੋਟ ਧਾ,। ਧਾ

ਆਦੇਸ਼ੀ ਤਾਲ-ਪਰਨ (ਦੁਗੁਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਵਧੇ)

- ×
8. ਕੇਤਿਟਤ ਗੋਨਾਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ।
ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਧਾ। ਗੋਨਾਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ। ਧਾ,ਤਾ, ਧਾ,ਕਿਟਤਕ
ਦੀਂਗੜਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ ਧਾ,ਤਾ,। ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ,।
ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ ਧਾ,। ਕੇਤਿਟਤ ਗੋਨਾਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਧਾ ਗੋਨਾਧਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ।
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ। ਧਾ,ਤਾ
ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ। ਧਾ,ਤਾ, ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ,
ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ ਧਾ,। ਕੇਤਿਟਤ ਗੋਨਾਤਾਗੇ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟਧਾ ਗੋਨਾਧਾਗੇ। ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ,। ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ ਧਾ,ਤਾ,।
ਧਾਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ। ਧਾ,ਤਾ, ਧਾ,ਕਿਟਤਕ ਦੀਂਗੜਧਾ,
ਕਿਟਤਕਦੀਂਗੜ। ਧਾ

ਨੋਟ :—ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਲਿੱਖੇ ਬੋਲ, ਟੁਕੜੇ ਪਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੇਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਾਲ
ਵਿਚ ਭੀ ਬਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

- ਘਘੇ ਠਠਘੇ ਘੇਠ ਘੇਘੇ । ਠਠ ਘੇਘੇ । ਠਠਘੇ ਘੇਠ ਘੇਘੇ ।
9. ਠਿਠਠਾ ਠੁੰਠੁੰ ਨਟ ਠੰਠਾ । ਠੇਠਿਠ ਠਠਠਠ । ਠਠ ਠੱਠਾ ਗਿਦੀ । ਗਨ ਠ, ਠੱਠਾ ਗਿਦੀ । ਗਨ ਠ, ਠੱਠਾ ਗਿਦੀ ਗਨ ।
  10. ਠਠ ਠਿਠ ਠੱਠਾ ਠਠਠ । ਠਿਠ ਠੱਠਾ । ਠ ਠ ਠਨ । ਠ ਠਨ ਠਿਠ ਠਿਠ । ਠਿਠ ਠ ਠਠ । ਠਠ ਠਠ ਠਠ । ਠਠ ਠਿਠ ਠੱਠਾ ਠਠਠ । ਠਿਠ ਠੱਠਾ । ਠਠ ਠਠ ਠਨ । ਠ ਠਨ ਠਿਠ ਠਿਠ । ਠਿਠ ਠ ਠਠ । ਠਠ ਠਠ ।

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

- X
1. ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠ । ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਾਠੁੰਠੁੰ । ਨਟਠੱਠਾ ਠਿਠਠਠਠਠਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਾਠੇ । ਠਿਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠ । ਠੇਠਿਠਠਠਠਿਠ ਠਠਠੱਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਠਿਠਠਾਠਿਠ ਠਿਠਠਠਠ ਠਿਠਠਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠ । ਠੱਠਾਠਠਠ ਠਠਠਿਠ । ਠਠਠਠਠ ਠਿਠਠੱਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਠਠਠਠਠ ਠਿਠਠਠਠਠ ਠਾਠੇਠਿਠ ਠਿਠਠਠਠਠਠਠ । ਗਿਨਨਗ ਠਿਠਠਠਠਠਿਠ । ਠਿਠਠਠਠਠ ਠਿਠਠੱਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  5. ਠੇਠਿਠ ਠਿਠਠਾਠੇ ਠਿਠਠਠਠਠਠਾ ਠੇਠਿਠਠਠਠਿਠ । ਠਠਠੱਠਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਠਾਠਿਠਠੀ ਗਨਠਾ, ਗਿਦੀਗਨ ।
  6. ਠੇਠਿਠਠ ਠਠਠੇਠਿਠ ਠਠਾਠਠਠ ਠਾਠਠਠਾਠਾ ਠਠਠਾਠਠ ਠੇਠਿਠਠਠਠਿਠ । ਠਾਠੇਠਿਠਠ ਠਠਠਠਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  7. ਠਾਠਿਠਠਠਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠ ਠਾਠਿਠਠਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠ । ਠਠਾਠਠਠ ਠਾਠਠਠਠਾ । ਠਠਠਾਠਠ ਠਿਠਠਠਠਠਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  8. ਠਿਠਠੱਠਾ ਠਿਠਠਿਠ ਠੱਠਾਠਾਠੇ ਨਟਠੱਠਾ । ਠੇਠਿਠਠਠਿਠ ਠਾਠੇਠਿਠਠ । ਠਠਠਠਠਾ ਠਿਠਠਠਠਠਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
  9. ਠਠਠੁੰਠੁੰ ਨਟਠੱਠਾ ਠਿਠਠਠਠਠਾ ਠੇਠਿਠਠਠਠਿਠ । ਠਠਠੱਠਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਧਾਗਿਦੀ ਕਨਧਾ ਗਿਦੀਕਨ ।

10. ਕਿਲਪੇਰਿਟ ਕਿਲਪੇਦੀਃ ਕਾਣਾਨਕ ਕਾਣਾਨਕ । ਤ੍ਰਿਕਲਤਕਤਾ ਗਿਦੀਕਨ ।
ਧਾਗਿਦੀ ਕਨਧਾ, ਗਿਦੀਕਨ ।

ਮੁਖਕੇ

×

1. ਧਾਗਿਦੀ ਨਕਧੇਨ ਨਕ, ਧਾਗਿਦੀ ਤਕਧਮਗਿਦੀਤਕ । ਗਿਦੀਕਨਧਾ
ਧਾਗਿਦੀਕਨ । ਧਾਗਿਦੀ ਗਿਦੀਕਨਧਾ ਧਾਗਿਦੀਕਨ ।
2. ਤਕੇਨ ਧੇਤਧੇਤ ਤਕੇਨ ਧੇਤਧੇਤ । ਤਿਰਕਿਟ ਧੀਧੀ । ਤਿਰਕਿਟ
ਧਿਰਕਿਟ ਕਤਾਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗ, ਧਿਰਕਿਟ ਕਤਾਕ । ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗ,
ਧਿਰਕਿਟ ਕਤਾਕ ਤਿਰਕਿਟ ।
3. ਗਿਟਰਕ ਚੁੰਢੀ ਤਕਢੀ ਚੁੰਢਿਟ । ਜਕਧਮ ਗਿਟਤਕ । ਤਕਢੀ ਚੁੰਢਿਟ
ਤਕਧਮ । ਗਿਟਰਕ ਤਕਧਮ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਗ, । ਤਕਧਮ ਤਿਰਕਿਟ । ਧਾਗ,
ਤਕਧਮ ਤਿਰਕਿਟ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਤਿਹਾਈ

×

1. ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਕਨ ਧਾਗ ਧਾ, ਤਿਟ । ਕਤਾਗਿਦੀ ਕਨਧਾਗ । ਧਾਗ, ਤਿਟਕਤਾ
ਗਿਦੀਕਨ ।
2. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਕਨ । ਧਾਗ ਖਿਠਾਨ, । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ
ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਕਨ ਧਾਗ ਖਿਠਾਨ, ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ।
ਗਿਦੀਕਨ ਧਾਗ ਖਿਠਾਨ ।
3. ਧਾਗਿਟਤਕਧਮ ਗਿਟਰਕਗਿਦੀਕਨ ਤੱਕਕਠਾਨ ਧਾ, ਤੱਕ । ਕਠਾਨਧਾ,
ਤੱਕਕਠਾਨ । ਧਾਗਿਟਤਕਧਮ ਗਿਟਰਕਗਿਦੀਕਨ ਤੱਕਕਠਾਨ । ਧਾ, ਤੱਕ
ਕਠਾਨਧਾ, ਤੱਕਕਠਾਨ ਧਾਗਿਟਤਕਧਮ । ਗਿਟਰਕਗਿਦੀਕਨ ਤੱਕਕਠਾਨ ।
ਧਾ, ਤੱਕ ਕਠਾਨਧਾ ਤੱਕਕਠਾਨ ।

ਪਰਨ

- ×
1. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਿਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, ਧਾਕਿਟ । ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੈ,ਕਿਟ । ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਧਾ ਕੜਾਨ । ਧਾ, ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧਾ ਕੜਾਨ ਧਾ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧਾ ਕੜਾਨ ।
  3. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧੈ:ਤਾਸ ਤਾ,ਧੈਸ । ਸਸਤਾ ਧਾਧਾ ਕਿਟਤਕ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ । ਗਨ,ਗਨ ਧੈ:ਤ, ਧੈ:ਤੜਾ, ਸਨਧਾ । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਸਨਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਸ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਾ ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ।

ਤਾਲ ਪਰਨ

- ×
4. ਤਾਸਨਤ ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ, ਤਾਸਨਤ । ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ, । ਤਾਸਨਤ ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਧਾਸ ਨਧਾਸਨ ।

ਆਦੇਸ਼ੀ ਪਰਨ

- ×
5. ਧੈ:ਤ ਧਿਰਧਿਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਕਿਟਤਕ ਧਿਟਕ੍ਰਿਧੈ । ਸਤਕੱਤ ਤਿਟਕਿਟ ।

ਤਰ੍ਹੇਸਨ ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਲਾਂਸਗ । ਧਾ,ਧਿਲਾਂ ਸਗਧਾ, ਧਿਲਾਂਸਗ, ਧੱਸਤ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਟਕ੍ਰਿਧੇ ਸਤਕਤ ਤਿਟਤਿਟ । ਤਰ੍ਹੇਸਨ
 ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਲਾਂਸਗ ਧਾ,ਧਿਲਾਂ । ਸਗਧਾ, ਧਿਲਾਂਸਗ, । ਧੱਸਤ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਿਟਕ੍ਰਿਧੇ ਸਤਕਤ ਤਿਟਤਿਟ ਤਰ੍ਹੇਸਨ ।
 ਨਗਤਿਰਕਿਟਤਕ ਧਿਲਾਂਸਗ । ਧਾ,ਧਿਲਾਂ ਸਗਧਾ ਧਿਲਾਂਸਗ ।

ਨੋਟ :—ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ ਨੌ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਜਾਂ ਦੋ
 ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ 'ਖਟ ਤਾਲ' ਅਠਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਨੂੰ ਦੁਗੁਣ ਲਯ ਵਿਚ
 ਬਜਾਉਣ ਨਾਲ ਇਕ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਆਵੇਗਾ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੈਲ

x

1. ਪਾਕਿਟ ਤਗੇਨ ਪਾਧਾਕਿਟ ਤਗੇਨ । ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ ਤਗੇਨ । ਧਮਕਿਟ ਪੇਤਾਸ । ਤਗੇਨ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਪਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕ । ਪਿਟਪਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ । ਪਾਗੇਤਿਟ ਨਕਾਤਿਟ । ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਕਤਘਿਜਾ ਸਨਧਾ ਕ੍ਰਿਪਾਤਿਟ ਘੋਘੋਤਿਟ । ਧਾਕ੍ਰਿਕਿਟਤਕ ਖੰਕਥੰਗ । ਤਿਟਤਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਨ । ਪਾਗੇਨੱਧਾ ਤਿਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਪਾ,ਸਦੁ ਸਨਧਿਸ ਤਾਕਿਜਤਿਕ ਤਾਸਪੇਸ । ਤਕੇਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਤਕੇਨ ਪਾਗੇਤਿਟ । ਤਕੇਨਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
5. ਕੇਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ ਤਿਰਕਜਤਕਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ । ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ,ਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ ਤਾਕੇਤ੍ਰਿਕ । ਪੇਤਿਟ ਕੇਤ੍ਰਿਕਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ । ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
7. ਕਿਜਪਾਤਿਟ ਕਿਜਪਾਤਿਟ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਕੇਨਧਿ । ਟਤਪਾਗੇ ਨਟਕੱਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਕੇਨਧਿ । ਟਤਪਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਜਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
8. ਪਾਸਦੁ ਨਟਕੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਕੇਨਧਿ । ਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਕ੍ਰਿਕਤ ਤਕਤਾ ਗਿਦੀ । ਗਨਪਾਸ ਤਿਰਕਜਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ

x

1. ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ ਤਾਕੇਤਿਟ । ਕੱਤਾਕੇਕੇ ਪਾ,ਕੇਕੇ । ਪਾ ਸ, । ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਕੱਤਾਕੇਕੇ ਪਾ,ਕੇਕੇ ਪਾ । ਸ, । ਪਿਟਤਾਕੇ । ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ । ਤਾਕੇਤਿਟ ਕੱਤਾਕੇਕੇ ਪਾ,ਕੇਕੇ ।
2. ਪਾਕ੍ਰਿਕਧਿ ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਿਦੀ । ਗਨਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾ ਸ ।

- ਧਾਤ੍ਰਿਕਧਿ ਟਰਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ । s, ਧਾਤ੍ਰਿਕਧਿ । ਤਟਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਕੇਸਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਠਤਕਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਠਧਿ । ਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ s, ਕੇਸਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਠਤਕਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਠਧਿ ਟਰਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ । s, ਕੇਸਤਿਟ । ਤਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਠਤਕਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਠਧਿ ਟਰਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇਸਨ । ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇਸਨ । ਧਾ s, ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਧੱਤਧੱਤ । ਤਕੇਸਨ ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇਸਨ ਧਾ । s, ਧਾਗੇਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਧੱਤਧੱਤ । ਤਕੇਸਨ ਧੱਤਧੱਤ ਤਕੇਸਨ ।

ਤਿਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ (ਤੋੜੇ)

×

1. ਤਕੇਨਧਿਟਤਕਿਟ ਧੇ,ਤ੍ਰਾਸਨਧੇ ਤਾਕਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇਸਤਾ,ਕੇਸਧਾ ਦ੍ਰੇਸਕਿਠਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤ੍ਰਿਕਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇਸਤ੍ਰਾਸਨਧੇ, ਤਾਕਠਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇਸਤਾ,ਕੇਸਧਾ, । ਦ੍ਰੇਸਕਿਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾs, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਘਿਧੀਨਤਕੱਤਾ ਗਿਦਗਿਦਗੇ ਤਾਕੇ,ਤਿਟਤਿਟ ਘਿਦੀਨਤਕ੍ਰਿਟਨਕ । ਤ੍ਰਿਕਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs,ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾs, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਕਿਠਤਿਕਤਾs ਧਾs,ਕਿਠਤਿਕ ਤਾਸਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਠਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
5. ਕਿਠਤਿਕਤਾs ਕਿਠਤਿਕਦ੍ਰੇਸ ਤਾਕਿਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇਸਤਾ,ਕੇਸਧਾ, ਦ੍ਰੇਸਕਿਠਤਿਕਤਕ। ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਿਟਕਤਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਤਿਟਕਤਾਗੇ ਤਕੇਸਨਧਾs ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਤਿਟਕਤਾਗੇ

ਤਕੇਸ਼ਨਧਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਤਿਟਕਤਾਗੇਗੇ ਤਕੇਸ਼ਨਧਾ
ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਾਲ ਪਰਨ

- ×
1. ਤਾ,ਨਤ ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ
ਤਿਟਧਾ । ਸਨਧਾਸਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨਧਾ । ਸਨਧਾ ਤਿਟਧਾ ਸਨਧਾਸਨ ਧਾਸ, ।
ਤਾ,ਨਤ ਕਿਟਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਤਿਟਧਾ ਸਨਧਾਸਨ ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨਧਾ । ਸਨਧਾ ਤਿਟਧਾ । ਸਨਧਾਸਨ ਧਾਸ, ।
ਤਾ,ਨਤ ਕਿਟਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਤਿਟਧਾ ਸਨਧਾਸਨ । ਧਾਤਿਟ ਧਾਸਨਧਾ । ਸਨਧਾ ਤਿਟਧਾ ਸਨਧਾਸਨ ।
  2. ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਨਧਿ ਕਿਟਕੱਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ
ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਤਿਟ ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਤਿਟ
ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਨਧਿ
ਕਿਟਕੱਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਕੱਤਧਾ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਤਿਟ
ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਤਿਟ ਕੱਤਧਾ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ
ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਨਧਿ । ਕਿਟਕੱਤ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਤਿਰਕਿਟਤਕ
ਕੱਤਧਾ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਤਿਟ । ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਤਿਟ ਕੱਤਧਾ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ।

ਚੱਕ੍ਰਦਾਰ ਪਰਨ

- ×
3. ਧੱਤਧੱਤ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ । ਕੇਤਿਟਤ ਗੇਨਾਧਾਗੇ । ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ
ਟਧਾਸਨ । ਧਾ,ਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ ਟਧਾਸਨ । ਧਾ,ਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ ਟਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਧੱਤਧੱਤ
ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ । ਕੇਤਿਟਤ ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ । ਟਧਾਸਨ
ਧਾ,ਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ ਟਧਾਸਨ । ਧਾ,ਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ । ਟਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਧੱਤਧੱਤ
ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਤਾਗੇਤਿਟ ਕੇਤਿਟਤ ਗੇਨਾਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ । ਟਧਾਸਨ
ਧਾ,ਧਾਗੇ । ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ ਟਧਾਸਨ । ਧਾ,ਧਾਗੇ ਤ੍ਰੁਕਧਿਕਿ ਟਧਾਸਨ ।
  4. ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਧੇਸਤਧਿ ਕਿਟਕ੍ਰਿਧੇ ।
ਸਤਿਧਿਕਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕ੍ਰਿਧੇਤਿਟ ਧਾਕ੍ਰਿਧਿ ਕਿਟਕਠ । ਧਾਸ ਧਾਕ੍ਰਿਧਿ

ਕਿਟਕਤ ਧਾਃ । ਧਾਕੁਕਧਿ ਕਿਟਕਤ । ਧਾਃ ਃ, । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਕੋਰਿਟ
 ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਧਾਕੋਰਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਃਤਧਿ ਕਿਟਕ੍ਰਿਧੇ ਃਤਧਿਕਿਟ । ਧਾਕੋਰਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਃਤਿਟ ।
 ਧਾਕੁਕਧਿ ਕਿਟਕਤ । ਧਾਃ ਧਾਕੁਕਧਿ ਕਿਟਕਤ । ਧਾਃ ਧਾਕੁਕਧਿ ਕਿਟਕਤ
 ਧਾਃ । ਃ, ਧਿਟਧਿਟ । ਧਾਕੋਰਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ । ਧਾਕੋਰਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਃਤਧਿ ਕਟਕ੍ਰਿਧੇ ।
 ਃਤਧਿਕਿਟ ਧਾਕੋਰਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਃਤਿਟ ਧਾਕੁਕਧਿ । ਕਿਟਕਤ ਧਾਃ । ਧਾਕੁਕਧਿ
 ਕਿਟਕਤ । ਧਾਃ ਧਾਕੁਕਧਿ ਕਿਟਕਤ ।

ਨੋਟ :—ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਚੋਲ ਪਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਮਾਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬਾਮੁਥੀ
 ਬਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਸਵਾਰੀ ਪੰਜਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 15

ਤਾਲੀ—¹ x
 ਠੇਕਾ— ਧਾ ² ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾ s ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾ ³ ਧਿਨ ਨਕ ਧਾਯੇ।
⁴ ਤਿਟ ⁵ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਠਾਅ ਦੇ ਬੋਲ

1. ਧਾ, ¹ ਗੋਗੇ ² ਧਾਗੇ। ਗੋਧਾ ਗੋਗੇ ਧਾ, ਗੋਗੇ। ਧਾਗੇ ³ ਗੋਧਾ ਗੋਗੇ ਧਾ,।
⁴ ਗੋਗੇ ⁵ ਧਾਗੇ। ਗੋਧਾ ਗੋਗੇ।
2. ਤ੍ਰਿਤਾ ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ। ਤ੍ਰਿਤਾ ਦੁੰਗ ਨਟ ਤੱਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕਠਧਿ ਟਤ ਧਾ।
 ਗੋਗੇ ਧਾਗੇ। ਗੋਧਾ ਗੋਗੇ।
3. ਕਿਤਧਾ ਤਿਟ ਦੁੰਗ। ਦੁੰਗ ਨਟ ਤੱਤਾ ਕੇਤਿਰ। ਕਠਧਿ ਟਤ ਕਤਾ
 ਗੋਗੇ। ਧਾ ਗੋਗੇ। ਧਾ ਗੋਗੇ।
4. ਧਿਟ ਧਿਟ ਤਾਗੇ। ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ ਕਿਟ ਧਾਗੇ। ਤਿਟ ਧਾ ਕੇਤਿ ਟਤਾ।
 ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
5. ਧਾਕਿ ਟਧਾ ਕਿਟ। ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ। ਕਿਟ ਧਾ ਦੁੰ ਤਾ।
 ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
6. ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਤਾਗੇ। ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ ਕਿਟ ਧਾਗੇ। ਤਿਟ ਗਿਦੀ ਗਨ ਤਾਗੇ।
 ਤਿਟ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

7. ਪਾ, ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ । ਤਿਰਕਤਾ ਗੇਗੇ ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ । ਪਾਗੇ ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ, ਪਾ ।
ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਾ ਗੇਗੇ । ਕੱਤਾ ਗੇਗੇ ਪਾਗੇ । ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ, ਪਾ ਕੱਤਾ ।
ਗੇਗੇ, ਤ੍ਰਿਕਤਾ ਗੇਗੇ ਕੱਤਾ । ਗੇਗੇ ਪਾਗੇ । ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ ।
8. ਦੁੱਗ ਦੁੱਗ ਨਟ । ਤੱਤਾ ਤ੍ਰਿਕਤਾ ਤਕਤਾ ਕੋਤਿਰ । ਕਤਤਿਕ ਤਾਕੇ ਨਪਿ
ਟਤ । ਕਤਾ ਗੇਗੇ । ਤ੍ਰਿਕਤਾ ਗੇਗੇ । ਪਾਗੇ ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ । ਪਾ, ਤ੍ਰਿਕਤਾ
ਗੇਗੇ ਪਾਗੇ । ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ ਪਾ ਤ੍ਰਿਕਤਾ । ਗੇਗੇ ਪਾਗੇ । ਗੇਪਾ ਗੇਗੇ ।

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

x

1. ਪਾਗੇਤਿ ਘੇਤਿਰਕਿਤਕ ਤਾਗੇਤਿ । ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ਪਾਗੇਤਿ ਗਿਦੀਗਨ
ਨਾਗੇਤਿ । ਕੱਤਪਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, ਕੱਤਪਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, ਕੱਤਪਾ
ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਪਾਗੇਤਿ ਤਿਟਤਿਟ ਪਾਗੇਤਿ । ਤਾਗੇਤਿ ਤਿਟਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ।
ਕਿਟਕਿਟ ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੇਤਿ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, ਗਿਦੀ ।
ਗਨਪਾ, ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਪਾਗੇਤਿ ਤਾਗੇਤਿ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੇਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਕਿਟ ਗਿਦੀਗਨ
ਨਾਗੇਤਿ । ਤਿਰਕਿਟਕਤਾ ਪਾ, ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, ਤਿਰਕਿਟਕਤਾ । ਪਾ, ਗਿਦੀਗਨ
ਪਾ, ਤਿਰਕਿਟਕਤਾ ਪਾ, ਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਤਕਨ, ਪ ਗਨ, ਦਿਗ ਨਨਗਨ । ਕੇਤਿਟ, ਤ ਗਨਦਿਗ ਨਨਗਨ ਕੇਤਿਟਪਿ ।
ਕਿਟਕਿਟ ਕਤਗਿਦੀ ਗਨਪਾ, ਪਾ, ਕਤ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾ, ਪਾ, । ਕਤਗਿਦੀ ਗਨਪਾ ।
5. ਪਾਗੇਤਿ ਦਿਗਤਾਗੇ ਤਾਗੇਤਿ । ਕਤਕਤ ਕਤਕੇਪਿ ਕਿਟਕਤ ਕੇਪਿਕਿਟ ।
ਕਤਕਤ ਕੇਤਿਟਕ ਗੇਨਤਾਗੇ । ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਗਿਦੀ । ਗਨਪਾ
ਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਕੇ, ਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕਤਕਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਕੇਨਪਿ ਟਕਕਿਟ
ਪਿਟਕੱਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਕੇਨਪਿ ਤਟਗੇ, ਤਕੇਨ । ਪਾ, ਗੇ, ਤਕੇਨ ।
ਪਾ, ਗੇ, ਤਕੇਨ ।
7. ਪਾ, ਸਦੁੰ ਗਨਿਐਂ ਤਾ, ਕਿਕਤਿਕ । ਤਾ, ਪੇ, ਤਕੇਨ ਪਾਗੇਤਿ ਤਕੇਨ ।

- ਪਾਗੋਤਿ ਤਕੋਨਿਪਿ ਟਤਗੇਸ ਤਕੋਸਨ। ਪਾ,ਗੇਸ ਤਕੋਸਨ। ਪਾ,ਗੇਸ ਤਕੋਸਨ।
8. ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ। ਪਾਗੋਤ੍ਰਿਕਤ ਪੇਸਤਿਟ ਕੇਸ੍ਰਿਕਤ ਪਿਟਤੱਤਾ। ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਤਕ ਤਾਕੋਨਿਪਿ ਟਤਗੇਸ ਤਕੋਸਨ। ਪਾ,ਗੇਸ ਤਕੋਸਨ। ਪਾ,ਗੇਸ ਤਕੋਸਨ।
  9. ਪੇਸਪੇਸ ਤ੍ਰਿਕਤਪੇਸ ਤਾਗੋਤਿਟ। ਪਾਗੋਤਿਟ ਕਿਤਪਦੀ ਕਾਣਾਨਗ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ, ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ ਧਾਸ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ। ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ।
  10. ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਤਾਕੇ ਪਿਟਪਿਟ। ਤਾਕੇਤ੍ਰਿਕਤ ਪੇਸਤਿਟ ਕੇਸ੍ਰਿਕਤ ਪਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਤਗਿਨ ਗਿਤਗਨ ਗਿਨਧਾਦੀ। ਕੱਤਾਧਾਸ ਕਿਜਧਾਤਿਟ। ਘੋਘੇ ਤ੍ਰਿਕਤਤਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਤਿਟ ਕੱਤਾਗੋਗੇ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ਧਾਸਤਿਟ। ਕੱਤਾਗੋਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ,। ਧਾਸਤਿਟ ਕੱਤਾਗੋਗੇ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।

ਰੇਲਾ

×

1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ। ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ।
2. ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸ। ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸ ਧੁਮਕਿਟ। ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ।
3. ਧਾਸਦੁੰ ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ।
4. ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ। ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ। ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ। ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ।
5. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਪੇਸਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਤਿਟਕਤਾ ਧਾਧਾ ਕੜਾਨ। ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕਿ ਟਤਕੇਸ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
6. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਧਾ ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ। ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਾਤਾ ਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਾ ਤਿਰਕਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ। ਤਿਰਕਿਟ ਧਾਧਾ। ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ।

ਮੁਖੜਾ

- X
1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕ ਪਿਰਕਿਟ । ਤਕ ਥੁੰ ਥੁੰ ਪਿਟ । ਪਿਟ ਧਾਗੇ ਤਿਟ ਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾ । ਖੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਾ ਤਾ । ਧਾ ਃ ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਾ ਤਾ ਧਾ ਃ । ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਡਾ ਡਾ ।
  2. ਕਿਟਤਕ ਚੋੱਤ ਪਿਟ । ਪਿਟ ਘੇਘੇ ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ ਃਨ ਧਾਗੇ । ਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ । ਤਿਟ ਕਿਟਤਕ । ਚੋੱਤ ਪਿਟ ਪਿਟ । ਧਾ ਧਾ ਕਿਟਤਕ ਚੋੱਤ । ਪਿਟ ਪਿਟ ਧਾ ਧਾ । ਕਿਟਤਕ ਚੋੱਤ । ਪਿਟ ਪਿਟ ।
  3. ਧਾਕਿਟ ਧਕਧਮ ਕਿਟਤਕ । ਚੋੱਤਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਤਕਧਮ । ਕਿਟਤਕ ਚੋੱਤਾ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਮ । ਚੋੱਤਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟ । ਤਕਧਮ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ ਃ ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਮ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ ਃ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਧਮ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਕੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

- X
1. ਗਿਠਦਗਦੁੰਃ ਗਿਠਦਗਦੁੰਃ ਤਾਕੋਨਪਿਟਤਕਿਟ । ਧੋਃਕੁੰਨਧੋਃ ਤਾਕਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਚੋੱਤਾਕੇਧਾ । ਦੀਕਿਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਃ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਃ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  2. ਤਾਕੋਨਪਿਟਤਕਿਟ ਧੋਃਕੁੰਨਧੋਃ ਤਾਕਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਚੋੱਤਾਕੇਧਾ ਦੀਕਿਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਃ ਤਾਕੇ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਃਤਾਕੇ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਃ ਗਿਦੀਗਨਧਾਃ । ਤਾਕੇ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਃਗਿਦੀਗਨ ।
  3. ਕਿਤਤਕਤਾਃ ਕਿਠਤਕਦੁੰਃ ਤਾਕਤਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੋਃਕੁੰਨਧੋਃ ਤਾਕਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਚੋੱਤਾਕੇਧਾ ਦੀਕਿਠਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਃ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਧਾ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
  4. ਧੋਃ, ਗਿਠਦਗਦੁੰਃ ਧੋਃਕੁੰਨਧੋਃ । ਤਕਤਾਕੋੱਤਾ ਚੋੱਤਾਕੋੱਤਾ ਧੋਃਤਾਕਤ

ਤਿਕਤਕਤਿਕਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨਪੇਂ ਤਾਕੇਯਾਦੀ' ਕਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
 ਪਾਸ ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ, ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

5. ਗਿਕਤਕਦੇਂ ਗਿਕਤਕਦੇਂ ਤਾਕਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪੇਕੁੰਨਪੇਂ
 ਤਾਕਕਤਿਕਤਕ ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪੇਤਾਕੇਪਾ ਦੀਕਿਕਤਿਕਤਕ
 ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ । ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸਤਿਕਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਪਾਸ
 ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ

X

1. ਪਾਸਦੇਂ ਪੇਤਾਕਿਕਤਿਕ ਤਾਸਪੇਤਾ । ਕਿਕਤਿਕਤਾਸ ਪੇਤਾਕਿਕਤਿਕ ਤਾਸਪੇਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਨਟਤਦੇਂ ਸਨ,ਕਿਕਤਿਕ ਤਾਸਪੇਤਾ ਕਿਕਤਿਕਤਾਸ । ਪੇਤਾਪੇਤਾ
 ਤਾਸਪੇਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਪਾ । ਪਾਸ, ਕਿਕਤਿਕਤਾਸ ਪੇਤਾਕਿਕਤਿਕ । ਤਾਸਪੇਤਾ
 ਪੇਤਾਤਾਸ ਪੇਤਾਗਿਦੀ ਗਨਪਾ । ਪਾਪਾ ਸ,ਕਿਕਤਿਕ ਤਾਸਪੇਤਾ ਕਿਕਤਿਕਤਾਸ ।
 ਪੇਤਾਪੇਤਾ ਤਾਸਪੇਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਪਾ ।
2. ਦੁੰ, ਦੁੰਕਿਕਤਿਕ ਤਿਕਤਕ । ਤਿਕਤਕ ਗੇਗੇ ਤਿਕਕਿਟ ਦੁੰਗਦੁੰਗ । ਤਕਤਲਾ
 ਸਗਪੇਂ ਤਾ,ਨਗਤਿਟ ਗੇਗੇਤਿਟਗੇ । ਗੇਦੀ'ਗੇਗੇ ਨਟਨਣਗੇਗੇ । ਤਿਕਕਤਿਕਤਾ
 ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸਗਿਦੀਗਨ ਪਾ,ਨਗਤਿਟ ਗੇਗੇਤਿਟਗੇ । ਗੇਦੀ'ਗੇਗੇ
 ਨਟਨਣਗੇਗੇ ਤਿਕਕਤਿਕਤਾ ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸਗਿਦੀਗਨ ਪਾ,ਨਗਤਿਟ
 ਗੇਗੇਤਿਟਗੇ ਗੇਦੀ'ਗੇਗੇ । ਨਟਨਣਗੇਗੇ ਤਿਕਕਤਿਕਤਾ । ਤਿਕਤਕਤਾਗਿਦੀਗਨ
 ਪਾਸਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ (ਬੇਦਮ)

X

1. ਤਿਕਕਤਿਕ ਤਿਕਤਾ ਕੇਸਤਿਰ । ਕਕਤਿਕ ਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਪਾਸ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, ਤਿਕਕਤਿਕ ਤਿਕਤਾ ਕੇਸਤਿਰ । ਕਕਤਿਕ ਤਿਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, ਤਿਕਕਤਿਕ ਤਿਕਤਾ । ਕੇਸਤਿਰ ਕਕਤਿਕ
 ਤਿਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ । ਪਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ (ਦਮਦਾਰ)

- X
2. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਧਿਟ । ਤਾਕੇਤ੍ਰਿਕਤ ਧੇਤਾਸ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕਤਾ ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ s s । ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ । ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਕ੍ਰਿਕਤ ।
ਧੇਤਾਸ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ ਟਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ s s । ਧਿਟਤਾਕੇ
ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਕ੍ਰਿਕਤ । ਧੇਤਾਸ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਧਿ । ਟਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਅਨਾਗਤ ਗ੍ਰਹ ਦੀ ਪਰਨ

- X
1. ਘੋਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤਾਗੋਤਿਟ ਦੁੰਗਦੁੰਗ । ਨਟਤੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕਤਿਕ ਤਾਗੋਰਿਟ
ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਟਤਿਟ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤਿ ਟਧਾਕਿਟ ।
ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕੱਤਧਾਸ । ਕਿਟਤਕਦੀਗ ਧਾ, ਕਿਟਤਕ । ਦੀਗਧਾਸ
ਕਿਟਤਕਦੀਗ ਧਾਸ । ਕੱਤਧਾ, ਕਿਟਤਕਦੀਗ ਧਾ, ਕਿਟਤਕ ਦੀਗਧਾਸ ।
ਕਿਟਤਕਦੀਗ ਧਾਸ ਕੱਤਧਾਸ ਕਿਟਤਕਦੀਗ । ਧਾ, ਕਿਟਤਕ ਦੀਗਧਾਸ ।
ਕਿਟਤਕਦੀਗ ਧਾਸਕੱਤ ।

ਹਨੂਮਤ ਪਰਨ

- X
2. ਧਿਰਕਿਟਧੇਤ ਧਿਰਕਿਟਧੇਤ ਧਿਟਤਿਟ । ਧਾਕਿਟਧਾ ਗਿਨਧਾਗੇ ਦਿਗਤਾਗੇ
ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਤਿਰਕਿਟਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ
ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ
ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ।
ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ।
ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ, ।

ਚੋਕ੍ਰਦਾਰ ਪਰਨ

- X
3. ਧੇਤਧੇਤ ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ । ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧੇਤਦੀ ਗਨਦੀਸ ਟੜਾਨ ।
ਘੋਘੋਤਿਟ ਕੇਤ੍ਰਕਧਿ ਕਿਟਤਕ ਧਾਸ । ss ਕੇਤ੍ਰਕਧਿ । ਕਿਟਤਕ ਧਾਸ । ss

ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ । ਧਾs ss ss, ਚੋਤਧੋਤ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ
 ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧੋਤਦੀ । ਗਨਦੀs ਤੜਾਂਨ । ਘੰਘੋਤਿਟ ਕੋਤੂਕਧਿ । ਕਿਟਤਕ
 ਧਾs ss । ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ ਧਾs ss । ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ ਧਾ ss ।
 ss ਚੋਤਧੋਤ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ । ਤਾਗੋਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧੋਤਦੀ । ਗਨਦੀs । ਤੜਾਂਨ
 ਘੰਘੋਤਿਟ ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ । ਧਾs ss ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ । ਧਾs ss ।
 ਕੋਤੂਕਧਿ ਕਿਟਤਕ ।

ਆਦੇਸ਼ੀ ਪਰਨ

×

੪. ਧਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਗੋਤਿਟ । ਕਤਕਤ ਤਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ
 ਨਾਗੋਤਿਟ । ਕਤਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ ।
 ਧਾs ਘੜਾਂਨ । ਧਾs ਧਾਗੋਤਿਟ ਧਾs । ਘੜਾਂਨ ਧਾs ਧਾਗੋਤਿਟ ਧਾs ।
 ਘੜਾਂਨ ਧਾs ਧਾਕ੍ਰਧਾ sਨਕੱਤ, ਧਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਗੋਤਿਟ ਕਤਕਤ ।
 ਤਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੋਤਿਟ । ਕਤਕਤ ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਨਾਗੋਤਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ ਧਾs ਘੜਾਂਨ । ਧਾs ਧਾਗੋਤਿਟ । ਧਾs ਘੜਾਂਨ । ਧਾs
 ਧਾਗੋਤਿਟ ਧਾs । ਘੜਾਂਨ ਧਾs ਧਾਕ੍ਰਧਾ sਨਕੱਤ, ਧਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਗੋਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਤਾਗੋਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਗਿਦੀਗਨ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਾਗੋਤਿਟ ਧਾਗੋਤਿਟ ਧਾs ਘੜਾਂਨ । ਧਾs ਧਾਗੋਤਿਟ
 ਧਾs ਘੜਾਂਨ । ਧਾs ਧਾਗੋਤਿਟ । ਧਾs ਘੜਾਂਨ ।
5. ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ । ਤਨਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ।
 ਕੇsਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਘੰਘੇ । ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਧਾs
 ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਘੰਘੇ ਧਾs ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਘੰਘੇ ਧਾs ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ, ਧੁਮਕਿਟ
 ਤਕਤਕ । ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ । ਕੇsਕਿਟ ਤਕਿਟਤ
 ਕੇsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਧਾs ਘੰਘੇ । ਘੰਘੇ
 ਘੰਘੇ । ਧਾs ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਘੰਘੇ ਧਾs ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ । ਧੁਮਕਿਟ
 ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧੁਮਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ ।
 ਤਕਿਟਤ ਕੇsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਧਾs ਘੰਘੇ
 ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ । ਧਾs ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ ਘੰਘੇ ।

ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
ਧਾਸਧਾਸ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

2. ਧਾਸਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ
ਤਕਟਿਤ ਕੇਸਤਿਟ । ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ।
ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ।
3. ਧਾਗੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਨਾਗੇਤਿਟ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਕਤ । ਗਿਦੀਗਨ
ਧਾਗੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਕੱਤ ਧਾਸਧਾਗੇ । ਤਿਟਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ ਕੱਤਧਾਸ ।
ਧਾਗੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਕੱਤ ।
4. ਕੱਤਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ਧਾਸਕਿਟਤਕ । ਦੀ'ਗਤਧਾਸ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ਧਾਸ, ।
ਕੱਤਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ਧਾਸਕਿਟਤਕ । ਦੀ'ਗਤਧਾਸ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ । ਧਾਸ,
ਕੱਤਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ । ਧਾਸਕਿਟਤਕ ਦੀ'ਗਤਧਾਸ ਕਿਟਤਕਦੀ'ਗਤ ।

ਦੇਲਾ

×

1. ਘਿੜਨਗ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਤਕਧੁਮ
ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਕਿਟ ।
ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਧਾਗੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ । ਗਨਤਾਗੇ ਤਿਟਤਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ ।
ਗਿਦੀਗਨ ਕ੍ਰਿਧਾਕਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ । ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਨਾਗੇ । ਤਿਟਨਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ
ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਧਾ ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਧਿਰਧਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਧਿਰਧਿਰ
ਕਿਟਤਕ ਧਾਸ । ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਧਿਰ । ਕਿਟਤਕ
ਧਿਰਧਿਰ . ਕਿਟਤਕ ।
4. ਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ । ਤਕਤਕ ਧੁਮਕਿਟ
ਧੁਮਕਿਟ । ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਧੁਮਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇਸਕਿਟ । ਤਕਧੁਮ
ਕਿਟਤਕ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ

×

1. ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇs । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ ਕੇs । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs, ਧਾਕਿਟ ਤਕਿਟਤ । ਕੇs ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ । ਧਾsਕੜਾਂਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ ਧਾs । ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ । ਧਾsਕੜਾਂਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ । ਧਾs ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਕੜਾਂਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ ਧਾsਕੜਾਂਨ ।
3. ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਧਾ । ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧਾs, । ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਧਾ । ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ । ਧਾs, ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ । ਧਾਕਿਟਧਾ ਕਿਟਧਿਰਕਿਟ ਧੱਤਧੱਤਧਿਰਕਿਟ ।
4. ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀਗਨ ਧਾs, । ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾsਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀਗਨ । ਧਾs, ਘਿੜਨਗਤਿਰਕਿਟ ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀਗਨ ਧਾsਗਿਦੀਗਨ ।

ਚੌਕਦਾਰ ਪਰਨ (ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਦੇ ਅਰਸੇ ਈ)

×

1. ਧਾsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਧਿੱਤਾ ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਾ । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ ਧਾs, । ਧਾsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਧਿੱਤਾ ਤਗੇsਨ । ਧਿੱਤਾ ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਾs । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਾs, ਧਾsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕ ਧਿੱਤਾ ਤਗੇsਨ । ਧਿੱਤਾ ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਾs । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਾs ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇsਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇsਨ । ਧਾ

ਆਡੀ ਲਯ ਦੀ ਚੋਕਦਾਰ ਪਰਨ

2. ਧਾਨਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ ਤਕਬੁੰਗਾ, । ਧਗਨਕੱਤ ਦਿਗਦਿਗਨ ਤਿਰਤਾਂਸਨ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਤਾਂਸਨ ਤੱਕੁਧਾਨ । ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ । ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ ਧਾਦੁੰਤਾ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਾਸ, । ਧਾਨਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ ਤਕਬੁੰਗਾ, ਧਗਨਕੱਤ ਦਿਗਦਿਗਨ । ਤਿਰਤਾਂਸਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਤਾਂਸਨ । ਤੱਕੁਧਾਨ ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ । ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ ਧਾਦੁੰਤਾ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਾਸ, ਧਾਨਧਿਕਿਟ ਧਾਤਿਰਕਿਟਧਿਕਿਟ । ਤਕਬੁੰਗਾ, ਧਗਨਕੱਤ ਦਿਗਦਿਗਨ । ਤਿਰਤਾਂਸਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਤਾਂਸਨ । ਤੱਕੁਧਾਨ ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ । ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ । ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਾਸ ਤੱਕੁਧਾਨ । ਧਾਦੁੰਤਾ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ਧਿਰਕਿਟਤਕਧਾਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਖਟਤਾਲ ਮਾਤ੍ਰੇ 18

ਤਾਲੀ— x   0   2   3   0   4
 ਨੋਕਾ— ਧਾ ਧਿਟ। ਧਿਟ ਧਾ। s ਧਾ। ਦੁੰ ਤਾ। ਕੇ ਤਿ। ਟ ਧਾਗੇ।
 5   6   0
 ਦੁੰ ਤਾਗੇ। ਤਿਟ ਕਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

ਠਾਮ ਦੇ ਬੋਲ (ਪ੍ਰਸਤਾਰ)

x

1. ਧਾਕਿ ਟਧਾ। ਕਿਟ ਧਾਧਾ। ਕਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾ। ਕਿਟ ਧਾਕਿ। ਟਤ ਕਿਟ। ਦੁੰਗ ਦੁੰਗ। ਤਕਿ ਟਧਿ। ਕਿਟ ਧਾs। sਧਾ ਗਿਦੀਗਨ।
2. ਧਾs ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾs ਧਾਕਿ। ਟਧਾ ਕਿਟ। ਧਾਧਾ ਕਿਟ। ਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕ। ਤਕਿਟਤ ਕਿਟਤਕ। ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾਕਿ ਟਧਾ। sਧਾ ਗਿਦੀਗਨ।
3. ਧਾsਕਿਟ ਤਕਧੁਮ। ਕਿਟਤਕ ਧਾਗੇ। ਦੀs sਨ। ਤਿਟ ਧਾs। ਕਿਟ ਧਾਕਿ। ਟਧਾ sਨ। ਧਾs sਧਾ। sਨ ਧਾs। sਧਾ sਨ।
4. ਧਾs ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਤਾ ਤਿਟ। ਕਿਟ ਧਾਗੇ। ਦੁੰs ਤਾs। ਕ੍ਰਿਧੇ sਤਾ ਧੇs ਤਧੇ। sਤ ਧਿੱਤ। ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟ। ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
5. ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾਗੇ ਜੇਧਾ। ਗੇਗੇ ਧਾs। ਗੇਗੇ ਧਾਗੇ। ਗਧਾ ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਗੇਗੇ। ਧਾs ਧਾਗੇ। ਧਾਦੁੰ ਤਾਕਿਟ।
6. ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਿਟ ਧਿਟ। ਧਾਧਾ ਤਿਟ। ਧਾਤਿਰ ਕੜਤਿਕ। ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਤ ਕਤਾ। ਗੇs ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।
7. ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਕਿੜਧਾ ਤਿਟ। ਤਿਰਤਾ ਦੁੰਦੁੰ। ਨਟ ਤਤਾ। ਕੇਤਿਰ ਕੜਤਿਕ।

ਤਾਕੇ ਨਧਿ। ਟਰ ਕਰਾ। ਗੇਸ ਕੱਤਾ। ਗਿਦੀ ਗਨ।

8. ਧਾਸ ਦੁੰਦੁੰ। ਧਾਸ ਧਾਸ। ਧਾਸ ਦੁੰਦੁੰ। ਧਾਗੇ ਤਿਰਕੜ। ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
ਧਾਸ, ਤਿਰਕੜ। ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸ ਤਿਰਕੜ। ਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।

ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

1. ਧਾਸਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਟਤਿਟ। ਧਾਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ। ਕੇਤਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ।
ਧਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ। ਧਾਸ, ਕੇਤਿਟਧਾ। ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸਧਾ।
ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ ਧਾਸ, ਕੇਤਿਟਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ। ਧਾਸਧਾ ਤਿਰਕਿਟਧਾਤੀ।
2. ਕ੍ਰਿਧੇਸਤਾ ਧੇਤਧੇਤ। ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ। ਘੋਘੇਦੀਸ ਦੀਸ। ਘੋਤ੍ਰਿਕਿਟਤਕ
ਤਾਸ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ,। ਕਤਾਨਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ। ਧਾਸ, ਕਤਾਨਧਾ।
ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ ਧਾਸ,। ਕਤਾਨਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ।
3. ਪਿਟਧਿਟ ਧਗਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਧਗਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਧਾਤਿਟ
ਧਗਤਿਟ। ਕ੍ਰਿਧੇਸਧਿ ਕਿਟਕ੍ਰਿਧੇ। ਸਧਿਕਿਟ ਤਿਟਕਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਤਿਟ।
ਕਤਾਗਿਦੀ ਗਨਧਾਸ। ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
4. ਧਾਤ੍ਰਿਕਿਟਤਕ ਤਗਤਿਟ। ਕਤਕਤ ਘੋਘੇਦੀ। ਸਧਾ ਦੀਤਾ। ਕੱਤਧਾਤਿਰ
ਕਿਟਤਕਤਾਸ। ਕ੍ਰਿਧੇਸਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ। ਕ੍ਰਿਧੇਸਤਾ
ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸਧਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਾਸ। ਕ੍ਰਿਧੇਸਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ।
5. ਧਾਸਦੁੰ ਸਨਧਿਸ। ਤਾਸਕਿਤਤਿਕ ਤਾਸਧੇਸ। ਤਕੇਨ ਧਾਗੇਤਿਟ। ਤਕੇਨ
ਧਾਗੇਤਿਟ। ਤਕੇਨਧਿ ਟਤਕਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸਕੱਤਾ ਗੇਸਕੱਤਾ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਕੱਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
6. ਕੇਸਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ। ਕ੍ਰਿਕੜਤਕਰਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕ। ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਕਿਟ।
ਧਿਟਤੱਤਾ ਕੇਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕ। ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਕੱਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸਕੱਤਾ
ਗੇਸਕੱਤਾ। ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਕੱਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
7. ਧਿਟਤਾਕੇ ਧਿਟਤਾਕੇ। ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਗੇਕ੍ਰਿਕੜ। ਧੇਸਤਿਟ ਕੇਸਤਿਰਕੜ। ਧਿਟਤੱਤਾ
ਕੇਤ੍ਰਿਕੜਤਿਕ। ਤਾਕੇਨਧਿ ਟਤਕੱਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ। ਧਾਸਕੱਤਾ ਗੇਸਕੱਤਾ।
ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਕੱਤਾ। ਗੇਸਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ।
8. ਧੇਸਧੇਸ ਕ੍ਰਿਕੜਧੇਸ। ਤਾਕੇਤਿਟ ਧਾਗੇਤਿਟ। ਕਿਤਧੇਦੀਸ ਕਾਣਾਨਾਸ। ਕ੍ਰਿਕੜਤਕਰਾ

ਗਿਦੀਗਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ । ਤ੍ਰਿਕੁਜਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ।
 ਤ੍ਰਿਕੁਜਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸਧਾਸ ।

9. ਤ੍ਰਿਕੁਜਤਿਕ ਤਕਤਿਟ । ਧਾਸਦੀਸ ਕਿਟਕ । ਤਕਟਧਿ ਟਤਕਿਝਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਤਕਟਧਿ । ਟਤਕਿਝਧਾ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, ।
 ਤਕਟਧਿ ਟਤਕਿਝਧਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
10. ਧਿਟਧਿਟ ਤਾਕੇਧਿਟ । ਧਿਟਤਾਕੇ ਤ੍ਰਿਕੁਜਤਕਤਾ । ਕੇਤ੍ਰਿਕੁਜਤਿਕ ਤਾਕੇਧਿ ।
 ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਕੇਤ੍ਰਿਕੁਜਤਿਕ । ਤਾਕੇਧਿ ਟਤਕੱਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਸ, । ਕੇਤ੍ਰਿਕੁਜਤਿਕ ਤਾਕੇਧਿ । ਟਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।

ਟੁਕੜੇ ਤਿਹਾਈ ਸਹਿਤ

×

1. ਧਾਧਾ ਤਿਰਕਿਟ । ਖੁੰਸ ਖਿਨਤਿਟ । ਧਾਗੇਤਿਟ ਤ੍ਰਿਕਿਟਤਕ । ਖੁੰਗ ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਤਾਸ ਧੇਸਤਾਸ । ਧਾਸ, ਗਿਦੀਗਨ । ਤਾਸ ਧੇਸਤਾਸ । ਧਾਸ, ਗਿਦੀਗਨ ।
 ਤਾਸ ਧੇਸਤਾਸ ।
2. ਕੇਸਤਿਟ ਤਿਟਘੇਘੇ । ਤਿਟਘੇਘੇ ਦੀਦੀ । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਸਨਧਾਸ
 ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਸ, ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ । ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਨਧਾਸ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ਧਾਸ, । ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ
 ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ । ਸਨਧਾਸ ਕ੍ਰਿਧਾਸਨ ।
3. ਧਾਸਧਾ ਧਾ, ਤਿਰਕਿਟ । ਧੇਤਧੇਤ ਘੇਘੇਤ੍ਰਿਕਿਟ । ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਕੱਤ । ਘੇਘੇਨਨ
 ਘੇਤ੍ਰਿਕਿਟਤਕ । ਧਾਸ, ਕੱਸਤ । ਗਿਦੀਗਨਧਾ, ਗਿਦੀ ਗਨਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ,
 ਗਿਦੀਗਨਧਾ, ਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ, । ਗਿਦੀਗਨਧਾ, ਗਿਦੀ
 ਗਨਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਿਹਾਈ

×

1. ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ ।
 ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ, । ਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਕੇਸਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ । ਤ੍ਰਿਕੁਜਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ, ਗਿਦੀਗਨ

ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ । ਕੇ,ਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
 ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ । ਕੇ,ਤਿਟ ਤਿਟਤਾਕੇ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾਕੇ
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀਗਨ ।

ਦੋ ਅਰਸੇ ਦੀ ਲਗ

×

1. ਧਾਗੇਤਿਟ ਤਾਗੇਤਿਟ । ਧਗਨਧ ਗਨਧਾਗੇ । ਦੁੰਗਦੁੰਗ ਨਟਤੱਤਾ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾ
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ, ਕੱਤਾਗਿਦੀ । ਗਨਧਾਗੇ ਤਿਟਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਕ੍ਰਿਪੇਦੀ ।
 ਗਨਧ, ਤਤਾਂਨ । ਤਿਟਤਿਟ ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ,
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ, ਤਿਟਤਿਟ । ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,ਗਿਦੀ ਗਨਧਾ,
 ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ, । ਤਿਟਤਿਟ ਤ੍ਰਿਕੜਤਕਤਾ । ਗਿਦੀਗਨ ਧਾ,ਗਿਦੀ । ਗਨਧਾ,
 ਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਕੜਾਂਨ ਕਿਟਤਾਗੇ । ਤਾਗੇਤਿਟ ਘੜਾਂਨ । ਕਿਟਤਾਗੇ ਤਾਗੇਤਿਟ । ਕੜਾਂਨ
 ਕੱਤਘੜਾਂ । ਨਕੱਤ ਧਾ,ਕਿਟ । ਤਕਪੁਮ ਕਿਟਤਕ । ਦੀਗੜ ਦੀਗੜ । ਧਾ,ਤਾ,
 ਧਾ,ਧਾ । ਤਾ,ਧਾ ਧਾ,ਤਾ । ਧਾ,ਤੁਕ ਪੁਮਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇ,ਕਿਟ ਤਿਟਕਤਾ ।
 ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ, ਪੁਮਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇ,ਕਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾ,
 ਪੁਮਕਿਟ । ਤਕਿਟਤ ਕੇ,ਕਿਟ । ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਧਾ,ਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ । ਗਨ,ਨਗ ਧੇ,ਤਾ । ਸ,ਤਿਗਕਿਟ ਧੇ,ਤਾ । ਧੇ,ਤ ਤਾ, ।
 ਧਾ,ਕਿਟ ਧਿਲਾਂਗ । ਪੁਮਕਿਟ ਧਿਲਾਂਗ । ਤਕਧਿਲਾਂ ਸਗਪੁਮ । ਕਿਟਤਕ
 ਧਿਲਾਂਗ । ਧਿੱਤਤਗੇ ਸਨਧਿੱਤ । ਤਗੇਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇਨ ਧਾ,ਧਾ । ਧਾ,
 ਧਿੱਤਤਗੇ । ਸਨਧਿੱਤ ਤਗੇਨ । ਧਿੱਤਧਿੱਤ ਤਗੇਨ । ਧਾ,ਧਾ ਧਾ, । ਧਿੱਤਤਗੇ
 ਸਨਧਿੱਤ । ਤਗੇਨ ਧਿੱਤਧਿੱਤ । ਤਗੇਨ ਧਾ,ਧਾ ।
4. ਧਾਗੇਤਿਟ ਕਤਾਗਿਦੀ । ਗਨ,ਨਗ ਧੇ,ਤਾ । ਸ,ਧਾ ਦੀ,ਤਾ । ਕੱਸਤ ਠੇ,ਤੇ ।
 ਘੇਘੇਤਿਟ ਗਿਦੀਗਨ । ਨਗਤਿਟ ਕੜਾਂਨ । ਕ੍ਰਿਪੇਦੀ ਗਨਬੁੰਗ । ਤਤਾਂਨ
 ਕੱਸਤ । ਤਕਿਟਥੁੰ ਕਿਟਗਿਦਾ । ਸਨਤਾਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ । ਧਾ,ਕੱਤ ਧਾ,ਕੱਤ ।
 ਧਾ, ਤਕਿਟਥੁੰ । ਕਿਟਗਿਦਾ ਸਨਤਾਧਾ । ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ ਧਾ,ਕੱਤ ।
 ਧਾ,ਕੱਤ ਧਾ, । ਤਕਿਟਥੁੰ ਕਿਟਗਿਦਾ । ਸਨਤਾਧਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗੜ ।
 ਧਾ,ਕੱਤ ਧਾ,ਕੱਤ ।

ਤਿਗੁਨ ਦੇ ਬੋਲ

x

1. ਕਿਸਤਿਕਤਾ's ਕਿਸਤਿਕਦ੍ਰੁੰ । ਖੇਤਿਕਿਕਤ ਤਕਤਾਕੱਤਾ । ਖੇਤਾਕੱਤਾ ਖੇਤਾ ਕਿਸਤਿਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ । ਤਾਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤਾਕੇਘਾ ਦੀਕਿਸਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ'sss । ss,ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਘਾ's । ssss, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤੱਕਿਕਿਕਤਕਤਾ ਤੱਕਿਕਿਕਤਕਤਾ । ਤਾਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ ਤਾਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖੇਤਾਕੇਘਾ । ਦੀਕਿਸਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਗਿਦੀਗਨਘਾ's ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ↓ ਖਾ'sss, ਗਿਦੀਗਨਘਾ's : ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ'sss, । ਗਿਦੀਗਨਘਾ's ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
3. ਗਿਸਦਗਦ੍ਰੁੰ ਗਿਸਦਗਦ੍ਰੁੰ । ਖੇਤਿਕਿਕਤ ਤਿਕਤਾਕੱਤਾ । ਖੇਤਾਕੱਤਾ ਖੇਤਾਕਿਸਤਿਕਤਾ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ । ਤਾਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤਾਕੇਘਾ ਦੀਕਿਸਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ'ss । ss,ਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਘਾ's । ssss, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
4. ਘਿਘਨਤਕੱਤਾ ਗਿਦੀਗਦਗੇ । ਤਾਕੇਤਿਕਿਕਤ ਘਿਘਨਤਕਿਕਨਕ । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ ਤਾਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ's, । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖਾ'sਘਾ's, ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ'sਘਾ's, । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
5. ਕਿਸਤਕਤਾ's ਕਿਸਤਕਦ੍ਰੁੰ । ਟੇ's, ਕਿਸਤਕਤਾ's । ਖਾਦੀਤਾਕਤ ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ । ਘਿਘੀਗਨਘੇ ਤਾ'ਨਘੇਤਾਕਤ । ਤਿਕਤਕਤਿਟਕਤਾ ਗਿਦੀਗਨਘਾ's । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖਾ's, ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ's, । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
6. ਤਾਕਿਸਤਕਤਾ's ਕੇ's, ਤਾਕਿਸਤਕਤਾ's ਕੇ's, । ਤ੍ਰਿਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ ਤਾਕਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖੇਤਾਕੇਘਾ । ਦੀਕਿਸਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖਾ's, ਤਾਕੱਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖ ਖਾ'sਘਾ, ਤਾਕੱਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖਾਘਾ'sਘਾ, ਤਾਕੱਤਾਗਿਦੀਗਨ ।
7. ਤਕੇ'sਨ,ਘਿਘੀ ਕਿਸਤਿਕਤਾ's । ਤਕੇਨਘਿਟਕਿਕ ਖੇਤ੍ਰੁੰਨਘੇ । ਤਾਕਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਖੇਤਾਕੇਘਾ ਦੀਕਿਸਤਿਕਤਕ । ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਖਾ's, ।

ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ,ਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ,ਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਸ, । ਤਾਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧਾਸ,ਗਿਦੀਗਨ ।

8. ਧੇਸਗਿਤਦਗ ਦੁੱਧੇਸ । ਗਿਤਦਗਦੁੱਧੇਸ ਧੇਸਤਿਰਕਤ । ਤਕਤਾਕੱਤਾ ਧੇਤਾਕੱਤਾ ।
 ਧੇਤਾਕਿਤਤਿਕਤਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧੇਸਤਾਨਧੇ ਤਾਕਤਿਕਤਕ ।
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ਧੇਤਾਕੇਧਾ । ਦੀਕਿਤਤਿਕਤਕ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ,
 ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸ, ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ ।

ਗਤ-ਪਰਨ

×

1. ਧਾਸਕ੍ਰਿਧਾ ਸਨਧਿਟ । ਧਾਸਕਟਕਤਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਾਕਿਟਧਾ ।
 ਦਿਗਨਦਿ ਗੀਗਨ । ਧਿਟਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ ਧਿਟਧਾਕਿਟ ।
 ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਸਧਾਗਿਦੀਗਨ । ਧਿਟਧਾਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਗਿਦੀਗਨਧਾਸ
 ਸਧਾਗਿਦੀਗਨ ।
2. ਤਕਿਟਤਕੇਕਿਟ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਥੁੰਗਾ ਤਿਟਕਤਾਗਿਦੀਗਨ । ਨਗਨਗਨਗਤਿਟ
 ਕਤਕਤਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਤਾਸਨਧਾ ਗਿਦੀਗਨਧਾਤੀ । ਤਕਿਟਤਕੇਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।
 ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਧਾਸਕੱਤ, ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ
 ਧਾਸਕੱਤ, ਧਾਕਿਟਤਕਧੁਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ ।

ਤਾਲ ਪਰਨ

×

3. ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਧਿਟਧਿਟ । ਧਗਨਧਾ ਗਿਦੀਗਨ । ਕੇਤਿਰਕਿਟਧਿ ਕਿਟਧਾਗੇ ।
 ਦੀਸਦੀਸ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਦੀਸਦੀਸ ਕੇਤਿਟਤਾ । ਸਨਕੱਤ ਦੀਸਦੀਸ ।
 ਕਤ,ਕੱਤ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ । ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ ਧਾਸਕਤ, । ਕੱਤਤਿਰਕਿਟ
 ਤਕਤਾਕਿਟਤਕ । ਦੀਗਤਧਾਸ ਕਤ,ਕੱਤ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ ।
 ਧਾਸ, ਧਾਕਿਟਧਾ । ਦੀਸਦੀਸ ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ । ਧਿਟਧਿਟ ਧਗਨਧਾ । ਗਿਦੀਗਨ
 ਕੇਤਿਰਕਿਟਧਿ । ਕਿਟਧਾਗੇ ਦੀਸਦੀਸ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਦੀਸਦੀਸ । ਕੇਤਿਟਤ,
 ਸਨਕੱਤ । ਦੀਸਦੀਸ ਕਤ,ਕੱਤ । ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ । ਧਾਸਕੱਤ
 ਕੱਤਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਕਿਟਤਕ ਦੀਗਤਧਾਸ । ਕਤ,ਕੱਤ ਤਿਰਕਿਟਤਕਤਾ ।
 ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ ਧਾਸ, । ਧਾਕਿਟਧਾ ਦੀਸਦੀਸ । ਤਕਧੁਮਕਿਟਤਕ ਧਿਟਧਿਟ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿਦੀਗਨ । ਕੈਤਿਰਕਿਟਿ ਕਿਟਥਾਥੇ । ਦੀਸਦੀਸ ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਾ ।
 ਦੀਸਦੀਸ ਕੈਟਿਟਤਾ । ਸਨਕਤ ਦੀਸਦੀਸ । ਕਤ,ਕੋਤ ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਾ ।
 ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ ਧਾਸਕਤ । ਕੋਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਕਿਟਤਕ । ਦੀਗਤਧਾਸ
 ਕਤ,ਕੋਤ । ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਾ ਕਿਟਤਕਦੀਗਤ ।

੨. ਕਤਾਨਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਘੜਾਨ ਧਾਕਿਟਕਕਧਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ
 ਕੜਾਨਤਕਘੜਾ । ਸਨਤਕਧਾਸ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾਸਕੋਤ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ।
 ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਸਕੋਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ।
 ਧਾਸ ਕੜਾਨ । ਧਾਸਧਾਸ, ਕੜਾਨਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਘੜਾਨ ।
 ਧਾਕਿਟਕਕਧਮ ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ । ਕੜਾਨਤਕਘੜਾ ਸਨਤਕਧਾਸ । ਤੱਕਕੜਾਨ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਸਕੋਤ ।
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾਸਕੋਤ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਸ । ਕੜਾਨ ਧਾਸ ਧਾਸ ।
 ਕੜਾਨਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਘੜਾਨ ਧਾਕਿਟਕਕਧਮ । ਕਿਟਤਕਗਿਦੀਗਨ
 ਕੜਾਨਤਕਘੜਾ । ਸਨਤਕਧਾਸ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾਸਕਤ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ।
 ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਸਕੋਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਧਾਤਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਤੱਕਕੜਾਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਗੋਪੁੱਛਾ

x

5. ਧਾਕਿ ਟਧਾ । ਦੀ ਗਨ । ਧਾਸ ਕੇਤਿ । ਟਧਾ ਸਤ । ਗਨ ਧਾਸ । ਕੜਾਨ
 ਕੇਤਿ । ਨਾਘੇ ਘੋਤਿਰ । ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ
 ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ ।
 ਧਾ,ਕੋਤ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾ,ਕੋਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ
 ਧਾਸ, ਕੇਤਿ । ਟਤਾ ਧਾਕਿ । ਟਧਾ ਦੀ । ਗਨ ਧਾਸ । ਕੇਤਿ ਟਧਾ ।
 ਸਤ ਗਨ । ਧਾਸ ਕੜਾਨ । ਕੇਤਿ ਨਾਘੇ । ਘੋਤਿਰ ਕਿਟਤਕ । ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ।
 ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾ,ਕੋਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕੜਾਨ । ਧਾ,ਕੋਤ
 ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕੜਾਨ ਧਾਸ । ਕੇਤਿ ਟਤਾ । ਧਾਕਿ ਟਧਾ । ਦੀ ਗਨ ।
 ਧਾਸ ਕੇਤਿ । ਟਧਾ ਸਤ । ਗਨ ਧਾਸ । ਕੜਾਨ ਕੇਤਿ । ਨਾਘੇ ਘੋਤਿਰ ।
 ਕਿਟਤਕ ਤਿਰਕਿਟਕਕਤਿਰ । ਕਿਟਤਕਤਾਤਿਰ ਕਿਟਤਕਤਿਰਕਿਟ । ਤਕਤਾਤਿਰਕਿਟ

ਤੱਕਕਤਾਨ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕਤਾਨ । ਧਾ,ਕੱਤ ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ । ਤੱਕਕਤਾਨ
ਧਾ,ਕੱਤ । ਧਿਰਧਿਰਕਿਟਤਕ ਤੱਕਕਤਾਨ ।

ਨੋਟ :—ਉੱਤੇ ਲਿੱਖੇ ਬੋਲ, ਟੁਕੜੇ, ਤਿਹਾਈ ਪਰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ੭ ੯
ਵਿਚ ਭੀ ਬਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਚਲਿਤ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਰ
ਐਸੇ ਤਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖਾਲੀ-ਭਰੀ ਤਾਲੀਆਂ
ਅਤੇ ਠੰਕਿਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਭਿੰਨਤਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਨਤੀ ਕੀਤੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਇਦੇ, ਪੇਸਕਾਰ ਤਿਹਾਈ ਪਰਨ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਧ-
ਘਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਬਜਾਉਣ ਦੀ ਖੋਚਲ
ਕਰਨ ।

SIKHBOOKCLUB.COM